ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1934

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1935

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩι ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLEMENCEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἡ Α.Μ. **ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.**
Ἡ Α.Β.Υ. **ὁ πρῖγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.**
Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig, C I, Davidstrasse 1.
Robert de Billy—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl William Blegen.—Cincinnati, Ohio, U.S.A—Ἀθῆναι, Πλουτάρχου 9.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Alnwich, Northumberland.
Alfred Brueckner. Berlin-Friedenau, Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt, Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München, Universität.
Edward Capps.—Princeton, University Ἡ. Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Bryn Mawr, Penna U. S. A.
J. Chamonard.—Paris, 3, square du Croisic, XVe.
Ἰωσὴφ Χατζιδάκης.—Ἡράκλειον (Κρήτης)—Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Paris 26 Vavin, VIe.
Ludwig Curtius.—Roma 25, Via Sardegna 79.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασιλ. Σοφίας 55.
Charles Diehl.—Paris, 72 aven. Wagram XVIIe.
Wilhelm Dörpfeld. — Berlin - Lichterfelde I. Hortensienstr. 49. Ἀθῆναι-Φειδίου 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—Ἀθῆναι, Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff. — Universität. Freiburg i. Br. Johann; v.-Weerth-Str. 4.
Engelbert Drerup. — Nijmegen. Holland. Universität. St. Annastraat 149.
Sam Eitrem.—Oslo. Gimle Terrasse 3.
Adolf Erman. — Berlin - Dahlem, Peter Lennéstrasse 22.
Sir Arthur Evans. — Youlbury Berks, near Oxford. England.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br., Goethestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - U. S. America.
Ernest Gardner.—London, University College.

Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Earl Granville.—England.
Rudolf Heberdey.—Graz, Mandellstrasse 26.
Edouard Herriot.—Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Herrmann.—Dresden-A, Franklinstr. 21.
B. Hodge Hill.—Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin-Westend, Ebereschenallee 11.
André Joubin.—Paris, 11 Berryer, VIIIe.
Walter Judeich.—Jena, Beethovenstr. 30.
Georg Karo.—Ἀθῆναι-Φειδίου 1.
Paul Koschaker.—Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.—Halle a. d. Saale, Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin-Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss.—München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης.—Ἀθῆναι, Ὁδὸς Ἡρῴδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand.—Lyon, 15 r. de la Chappe, Bourges.
Emanuel Loewy.—Wien II/I, Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan.—London. W.-C. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
G. Mendel.—Paris. av. de l'Observatoire 11.
William Miller.—Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βησσαρίωνος 10.
Gabriel Millet.—Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
John Myres.—Oxford, New College.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Biagio Pace.—Roma. Camera dei Deputati.
Ettore Pais.—Roma. 5 Via delle Guattro Fontane 41.
R. Paribeni.—Roma. Via dei prefetti 22.
Paul Perdrizet.—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Florenz. Via Cinque Giornate 6.
Axel Persson.—Uppsala. Universität.
Giulio de Petra.—Napoli—Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn, Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, VIe 16 Av. de l'Observatoire.
Νικόλαος Πολίτης.—Παρίσιοι, 17, rue Aug. Vacquerie XVIe.

Edmond Pottier.—Paris. VIIe († 4-7-1934).
Camillo Praschniker.—Wien I, Universität.
A. von Premerstein.—Marburg a. d. Lahn, Deutschhausstr. 28.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—Edimburgh, Greenhill Terrace 13.
C. Ricci.—Roma. I Piazza Venezia 11. († 16-6-1934).
La Comtesse de Riencourt.—'Αθῆναι. Λεωφόρος 'Αμαλίας 34.
Giulio Rizzo.—Roma. 6, Via Ludovisi 46.
David Moore Robinson.—Baltimore. 'Ην. Πολιτεῖαι 'Αμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin W 8, Wilhelmst. 92/93.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel. – Γαλλικὴ 'Αρχαιολογικὴ Σχολή. 'Αθῆναι.
Gaetano de Sanctis.—Università, Roma, Via Santa Chiara 61.
Rev. A. H. Sayce.—Edinburgh 8, Chalmers Crescent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. M. Taunusplatz 18 1.
Alessandro Della Seta.—'Ιταλικὴ 'Αρχαιολογικὴ Σχολή. 'Αθῆναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien. XIII 10, Würzburggasse 29.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον 'Ιαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen, Merckelstr. 9/$_0$.
Albert Trapman.—England.
Παναγῆς Τσαλδάρης—'Αθῆναι.
Percy Ure.—Reading England. University.
A. I. B. Wace.—London. S. W. 7, Victoria and Albert Museum.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen. Λ. 'Αλεξάνδρας 18.
Carl Watzinger.—Tübingen, Melanchthonstr. 26.
Th. Wiegand.—Berlin-Dahlem, Peter-Lennéstr. 30.
Wilhelm Wilberg.—Wien. IV Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken.—Berlin.-Westend, Leistikowstr. 2.
Adolph Wilhelm.—Wien IX. Wasagasse 8.
A. Willems.— Bruxelles. Université.
Paul Wolters.—München 13-Teng-Strasse 20/$_0$ links.
Arthur Woodward.—Sheffield, 395 Fulwood Road.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ.—Οἱ δι᾽ ἀστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.
2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος.
3. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.
4. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.
5. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.
6. † Ἀθηναγόρας Παραμυθίας.
7. * Αἰγινήτης Βασίλειος.
8. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.
9. Ἀλεξόπουλος Νικόλαος.
10. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλκας.
11. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.
12. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.
13. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.
14. Ἀξελὸς Ἰωάννης.
15. * Ἀποστολάκη Ἄννα.
16. Ἀποστολάκης Δημήτριος.
17. Ἀποστολίδης Χρῆστος.
18. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.
19. Βαλάσης Θωμᾶς.
20. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.
21. Βέλτσος Γεώργιος Νικολ.
22. * Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.
23. * Βιζουκίδης Περικλῆς.
24. Βλαστὸς Μιχαήλ.
25. * Βολονάκης Μιχαήλ.
26. * Βορέας Θεόφιλος.
27. Βουγιούκας Γεώργιος.
28. Γαλανὸς Σπυρίδων.
29. * Γαρδίκας Γεώργιος.
30. Γεδεὼν Μανουήλ.
31. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.
32. Γεωργόπουλος Μελέτιος.
33. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
34. * Γκίζης Βαρθολομαῖος.
35. Γουδῆς Δημήτριος.
36. Γούσιος Κωνσταντῖνος.
37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος.
39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
40. Δέφνερ Μιχαὴλ (†15-10-34).
41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
42. Δημητριάδης Δημήτριος.
43. * Δημητριάδης Χρῖστος.
44. Διαμαντοπούλου Ἁγνή.
45. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
46. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
47. Διαμαντόπουλος Ἡρακλῆς.
48. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
49. * Dörpfeld Wilhelm.
50. Δουκάκη Εὐανθία.
51. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ.
52. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ. (†4-3-34)
53. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
54. Δρόσος Ἰωάννης.
55. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
56. * Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
57. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
58. * Ἐμπειρῖκος Μιχαήλ.

59. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
60. Ἔξαρχος Νικόλαος.
61. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
62. Εὐαγγελίδης Τρύφων.
63. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
64. Ζαρίφης Γεώργιος.
65. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
66. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
67. Ζωγράφος Γεώργιος.
68. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
69. Ἠλιόπουλος Βασίλειος.
70. Ἠλιόπουλος Παναγιώτης.
71. * Ἠλιόπουλος Χρῖστος.
72. Ἠλιοῦ Ἀλεξάνδρα.
73. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
74. † Θεόκλητος Καλαβρ.-Αἰγιαλείας.
75. Θεοφανείδης Βασίλειος.
76. Θρεψιάδης Ἰωάννης.
77. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
78. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.
79. * Καβαλλιερᾶτος Ἄννινος Μιλτ.
80. * Καζάζης Νεοκλῆς.
81. Καλαποθάκης Δημήτριος.
82. Καλιτσουνάκης Δημήτριος.
83. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
84. Καλογερίκου Μαρία.
85. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
86. Καμπάνης Νικόλαος.
87. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
88. Καντᾶς Ἠλίας.
89. Καντιάνης Νικόλαος.
90. Καπερώνης Νικόλαος.
91. Καπρουλᾶς Γεώργιος.
92. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
93. Καραθανάσης Δημήτριος.
94. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
95. Καράκαλος Νικόλαος.
96. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
97. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
98. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
99. Καρόλου Νικόλαος.
100. Καροῦζος Χρῖστος.
101. * Καστόρχης Δημήτριος.
102. Κάτσανος Νικόλαος.
103. Καψάλης Ἰωάννης.
104. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
105. Κοκόλης Σπυρίδων.
106. Κολλινιάτης Ἠλίας.
107. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
108. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
109. Κοσμόπουλλος Δημήτριος.
110. Κοτζιᾶς Νικόλαος.
111. Κουγέας Σωκράτης.
112. Κούζης Ἀριστοτέλης.
113. Κουκουλὲς Φαίδων.
114. * Κουμανούδης Πέτρος.
115. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
116. Κρανιώτης Ἰωάννης.
117. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
118. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
119. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
120. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
121. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
122. Κριμπᾶς Βασίλειος.
123. Κριμπᾶς Ἠλίας.
124. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
125. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
126. * Κύρης Μιχαήλ.
127. * Κυριαζῆς Σπυρίδων.
128. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
129. Κωττάκης Λεωνίδας.
130. Λαμπίκης Βασίλειος.
131. Λάππας Γεώργιος.
132. Λιβαδᾶς Νικόλαος.
133. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
134. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
135. * Λοβέρδος Σπυρίδων.
136. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.

137. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
138. Μαγιάσης Σωτήριος.
139. Μακαρόνας Χαράλαμπος.
140. Μακκᾶ Ξανθίππη Π.
141. * Μακκᾶς Δημήτριος.
142. * Μακκᾶς Νικόλαος.
143. Μακρῆς Γεράσιμος.
144. * Μακρόπουλος Ἰωάννης.
145. * Μανέτας Ἰωάννης.
146. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.
147. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
148. Μαντζούφας Γεώργιος.
149. Μαντούδης Μιχαήλ.
150. * Μανωλίδης Σωκράτης.
151. Μαργαρίτης Σπυρίδων.
152. Μαριδάκης Γεώργιος.
153. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
154. * Μακρόπουλος Βασίλειος.
155. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
156. Μέγας Γεώργιος.
157. * Μερκούρης Σπυρίδων.
158. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
159. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
160. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
161. Μηλιάδης Ἰωάννης.
162. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
163. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
164. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
165. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
166. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
167. Μπαχαρίας Στυλιανός.
168. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
169. Μπένσης Βλαδίμηρος.
170. Μπέρτος Νικόλαος.
171. Μπουρνιᾶς Ἀντώνιος.
172. Μυλωνᾶς Γεώργιος.
173. Νατσούλης Βασίλειος.
174. * Νεγρεπόντης Μιλτιάδης.
175. Νικητόπουλος Ἀνδρέας.
176. * Νικολαΐδης Λουδοβῖκος.
177. Νομικὸς Δημήτριος.
178. Νομικὸς Μᾶρκος.
179. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
180. Οἰκονόμος Ἀλέξανδρος.
181. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
182. Οἰκονόμου Ἄγγελος.
183. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
184. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
185. Ὀρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
186. * Παλαμᾶς Κωστῆς.
187. Πάλλας Δημήτριος.
188. Παμπούκας Ἀπόστολος.
189. * Παναγιωτόπουλος Ἀνδρέας.
190. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
191. Παναγιωτόπουλος Μιχαήλ.
192. Πανταζῆς Παναγιώτης.
193. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
194. Παντελίδης Χρῖστος.
195. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
196. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
197. * Παπαδάκης Νικόλαος.
198. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
199. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
200. Παπάζογλου Γεώργιος.
201. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
202. Παπαθανασίου Πάνος.
203. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
204. Παπαϊωάννου Ἰωάννης.
205. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
206. Παπαϊωάννου Πάνος.
207. Παπακωνσταντίνου Κ. Δ.
208. Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος.
209. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.
210. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
211. * Παπανδρέου Γεώργιος.
212. Παπανδρέου Πάνος.
213. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
214. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.

215. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.
216. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
217. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
218. * Παπαστράτος Σωτήριος.
219. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
220. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
221. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
222. * Παπαφράγκος Στάμος.
223. Παράσχος Γεώργιος.
224. * Πατσουράκος Ἰωάννης.
225. Παχνὸς Ἀλέξανδρος.
226. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
227. Πελεκίδης Εὐστράτιος.
228. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
229. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
230. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
231. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
232. Πετρόπουλος Γεώργιος.
233. Πίστης Νικόλαος.
234. Πιτίδης Μιχαήλ.
235. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
236. * Πολίτης Νικόλαος.
237. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
238. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος
239. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
240. Πουλίτσας Παναγιώτης.
241. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
242. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
243. Πρινάρης Κίμων.
244. * Πὼπ Γεώργιος.
245. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
246. * Ρακτιβὰν Κωνσταντῖνος.
247. * Ράλλης Γεώργιος.
248. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
249. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
250. Ρίζος Σταμάτιος.
251. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
252. Ροζάκης Σταμάτιος.
253. Ρουμπάνης Γεώργιος.
254. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
255. Ροῦφος Κανακάρης Λουκᾶς.
256. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
257. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
258. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
259. Σαδούκας Χρῖστος.
260. Σακελλαρίου Γεώργιος.
261. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
262. Σάρρος Δημήτριος.
263. Σάρρου Αἰμιλία.
264. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
265. Σκάσσης Ἑρρῖκος.
266. Σκάσσης Θωμᾶς.
267. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
268. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
269. * Σκουζὲς Ἀλέξανδρος.
270. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
271. Σούλης Γεώργιος.
272. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
273. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
274. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
275. Σταθᾶτος Ἀντώνιος.
276. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
277. Στάμος Ἰωάννης.
278. * Σταμούλης Ἀναστ. Κ. Π. (†20-11-34).
279. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
280. Σταυρόπουλος Κωνσταντῖνος.
281. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
282. Σταυρόπουλος Φοῖβος.
283. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
284. Στεργιόπουλος Παναγιώτης.
285. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
286. * Στρέϊτ Γεώργιος.
287. Συκουτρῆς Ἰωάννης.
288. Σφήκας Δημήτριος.
289. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
290. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
291. Τεγόπουλος Στυλιανός.
292. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.

293. Τραυλὸς Ἰωάννης.
294. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
295. Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
296. * Τρικούπης Σπυρίδων Κ.
297. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
298. Τσακαλῶτος Πολύβιος.
299. Τσιπούρας Δημήτριος.
300. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
301. * Τσούντας Χρῖστος († 9-6-34).
302. Τσόχας Γεώργιος.
303. * Fabricius Ernst.
304. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
305. Φιλιππίδης Λεωνίδας.
306. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
307. Φὶξ Ἰωάννης Καρόλου.
308. Φουντούλης Δημήτριος.
309. Φουρίκης Πέτρος.
310. Φωτόπουλος Δημήτριος.
311. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
312. Χαριτάκης Γεώργιος.
313. Χαρίτος Ἰωάννης.
314. * Χατζάκος Ματθαῖος.
315. * Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
316. * Χατζιδάκις Γεώργιος.
317. Χόνδρος Δημήτριος.
318. Χοστέβας Δημόφιλος.
319. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
320. Χριστίδης Δημήτριος.
321. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
322. Χριστόπουλος Σπυρίδων.
323. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1934 ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗι ΓΕΝΙΚΗι ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗι 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Τὸ μνημόσυνον ἡμῶν ἐφέτος περιλαμβάνει κορυφαίους συνεργάτας ἔν τε τῷ διεθνεῖ καὶ ἐν τῷ ἐθνικῷ στίβῳ, προπέμπομεν δὲ αὐτοὺς μετὰ βαθείας εὐλαβείας εἰσερχομένους εἰς τὸ περίλαμπρον ἡρῷον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Corrado Ricci ὁ ἐπιφανέστατος Ἰταλὸς ἱστορικὸς τῆς τέχνης καὶ ὀργανωτὴς τῶν μουσείων καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐθνικῶν μνημείων τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων ἐμψυχωτὴς τῶν σχετικῶν σπουδῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἱδρυτὴς σπουδαίων σειρῶν καλλιτεχνικῶν δημοσιευμάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἐμφάνισις ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς διὰ τὸ ἔθνος αὐτοῦ καὶ ἀφετηρίαν σημαντικωτάτης προόδου καὶ τελειώσεως τῶν γραφικῶν τεχνῶν, ἐπελθούσης διὰ τῆς ἀενάου συμβολῆς τοῦ ἀξιοθαυμάστου ὄντως ἐθνικοῦ καθιδρύματος γραφικῶν τεχνῶν τοῦ Bergamo.

Ὁ Ἐδμόνδος Pottier ὑπῆρξε μία δόξα τῆς Γαλλικῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐπιφανέστατος παράγων τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης.

Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ εἶχε συνενώσει ἡ φύσις τρεῖς θαυμαστὰς ἰδιότητας τὴν τοῦ βαθέος ἐπιστήμονος, τὴν τοῦ κομψοτάτου συγγραφέως καὶ τὴν τοῦ ἐξαιρέτου ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ὀλυμπία γαλήνη καὶ ἡ ὄντως ἀριστοκρατικὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς ἐχαρακτήριζον τὸν ἄνδρα ὡς μέγαν ἀνθρωπιστὴν καὶ ἀνέδειξαν αὐτὸν μέγαν προστάτην καὶ εὐεργέτην τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ. Τοῦτο δὲ οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς Γάλλους ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα ἄλλον ὁπωςδήποτε σχετισθέντα πρὸς τὴν πολύτιμον αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀναστροφήν.

Ἡ ὑπέροχος αὕτη ψυχικὴ σύνθεσις καὶ ἡ μειλίχιος, ἀλλ᾽ ἑδραία δικαιοσύνη τοῦ Ἐδμόνδου Pottier ὑπῆρξεν τὸ ὑψηλὸν βάθρον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ εὐρεῖα αὐτοῦ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ ἀκτινοβολήσῃ μακρὰν καὶ νὰ ἀσκήσῃ βαθεῖαν ὄντως ἐπίδρασιν. Ἡ ἐπιστημονικὴ πανοπλία τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς ἤδη ἀπὸ πρωΐμου ἡλικίας ἀρξαμένη κατηρτίσθη βαθμιαίως καὶ ἀθορύβως, στηριζομένη δὲ εἰς τὸ ἔμφυτον πολυμερὲς ἐνδιαφέρον τῆς διανοίας του, ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ σημαντικώτατον ὀργανικὸν σύστημα ἑδραζόμενον ἐπὶ τῆς ἐμβριθεστάτης γνώσεως συμπάσης τῆς ἀρχαίας μεσογειακῆς καὶ ἀνατολικῆς τέχνης. Διότι ὁ Ἐδμόνδος Pottier ὑπῆρξε μὲν κατ᾽ ἐξοχὴν ἐπιφανὴς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἤρκει ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐργασία περὶ τῶν Ἀττικῶν λευκῶν ληκύθων, καινοτόμος κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῆς, καὶ ὁ ἀκόμη καὶ σήμερον ὑποδειγματικὸς περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἀγγείων τοῦ Λούβρου, ἵνα ἀνακηρυχθῇ ἐξαίρετος εὐεργέτης — ἀλλὰ παρὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν ἐργασίας αὐτοῦ παρέσχε σημαντικωτάτας ἐπιστημονικὰς συμβολὰς καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα κεφάλαια τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, οὐχὶ δὲ μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Χετταϊκοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ, διδάξας καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰδικοὺς εἰς τοὺς κλάδους τούτους — ὥστε δικαίως θαυμάζεται ἡ ἀσυνήθης αὐτοῦ εὐρυμάθεια, ἡ ὁποία συνοδευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ἀλανθάστου γνώμονος τῆς γνησίας ἐπιστήμης, τῆς ἀρετῆς τῆς ἀξιοπρεποῦς μετριοφροσύνης, κατέστησεν αὐτὸν οὐχὶ μόνον ἀγλάϊσμα τῆς ἐπιστήμης τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ ἐπίζηλον

καὶ καρποφόρον συνεργάτην εἰς ὁμαδικὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας.

Εἰς τὴν ἀρετὴν ταύτην ὀφείλεται ἡ μακρά του συνεργασία ἐν τῇ Revue Archéologique, ἐν τοῖς Monuments Piot, ἐν τῷ μεγάλῳ Λεξικῷ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν Ἀρχαιοτήτων, τὸ ὁποῖον φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς διευθύνσεώς του, καὶ τέλος ἡ μεγάλη διεθνὴς σειρὰ τοῦ Corpus vasorum antiquorum, τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως τῶν Ἀκαδημιῶν, ἱδρυθὲν τῇ προτάσει αὐτοῦ καὶ περιλαβὸν μέχρι τοῦδε πλείστους τόμους πινάκων καὶ βραχέος κειμένου περιγραφικοῦ τῶν ἀγγείων πλειόνων μουσείων. Τὸ ἔργον εἶναι, καὶ θὰ ἀποβῇ ἀκόμη περισσότερον, πολύτιμον βοήθημα παντὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν ἀσχολουμένου, εἶναι δὲ ἀντάξιον διεθνὲς ἐπιστέγασμα τοῦ ὅλου ἀγγειολογικοῦ ἔργου τοῦ Ἐδμόνδου Pottier.

Εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς ἦτο βαθύτερον αἰσθητή, διότι ἐξέλιπε μετ' αὐτοῦ ὁ τελευταῖος ἐκπρόσωπος τῆς παρελθούσης γενεᾶς τῶν «Ἀθηναίων», οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν ἁπλῶς ἐμβριθεῖς μελετηταὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ εἰλικρινεῖς φίλοι καὶ δίκαιοι ἐκτιμηταὶ τοῦ ἔργου τῆς νεωτέρας ἡμῶν πατρίδος, ὑψώσαντες ἐπανειλημμένως τὴν σημαντικὴν αὐτῶν φωνὴν ὑπὲρ τῶν δικαίων αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἰσοβίων καὶ τακτικῶν ἑταίρων ἀπέθανον:

Ὁ Μιχαὴλ Δέφνερ ὁ γνωστὸς γλωσσολόγος καὶ ἐρευνητὴς τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, τελευταῖον δὲ διευθυντὴς τῆς Ἀνακτορικῆς καὶ μετέπειτα Προεδρικῆς βιβλιοθήκης. Ἐκτὸς ἄλλων αὐτοῦ μελετῶν ὁ Μιχαὴλ Δέφνερ καταλείπει χρησιμώτατον Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου καὶ πλείονας ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀρχαίαν Σκῦρον καὶ τὴν ἀρχαίαν Τροιζῆνα καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν, ἀξιόλογα δείγματα καὶ τῆς παρατηρητικότητος καὶ τῆς φιλοπονίας τοῦ μέχρι τέλους ἀόκνως ἐργασθέντος ἀνδρός.

Μεταξὺ τῶν ἐκλιπόντων φιλαρχαίων ἐξέχουσαν καταλαμβάνει

θέσιν ὁ ἰσόβιος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ ἐθνικὸς ὄντως ἀνὴρ Ἀναστάσιος Κ. Π. Σταμούλης, ὁ ἐκ Σηλυβρίας θερμὸς πατριώτης, ὅστις ἀρρήκτως συνέδεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἡμῶν πραγμάτων.

Ἤδη παιδιόθεν ὁ ἀείμνηστος Σταμούλης, τυχὼν καλῆς ἐγκυκλίου παιδείας, ἐφέρετο μετὰ θερμοῦ διαφέροντος πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἡμῶν καὶ μεσαιωνικῆς ἱστορίας καὶ πρὸς τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἀκολουθῶν καὶ ἐσωτερικὴν αὐτοῦ κλίσιν.

Ὅτε ἀνδρωθεὶς ἐτράπη πρὸς κερδοφόρον πρακτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ηὐπόρησεν ἀπ᾿ αὐτοῦ, παρὰ τὴν ὑλικὴν τροφήν, τὴν ὁποίαν παρεσκεύαζεν, οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν πνευματικὴν τροφήν, ἡ ὁποία εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἡ τελείωσις, καὶ ἐξηκολούθησεν ἐρασιτεχνικῶς μέν, ἀλλὰ μετ᾿ ἀκαθέκτου ζήλου μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του Θρᾴκης καὶ ἀπὸ παντοίων πηγῶν πολυπληθεῖς συλλέγων καὶ κατατάσσων σημειώσεις, καταρτίσας οὕτω ὀγκῶδες Θρᾳκικὸν ἀρχεῖον, δυνάμενον ν᾿ ἀποβῇ ποτε ἴσως πολύτιμον βοήθημα εἰς εἰδικοὺς ἐρευνητάς.

Ἀπὸ τῆς φιλίστορος ταύτης πατριωτικῆς σκέψεως ὁρμώμενος ὁ Σταμούλης ἐτράπη καὶ εἰς τὴν συλλογὴν μνημείων προερχομένων ἐκ Θρᾴκης, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς φωτεινῆς ταύτης κατευθύνσεως τῆς πατριωτικῆς του στοργῆς καὶ τοῦ πλούτου αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ καταρτισμὸς σημαντικωτάτης νομισματικῆς συλλογῆς καὶ ἀξίας λόγου συγκεντρώσεως πολυτίμων Θρᾳκικῶν ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς καταστροφῆς.

Ὅτε ἡ ἀναστάτωσις τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἔφερε καὶ τὸν ἀείμνηστον ἄνδρα εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ πρώτη αὐτοῦ σκέψις ὑπῆρξεν, ὅπως χαρίσῃ τὴν νομισματικήν του συλλογὴν εἰς τὸ ἔθνος. Καὶ ἐξετέλεσε τοῦτο ταχέως, οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον παρὰ τὰ πλείονα ὀνόματα ἄλλων ὑπερόχων Ἑλλήνων ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δωρητοῦ καὶ εὐεργέτου Ἀναστασίου Σταμούλη. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον θὰ διατηρῇ εὐγνώμονα ἀνά-

μνησιν τοῦ ἀνδρός, διότι ἀπό τινων ἐτῶν ἐπιδεικνύει τὸ ἵδρυμα ἐν ἐξεχούσῃ θέσει ὡραίαν χαλκῆν κεφαλὴν ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, ἄλλο τοῦτο ἀντίγραφον γνωστοῦ πλαστικοῦ τύπου φερομένου ὑπὸ τὸ παρέμβλητον ὄνομα τῆς Βερενίκης.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ὁ πατὴρ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐνέμειναν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἀπόφασιν περὶ δωρεᾶς τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ ὅτε ἐγένετο ἀξιολογωτάτη προσφορὰ πρὸς ἀγορὰν αὐτῆς διὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εἶναι ὑπερήφανος, διότι ὁ ἐκλιπὼν αὐτῆς ἑταῖρος προβάλλεται διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ ὡς ὑπόδειγμα ἐξαιρέτου ἐθνικοῦ ἀνδρός.

Ὁ Ἰάκωβος Δραγάτσης, ἑταῖρος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 1881, ἐπὶ μακρὸν σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπὶ τριετίαν γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου, ὑπῆρξεν ἀφωσιωμένος καὶ πολύτιμος ἡμῶν συνεργάτης, ὡς ἐθελοντὴς δὲ ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος ἐν Πειραιεῖ προσήνεγκεν ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας πρὸς διάσωσιν καὶ συγκέντρωσιν πλείστων ἀρχαίων μνημείων καὶ πρὸς προαγωγὴν τῆς Πειραϊκῆς ἀρχαιολογίας δι' ἰδίων μελετῶν. Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀφοσιωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸν ἔφερεν ἔμφυτος κλίσις, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς τὸν ἀρχαιολογικόν του ζῆλον παρὰ τὰ ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος ἀπορρέοντα πολλαπλᾶ καθήκοντα. Ἡ μακρὰ αὐτοῦ παραμονὴ ἐν Πειραιεῖ ὡς καθηγητοῦ καὶ γυμνασιάρχου ἀπέβη εὐεργετικὴ διὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, συνετέλεσε δέ, ὥστε ἡ συνεχὴς περὶ αὐτὰ ἀσχολία νὰ ἀναδείξῃ τὸν Ἰάκωβον Δραγάτσην εἰδικὸν περὶ τὰ ζητήματα τῆς Πειραϊκῆς τοπογραφίας. Ἐκ τῆς ἀσχολίας δὲ ταύτης ἀπέρρευσαν καὶ ἡ περὶ τοῦ Θεμιστοκλείου καὶ ἡ περὶ τοῦ Σηραγγείου μελέτη καὶ ἄλλαι ἐπιγραφικαὶ ἐργασίαι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ περιοδικά.

Ἀλλ' ἂν τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἐπάγγελμα δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀείμνηστον συνεργάτην νὰ ἀποβῇ ἀποκλειστικῶς ἀρχαιολόγος, ἠδυνήθη ὅμως νὰ ὠφεληθῇ τοῦτο πλεῖστον ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκείνου

ἀρχαιολογικῆς κλίσεως καὶ νὰ ἀποβῇ ὄντως ἐθνωφελὲς διὰ τοῦ καταρτισμοῦ τροφίμων ἀρτίας ἱστορικῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὁ Ἰάκωβος Δραγάτσης διέπρεψεν ὡς δημόσιος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς καὶ ὡς διευθυντὴς ἰδίου ἐκπαιδευτηρίου καὶ διὰ τὸ ἀγαστὸν αὐτοῦ ἦθος καὶ διὰ τὴν ἁγνήν του ἐθνικὴν πίστιν — ἡ ὁποία θεωρεῖται ὑπό τινων σήμερον ὥς τι ἐκτὸς συρμοῦ εἶδος καὶ περιττὸς παράγων πολιτικῆς ἀγωγῆς. Διὰ τοῦτο ἡ πατρὶς εἶναι εὐγνώμων πρὸς τὴν μακρὰν ἀναμφισβητήτως ἐθνικὴν παιδαγωγικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀειμνήστου συνεργάτου καὶ ἀγαπητοῦ φίλου καὶ συναγωνιστοῦ Ἰακώβου Δραγάτση.

Ἀλλὰ βαθύτατα ἔπληξε τὴν ἀρχαιολογικὴν οἰκογένειαν ὁ θάνατος διαπρεπεστάτου ἀρχαιολόγου, ἐπὶ μακρὸν συμβούλου καὶ γραμματέως τῆς Ἑταιρείας, τοῦ Καθηγητοῦ Χρήστου Τσούντα.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χρήστου Τσούντα ἐκλείπει εἷς τῶν τελευταίων ἐκπροσώπων τῆς παρελθούσης ἀρχαιολογικῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία προήγαγε τὰς ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς καὶ ἐτίμησε διεθνῶς τὴν πατρίδα.

Ὁ Τσούντας μετὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἀρχαιολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ βραχεῖαν διδασκαλίαν ἐν Φιλιππουπόλει, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1883, ὅτε καὶ διωρίσθη Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων, εὑρέθη ἐντὸς ἀτμοσφαίρας ὀργώσης πρὸς προϊστορικὴν ἔρευναν καὶ πρὸς μελέτην τοῦ Μυκηναϊκοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον διήνοιξεν ἡ μεγαλεπήβολος σκαπάνη τοῦ Ἑρρίκου Σλῆμαν. Ἡ ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνάθεσις ἐκτελέσεως ἀνασκαφῶν εἰς Μυκήνας εἰς τὸν Χρῆστον Τσούνταν τῷ 1886, παρέσχεν εἰς τὸν νεαρὸν τότε ἐπιστήμονα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ ὅλα τὰ ἐκ τῆς ἰδιοφυΐας αὐτοῦ ἀπορρέοντα καὶ διὰ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ κτηθέντα πλεονεκτήματα, ὥστε ὁ καρπὸς τῶν ἐργασιῶν ἐκείνων νὰ ἀποβῇ διεθνῶς ὠφελιμώτατος. Ἦσαν δὲ αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀσφαλὴς παρατήρησις κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν καὶ εὐσυνείδητος συγκέντρωσις τῶν δεδομένων τῆς ἐργασίας, ψύχραιμος καὶ ἀπροκατάληπτος ἐπεξεργασία τῶν εὑρημάτων καθ᾿ ἕκαστον, συστηματικὴ μετὰ ταῦτα

καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐστηρᾶς ἐπιστημονικῆς μεθόδου συντεταγμένη ἐξαγωγὴ πορισμάτων γενικωτέρων καὶ πρὸ παντὸς σεμνὴ καὶ μετριόφρων διατύπωσις, μακρὰν παντὸς κόμπου καὶ ἀλαζονείας καὶ οἱασδήποτε ὑπερβολῆς, ὅπως ἐμπρέπει εἰς ἀληθεῖς ἐπιστήμονας.

Διὰ τοιούτων ἐφοδίων πεπροικισμένος ὁ Τσούντας ἦτο φυσικὸν νὰ συντάξῃ καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ περὶ τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Μυκηναίου πολιτισμοῦ σύγγραμμα ἄρτιον καὶ τὰ μετὰ ταῦτα περὶ ἄλλων θεμάτων δημοσιευθέντα ἀξίαν ἐκείνου συνέχειαν.

Καὶ περὶ τῶν Μυκηνῶν ἠδυνήθη πολλὰ νέα νὰ διδάξῃ ὁ Τσούντας, δι᾽ αὐτὸ δὲ καὶ τὸ σύγραμμα αὐτοῦ ταχέως μετεφράσθη εἰς τὴν Ἀγγλικήν, ἔκτοτε δὲ χρησιμοποιεῖται ὡς βοηθητικὸν βιβλίον ὑπὸ τῶν περὶ τούτου ἀσχολουμένων.

Ἐξαίρετον σημασίαν ὡσαύτως διὰ τὴν προϊστορικὴν ἔρευναν τῆς Ἑλλάδος ἔχουσιν αἱ εἰς τὰς Κυκλάδας ἐκτελεσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἔρευναι, αἱ δὲ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι δημοσιευθεῖσαι σχετικαὶ αὐτοῦ πραγματεῖαι ἐνέχουσιν αὐτόχρημα προγραμματικὴν καὶ θεμελιώδη σημασίαν διὰ τὰς περὶ τοῦ Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ μελέτας.

Τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην ἐποδηγέτησεν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος καὶ διὰ τῶν ὑποδειγματικῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐρευνῶν του, περὶ ὧν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐδημοσίευσε τὸ σημαντικὸν βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον «Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις τοῦ Διμηνίου καὶ τοῦ Σέσκλου». Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου αἱ περὶ τὴν νεολιθικὴν περίοδον τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καθόλου μελέται ἐνεκαινίζοντο κατὰ τρόπον ὄντως διαυγῆ καὶ συστηματικόν, ἐποδηγετοῦντο δὲ καὶ πάλιν αἱ νεώτεραι ἀρχαιολογικαὶ γενεαὶ πρὸς ὀρθὴν καὶ ἀσφαλῆ κατεύθυνσιν κατὰ τὴν κοινὴν καὶ ἀνεπιφύλακτον τῶν ἁρμοδίων περὶ ταῦτα ὁμολογίαν.

Καὶ αἱ ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ αἱ ἐν Τανάγρᾳ ἐργασίαι, ἀλλὰ ἰδίᾳ αἱ ἐν Λακωνικῇ καὶ δὴ αἱ ἐν Βαφειῷ μετὰ τῆς αὐτῆς διεξήχθησαν εὐστοχίας καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἡρμηνεύθησαν ἐπιστήμης.

Ἀλλὰ καὶ αἱ πρὸς εὐρύτερον κύκλον ἀπευθυνόμεναι ἐργασίαι,

οἷαι εἶναι π.χ. ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης φέρουσι τὴν σφραγῖδα τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς αὐτῆς διαυγείας.

Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἐπισκοπήσεως καθίσταται ἔκδηλος ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου τοῦ ἀοιδίμου συναδέλφου καὶ φίλου, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία δικαιοῦται νὰ εἶναι ὑπερήφανος.

Πρὸς τὴν δρᾶσιν τῶν ζώντων στρέφοντες νῦν τὸν λόγον χαιρετίζομεν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης δύο ἐπιφανεῖς ξένους συναδέλφους τὸν ἐν Βιέννῃ ἐπιγραφικὸν κ. Ἀδόλφον Wilhelm ἑορτάσαντα τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα ζωῆς ἐπιστημονικῆς καρποφόρου μετ' ἐξαιρέτου διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως καὶ τὸν ἐν Ῥώμῃ διευθυντὴν τῆς Γερμαν. Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Λουδοβῖκον Curtius, ἑορτάσαντα τὴν ἑξηκοστὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεώς του καὶ δυνάμενον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὸ μέχρι τοῦδε συντελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀρχαιολογικὸν ἔργον μετὰ ἀναμφισβητήτου ἱκανοποιήσεως διά τε τὴν σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἰδίᾳ τῆς πλαστικῆς καὶ διὰ τὴν διδακτικήν του ἐπίδρασιν. Ὡσαύτως χαίρομεν διὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν ἐπέτειον τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιγραφικοῦ καὶ ἱδρυτοῦ τοῦ Μουσείου τῆς Θήρας καὶ πατρὸς τῆς Θηραϊκῆς Ἀρχαιολογίας κ. Φρειδερίκου Βαρώνου Χίλλερ φὸν Γκαίρτριγγεν, τοῦ ὁποίου ἡ πρός τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλλάδα εὐγενὴς ἀφοσίωσις προκαλεῖ παρ' ἡμῖν καὶ συμπάθειαν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1934 ὑπῆρξε τὸ ἀκόλουθον:

1. Ἐν Μαραθῶνι ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου.

Ἀπὸ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἔτους 1933 εἶχε μείνει πρὸς ἔρευναν διὰ τὴν περίοδον τοῦ 1934 ὅ τε θολωτὸς Μυκηναϊκὸς τάφος καὶ τὸ Ἡράκλειον, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκτεταμένη νεκρόπολις ἐκτει-

νομένη ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἶχεν ἡ ἐξερεύνησις τοῦ Μυκηναϊκοῦ τάφου καὶ ἡ εὐχάριστος ἀπόδειξις ὅτι οὗτος ἦτο ἀσύλητος.

Ἐντὸς τῆς κυψέλης ἀνευρέθησαν δύο λακκοειδεῖς τάφοι εἰς βάθος 0μ,40 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ἀνήκοντες, πιθανῶς, εἰς τὸ βασιλικὸν ζεῦγος τοῦ τόπου.

Ἐντὸς τοῦ ἑτέρου τῶν τάφων εὑρέθη ὡς κτέρισμα χαλκοῦν τι μικρὸν σκεῦος ἢ κόσμημα, ἀδιάγνωστον διὰ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθοράν.

Ἐντὸς τοῦ ἄλλου ὅμως τάφου εὑρέθη χρυσοῦν κύπελλον ἡμισφαιρικὸν περίπου καὶ ἔχον μίαν κρικοειδῆ λαβήν, ἄριστα διατηρούμενον. Τὸ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς εὕρημα τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ γένους τοῦ νεκροῦ καὶ ἀποτελεῖ σύμβολον τῆς ἐν τῇ ζωῇ εἰρηνικῆς αὐτοῦ δράσεως.

Ὁλόκληρον τὸ δάπεδον τῆς κυψέλης εὑρέθη καλύπτον στρῶμα τέφρας, πάχους 0,10, ἀνάμικτον μετ᾽ ἀπηνθρακωμένων τεμαχίων ξύλων καὶ πλήθους ὀστῶν ζῴων, βοῶν, χοίρων, αἰγῶν, προβάτων καὶ πτηνῶν ἀκόμη, πρὸς δὲ τούτοις μετὰ τεμαχίων μυκηναϊκῶν ἀγγείων, χαρακτηριζόντων τοὺς χρόνους τοῦ μνημείου καὶ τοὺς ταφέντας εἰς αὐτὸ Μαραθωνίους ἄνακτας.

Ἡ ἐν τῷ εἰκαζομένῳ Ἡρακλείῳ τοῦ Μαραθῶνος ἔρευνα προσεπόρισε, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, νέα στηρίγματα τῆς ταυτότητος τῶν παρὰ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου λειψάνων πρὸς τὸ ζητούμενον ἱερόν.

Ἡ ἔρευνα τῆς πέρυσιν ἀνακαλυφθείσης νεκροπόλεως ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι συγκομίζει ἱκανὰ εὑρήματα ἐκ τῶν ἀσυλήτων τάφων μακροτάτης, ὡς εἶπον, περιόδου, καταλαμβανόντων δὲ ἱκανὴν ἔκτασιν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐπεσημάνθη διὰ τῆς σκαφῆς ἰδιαίτερον τμῆμα τοῦ νεκροταφείου ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένον εἰς τὴν ταφὴν παιδίων μέχρις ὀκτὼ ἢ δέκα ἐτῶν ἡλικίας, ἴσως ἐν ἐπιδημίᾳ τινὶ ἀθρόων κατὰ τὸν 9ον ἢ 8ον π.Χ. αἰῶνα ἀποθανόντων, ὅπως εἰκάζεται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος.

Οἱ τάφοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλακῶν εἴς τε τὰς παρειὰς καὶ τὸ πῶμα. Τὰ κτερίσματα ἦσαν μικρὰ ἀγγεῖα τεθειμένα παρὰ τὴν κεφαλὴν ἢ παρὰ τοὺς πόδας.

Ἄλλοι τάφοι εἶναι πίθοι διαφόρων μεγεθῶν, τινὲς δὲ πολὺ μικρῶν διαστάσεων πάντες ἔχοντες ὡς πῶμα πλάκα. Κτερίσματα ἦσαν πάλιν μικρὰ ἀγγεῖα παιδικῆς χρήσεως, ἐντὸς τῶν πίθων ἢ ἔξωθεν παρ᾽ αὐτοὺς κείμενα. Παρὰ τὴν ταφὴν ἔχομεν καὶ τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τοῦ νεκροῦ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν κατὰ τὴν προτίμησιν, ὡς φαίνεται, τῆς οἰκογενείας. Μεταξὺ τῶν κτερισμάτων τῆς πυρᾶς ἦσαν ἀγγεῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ σποράδην πήλινα ἀγάλματα.

Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τῆς νεκροπόλεως μέλλει ἀσφαλῶς νὰ παράσχῃ πλούσια καὶ ἐνδιαφέροντα λείψανα, μάλιστα κεραμικά, τοῦ Μαραθωνίου βίου, ἄξια τῆς σπουδαιότητος τῆς ὅλης ἐν Μαραθῶνι συντελουμένης ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας.

2. Ἄλλην ἀνασκαφικὴν ἐργασίαν, δοκιμαστικὴν ταύτην ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἐν Μεγάροις διὰ τοῦ Ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων κ. Ἰω. Θρεψιάδου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Γ. Τραυλοῦ. Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐνετοπίσθη εἰς τρία σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως.

α) Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς σημερινῆς πόλεως Μεγάρων καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐκκλησιδίου τῆς Θεοτόκου ἀνεσκάφησαν τὰ θεμέλια μεγάλου οἰκοδομήματος, ἀποτελουμένου ἐκ πλειόνων εὐρέων διαμερισμάτων καὶ παρέχοντος συνολικὸν ἀρχιτεκτονικὸν διάγραμμα παρεμφερέστατον πρὸς τὰ διαγράμματα τῶν οἰκιῶν τῶν ἑλληνιστικῶν λεγομένων καὶ τῶν μετέπειτα Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τινὰ τῶν διαμερισμάτων φαίνονται προσθῆκαι νεώτεραι.

Ἡ εἴσοδος συνετελεῖτο διὰ τριβήλου, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις τῶν κιόνων καὶ τὰ κιονόκρανα μετ᾽ ἐπιθημάτων εἶναι ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιθήματος ὑπῆρχεν ἀνισοσκελὴς σταυρός.

Κινητὰ εὑρήματα ἄλλα δὲν ἐγένοντο πλὴν τινων τεμαχίων ἀχρωμάτων μετ᾽ αὐλακωτῆς διακοσμήσεως συνήθους εἰς τοὺς ὑστέρους Ῥωμαϊκοὺς καὶ μετέπειτα χρόνους.

Κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρημάτων δύναται μετ᾽ ἀσφαλείας νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τελευταία χρῆσις ἢ διασκευὴ τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἀναμφισβητήτως χριστιανική, ἀναγομένη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δου ἢ τοῦ Ε΄ μ.Χ. αἰῶνος. Ἡ περαιτέρω ἔρευνα θὰ δείξῃ ἂν καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ οἰκοδομήματος ἀνήκει εἰς τοὺς χριστιανούς.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐρεύνης ταύτης ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 14μ τμῆμα τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας πόλεως, συγκείμενον ἐκ μεγάλων ἰσοδομικῶν πωρολίθων.

β) Ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Μεγάρων, Ἀλκάθου, κατὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα, σῴζεται λαξευτὸν ἐν τῷ βράχῳ ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ διάγραμμα ἀρχαίου ναοῦ, ἔχοντος κατεύθυνσιν ἀπὸ Α πρὸς Δ μετὰ μικρᾶς παρεκκλίσεως. Αἱ διαστάσεις τοῦ περιπτέρου τούτου ναοῦ κατὰ τὰς μετρήσεις τοῦ Τραυλοῦ εἶναι διὰ μὲν τὸν σηκὸν μέτρα 11,50×6, διὰ δὲ τὴν περίστασιν, μετρουμένην κατὰ τὸ λάξευμα εἴτε τὴν κοίτην τῆς κρηπῖδος, μέτρα 14,50×35,50.

Κινητὰ εὑρήματα ἐπὶ μὲν τοῦ πεδίου τοῦ ναοῦ βεβαίως δὲν ἐγένοντο διὰ τὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ τόπου ἀπὸ παντὸς χώματος ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἐπιχώσει, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη περαιτέρω ἐν κατωφερείᾳ ἐκ χωμάτων αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ἀνευρέθησαν ὄστρακα καὶ εἰδώλια τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος, στηριζόμενοι δὲ εἴς τε τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν κινητῶν εὑρημάτων ὀρθῶς οἱ ἀνασκάπτοντες ἀνάγουσι τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα. Εἰκάζουσιν ὅτι ἐνταῦθα ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου Ι. 42. 4 ἀναφερόμενος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς. (Ὠκοδόμηται δὲ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα δὲ ἐστιν ἐπίχρυσον πλὴν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν· ταῦτα δὲ καὶ τὸ πρόσωπόν ἐστιν ἐλέφαντος). Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀναφέρονται καὶ ἄλλα δύο ἱερὰ Ἀθηνᾶς μετὰ τῶν ἐπικλήσεων Νίκης καὶ Αἰαντίδος.

γ) Τρίτον σημεῖον τῶν Μεγαρικῶν ἐρευνῶν εἶναι ὁ λόφος τοῦ

μεσαιωνικοῦ κάστρου. Ἡ δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἀπέδωκεν ἐνταῦθα πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων πάσης περιόδου ἤτοι Πρωτοελλαδικά, Μεσοελλαδικὰ (Μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα), Ὑστερομυκηναϊκά, γεωμετρικά, Πρωτοαττικὰ μελανόγραφα, ἐρυθρόγραφα, Ἑλληνιστικά, Ῥωμαϊκὰ καὶ Βυζαντινά, μαρτύρια ἀδιακόπου ἱστορίας τοῦ τόπου ἀπὸ τῆς τρίτης π.Χ. χιλιετηρίδος.

Δυστυχῶς τὰ λείψανα ταῦτα εἶναι τεταραγμένα, μόνον δὲ ἐν μιᾷ τάφρῳ πρὸς Δ τοῦ λόφου εὑρέθη στρῶμα Μεσοελλαδικὸν ἀμιγὲς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ μικρὸς κιβωτιόσχημος τάφος παιδίου (0,40×0,37×0,26) καὶ περαιτέρω ἄλλος τάφος, παιδίου καὶ αὐτὸς (0,42×0,25×0,20), ἀποτελούμενος ἐξ ἁδρομερῶς πελεκημένων πλακῶν. Ὁ τάφος οὗτος περιεῖχεν ὀστᾶ τινα, παρὰ δὲ τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς εὑρέθη καλὸν σφηνοειδὲς γεωμετρικὸν ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ χρονολογεῖ τοὺς τάφους. Περαιτέρω ἀπεκαλύφθη τμῆμα πωρίνου τείχους.

Τὸ σημεῖον τοῦτο τῶν ἐρευνῶν εἶναι μάλιστα ἐνδιαφέρον καὶ εὐοίωνον διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην συνέχειαν τῶν ἐργασιῶν.

3. Ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ ἡ Ἑταιρεία ἐξηκολούθησε τὰς ἀπὸ ἐτῶν ἐκεῖ ἐκτελουμένας διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου σημαντικὰς ἐργασίας.

Σκοπὸς τῆς ἐρεύνης τοῦ 1934 ἦτο ἡ περαιτέρω ἀποκάλυψις τῆς μεγάλης βασιλικῆς Γ, ὅπου αἱ γενόμεναι ἀπαλλοτριώσεις ἐπιτρέπουσι τοῦτο.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐξεκαθάρισε καὶ ἄλλο τμῆμα τοῦ αἰθρίου εἰς ἔκτασιν $6^{μ}$,65, ἀνεφάνη δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας τοῦ αἰθρίου καὶ μέρος τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς δεξιᾶς στοᾶς μετὰ μέρους τοῦ ὑπαίθρου χώρου τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ μεσαῖον κλῖτος τοῦ ναοῦ, ἔχοντος κατεστραμμένην σχεδὸν τὴν ἐκ μαρμάρων ἐπίστρωσιν. Ἐκ τῶν ἐνδείξεων τῆς ἀνασκαφῆς συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι τὸ αἴθριον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη μεταγενεστέρως εἰς οἰκήσεις, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ κατέστρεψε πολλαχοῦ τὸ παλαιὸν

σχέδιον. Εἰς πυρκαϊὰν ἀποτεφρώσασαν τὸ μεταγενέστερον τοῦτο οἴκημα ὀφείλεται καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀρχαιοτέρου ψηφιδωτοῦ, τοῦ ὁποίου μόνον μέρη ἐσώθησαν. Τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰ ὡραιότερα τῆς Ν. Ἀγχιάλου καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν 5ον μ.Χ. αἰῶνα.

Πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἀρχικοῦ οἰκοδομήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱδρύθη ἡ βασιλική, ὁ κ. Σωτηρίου ἠρεύνησε κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν διὰ δοκιμαστικοῦ τάφρου. Τὸ πόρισμα ὑπῆρξε διαφωτιστικόν, διότι ἀνεφάνη πρὸς ἄλλοις καὶ τοῖχος πάχ. 0,65, ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος τοῦ παλαιοτέρου κτίσματος, τὸ ὁποῖον διεσκευάσθη εἰς βασιλικὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ 6ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος. Παρὰ ταῦτα ἡ πλήρης ἐξακρίβωσις τοῦ διαγράμματος τοῦ πρώτου τούτου κτίσματος δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη. Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πρόκειται πιθανῶς περὶ παλαιοτέρας βασιλικῆς τοῦ 5ου αἰῶνος, ἀνακαινισθείσης μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ — ἐχούσης δὲ κοινὸν τό τε αἴθριον καὶ τὸν νάρθηκα μετά τινων διασκευῶν πρὸς τὴν δευτέραν βασιλικήν.

β) Παρὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ὁ κ. Σωτηρίου προέβη ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ καὶ εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἀποκαλύψεως τῆς βασιλικῆς Δ.

Ἡ τετάρτη αὕτη βασιλική, κειμένη κατὰ ΝΔ ἄκρον τῆς Ν. Ἀγχιάλου εἰς ἀπόστασιν 300 μ. ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τῆς πεδιάδος τῆς παρὰ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον, δὲν διαφέρει κατὰ τὸ διάγραμμα τῶν λοιπῶν τρικλίτων βασιλικῶν τοῦ τόπου. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1934 ἀπεκαλύφθη τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ μέρος τοῦ δεξιοῦ κλίτους. Δυστυχῶς ἁψὶς τοῦ ναοῦ καὶ τὸ σύνθρονον, ἱκανῶς σῳζόμενα μέχρι τοῦ 1908, ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκοδομίαν, οὕτω δὲ τῇ ἐπισήμῳ συγκαταθέσει κατεστράφη τὸ εἰρημένον μνημεῖον.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1934 ἀνευρέθη ὁ στυλοβάτης τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας καὶ κατὰ χώραν δύο βάσεις κιόνων. Παρὰ τὸν στυλοβάτην εὑρέθησαν μαρμάριναι βάσεις τοῦ τέμπλου κοσμούμεναι διὰ γλυφῶν καὶ ἀστραγάλου. Ὡσαύτως τμήματα τοῦ μαρμαροθέ-

του δαπέδου καὶ μέγα τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιοῦ κλίτους μετὰ ἀξιολόγων γεωμετρικῶν διακοσμήσεων. Παρὰ ταῦτα ἀνευρέθησαν τεμάχια διατρήτων μαρμαρίνων θωρακίων καὶ μικρὰ τεμάχια τοῦ ἄμβωνος συμπληροῦντα τὸ πέρυσιν ἀνευρεθὲν τεμάχιον μὲ κογχύλας καὶ ἀετούς. Μολονότι δὲν ἀνεφάνη ἀκόμη ἡ βάσις τοῦ ἄμβωνος, ἐν τούτοις ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων τεμαχίων δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ὁπωσδήποτε σαφῆ εἰκόνα τοῦ ἀξιολόγου τούτου κατασκευάσματος ὡς πολυγωνικοῦ μετὰ κογχῶν ἄμβωνος ἔχοντος συμφυεῖς κιονίσκους, ἄνω δὲ ἄλλους κιονίσκους στηρίζοντας τὸν οὐρανὸν τοῦ ἄμβωνος καὶ φέροντας χαρακτηριστικὴν ἐξεργασίαν τῆς ἀκάνθου τοῦ κιονοκράνου.

Ἔξω τοῦ ναοῦ καμαρωτοὶ τάφοι χριστιανικοὶ εὑρέθησαν πλήρεις τεμαχίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν.

Ὡσαύτως περισυνελέγησαν ἐκ τῶν πέριξ πλείονες ἐπιτάφιοι ἐπιγραφαί.

Ἐκ τῆς ὅλης ἀνασκαφῆς τῆς βασιλικῆς Δ ὁ κ. Σωτηρίου συνάγει ἀσφαλῶς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κοιμητηρίου τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς πόλεως, εἶναι δὲ εὔλογον νὰ ἀποδοθῇ ἐξαιρετικὴ σημασία εἰς τοῦτο καὶ νὰ στηρίζωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο πολλὰς ἐλπίδας διαφωτισμοῦ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως,

4. Τὰς ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τοπογραφικὰς ἐρεύνας καὶ σκαφὰς ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κεραμοπούλλου, βοηθουμένου ἐν Φλωρίνῃ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπιμελητοῦ κ. Μπακαλάκη.

Τὰς περιηγήσεις ταύτας ἤρχισεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἀπὸ τῆς Ἀλμωπίας, ὅπου ἐξήτασεν ἰδιαιτέρως τὸ Βυζαντιακὸν φρούριον τῆς Ζλάτινας καὶ ἐμελέτησε ἐπιγραφάς τινας καὶ ἐρείπια ἐκκλησίας εἰς τὸ χωρίον Πρόδρομος.

Παρὰ τὸ χωρίον Μαργαρίτα, ἄλλοτε Πότσεπ, ἐμελετήθη ἀρχαῖον τεῖχος μέγα, ἄνευ ἀσβέστου ἐκτισμένον, ὅμοιον πρὸς πολλὰ

ἄλλα παλαιὰ τείχη τῆς Μακεδονίας. Σποραδικῶς εὑρέθησαν ἐν σκαφῇ κέραμοι ἑλληνικῶν χρόνων.

Κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Φλωρίνης εἰς τὰ χωρία Παλαίστρα καὶ Ἰτέα ἐσημειώθησαν κῶμαι ἱστορικῶν χρόνων, εἰς δὲ τὸν Ἅγιον Ἠλίαν τῆς Παλαίστρας καὶ προϊστορικὴ κώμη. Ἡ ὕπαρξις πολλῶν ἀρχαίων σκωριῶν ἐκεῖ μαρτυρεῖ περὶ παλαιᾶς μεταλλωρυχίας.

Ἐπὶ τῆς παρὰ τὴν Φλώριναν ὑψηλῆς κορυφῆς Κούλας διεπιστώθη Βυζαντιακὸν Φρούριον, πιθανῶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Μετὰ ταῦτα εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ Τσοτυλίου ἠρευνήθη ἡ τοπογραφία πόλεως τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου τοῦ Β΄.

Ἡ πόλις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ὀχυρῶν γηλόφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι κενοὶ χῶροι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κτηνῶν. Ἑκατέρωθεν τοῦ συγκροτήματος τούτου ὁ χῶρος εἶναι ἐπικλινής, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἐποιήθη διὰ σκαφῆς ἀπότομος καὶ παραλλήλως πρὸς τοὺς γηλόφους ἐσχηματίσθη ἐπιμήκης ταινία μὲ δυσαναβάτους τὰς κλιτῦς, ὥστε νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ὀχυρότης τοῦ τόπου.

Καὶ ἡ πόλις αὕτη, ὡς καὶ ἄλλαι, ὀφείλονται εἰς σύστημα πολεοδομικόν, ἀντίθετον πρὸς τὴν κρατοῦσαν εἰς τὰς πεδιάδας ἄφρακτον κατὰ κώμας ἢ ἀγροικίας διασπορὰν μὲ καταφύγια τὰ ὑψηλὰ φρούρια. Τὸ πολεοδομικὸν τοῦτο σύστημα ἀποδίδει ὁ Ἀρριανὸς διὰ στόματος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Φίλιππον. Ἡ τοπογραφικὴ ἔρευνα τῆς Μακεδονίας θὰ διαφωτίσῃ τὰς δύο ταύτας διαφόρους περιόδους πολιτισμοῦ.

Ἡ ἐξερεύνησις τάφων τινῶν ἔδειξεν ἐκεῖ κρατοῦν τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς ὅπλων μετὰ τοῦ νεκροῦ, ἐξ οὗ βεβαιοῦται ἡ ἐξ ἄλλων εὑρημάτων προκληθεῖσα γνώμη τοῦ κ. Κεραμοπούλλου ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο κοινὸν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐν παναρχαίοις χρόνοις, ὅτι δὲ οἱ Μυκηναῖοι ἐκόμισαν τὴν συνήθειαν πρὸς νότον—ἐν ᾧ δὲ μετέπειτα οἱ νότιοι Ἕλληνες ἀπέβαλον τὴν συνήθειαν, διετήρησαν αὐτὴν οἱ Μακεδόνες.

Ὡσαύτως εὑρέθησαν οἱ πρῶτοι ἀρχαϊκοὶ τάφοι ἐν Μακεδονίᾳ.

Εὑρήματα χαρακτηριστικὰ τρία χαλκᾶ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων ἓν μετὰ προτομῆς γυναικὸς καὶ ῥαμφοειδοῦς στόματος, ἓν ῥαβδωτὸν καὶ ἓν τηγάνιον μετὰ κεφαλῆς χηνὸς εἰς τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς. Ἐπίσης ἓν ὑάλινον τῶν λεγομένων «φοινικικῶν» καὶ δύο πήλινα ἀγγεῖα ἤτοι ἓν ληκύθιον μετ' ἐκτύπων ἀρχαϊκῶν γοργονείων καὶ μία ῥαμφόστομος πρόχους μελαμβαφὴς κ. ἄ., ὧν τὰ πλεῖστα ἐπείσακτα Ἑλληνικά. Πάντα ταῦτα εἶναι τεκμήρια οὐχὶ μόνον ὁμοίου βίου, ἀλλὰ καὶ στενῆς ἐπικοινωνίας τῶν Μακεδόνων πρὸς τοὺς νοτιωτέρους Ἕλληνας καὶ δὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλληνος, τοῦ ὁποίου τὴν Ἑλληνικότητα ἠθέλησάν τινες νὰ ἀμφισβητήσουν.

Ἄλλοι τάφοι εὑρέθησαν παρὰ τὰ χωρία Βουδουρίτσα (νῦν Νέα Σπάρτη) καὶ Λουκόμι νεωτέρων χρόνων, ἐκ δὲ τούτων δύο περιεῖχον ἐργαλεῖα τεκτόνων ἄριστα διατηρούμενα, τρίτος δὲ λέβητα καὶ κοχλιάριον χαλκᾶ μετὰ πηλίνων ἀγγείων.

Καθ' ὅλου παρατηρεῖται καὶ νῦν ἔτι ἡ κατὰ κώμας πατροπαράδοτος οἴκησις. Ἕνεκα δὲ τούτου ἦσαν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διεσπαρμένα τὰ νεκροταφεῖα, ὥστε ἡ ἀναζήτησις τούτων σήμερον νὰ ἀποβαίνῃ δυσχερὴς καὶ ἐκτεταμένη. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ ἐνταφιασμοῦ παρατηρεῖται μικτὴ συνήθεια καὶ ταφῆς τοῦ σώματος καὶ καύσεως. Ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν πορισμάτων τῶν ἐνδιαφερουσῶν τούτων ἐρευνῶν θέλει διαλάβει λεπτομερῶς ὁ κ. Κεραμόπουλλος. Ὁ δὲ κ. Μπακαλάκης θέλει ἐκθέσει τὰ τῆς ἀνασκαφῆς Φλωρίνης.

5. Ἐν Ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ ἡ Ἑταιρεία ἐξηκολούθησε τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Κυπαρίσση.

Ἠρευνήθησαν συμπληρωματικῶς τὰ νεκροταφεῖα τοῦ Μποτιά, ἐγένετο δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἄνευ ἀποτελέσματος εἰς Καμάρας καὶ τέλος διὰ μικρῶν σκαφῶν ἐβεβαιώθη ἡ μεγάλη ἔκτασις τοῦ πέρυσιν ἀνακαλυφθέντος παρὰ τὰς Πάτρας Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου.

Εἰς τὸ παρὰ τὰς Πάτρας χωρίον Τσαπλανέϊκα καὶ Παυλόκα-

στρον καὶ εἰς τοὺς ΝΑ γηλόφους τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους εὑρέθησαν ὑστερομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα καὶ χάνδραι ἐξ ἀχάτου.

Τάφοι λαξευτοὶ δὲν εὑρέθησαν, ἀλλὰ μόνον κιβωτιόσχημα κτίσματα κατεσκευασμένα διὰ μικρῶν ποταμίων λίθων. Τὰ κτίσματα ὅμως ταῦτα ἦσαν ἐντελῶς κενά, τὰ δὲ εὑρήματα, ἤτοι ἀγγεῖα καὶ χάνδραι, ἦσαν ἐκτὸς αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξακριβωθῇ σαφέστερον ὁ τρόπος οὗτος τῆς ταφῆς.

6. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας ὁ Καθηγητὴς κ. Ὀρλάνδος. Κατὰ τὸ 1934 ἡ ἔρευνα ἐστράφη πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ ἄλλοτε εὑρεθὲν πρόπυλον.

Πρὸς Α τοῦ προπύλου τούτου ἀνεσκάφη ὄντως ἡ εὐθυντηρία τοίχου εἰς μῆκος δέκα ὀκτὼ μέτρων παραλλήλως πρὸς μέγα ἐκ κυφωτῶν λίθων ἀνάλημμα μήκους μέτρων 36,40, ἀνέχον τὰ χώματα τοῦ κατωτέρω ἀνδήρου.

Μεταξὺ τῆς εὐθυντηρίας καὶ τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ἀνδήρου πλείονα διαμερίσματα κατὰ σειράν, πρὸ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε στοά, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων λίθων τοῦ στυλοβάτου ταύτης.

Ἄλλη μακρὰ στοὰ ἐξετείνετο καθέτως πρὸς τὴν σειρὰν τῶν δωματίων τῆς βορείας πλευρᾶς, εἶχε δὲ αὕτη πώρινον στυλοβάτην, ὅστις ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 45 μέτρων. Ὄπισθεν τοῦ στυλόβατου τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 3μ., 80 ἀπ᾽ αὐτοῦ εὑρέθησαν λείψανα σειρᾶς δωματίων, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνδήρου ἔχομεν στοάν, βλέπουσαν πρὸς ὀρθογώνιον αὐλὴν τοῦ κάτω ἀνδήρου. Ἐξ εὑρεθέντος κιονοκράνου πωρίνου μετὰ κονιάματος συνάγεται ὅτι ἡ στοὰ ἦτο ἰωνική, τῆς ὁποίας ἡ πυκνότης ὁρίζεται ἀκριβῶς ἐκ τῶν σῳζομένων τόρμων. Ἡ πρόοδος τῶν ἐργασιῶν θὰ παράσχῃ πιθανῶς καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη πρὸς ἀναπαράστασιν πλήρη τῆς στοᾶς.

Ἔκ τινων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν (σπονδύλου δωρικοῦ κίονος,

δωρικοῦ κιονοκράνου καὶ γείσου μετὰ προμόχθων) εὑρεθέντων παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς αὐλῆς τοῦ ἄνω ἀνδήρου συνάγομεν ὅτι ἡ στοὰ τοῦ ἄνω ἀνδήρου ἦτο δωρική. Εἰς τὴν στοὰν ταύτην ἀνήκουσι καὶ τὰ προπέρυσιν εὑρεθέντα πήλινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἤτοι σίμη καὶ λεοντοκεφαλαὶ καὶ κέραμοι, παρέχοντες καὶ ἰδιόρρυθμον τρόπον προσηλώσεως τῶν καλυπτήρων.

Κατὰ τὸ 1934 ἀνευρέθη παρὰ τὴν στοὰν ταύτην καὶ τέταρτον ἄγαλμα γυναικὸς πολὺ ἐλλιπές.

Αἱ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο γενόμεναι ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν καὶ δευτέραν κρήνην συμμετρικῶς μὲν κειμένην πρὸς τὴν πρότερον εὑρεθεῖσαν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν τῷ μέσῳ κλίμακα, ἀλλὰ οὐσιωδῶς διαφέρουσαν ἐκείνης ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ διαμορφώσει. Τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια ταύτης ἐπιτρέπουσιν ἀσφαλῆ γραφικὴν αὐτῆς ἀναπαράστασιν καὶ ἀναστήλωσιν.

Εἰς τὴν νέαν ταύτην κρήνην τὸ ὕδωρ εἰσρέει διὰ μιᾶς στρογγύλης ὀπῆς κειμένης κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ εἰς ὕψους 1μ,50 ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ἀποθηκεύεται δὲ τὸ ὕδωρ εἰς τρεῖς δεξαμενάς, ὧν ἡ μία παράλληλος πρὸς τὴν πρόσοψιν, αἱ δὲ ἄλλαι δύο κάθετοι πρὸς ταύτην καὶ ἔχουσαι θολωτὴν τὴν ὀροφήν.

Οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ τῶν δύο καθέτων δεξαμενῶν ὡς καὶ οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης εἶχον παχὺ καὶ σκληρὸν μαρμαροκονίαμα, ἐφ' οὗ διακρίνονται λείψανα ἐγχρώμου διακοσμήσεως ἀδιαγνώστων νῦν θεμάτων.

Ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους καὶ ὑπεράνω τοῦ κρουνοῦ τῆς εἰσροῆς εὑρέθη ὀρθογώνιος κόγχη, ἔχουσα ἑκατέρωθεν μικρὰς παραστάδας, ἀνεχούσας ποτὲ τὸν ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς εὑρεθέντα μικρὸν δωρικὸν θριγκόν. Ἡ κόγχη αὕτη θὰ ἐχρησίμευε πιθανῶς πρὸς ἀνίδρυσιν ἀγαλματίου τινὸς κρηναίας νύμφης ἢ ἄλλου προσώπου. Εἰ καὶ ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος οἰκοδομήματος θὰ ἐπέλθῃ ὁριστικὴ μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν αὐτοῦ σκαφήν, ὅμως ἀποβλέποντες εἴς τε τὸ μέγεθος (35×65 μ) καὶ τὴν διάταξιν καὶ τὴν θέσιν, δύναται εὐλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι πρόκειται περὶ γυμνασίου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀφετηρίας ταύ-

της ὁ ἀνασκάπτων εἰκάζει περαιτέρω ὅτι τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὐρύχωρον διαμέρισμα (11,50×5,00) μετὰ τῆς πολυτελοῦς εἰσόδου θὰ εἶναι τὸ Ἐφηβεῖον.

Ἡ εἰκασία περὶ γυμνασίου ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Παυσανίου II, 10,6 λέγοντος: ἀνιοῦσιν εἰς τὸ γυμνάσιον, διότι ὄντως ἀνέρχεταί τις καὶ σήμερον πρὸς τὸ ἀνευρεθὲν οἰκοδόμημα κείμενον εἰς τὴν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἀνάγεται καὶ ἡ τέχνη τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ἀνασκαφέντος κτίσματος.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Σικυῶνος θὰ ἀμείψῃ δαψιλέστερον τὸν ἀνασκάπτοντα καὶ τὴν ἐπιστήμην.

7. Ἐν Σπάρτῃ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀδαμαντίου.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1934 ὁ κ. Ἀδαμαντίου ἐπεξέτεινε τὰς ἐρεύνας του περὶ τὸ Ἑλληνιστικὸν Ἡρῷον τοῦ ποιητοῦ, τὸν κατὰ τὸ 1931 δηλαδὴ ἀποκαλυφθέντα ὑπ᾿ αὐτοῦ ὡραῖον ἐζωγραφημένον τάφον, τοῦ ὁποίου αἱ τοιχογραφίαι (Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος) ἀναμιμνῄσκουσι πολλὰς ἄλλας ὁμοίας, ἐν Ἰταλίᾳ κυρίως, διασωθείσας.

Κατὰ τὴν κλιτύν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ὄπισθεν τοῦ ἡρῴου, ἀνεφάνησαν τάφοι κατὰ συστοιχίας. Ἑκάστη συστοιχία ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων ἕως ἐννέα τάφων περιεκλείετο εἰς δωμάτιον θολωτὸν τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν οἱ τοῖχοι εἰς χαμηλὰ λείψανα. Κατὰ τὰς γενομένας παρατηρήσεις ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ καὶ οἱ νεκρικοὶ οὗτοι θάλαμοι ἦσαν ὁμοίως διακεκοσμημένοι πρὸς τὸν προηγουμένως εὑρεθέντα.

Ὑπεράνω τῆς πρώτης ταύτης σειρᾶς τῶν νεκρικῶν θαλάμων ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι σειραὶ κλιμακηδὸν διατεταγμέναι. Ἀλλ᾿ αἱ σειραὶ αὗται δὲν ἦσαν τόσον ἐπιμεμελημέναι, ὅπως ἡ πρώτη, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι τοῦτο ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς εὐπορίας τῶν οἰκογενειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνῆκον οἱ οἰκογενειακοὶ οὗτοι τάφοι.

Ἐξηρευνήθησαν ἐν ὅλῳ περὶ τὰ δέκα τοιαῦτα νεκρικὰ δωμάτια περιέχοντα ὀγδοήκοντα περίπου τάφους. Οἱ θάλαμοι ἦσαν καμαρωτοί, οἱ δὲ τάφοι εὑρίσκονται ἐσκαμμένοι κατὰ σειρὰν καὶ κατὰ πλάτος τοῦ θαλάμου, οὕτως ὥστε ὁ τελευταῖος τάφος εὑρισκόμενος κάτωθεν τῆς καμάρας σχηματίζει εἶδος ἀρκοσολίου γνωστοῦ ἐκ τῶν χριστιανικῶν κατακομβῶν. Καὶ ἡ λεπτομέρεια αὕτη ὡς καὶ ἄλλα τεκμήρια ἀνάγουσι τοὺς τάφους, κατὰ τὸν κ. Ἀδαμαντίου, εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας.

Ὁ μέγας νεκρικὸς θάλαμος ἔχει μῆκος 7 μ., πλάτος 2 μ., καὶ ὕψος 2μ,80. Ἡ τοιχοδομία ἐκτελεῖται διὰ μεγάλων ὀπτῶν πλίνθων κατὰ τὸ σύστημα τῆς Ῥωμαϊκῆς περιόδου, ἡ δὲ στερεότης εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν καταβληθεῖσαν ἐπιμέλειαν.

Οἱ τάφοι εὑρέθησαν σεσυλημένοι. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπῆρχον διεσκορπισμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, τεμάχια ἀγγείων καὶ λύχνοι τινὲς μὴ χριστιανικοὶ φέροντες ἐκτὸς τῆς ἁπλῆς διακοσμήσεως καὶ παραστάσεις σατύρων καὶ ἄλλων μορφῶν εἰκονικῶν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἀνασκάψας.

Μικρὰ ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ λέγει: Φιλουμένης | τὸ κάλλος | ἡρπάγθη τάχος | ζήσασα βιότου | ΚΒ′ ἔτη.

Παρὰ τὴν ἔρευναν ταύτην ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ τῶν ὑστάτων Ἑλληνικῶν χρόνων, ὁ κ. Ἀδαμαντίου ἐπανέλαβε παλαιάς του ἀνασκαφικὰς ἐργασίας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης καὶ ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ περὶ τὴν βασιλικὴν τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, ἔνθα ἦτο μέγα μοναστήριον ἔχον ὡς καθολικὸν τὴν βασιλικήν.

Τὰ περὶ τὴν βασιλικὴν βαθμηδὸν ἀποκαλυπτόμενα κτίσματα φαίνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ τοῦ 11ου καὶ τοῦ 14ου αἰῶνος. Κατὰ τὸν τόπον τοῦτον εὑρίσκονται καὶ ἄφθονα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, τεμάχια ἀγγείων καὶ γλυπτῶν ἀρχαίων καὶ βυζαντινῶν.

Διὰ τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἐνέχει ἡ περὶ τὸν Ὅσιον Νίκωνα τὸν Μετανοεῖτε ἀνασκαφή, εἶναι εὐκταῖον, ὅπως συντόμως γίνῃ σχεδιογραφικὴ ἀποτύπωσις τῆς γενομένης μέχρι τοῦδε ἐργα-

σίας, ἡ ὁποία ἀφορᾷ σημαντικὴν περίοδον τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας ἐν περιφανεῖ τόπῳ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

8. Αἱ ἐν Ἀμνισῷ τῆς Κρήτης ἐργασίαι ἐξηκολούθησαν διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Σπ. Μαρινάτου.

Κατὰ τὸ 1934 ἡ ἔρευνα ἐνετοπίσθη εἰς τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνευρεθὲν Ἑλληνικὸν ἱερὸν τὸ ἐπὶ παλαιοτέρου Μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος.

Ἡ σκαφὴ προέβη ἐνταῦθα πρὸς νότον καὶ ἀπεκαλύφθη νέον τμῆμα τοῦ ἱεροῦ, κατὰ τοῦτο ἔχον μεγαλητέραν σημασίαν, καθ᾿ ὅσον τὰ στρώματα ἐν αὐτῷ φαίνονται ὀλιγώτερον τεταραγμένα. Τὸ βαθύτατον στρῶμα τῆς τελευταίας ἐρεύνης περιεῖχεν ὀλίγα πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικὰ καὶ ἀνατολίζοντα ὄστρακα, οὕτω δὲ ἔχομεν συνεχῆ τὴν λατρείαν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ἀπὸ τῆς πρωτογεωμετρικῆς μέχρι τῆς ὑστέρας Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὅτι ὅμοια γεωμετρικὰ ὄστρακα ὑπάρχουσι καὶ ἐντὸς τοῦ ἀνωτάτου Ῥωμαϊκοῦ στρώματος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν διαταραχὴν τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκ λαθραίων σκαφῶν.

Παρὰ ταῦτα ἔχομεν ἐνταῦθα δύο μεγάλα στρώματα καλῶς διακρινόμενα ἤτοι τὸ Μινωϊκὸν καὶ τὸ ἀρχαϊκόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει στρῶμα ἄμμου.

Τὸ ἀρχαϊκὸν Ἑλληνικὸν στρῶμα ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ἀνασκαφέντι τμήματι εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ Μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἱερόν.

Τὸ ἀρχαϊκὸν Ἑλληνικὸν στρῶμα, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται διὰ τῆς μελανῆς γῆς, παρέσχε πλῆθος ἀδιαγνώστων χαλκῶν τεμαχίων, δύο χαλκᾶ εἰδώλια βοῶν, χαλκοῦν δακτύλιον φέροντα ἐν τῇ σφενδόνῃ ἔγγλυφον καθήμενον τετράποδον, λεοντόποδα σκεύους, ἐλλιπῆ διπλοῦν πέλεκυν, ἐλλιπὲς εἰδώλιον γυμνῆς γυναικὸς καὶ χαλκοῦν νόμισμα.

Τὰ ἐξ Αἰγυπτιακῆς πορσελάνης εὑρήματα εἶναι δύο μικραὶ ἐλλιπεῖς καθήμεναι μορφαὶ ἔχουσαι αἰγυπτιακὰ γράμματα κατὰ τὰ

βάθρα. Τεμάχια ἱσταμένων μορφῶν, κεφαλαὶ θεῶν, τὸ ἄνω ἥμισυ λεοντοκεφάλου μορφῆς, ἴσως τῆς μεμφιτικῆς θεότητος Σεχμέτ, μικρὸν δισκάριον χρυσοῦν, ποικίλαι ψῆφοι ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ ἄλλα μικρὰ εὑρήματα.

Τὰ Αἰγυπτιακὰ ταῦτα εὑρήματα μαρτυροῦσι περὶ τῆς στενῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀμνισοῦ μετὰ τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλὰ περὶ τῆς σχέσεως ταύτης παρέχει τεκμήρια καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν στρῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀφθονοῦσι τὰ λίθινα ἀντικείμενα.

Μεταξὺ τούτων ἄξια λόγου εἶναι ἐλλιπὴς ὑπερφυσικὸς πώρινος ἱέραξ, ἄλλου ἱέρακος τεμάχιον κεφαλῆς μὲ ἐνθέτους ὀφθαλμούς, πώρινα ὦτα βοὸς καὶ κέρατα βοός, πόδες πτηνῶν καὶ λεόντων συμφυεῖς πρὸς πώρινα Ἰωνικὰ κιονόκρανα, μικρὰ μαρμαρίνη κεφαλή, ἴσως Πλούτωνος - Ὀσίριδος. Καὶ ὁ ἱέραξ ὡς ἱερὸν πτηνὸν τοῦ Ὥρου καὶ ὁ βοῦς ὡς ἱερὸς Ἆπις καὶ τὰ ἄλλα φέρουσι πρὸς τὴν Αἴγυπτον.

Μαρμαρίνου ἀγγείου τρία συναπτόμενα τεμάχια παρέχουσι τὸ πέρας διστίχου ἐπιγραφῆς — θενατα / μερως, ἐλπίζεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν θὰ εὑρεθῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος.

Ἄφθονοι ὡσαύτως ἀνευρέθησαν πήλινοι λύχνοι, τῶν ὁποίων εἷς φέρει τὴν ὑπογραφὴν «Κλάρου». Αἱ ποικίλαι παραστάσεις τῶν λύχνων τούτων ἀναμιμνῄσκουσι ζωηρῶς τοὺς Μινωϊκοὺς σφραγιδολίθους, εἰκάζεται δὲ ὅτι ὁ μεταγενέστερος ἐκεῖνος λυχνοποιὸς εἶχεν ὑπ' ὄψει τοιούτους σφραγιδολίθους, τυχαίως καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἀνευρισκομένους.

Καὶ τὰ κατὰ τὸ 1934 γενόμενα εὑρήματα ἐξαίρουσι τὴν σημασίαν τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἀμνισοῦ, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἡ συνέχεια αὐτῶν θέλει διαφωτίσει περισσότερον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀξιολογωτάτου τούτου μνημείου τῆς Μινωϊκῆς ἀρχαιολογίας.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1934 ἐκ περιωρισμένων ὅλως πόρων ἐκτελεσθεῖσαι, διευκολυνθεῖσαι δὲ ὁπωσδήποτε δι' ἀρωγῆς τοῦ

Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, καταβαλόντος τὰς ἀποζημιώσεις καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ τῶν μετακινηθέντων πρὸς τοῦτο ὑπαλλήλων.

Οἱ ὅλοι πόροι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἶναι, ὡς γνωστόν, μηδαμινοὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ κολοσσιαῖον μέγεθος τῶν ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀπέναντι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εὑρισκομένων καὶ τῶν ὑπὸ τῆς γῆς κρυπτομένων ἀκόμη μνημείων τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Εἶναι δὲ ἠναγκασμένη ἡ Ἑταιρεία νὰ ἀποβλέπῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς πόρους τῆς μικρᾶς αὐτῆς περιουσίας, ὅσην ἐσχημάτισε σὺν τῷ χρόνῳ διὰ μικρῶν φιλοτίμων δωρεῶν, διὰ τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἄλλοτε λειτουργήσαντος ἰδίου αὐτῆς λαχείου καὶ διὰ τῆς χρηστῆς καὶ ἀνιδιοτελοῦς διοικήσεως τῶν κυβερνησάντων αὐτήν. Ὁ κυριώτερος τῶν πόρων ὑπῆρξαν αἱ ἐκ τοῦ λαχείου εἰσπράξεις. Ἀλλὰ τὸ ἔσοδον τοῦτο, ὅπως ἄλλοτε εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθέσῃ ἡ λογοδοσία τοῦ Συμβουλίου, πρὸ εἴκοσι πέντε περίπου ἐτῶν ἀπεκόπη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἡ Ἑταιρεία ἐγκατελείφθη εἰς τοὺς ἄλλους μετριωτάτους αὐτῆς πόρους πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς ἔργου. Ἐπανειλημμένως διεμαρτυρήθη τὸ Συμβούλιον πρὸς τὰς ἑκάστοτε Κυβερνήσεις διὰ τὴν ἀπόσπασιν καὶ στέρησιν τῶν ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ λαχείου τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων δικαιωμάτων αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν εἶχε τύχει οὐδεμιᾶς ἱκανοποιήσεως, εἰ καὶ εἶχέ ποτε, ἐν τῷ μεταξύ, διαφανῆ ἐλπίς τις διευθετήσεως τῆς καταστρεπτικῆς διὰ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας ἀδικίας.

Ἐπὶ τέλους τὸ ἔτος 1934 δύναται νὰ κληθῇ ἔτος δικαιοσύνης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ὁ τρώσας καὶ ἰάσατο! Τὰ ὑπομνήματα καὶ τὰ προφορικὰ διαβήματα τῆς Ἑταιρείας, στηριζόμενα εἰς τὸ ἀναμφισβήτητον αὐτῆς δίκαιον, εὗρον εὐήκοα ὦτα οὐχὶ μόνον εἰς τὸν φυσικὸν προστάτην Ὑπουργόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως κ. Τσαλδάρην καὶ εἰς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σπυρίδωνα Λοβέρδον, οἱ ὁποῖοι πάντες ἐσκέφθησαν ὡς δίκαιοι ἄνθρωποι καὶ ὡς πονοῦντες τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου γνήσιοι Ἕλληνες. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν

ὁ νόμος 6079, ὁ ὁποῖος ἐρρύθμισεν ἐκ νέου τὰ τῶν εἰσπράξεων τοῦ λαχείου τοῦ στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων. Βεβαίως διὰ τῆς νέας ταύτης ῥυθμίσεως δὲν ἀπεδόθησαν τὰ ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν κρατηθέντα δικαιώματα τῆς Ἑταιρείας, οὐδὲ θὰ χορηγῶνται ἐτησίως ἐφεξῆς εἰς αὐτὴν πλείονα τῶν 10/100 τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων τοῦ λαχείου τοῦ στόλου — ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους καὶ τὰ δέκα ταῦτα ἑκατοστὰ μετὰ μακροχρόνιον στέρησιν καὶ ἀναγκαστικὴν ἀπεργίαν ἀποτελοῦσι φωτεινὴν πρᾶξιν τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Συμβούλιον βαθέως αἰσθανόμενον τὴν ἀξίαν τῆς δικαίας ταύτης πράξεως ἐνόμισε καθῆκον αὐτοῦ, ὅπως διαδηλώσῃ ζωηροτέραν τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑταιρείας καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28 Δεκεμβρίου 1934 ἐξέλεξε τὸν μὲν Πρωθυπουργὸν κ. Τσαλδάρην ἐπίτιμον ἑταῖρον, τοὺς δὲ Ὑπουργοὺς κ.κ. Λοβέρδον καὶ Μακρόπουλον ἰσοβίους τακτικοὺς ἑταίρους.

Εὐχόμεθα ὅπως ἡ ἀπαρχὴ αὕτη δικαιοσύνης ἀποβῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον ὁδηγὸς τῶν ἑκάστοτε Κυβερνήσεων πρὸς ὀρθὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ πρὸς σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς.

Συμπληροῦσα τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτῆς ἔργον ἡ Ἑταιρεία ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ ἔτος 1934 ἕνα ἀκόμη τόμον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, περιέχοντα ἑπτὰ ἐπιστημονικὰς πραγματείας μετὰ πλουσίας εἰκονογραφήσεως, δαπανήσασα περὶ τὰς 110 χιλιάδας δραχμῶν.

Ὡσαύτως ἐδημοσιεύθη εἷς τόμος Πρακτικῶν διὰ τὸ ἔτος 1933, περιέχων τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας.

Διὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς πολυτίμου ἀρχαιολογικῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἡ Ἑταιρεία ἐδαπάνησεν 79.470,25 δραχμῶν, ἐδέχθη δὲ εὐγνωμόνως καὶ πλείονας δωρεὰς ἡμετέρων τε καὶ ἀλλοδαπῶν βιβλίων.

Ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐν τοῖς Μουσείοις πωλουμένων φωτογραφιῶν καὶ δελταρίων, τῶν δυνάμει τοῦ νόμου 4823 ἀνα-

τεθειμένων εἰς τὴν φροντίδα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, προέκυψε κέρδος δρ. 77.494,10 διανεμηθησόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

Βεβαίως τὸ ποσὸν δὲν εἶναι ὑπερβολικόν, ἀλλ' ἐλπίζομεν ὅτι ἐπεκτεινομένης τῆς ὀργανώσεως θέλει αὕτη ἀποδώσει περισσότερα, εὐρυνομένου οὕτω μᾶλλον καὶ τοῦ κύκλου τῶν δελταρίων ποιότητος.

Εἰργάσθημεν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ τῆς αὐτῆς πίστεως πρὸς τὴν μεγάλην ἡμῶν παράδοσιν καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς καρτερικότητος ἀπέναντι τῶν γλίσχρων μέσων, τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν.

Ἡ δικαιοσύνη τοῦ νόμου 6079 περὶ τοῦ λαχείου τοῦ στόλου θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ συντάξωμεν εὐρύτερον τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἔργων τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1935. Ἀλλ' ἀπέχει, φοβούμεθα, ἀκόμη πολὺ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία θὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ πράξῃ πλήρως τὸ καθῆκον αὐτῆς πρὸς τὰ μνημεῖα τῆς πατρίου ἱστορίας. Τοῦτο δέ, διότι τὰ παρεχόμενα εἰς αὐτὴν μέσα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν παρὰ πολλοῖς ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἀσχολία περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας ἡμῶν εἶναι εἶδος πολυτελείας, ἀμφιβόλου χρησιμότητος, δυνάμενον εὐκόλως νὰ θυσιασθῇ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀνερματίστου συγχρόνου βιοτικῆς φιλοσοφίας.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ὠφείλομεν νὰ ἀφορμηθῶμεν ἀπὸ τῶν σκέψεων τῆς ἁπλῆς πρακτικῆς χρησιμότητος τῆς κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικῆς ταύτης ἐπιστήμης, πάλιν παρατηροῦμεν ὅτι οἱ δῆθεν φιλοσοφοῦντες δὲν ἔχουν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἔννοιαν οὐδὲ τῆς πρακτικῆς ὠφελείας τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ὅλῃ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ.

Εἶναι δὲ στοιχειωδῶς σαφὲς ὅτι ἐπιδιώκοντες νὰ καταστήσωμεν τὴν ἡμετέραν χώραν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων στόχων τῶν ξένων περιηγήσεων, εἴμεθα, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἠναγκασμένοι νὰ στηρίξωμεν πᾶσαν ἡμῶν τὴν ὄντως ἐθνικὴν ταύτην προσπάθειαν ἐπὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ μνημειακῆς καθ' ὅλου πραγματικότητος. Πρωτίστη ἄρα μέριμνα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῆς

εἰδικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων αὐτῆς ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς αὐτὴν καθηκόντων πρὸς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Εἶναι δὲ τὰ καθήκοντα ταῦτα κυριώτατα διπλᾶ ἤτοι καθαρῶς ἐπιστημονικὰ καὶ διοικητικὰ ἢ πρακτικὰ ἐπιστημονικά.

Τὰ κυρίως ἐπιστημονικὰ ἔργα εἶναι ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη τῶν εὑρημάτων καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν δημοσίευσις. Ἡ ἀνασκαφὴ εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἄνευ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας.

Μέγα μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης ἐκτελεῖ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Εὐκταῖον δὲ θὰ ἦτο ἂν συνεκέντρου εἰς τὸ ἑξῆς ἀκόμη περισσότερον, αὐστηρῶς περιοριζομένη, ὅπως καὶ σήμερον, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀσχολίαν, τὴν ὁποίαν εὐστοχώτατα ἀπὸ ἐτῶν ἀσκεῖ.

Ἀλλ' ἴσης σημασίας εἶναι τὰ λεγόμενα διοικητικὰ ἢ πρακτικὰ ἐπιστημονικὰ καθήκοντα τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.

Αἱ διοικητικαὶ αὗται ὑποχρεώσεις περιλαμβάνουσι τὴν συντήρησιν τῶν μνημείων, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἐν τῇ γενικωτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ.

Ἡ συντήρησις τῶν μνημείων καὶ ἡ παράστασις αὐτῶν εἴτε ἐν κλειστῷ εἴτε ἐν ὑπαίθρῳ χώρῳ εἶναι τοσαύτης σπουδαιότητος ὥστε, ὅταν τὸ Κράτος δὲν ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ διεξαγάγῃ ἀποτελεσματικῶς τὸ ἔργον τοῦτο, ὀφείλει μετὰ πάσης εἰλικρινείας νὰ μὴ αὐξάνῃ τὰς τοιαύτας αὐτοῦ ὑποχρεώσεις καὶ νὰ ἀναστέλλῃ νέας ἀνασκαφάς. Βεβαίως διὰ χώραν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία εἶναι παγκόσμιον κτῆμα καὶ θέμα γενικῆς μελέτης, τοιαύτη ἀπόφασις θὰ ἦτο ἥκιστα τιμητική. Ἀλλ' ἐὰν μετὰ τὴν εὕρεσιν τῶν μνημείων δὲν αἰσθανώμεθα τὴν δύναμιν νὰ τὰ συντηρήσωμεν εἶναι μυριάκις προτιμότερον νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν εὕρεσιν.

Ἀλλ' εἶναι ἆρά γε ἀνέφικτος ἡ οἰκονομικὴ ἱκανότης, διότι περὶ ταύτης πρόκειται, ὅπως παρουσιάσωμεν ἀξίως αὐτῶν τὰ ἱστορικὰ ἡμῶν μνημεῖα;

Ἡ μέχρι τοῦδε πεῖρα διδάσκει ὅτι δὲν ἀπαιτοῦνται ὑπέρογκα ποσὰ πρὸς τοῦτο. Ἀπαιτεῖται μόνον συστηματικὴ ἐργασία ἐπὶ

μακρότερον χρονικὸν διάστημα καὶ μείζων ἐπίγνωσις παρὰ τοῖς μὴ ἀρχαιολόγοις περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἔργου, ὥστε ἡ παρεχομένη οἰκονομικὴ ἐπικουρία νὰ μὴ παρίσταται ὡς ῥωμαντικὴ ματαιοδοξία.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τηρηθεῖσα ἀρχαιολογικὴ τακτικὴ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει εὐοίωνά τινα σημεῖα περὶ τῆς ὀρθοτέρας ἐν τῷ μέλλοντι κατευθύνσεως ἐκ μέρους τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος.

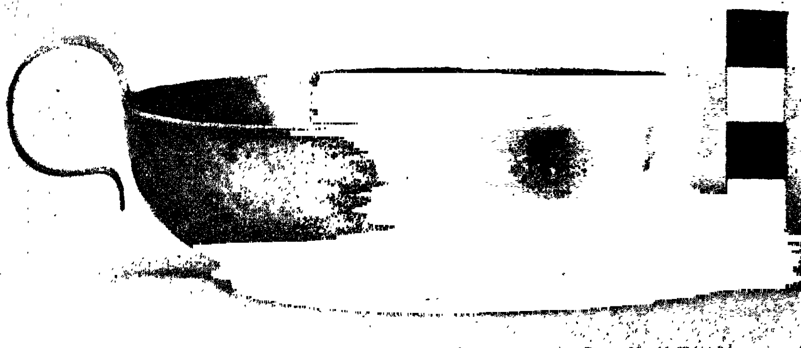
Τὴν πρὸς τὴν συστηματικὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας καθ᾽ ὅλου ὡς καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας ἰδίᾳ κατεύθυνσιν ὀφείλει νὰ καταστήσῃ τὸ Κράτος ἐντονωτέραν, ὄχι ἁπλῶς πρὸς ἐκπλήρωσιν στοιχειώδους καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἀμέσου δημοσιονομικοῦ συμφέροντος.

Δὲν εἶναι πιστευτὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀνίκανος νὰ αἰσθανθῇ τὸ καθῆκον αὐτῆς καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ συμφέρον της. Ἔχομεν δὲ πλήρη πεποίθησιν ὅτι μάλιστα μετὰ τὸν τελευταῖον ἠθικὸν ἐθνικὸν συγκλονισμὸν ἔτι μᾶλλον θὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἱστορικοῦ παράγοντος πρὸς ἀνακαίνισιν. Αἱ μεγάλαι συγκινήσεις θεραπεύουν ἀπὸ μεγάλων νόσων!

ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1934

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

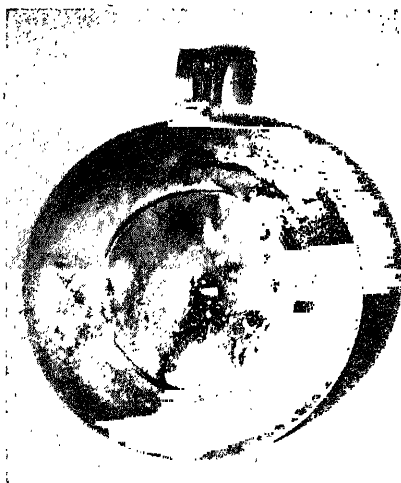
Εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸ παρελθὸν ἔτος παρέδωκεν εἰς τὸ πρὸ μικροῦ λῆξαν δύο σπουδαίας ἐργασίας, τὸν θολωτὸν Μυκηναϊκὸν τάφον καὶ τὸ Ἡράκλειον, τὸ ἱερὸν ἢ τέμενος ἄλλως τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς ταῦτα πέρυσι προσετέθη καὶ μία ἐκτεταμένη νεκρόπολις, ἡ πρώτη ἐμφανιζομένη εἰς τὸ πλούσιον καὶ ὡραῖον, ἱερὸν δὲ διὰ τὴν ἱστορικήν του σημασίαν διαμέρισμα ἐκεῖνο τῆς

Εἰκ. 1. Κύπελλον χρυσοῦν εὑρεθὲν ἐν τῷ Μυκηναϊκῷ τάφῳ Μαραθῶνος.

Ἀττικῆς, τὴν Τετράπολιν αὐτῆς. Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα σημεῖα ἡ ἐπὶ ἓξ σχεδὸν μῆνας τοῦ παρελθόντος ἔτους διαρκέσασα ἐργασία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν μέρει τοὐλάχιστον καὶ ὡς περατωθεῖσα σχεδόν, ἀλλὰ πλήρης συνετελέσθη κυρίως μόνον ὡς πρὸς τὸν Μυκηναϊκὸν τάφον. Εἰς τὸ Ἡράκλειον μένουν πιθανῶς πράγματά τινα ἀκόμη νὰ ἐρευνηθῶσι. Προήχθη ὅμως ἱκανῶς καὶ εἰς αὐτὸ πέρυσιν ἡ ζήτησις καὶ παρέσχεν αὕτη νέα τινὰ στηρίγματα εἰς τὴν πεποίθησίν μου περὶ τῆς πρὸς τὸ ζητούμενον ἱερὸν ταυτότητος ταύτης τοῦ περιτειχισμένου χώρου τοῦ παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ εἰς τὴν βορείαν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ Ἀγριελίκι παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ Μετοχίου Βρανᾶ.

Ἡ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἡρακλέους ἔρευνά μου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνεδυάσθη μὲ μίαν ἀνασκαφὴν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ἀμέσως κείμενον ἔξω τοῦ νοτίου (κυρίως νοτιοδυτικοῦ) σκέλους τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου, ὅπου μεταξὺ τῶν πυκνῶν θάμνων μόλις διεφαίνοντο τότε τοῖχοί τινες. Οἱ τοῖχοι λοιπὸν οὗτοι ἀπεδείχθησαν μετὰ τὸν καθαρισμόν των ὄχι μόνον ἀρχαϊκοί, ὁποῖοι εἶνε καὶ οἱ τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ — εἰς τὸν ἕνατον πρὸ Χρ. αἰῶνα αὐτοὶ δυνάμενοι νὰ ἀναχθῶσι — ἀλλὰ καὶ ἔτι ἀρχαϊκώτεροι. Αὐτοὶ

Εἰκ. 2. Ἐξωτερικὴ κάτω ὄψις τοῦ χρυσοῦ κυπέλλου.

Εἰκ. 3. Ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ χρυσοῦ κυπέλλου.

πρέπει νὰ εἶνε κτίσματα τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος. Οἱ δύο ἐξ αὐτῶν πλάτους μὲν ἀκαθορίστου ἔτι μετὰ πλήρους ἀκριβείας, μήκους ὅμως τριάκοντα δύο μέτρων, συναπαρτίζουσιν ἐπίμηκες οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον καὶ ὡς πρὸς ἀνατολὰς βλέπον δὲν δύναται ἄλλως νὰ νοηθῇ παρὰ ὡς στενόμακρος ναὸς τῶν παλαιοτέρων ἐκείνων χρόνων. Οἱ λίθοι αὐτοῦ εἶνε βραχώδεις ὄγκοι καὶ τόσον λαξευμένοι, ὅσον διὰ νὰ σχηματίζουν τελείως κανονικὸν τοῖχον, ἀλλὰ προφανῶς κατὰ τρόπον τῆς οἰκοδομῆς ἀρχαϊκώτερον τῶν τοίχων τοῦ περιβόλου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλου ναοῦ ἴχνη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἡρακλείου οὐδαμοῦ εὑρέθησαν, ὁ ἐκτὸς αὐτοῦ ναὸς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸ παλαιότατον ἱερὸν τοῦ ἡμιθέου, τοῦ ὁποίου πάλιν ἡ λατρεία ἐν Μαραθῶνι ἀνέρχεται εἰς τοὺς μυθικοὺς τῆς χώρας ταύτης χρόνους. Τοιουτοτρόπως τὸ Ἡράκλειον, τὸ ὁποῖον καὶ ἱστορικῶς ἤδη ὡς σχετιζόμενον στενῶς μὲ τὰ γεγονότα τοῦ 490 πρὸ Χρ. πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχον τὸν ἕκτον ἤδη αἰῶνα — διότι δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πρωταρχικῶς ἐκεῖ

τὴν πρώτην μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἕκτου αἰῶνος δεκαετίαν — τίθεται εἰς τὸ χρονολογικὸν ἐκεῖνο πλαίσιον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῆς πολιᾶς ἤδη ἀρχαιότητος δι' αὐτὸ καθορίζεται. Μένει ὅμως πάντως ἔτι νὰ ἐρευνηθῇ τὸ ἔδαφος περὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα, μήπως ἀγγείων τυχὸν θραύσματα μᾶς διδάξωσί τι ἀκριβέστερον περὶ αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται πρέπει νὰ γίνῃ καὶ περὶ τὸν ἄλλον μνημονευθέντα λίαν ἀρχαϊκὸν ἐπίσης τοῖχον, ὅπου πυκνότατοι ὁμοίως θάμνοι βλαστάνουσι καὶ παρὰ τοὺς ὁποίους κοινῶν τοὐλάχιστον ἑλληνικῶν πηλίνων ἀγγείων θραύσματα ἐδῶ κ' ἐκεῖ παρουσιάζονται. Ἀλλὰ καὶ τούτου τοῦ τοίχου ἡ οἰκοδομικὴ ἀναβιβάζει τὴν ἡλικίαν εἰς τὸν ἕβδομον μᾶλλον παρὰ εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα. Δὲν ἔγινε μόνον ἀντιληπτὸν ἀκόμη εἰς ὁποῖον οἰκοδόμημα καὶ αὐτὸς ἀνήκει ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην θέσιν διὰ τὰ παλαιότατα, ὡς φαίνεται, μνημεῖα τοῦ ἱεροῦ. Ἀλλ' ἡ περαιτέρω ἀνασκαφὴ καὶ ἐνταῦθα θὰ διαλευκάνῃ πιθανῶς τὸ ζήτημα.

Εἰκ. 4. Ληκύθιον ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς νεκροπόλεως Μαραθῶνος.

Ἀμέσως δὲ ἐδῶ πλησίον πάλιν, ἀλλ' ἐντὸς τώρα τοῦ τεμένους κεῖται ἡ γνωστὴ εὐρεῖα, ἐπίπεδος καὶ ὁμαλὴ πλατεῖα τῶν ἀσκήσεων τῶν ἐφήβων, περὶ ἧς τὰ εἰκότα ἐλέχθησαν (πρβ. Archäologischer Anzeiger παρελθόντος ἔτους).

Ὀφθαλμοφανῶς ὅμως ἀπ' αὐτῆς διακρίνεται, διότι καὶ ὡς ὑψηλότερον ἐπίπεδον ἀπ' αὐτῆς ἀποχωρίζεται, τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ αὐτοῦ περιτειχίστου χώρου, τὸ ὁποῖον ἔτι μᾶλλον κατόπιν πρὸς δυσμὰς ὁλοὲν ἐκτεινόμενον συνεχίζει μετὰ τὴν πλατεῖαν τὸ λοιπὸν ὅλον ἐσωτερικὸν τοῦ τεμένους, μέχρι τῶν παρὰ τὸ φρέαρ καὶ τὴν πλάτανον ἄλλων εὐρέων χώρων.

Ἐπὶ τοῦ κρασπέδου λοιπὸν ἤδη τοῦ ἐπιπέδου τούτου φαίνονται διασκορπισμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ μόλις κρύπτονται ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ μάρμαρα ὡς οἰκοδομήσιμοι λίθοι ἐκ κτίσματός τινος ἀρχαίου προερχόμενα, ἐνῷ ἐδῶ ἄλλως ἐκλείπει πᾶν ἴχνος πλέον θραυσμάτων ἐκ τῶν κοινῶν ἐκείνων πηλίνων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα καλύπτουν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς πλατείας ἀπ' ἄκρου

εἰς ἄκρον, ὡς τελευταῖα λείψανα τῶν σιτιοδόχων καὶ ὑδροδόχων ἀγγείων τῶν ἐκγυμναζομένων ποτὲ ἐπ᾽ αὐτῆς ἐφήβων.

Ἐξ ἐναντίας ἐδῶ ἀπήντησα ἀμέσως παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου ἐπιπέδου ἀριθμόν τινα θραυσμάτων ἀγγείων πολυτελῶν τοῦ πέμπτου πρὸ Χρ. αἰῶνος ἐκ τῶν φερόντων τὸ γνωστὸν στιλπνότατον μέλαν μεταλλικὸν ἐπίχρισμα τῶν ὡραίων ἀγγείων τῶν λαμπρῶν ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Μετ᾽ αὐτῶν δὲ καὶ τεμάχια κεράμων στέγης τῶν αὐτῶν χρόνων —ἴσως καὶ τοῦ ἕκτου ἤδη πρὸ Χρ. αἰῶνος — μὲ τὸ λεπτὸν αὐτῶν καστανόχρουν ἐπίχρισμα. Οὕτω ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων προῆλθον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ὑπὲρ τὴν πλατεῖαν ὑψουμένου ἐπιπέδου, παρὰ τὸ κράσπεδον αὐτοῦ τοὐλάχιστον, ὡς εἶπα, ἠγείροντο κτίσματά τινα πολυτελέστερα μάλιστα, ἂν καὶ μικρὰ πάντως, ὡς ἐγίνετο τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν μικρῶν κεράμων στέγης. Ἀλλὰ τόσον ἐντελῶς παραπλεύρως τῆς πλατείας τῶν ἀσκήσεων τῶν ἐφήβων καὶ στίβου ἅμα τῶν ἀγώνων ἄλλων ἀθλητῶν—κατὰ τὰ προειρημένα περὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πινδάρου—δὲν ἠδυνάμην ἐδῶ ἄλλο τι νὰ δεχθῶ ὑπάρξαν ποτέ, εἰ μὴ τὸν βωμὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἡμιθέου, εἰς ὃν τὸ ἱερὸν ἦτο ἀφιερωμένον, πιθανώτατα δὲ καὶ τῆς ἕδρας τῶν Ἑλλανοδικῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων. Εἰς τὴν ζήτησιν διὰ τοῦτο λειψάνων ἢ σημείων τινῶν αὐτῶν ὁπωσδήποτε, καὶ προέβην ἀμέσως ἐνταῦθα.

Εἰκ. 5. Πρόχους μελανόμορφος μετὰ τριφύλλου στομίου ἐκ Μαραθῶνος.

Καὶ δὲν εὗρῆκα μὲν ταῦτα ἀκριβῶς τὰ ζητούμενα ἐδῶ, τὰ ὁποῖα εἰς

ἄλλο καταλληλότερον ἔδαφος διόλου δὲν θὰ ἦτο ἀπίθανον καὶ νὰ εὕρισκα ἴσως σῳζόμενα ἔτι. Διότι ἐδῶ πάντες οἱ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖοι ὅροι λείπουσι. Τὸ φυτικὸν τοῦ ἐδάφους χῶμα εἶνε λεπτὸν γῆς στρῶμα, ἀπὸ πολλῶν αἰώνων — ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἴσως ἔτι χριστιανικῶν — ὑπὸ τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς σκαπάνης τοῦ καλλιεργητοῦ ἀνασκαλευόμενον. Ὑπόκειται δὲ εἰς τὸ στρῶμα τοῦτο τὸ κατὰ τὸ πλεῖστον σκληρὸν καὶ πετρῶδες φυσικόν, τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται ὅτι ἔψαυσε κἂν ἡ ἀρχαιότης, ἐφόσον τοὐλάχιστον ἠδυνήθην νὰ ἐρευνήσω μέρος αὐτοῦ ἐπαρκῶς. Ποῦ λοιπὸν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἔτι κεκρυμμένον ἀρχαῖόν τι ὀγκωδέστερον ἢ εὐδηλότερον λείψανον ἐνταῦθα; Εὑρήματά τινα

Εἰκ. 6. Σκύφος μελανόμορφος ἐκ Μαραθῶνος.

ἐν τούτοις δὲν ἔλειψαν οὔτε ἐδῶ τελείως, ὡς πιστεύω, δικαιολογοῦντα τὴν ὑπόθεσίν μου περὶ τῆς ἀναποφεύκτου εἰς τὴν θέσιν ταύτης ὑπάρξεως ὄχι βεβαίως πλέον αὐτοῦ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ ἡμιθέου καὶ τῶν ἄλλων περὶ αὐτὸ ἱδρυμάτων, ἀλλ' ἐνδεικτικῶν τινων τοὐλάχιστον σημείων αὐτῶν.

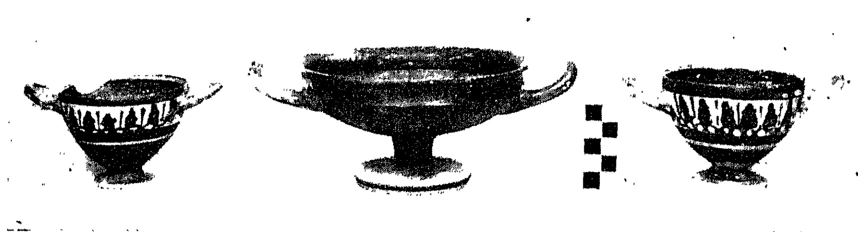
Τὰ σημεῖα λοιπὸν ταῦτα εἶναι συντρίμματα μεγάλων μαρμάρων, τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν μὲν μέχρι σήμερον ὡς οἰκοδομήσιμοι ἁπλῶς λίθοι εἰς εὐτελέστατον νεωτάτων χριστιανικῶν χρόνων ἐκκλησίδιον εἰς τὴν θέσιν ταύτην, κατὰ τὸν ἀρχικόν των ὅμως προορισμὸν μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα εὐθὺς διακρίνονται ὡς ἀνήκοντα εἴς τι αὐτόθι πάλιν κείμενον ἑλληνιστικῶν χρόνων μνημεῖον.

Ἀλλὰ τὸ ἑλληνιστικῶν χρόνων τοῦτο μνημεῖον, ἐν τῇ συναφείᾳ του πρὸς τὰ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὑπὸ τῶν θραυσμάτων τῶν πολυτελεστέρων ἀγγείων καὶ τῶν λοιπῶν μετ' αὐτῶν εὑρημάτων διαπιστούμενα κτίσματα τῆς κλασσικῆς καὶ ἀρχαϊκῆς ἀρχαιότητος, διδάσκει ἡμᾶς τὴν συνέχειαν τῆς

μνημειακῆς παραδόσεως ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ἐκείνων τῆς Ἑλλάδος χρόνων μέχρι τοῦ τέλους αὐτῶν κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς.

Τοιουτοτρόπως τὰ συντρίμματα τῶν μαρμάρων αὐτῶν λαμβάνουσι διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ἡρακλείου, εὐθὺς παρὰ τὸ ὅριον τῆς μεγάλης αὐτοῦ πλατείας, τὴν ἰδιαιτέραν των σημασίαν. Διότι εἶναι τὰ μόνα ἀσφαλῆ σημεῖα περὶ τῶν μόνων ἀναμενομένων ἐνταῦθα λειψάνων κτισμάτων τοῦ ἱεροῦ. Ἡ πλήρης ὅμως αὐτῶν σημασία θὰ καταδειχθῇ, ὅταν ἀποσπώμενα ἀπὸ τῆς νῦν θέσεως καὶ ἀκριβῶς ἐξεταζόμενα ὡς μνημείου τινὸς μέλη, διαφωτίσωσιν ἡμᾶς περὶ τῆς φύσεως τοῦ μνημείου τούτου.

Καὶ ἡ τοιαύτη μὲν διάγνωσις αὐτῶν θ' ἀκολουθήσῃ εὐθὺς ὡς καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀποτόμως πέρυσι διακοπείσης ἐργασίας ἐνταῦθα.

Εἰκ. 7. Φιάλαι μελανόμορφοι ἐκ Μαραθῶνος.

Ἀλλ' ἡ μερικὴ συνέχισις τῆς ἐρεύνης, πέρυσιν ἤδη καὶ μικρὸν πρὸ τῆς διακοπῆς της, εἰς τοὺς ἔτι περαιτέρω τῆς ὑπ' ὄψει μας θέσεως ἀλλήλους διαδεχομένους πρὸς δυσμὰς χώρους τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ἡρακλείου παρέσχον καὶ ἄλλο εὕρημα σαφῶς δηλωτικὸν τῆς ἀρχαιότητος τῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦτο τοῦ τεμένους τὴν θέσιν τήν ποτε εὗρον.

Εἰς ἕνα ἀτείχιστον χῶρον, παραπλεύρως κείμενον πρὸς ἕνα ἄλλον κυκλικὸν περίφρακτόν ποτε ὑπὸ ἐρειπωμένου νῦν τείχους (μόνον ἕνα ἀκριβὲς σχεδιογράφημα σύμπαντος τοῦ ἐσωτερικοῦ μέχρις ἐγγύτατα τοῦ Βρανᾶ ἐκτεινομένου τεμένους δύναται ἐναργῆ νὰ καταστήσῃ τὰ πράγματα ταῦτα)—εἰς ἕνα ἀτείχιστον, λέγω, τοιοῦτον χῶρον ἀπεκαλύφθη τὸ δάπεδον δωματίου ὑστέρων χρόνων, καλυπτόμενον ὑπὸ πλακῶν πηλίνων. Τὸ ἔδαφος εἶνε καὶ ἐδῶ ἀγρὸς σήμερον μὲ ὀλίγον φυσικὸν χῶμα καὶ τὸ δάπεδον τοῦτο καλύπτον. Παρὰ τὸ δάπεδον, εἰς τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος εὑρέθη πηλίνου ἀγάλματος λείψανον δηλοῦν τὸ ὀστοῦν τῆς κνήμης αὐτοῦ. Παρ' αὐτὸ δὲ καὶ τεμάχιον πηλίνης πλίνθου μὲ ἐγχάρακτα δύο γράμματα τῆς ἀρχαίας ἀλφαβήτου Π Ε μὲ κυρτὰς ὅμως τὰς κεραίας τοῦ Ε τοῦ σχήματος ἀκριβῶς τῶν περὶ Μιλτιάδην καὶ Θεμιστοκλέα χρόνων (ΠΕ). Καὶ τί μὲν δύναται νὰ εἰκάσῃ τις περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐγχαράκτων τούτων γραμμάτων (ἆρά γε ΠΕΡΙΚΛΕΣ; ἢ ΠΕΡΙΚΛΕΟΣ;),

ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν ἤξεύρω. Ἀλλ᾽ ἡ προφανὴς δι᾽ ἡμᾶς σημασία των εἶνε ὅτι τὴν ὕπαρξιν ἐδῶ καὶ ταῦτα μαρτυροῦσι μνημείων ἀρχαίων, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνέρχονται τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ τῇ μεσολαβήσει αὐτῶν εἰς τοὺς τοῦ ἕκτου ἀκόμη καὶ τοῦ ἑβδόμου, κατὰ τὰ ἀνωτέρω πρὸ μικροῦ μνημονευθέντα. Μεγαλήτεροι ἐνταῦθα περίφρακτοι χῶροι ὑπὸ ἐρειπωμένων νῦν κυκλικῶν τειχῶν δεικνύουσιν ἄλλως καὶ καθαρὰ τὰ λείψανα διαμέσων μαρμαρίνων τοίχων τῶν ἐντός ποτε διαμερισμάτων αὐτῶν. Τὰ μάρμαρα τῶν βαθέως εἰς τὰ ἐδάφη εἰσχωρούντων τοίχων εἶνε ὀγκώδη. Ἄλλων σῴζονται σήμερον τὰ συντρίμματα μόνον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἐξαφανίζονται ὁσημέραι ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν.

Εἰκ. 8. Σκῦφος γεωμετρικῆς ἐποχῆς ἐκ Μαραθῶνος.

Εἰς τὴν νεκρόπολιν προήχθη τοὐλάχιστον μεγάλως ἡ ἐργασία διὰ τῆς ἀνακαλύψεως παμπόλλων αὐτῆς τάφων, ἀθίκτων παραμεινάντων ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς χρόνων μέχρι τοῦ τετάρτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Ἀλλὰ μένει καὶ ἐκεῖ ἐργασία τις ἀκόμη νὰ γίνῃ, διὰ νὰ ἐρευνηθῇ ὁ τόπος πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἄλλων, ἀσφαλῶς ἀκόμη ὑπαρχόντων ἐκεῖ τάφων. Τόσον πλουσία ἀπεδείχθη διὰ τὰ εὑρήματά της ἡ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εἰς τὸ φῶς ἐσχάτως ἐλθοῦσα νεκρόπολις αὕτη.

Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀσύλητον, ἄθικτον ἐντελῶς διετήρησε τὸ ἐσωτερικόν του κατὰ τὰς τρεῖς καὶ ἐπέκεινα χιλιάδας τῶν ἐτῶν τῆς ὑπάρξεώς του καὶ ὁ Μυκηναϊκὸς τάφος καὶ πρὸ πάντων αὐτός. Δύο τάφους οὗτος βασιλικούς, ἀπαραλλάκτους μὲ τοὺς σημερινοὺς ὁριζοντίους ἐντὸς τῆς κυψέλης του παρουσίασε, τεσσαράκοντα ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου ὑπὸ τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἐξαίρετα ἐξησφαλισμένους, τὸν ἕνα ἐξάπαντος τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου, τὸν ἄλλον τῆς βασιλίσσης πιθανῶς. Ἡ βασίλισσα εἶχε παραλάβει μαζί της ὡς κτέρισμα, νεκρικὸν δηλονότι δῶρον, ἕνα χάλκινον, σκεῦος ἴσως μικρὸν ἢ κόσμημα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ὑπὸ τῶν βροχῶν ἐπὶ αἰῶνας ποτισθὲν χῶμα τοῦ τάφου δὲν ἦτο δυνατὸν εἰ μὴ ἐντελῶς ἐφθαρμένον νὰ διασωθῇ μέχρι σήμερον. Ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς εὑρέθη πιστῶς εἰς τὰς χεῖράς του κρατήσας τὸ χρυσοῦν κύπελλον, τελείως καλὰ διατηρούμενον, μὲ τὸ ὁποῖόν ποτε εἶχεν ἡδονικώτατα πιθανῶς

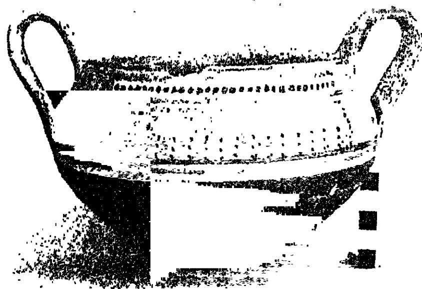
γευθῇ πολλάκις τὸν οἶνόν του εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος μέγαρόν του μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς χώρας ἀνάκτων. Ἐντὸς τῆς κυψέλης εὑρέθησαν καὶ τὰ λείψανα τῆς πυρᾶς, ἀπηνθρακωμένα τεμάχια ξύλων, πολλὴ τέφρα, ὁλόκληρον τὸ δάπεδον τῆς κυψέλης καλύπτουσα εἰς πάχος δέκα ἑκατοστῶν καὶ μέγα πλῆθος πρὸ πάντων ὀστῶν ζῴων, βοῶν τὸ πλεῖστον καὶ χοίρων, ἀλλὰ καὶ αἰγῶν, προβάτων καὶ πτηνῶν ἀκόμη, τὰ ὁποῖα ἐν θυσίᾳ προσεφέρθησαν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ κυρίου τῆς χώρας, ἀποτελέσαντα

Εἰκ. 9. Πρόχοι γεωμετρικῆς ἐποχῆς ἐκ Μαραθῶνος.

στρῶμα ὁλόκληρον, ὕψους δύο μέτρων, ἐπὶ διαμέτρου ἑπτὰ μέτρων εἰς τὸ βάθος τῆς κυψέλης, πολλὰ δὲ καὶ θραύσματα μυκηναϊκῶν, ἐγχρώμων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μαρτυροῦσι καὶ τοὺς χρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ μεγαλειῶδες τοῦτο μνημεῖον ἀνηγέρθη, διὰ νὰ δεχθῇ εἰς τὴν αἰωνίαν του κατοικίαν τὸν Μαραθώνιον μονάρχην, μικρὸν βέβαια καὶ ὄχι κατὰ τοὺς Ἀτρείδας ἐκείνους τῶν Μυκηνῶν καὶ τῶν Ἀμυκλῶν ἢ τοὺς Νηλείδας τῆς Πύλου, ἀλλ᾽ ὁμότιμον καθ᾽ ὅλα τὰ ἄλλα πρὸς ἐκείνους καὶ ἴσως ὑμνηθέντα καὶ αὐτὸν εἰς ἔπος τι ἐκ τῶν κυκλίων, τὰ ὁποῖα τίς οἶδε πόσοι πολυαριθμότεροί ποτε τῶν Ὁμηρικῶν ἔψαλαν οἱ ἀοιδοὶ τῆς δευτέρας πρὸ Χρ. χιλιετηρίδος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τῶν Ἀχαιῶν, τῶν Ἀργείων, τῶν Δαναῶν.

Ὁ Μυκηναϊκὸς ὅμως θολωτὸς τάφος εἶνε καὶ δι' ἄλλα του χαρακτηριστικὰ ἀξιοσημείωτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ εὑρήματα αὐτοῦ (εἰκ. 1, 2, 3). Ἐδῶ θὰ περιορισθῶ εἰς εἰκόνων τινων μόνον περὶ τῶν εὑρημάτων τοῦ πολυτίμου τούτου μνημείου ἐπίδειξιν, ἐν συγκρίσει μάλιστα καὶ πρὸς ἄλλα ὅμοια αὐτοῦ μνημεῖα πρὸς καλλιτέραν καὶ τοῦ ἡμετέρου Μαραθωνίου κατανόησιν. Διὰ τῶν εἰκόνων δὲ κατ' ἀνάγκην καταληπτὰ θὰ ἔχουν νὰ γίνουν σήμερον καὶ τῆς νεκροπόλεως τοῦ Μαραθῶνος τὰ εὑρήματα, ἀγγεῖα ταῦτα ἀποκλειστικῶς ὡς δῶρα ἐπίσης εἰς τοὺς κοιμηθέντας τῶν μεγάλων καὶ ὡραίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος χρόνων, τῶν ἀμέσως τοὺς Μυκηναϊκοὺς ἀκολουθησάντων ἢ καὶ τῶν συγχρόνων πρὸς τὰ Μηδικὰ καὶ ἢ προηγηθέντων αὐτῶν ἢ ἀκολουθησάντων αὐτοὺς κλασσικῶν. Ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τάφους τούτους πρέπει ἕν τι ἀκόμη ν' ἀναφέρω, ὅτι εἰς ἰδιαίτερόν τι τμῆμα τῆς λίαν ἐκτεταμένης, ὡς εἶπα, νεκροπόλεως εὑρέθη ἀποκλειστικῶς μικρῶν

Εἰκ. 10. Σκύφος μελανόμορφος ἐκ Μαραθῶνος.

Εἰκ. 11. Πρόχοι γεωμετρικῆς ἐποχῆς ἐκ Μαραθῶνος.

παιδίων κοιμητήριον, νηπίων καὶ ἄλλων, ὀλίγα τῆς νηπιότητός των ἔτη ὑπερβάντων, ὀκτὼ ἢ δέκα ἴσως μόνον. Συγκινεῖ δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη τὴν ψυχὴν βαθέως ἡ διάταξις τῶν τάφων τούτων τῶν νηπίων καὶ μειρακυλλίων. Ὡς φαίνεται, ἐπιδημία τις κατὰ τὸν ὄγδοον πρὸ Χρ. αἰῶνα ἥρπασεν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν γονέων των τοὺς μικροὺς τούτους. Οἱ τάφοι εἶνε κομψότατοι, μὲ πλάκας κατὰ τὰς τέσσαρας αὐτῶν πλευράς, μὲ μίαν δὲ μεγάλην πλάκα συνήθως σκεπαζόμενοι. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοὺς πόδας εὑρέθησαν τὰ νεκρικά των δῶρα, μικρὰ τῆς τραπέζης τῶν παιδιῶν πήλινα γεωμετρικὰ ἀγγεῖα. Ἀλλὰ τάφοι πολλάκις εἶνε καὶ πίθοι ὁλόκληροι, ἄλλοι μεγάλοι καὶ μὲ πλάκας πάλιν ὡς πώματα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁλόκληρον τοῦ νεκροῦ τὸ σῶμα ἐχώρει. Ἄλλοι δὲ καὶ πολὺ μικρότεροι ἢ τόσον μικροὶ ὥστε οὔτε ἔμβρυον νὰ χωροῦν, πάντοτε ὅμως μὲ μικρότατά τινα ἀγγεῖα τῆς χρήσεως βέβαια τῶν μικρῶν πάλιν, ἢ ἐντὸς τῶν μικρῶν τούτων πηλίνων δοχείων ἢ περὶ αὐτά. Ὡς φαίνεται, πολλοὶ νεαρῶν παιδιῶν νεκροὶ οὐδὲ εἰς τάφους κατετέθησαν ἀλλ' ἐπὶ πυρᾶς ἐκαύθησαν. Ἡλικιωμένοι πολλοὶ καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς νεκροπόλεως ἀναμφιβόλως καὶ αὐτοὶ δὲν ἐτάφησαν, ἀλλ' ἐκάησαν μόνον· διότι ἔκδηλος εἶνε ἀμέσως ὑπὸ τὸ νῦν ἔδαφος παρουσιασθεῖσα μία πολὺ μεγάλη τυμβοειδὴς πυρά, εἰς τὴν ὁποίαν πολλοὶ νεκροὶ ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ ἐκαύθησαν καὶ οὐχὶ ἐφ' ἅπαξ, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν μάλιστα καὶ πολὺ μακρῶν ἐτῶν. Ἀγγεῖα ῥιφθέντα ὑπὸ τῶν παρισταμένων οἰκείων καὶ φίλων εἰς αὐτὴν ἀφῆκαν μέχρι σήμερον τὰ θραύσματά των τοὐλάχιστον εἰς τὸ κατάμαυρον στρῶμα τῆς πυρᾶς. Ἓν πήλινον ἀγαλμάτιον γυμνῆς γυναικείας μορφῆς, θεᾶς ἴσως, ἐκπάγλου ὡραιότητος, κατάμαυρον ὅμως, εὑρέθη ἐπίσης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πυρᾶς μετὰ πολλῶν θραυσμάτων εὐμεγέθους ἀμφορέως.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἶνε, τὰ ὁποῖα εἰς φῶς ἔφερε τῆς νεκροπόλεως τοῦ Μαραθῶνος ἡ ἀνασκαφή. Ὡς λίαν ἀξιοσημείωτον ἐν τούτοις πρέπει ἐδῶ ἐπίσης νὰ μνημονευθῇ καὶ τὸ ἀναμφισβήτητον λείψανον ἑνὸς ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ὑδραγωγείου, δι' οὗ τὸ πόσιμον τῆς κρήνης τοῦ Ἡρακλείου ὕδωρ εἰς αὐτὸ διωχετεύετο.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΜΕΓΑΡΟΙΣ

Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἐνηργήθησαν, χορηγούσης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας [1], δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ Μέγαρα.

Αἱ δοκιμαστικαὶ αὐταὶ ἔρευναι ἐγένοντο εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως καὶ ἐντεῦθεν τοῦ παρὰ τὴν σημερινὴν δημοσίαν ὁδὸν Ἀθηνῶν - Μεγάρων ἐκκλησιδίου τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Σχολείων, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀλκάθου, τοῦ δευτέρου λόφου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ εἶνε καὶ σήμερον ἐκτισμένον μέρος τῆς πόλεως, καὶ τέλος παρὰ τὸν ἀρχαῖον λιμένα, τὴν Νίσαιαν, τὴν σημερινὴν Πάχην, καὶ ἐπὶ τοῦ παρ᾽ αὐτὸν λόφου ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῴζεται εἰς ἐρείπια ἓν Μεσαιωνικὸν κάστρον.

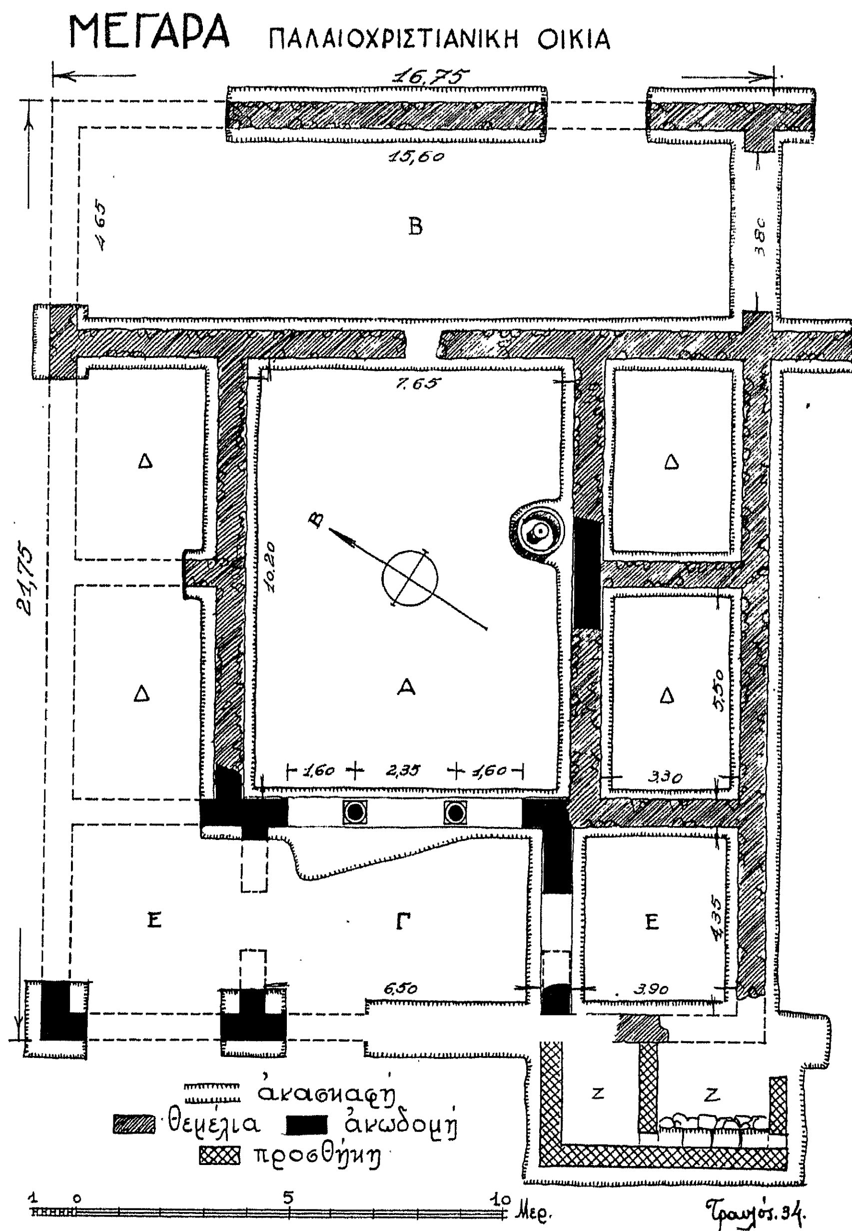
Εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἀνεσκάψαμεν ὁλόκληρον συγκρότημα κτηρίου, εὑρισκομένου εἰς τὰ κτήματα Κανέλλου Παπασταμάτη καὶ Γ. Πέγκου. Τὸ κτήριον τοῦτο συνίσταται ἐξ ἑνὸς ὀρθογωνίου χώρου Α (εἰκ. 1) ὁ ὁποῖος λόγῳ τῶν μεγάλων του διαστάσεων, 7.65×10.20 φαίνεται ὅτι ἦτο ὕπαιθρος, πέριξ δὲ τούτου ἀνοίγονται καθ᾽ ὅλας τὰς διευθύνσεις του ὀκτὼ δωμάτια σημειούμενα ἐν τῷ σχεδίῳ διὰ τῶν γραμμάτων Β Γ Δ Ε. Τὸ Β διαστάσεων 15.60×4.65 καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ πλάτος τοῦ κτηρίου, τοῦ ὁποίου αἱ κατὰ τὴν ΝΑ στενὴν πλευράν του καλοκτισμέναι παραστάδες, αἱ εἰς ἀρκετὸν ὕψος διατηρηθεῖσαι, σχηματίζουν εἴσοδον μεγάλην πλάτους 3.80 μ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ σκαφὴ διεκόπη λόγῳ ἀρνήσεως τοῦ ἰδιοκτήτου Κανέλλου Παπασταμάτη, μὴ καταστάντος δυνατοῦ νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν αἱ προεκτάσεις τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ Β σχηματίζουν πρόπυλον ἢ συνδέονται μὲ ἄλλο κτήριον.

Βέβαιον εἶνε μόνον ὅτι καθ᾽ ὅλην τὴν ΝΑ πλευρὰν τοῦ κτηρίου, εἰς ὅσον βάθος ἀνεσκάφη τοῦτο, δὲν ἀνεφάνη ἄλλος τοῖχος συνδεόμενός πως μετ᾽ αὐτῆς· τοῦτο ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ὡραῖον κονίαμα μὲ τὸ ὁποῖον εἶνε ἐπικεχρισμένη αὕτη. Κατὰ τὴν νοτιωτάτην μόνον γωνίαν τῆς πλευρᾶς ταύτης ὑπάρχουν δύο μικρὰ δωμάτια, τὰ Ζ - Ζ, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συνδέσεώς των μετὰ τοῦ κτηρίου, φαίνεται ὅτι εἶνε μεταγενεστέρα προσθήκη·

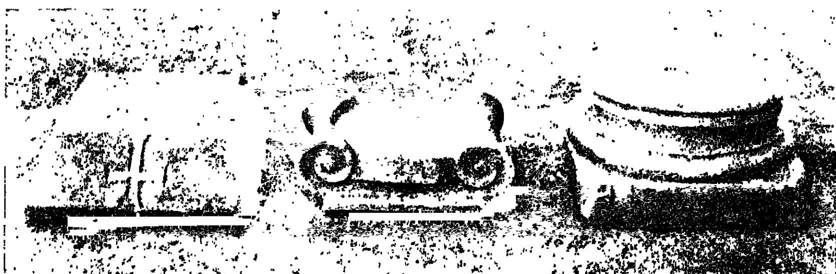
Τὰ δωμάτια Ε Γ Ε καταλαμβάνουν συμμετρικὸν χῶρον ἀντιστοίχως τοῦ Β. Ἐκ τούτων τὸ μεσαῖον Γ διαστάσεων 6.50 × 4.35 συνεκοινώνει μετὰ τοῦ

[1] Τὴν σκέψιν διὰ τακτικὰς ἀνασκαφὰς ὀφείλομεν εἰς τὸν διδάσκαλόν μας κ. Κ. Κουρουνιώτην, ὁ ὁποῖος παρηκολούθησε τὸ ἔργον μας ἐπανειλημμένως ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀνασκαφάς μας. Τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν ὀφείλομεν εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Οἰκονόμον. Ὅθεν εὐχαριστοῦμεν θερμότατα καὶ ἐνταῦθα τὸν κ. Κ. Κουρουνιώτην, τὸν κ.Γ. Οἰκονόμον καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας.

Εἰκ. 1. Γενικὸν διάγραμμα τῆς ἀνασκαφείσης οἰκίας.

ὑπαίθρου χώρου Α διὰ τριβήλου σχηματιζομένου ἐκ δύο κιόνων ἐκ μαρμάρου, τῶν ὁποίων ἐσώθησαν κατὰ χώραν αἱ μετὰ πλίνθου ἰωνικαὶ βάσεις, ἀπέχουσαι τοῦ μὲν γειτονικοῦ πεσσοῦ 1.35 ἀπ' ἀλλήλων δὲ 1.85. Αὗται εἶχον τὴν κάτω ἕδραν τῆς πλίνθου πολὺ ἀνωμάλως ἐπεξειργασμένην καὶ ἦσαν ἐστερεωμέναι ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου διὰ παχέος κονιάματος ἐξ ἀσβέστου. Παρ' αὐτὰς καὶ ἐντὸς τοῦ δωματίου Γ εὑρέθησαν ὁ κορμὸς τοῦ ἑνὸς κίονος μετὰ τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου καὶ τοῦ ἐπιθήματος. Ὁ κορμὸς ἐκ μαρμάρου ὑποκυανίζοντος, ἀρράβδωτος, ὕψους 2.593 ἔχει μικρὰν μείωσιν, καὶ κάτω μὲν φέρει ἐλαφρὰν ἀπόθεσιν, ἄνω δὲ πλὴν τῆς ἀποθέσεως ἀπολήγει εἰς μικρὰν σπεῖραν. Ἐπὶ τῆς βάσεως ἐστερεοῦτο διὰ σιδηροῦ γόμφου, ὁ ὁποῖος ἐστερεοῦτο

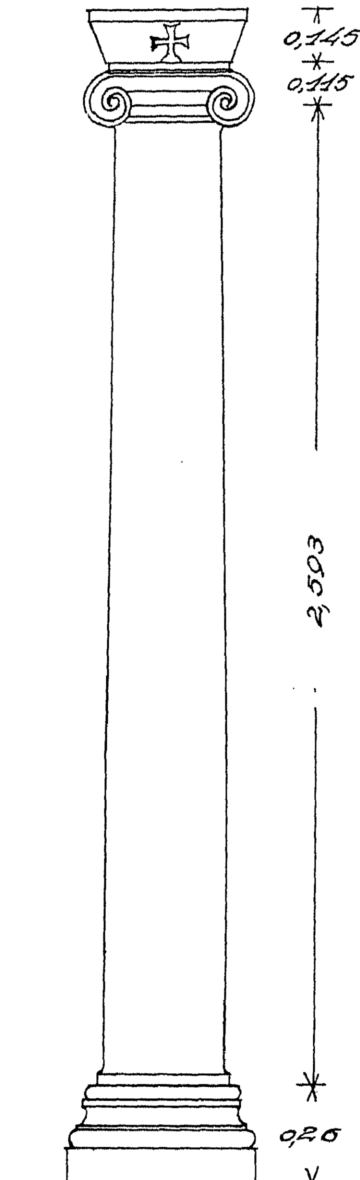
Εἰκ. 2. Ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐκ τῆς παλαιοχριστιανικῆς οἰκίας.

διὰ μολύβδου, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῶν διασωθέντων τόρμων καὶ τῆς αὔλακος μολυβδοχοΐας, τομῆς κυκλικῆς. Τὸ κιονόκρανον διαστάσεων 0.115 ὕψους καὶ πλάτους 0.44 (εἰκ. 2 καὶ 3) ἦτο ἁπλοῦν ἰωνικὸν μετ' ἐχίνου καὶ ἑλίκων μὲ μεγάλην δὲ ἐπιμέλειαν εἰργασμένον. Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἑλίκων εἶχε διακόσμησιν ἐκ πέντε μικρῶν ὀπῶν λαξευθεισῶν δι' αἰχμηροῦ ὀργάνου, τῶν ὁποίων ἡ μία ἐδήλου τὸ κέντρον τοῦ ὀφθαλμοῦ, πέριξ δὲ αὐτῆς ἐσχημάτιζον αἱ ἄλλαι τέσσαρες μικρὸν τετράγωνον.

Ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ ἄβακος τοῦ κιονοκράνου ὕψους 0.02 ἔβαινε τὸ ἐπίθημα ὕψους 0.145, τοῦ ὁποίου ἡ μικρὰ βάσις διαστάσεων 0.335×0.335 ἐλάχιστον ἐξεῖχε τοῦ ἄβακος τοῦ κιονοκράνου, ἐπὶ δὲ τῆς μεγάλης του βάσεως διαστάσεων 0.584×0.434 ἐστηρίζοντο αἱ τοξοστοιχίαι αἱ γεφυροῦσαι τὰ μεταξὺ τῶν κιόνων κενά [1]. Τὸ ἐπίθημα ἔφερε ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς του ἁπλοῦν ἀνισοσκελῆ ἔγγλυπτον σταυρόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο πιθανῶς ἐστραμ-

[1] Κατὰ τὴν σκαφὴν εὑρέθησαν πλησίον τῶν δύο κιόνων πλίνθοι ὀπταί, τῶν ὁποίων τὸ ὡς συνδετικὴ ὕλη χρησιμεῦον κονίαμα εἶχε σχῆμα σφηνὸς μὲ διαφορὰν πάχους εἰς τὰ δύο ἄκρα 0.02.

μένος πρὸς τὸ μέρος τῆς αὐλῆς, ὡς δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἐκ τοῦ τόπου καὶ τρόπου τῆς εὑρέσεώς του.

Εἰκ. 3. Ὁ ἐκ τῶν σωθέντων κιόνων τοῦ τριβήλου τῆς παλαιοχριστιανικῆς οἰκίας.

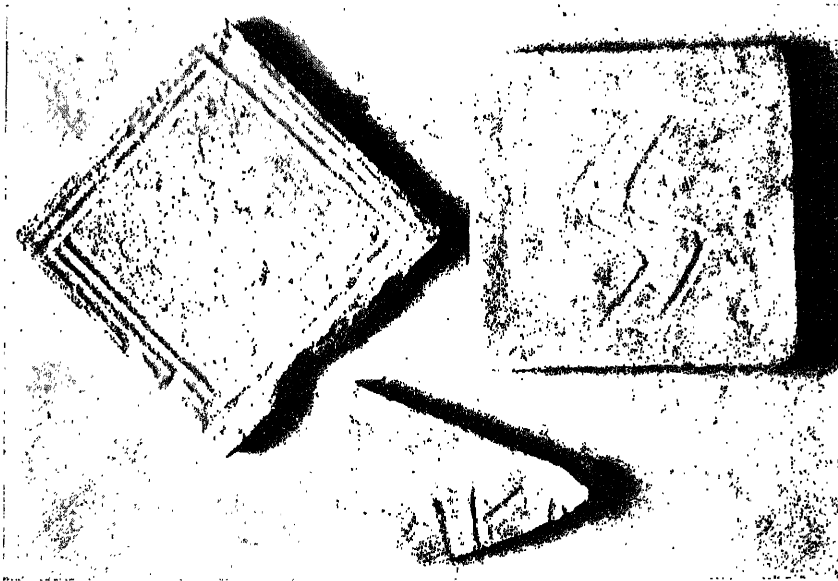
Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ δωματίου Γ εὑρίσκονται τὰ δωμάτια Ε Ε διαστάσεων 3.90×4.35 ἐπικοινωνοῦντα μετὰ τούτου διὰ θυρῶν πλάτους 1.35 ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν παραστάδων, αἵ ὁποῖαι διεσώθησαν κατὰ τὴν ΝΑ πλευρὰν τοῦ Γ. Εἴσοδος ἄλλη κατὰ τὴν ΝΔ πλευρὰν τοῦ κτηρίου ἀποκλείεται, διότι κατὰ ταύτην ὁ τοῖχος σῳζόμενος εἰς ἀρκετὸν ὕψος 0.30 δὲν μᾶς φανερώνει τοιοῦτόν τι.

Τὸ ὅλον ὀρθογώνιον σχῆμα συμπληρώνουν τὰ δωμάτια Δ - Δ διαστάσεων 5.30×3.30.

Τὰ θεμέλιά του πάχους 0.67 - 0.68 εἶνε ἐκτισμένα δι᾽ ἀργῶν λίθων μετρίου μεγέθους μετ᾽ ἀσβεστοκονιάματος συνδεομένων. Οἱ ἐπὶ τούτων τοῖχοι τῆς ἀνωδομίας εἶνε λεπτότεροι, πάχους 0.62, μὲ περισσοτέραν δὲ ἐπιμέλειαν ἐκτισμένοι. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦνται κοινοὶ λίθοι μετ᾽ ἀσβεστοκονιάματος, πλὴν τῶν παραστάδων καὶ σταθμῶν τῶν θυρῶν, ἐκτισμένων δι᾽ ὀπτῶν πλίνθων ἢ καὶ πελεκημένων πώρων λίθων, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς εἰσόδου τοῦ χώρου Β. Αἱ ὄψεις τῶν θεμελίων εἶνε ἀνώμαλοι, ἐνῶ ἀντιθέτως τῆς ἀνωδομῆς ὡμαλισμέναι διὰ μιστρίσματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχαράχθησαν γραμμαὶ πρὸς στερέωσιν τοῦ κονιάματος. Αἱ ὀπταὶ πλίνθοι εἶνε τετραγωνικαὶ (εἰκ. 4) ἐξ ἐρυθρωποῦ ἢ καὶ κιτρίνου πηλοῦ μὲ διαστάσεις 0.28×0.28×0.032 – 0.034, ἐφ᾽ ἑκάστης δὲ τῶν ἐπιφανειῶν των φέρουν γραμμὰς χαραχθείσας κατὰ τὴν κατασκευήν των. Καὶ αὗται συνεδέοντο δι᾽ ἀσβεστοκονιάματος πάχους 0.04. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνεύρομεν καθ᾽ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν τοίχων τεμάχια ἀποσπασθέντων μερῶν τούτων ἐξ ὀπτῶν πλίνθων.

Μεταξὺ τούτων τεμάχιον πλίνθου διαστάσεων 0.23×0.17 ἀνευρεθὲν παρὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον μὲ τὰ ἑξῆς ἐπ᾽ αὐτοῦ γράμματα ΟΙΚΛ (εἰκ. 4).

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ κτηρίου τούτου, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἦτο ἐντελῶς περιωρισμένη ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ γενικοῦ διαγράμματος ἐξηκριβώθη ὅμως τὸ δάπεδόν του, τὸ ὁποῖον ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ στυλοβάτου τοῦ τριβήλου καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ ἀνωδομία. Ἡ ὑπεράνω τοῦ δαπέδου ἐπίχωσις ἦτο πάχους 0.50 — 0.90, οἱ δὲ τοῖχοι τῆς ἀνωδομίας

Εἰκ. 4. Ὀπταὶ πλίνθοι ἐκ τῆς παλαιοχριστιανικῆς Βασιλικῆς.

ἐξεῖχον τούτου κατὰ 0.30 — 0.40 εἰς πολλὰ μάλιστα σημεῖα, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ΝΑ μέρος τοῦ κτηρίου, οἱ τοῖχοι ἐσῴζοντο βαθύτερον τοῦ δαπέδου. Αἱ γενικαὶ ἐξωτερικαὶ διαστάσεις του εἶνε 21.75 × 16.75.

Ἡ ἐπίχωσις γενικώτερον ἦτο ἐκ χώματος πλήρους λίθων, ὀπτῶν πλίνθων καὶ ἄλλων ὑλικῶν οἰκοδομικῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσπασθῇ τοῦ κτηρίου. Ἐντὸς αὐτῆς εὑρέθησαν τεμάχια μεγάλων ὑστερορωμαϊκῶν ἀγγείων, φέροντα τὴν συνήθη εἰς τοὺς χρόνους τούτους καὶ τοὺς πρωτοχριστιανικοὺς ἐξ αὐλακωτῶν γραμμῶν διακόσμησιν ἐπὶ τῆς ἐκ χονδροῦ πηλοῦ ἐπιφανείας των. Μεταξὺ τῶν ἀγγείων αὐτῶν ὑπάρχουν μερικὰ μελαμβαφῆ, ὑστέρων πιθανῶς καὶ αὐτὰ Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τεμάχια ληκυθίων μελαμβαφῶν, ἓν μικρὸν τεμάχιον μελανογράφου σκύφου σῷζον παράστασιν μορφῆς ἐστεφανωμένης, πολλὰ μικρὰ τεμάχια ἐκ ληκυθίων ἀτρακτοειδῶν κ.ἄ.

Λόγῳ τοῦ περιωρισμένου τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἐξηκριβώσαμεν, ἂν τὸ κτή-

ριον κεῖται πλησίον ναοῦ τινὸς ὡς προσάρτημά του ἢ εἶνε ἐντελῶς ἀνεξάρτητον· ἐλπίζομεν ὅτι τοῦτο θὰ γίνῃ εἰς τὰς προσεχεῖς μας ἐργασίας.

Διὰ τὴν χρονολόγησιν θ' ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν του διάταξιν καὶ τὰ διασωθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, διότι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τίποτε τὸ σαφές.

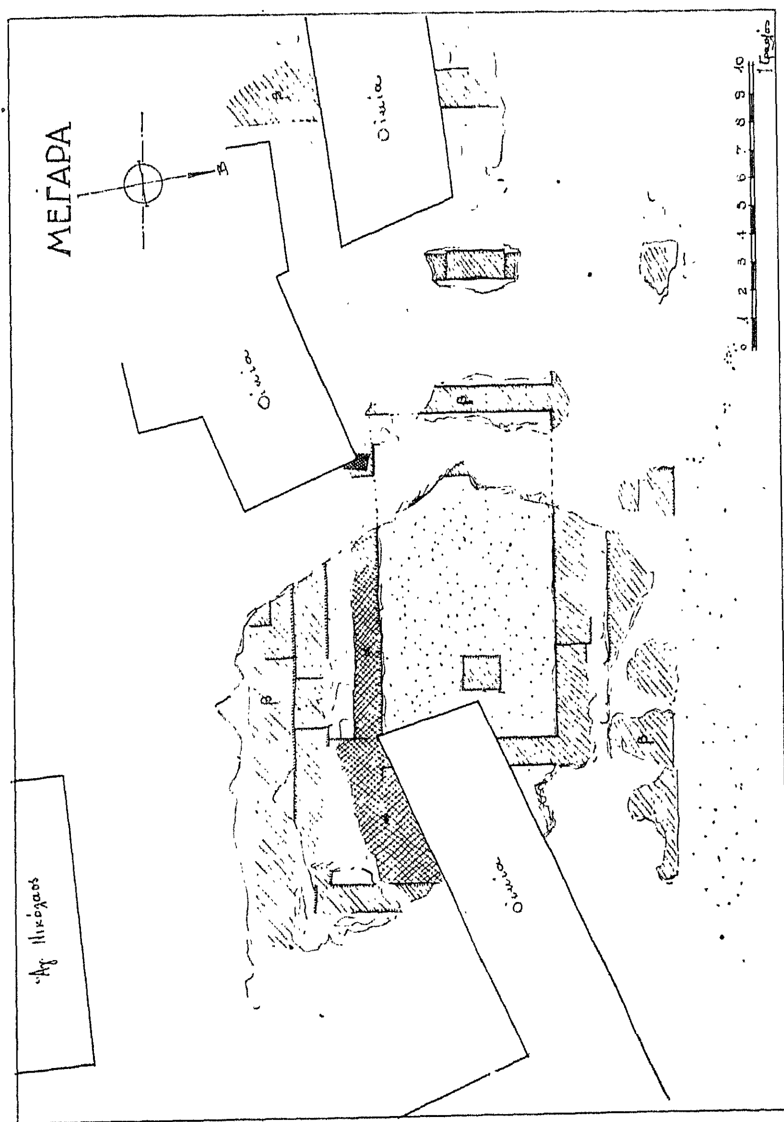
Τὸ ὅλον συγκρότημα παρουσιάζει κάτοψιν οἰκίας τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὅπως αἱ εἰς τὴν Πριήνην σκαφεῖσαι, ὁμοιάζει μάλιστα περισσότερον πρὸς τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν οἰκίαν πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ θεάτρου (Wiegand und Schrader Priene σελ. 285 εἰκ. 298 καὶ B. Rider, The Greek House, σελ. 241 - 242 εἰκ. 42).

Ὁ τύπος οὗτος φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησε κρατῶν καὶ κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν Χριστιανικὴν τὴν μέχρι τοῦ 5ου μ. Χ. αἰ., εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ τεθῇ ἡ οἰκία τῶν Μεγάρων· ὅτι δὲ ἀνήκει εἰς τὴν μέχρι τοῦ 5ου μ.Χ. αἰ. ἐποχὴν φανερώνει τὸ ἐπίθημα μὲ τὸν ἁπλοῦν ἔγγλυπτον σταυρόν, τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέλος τοῦ 4ου καὶ 5ου μ. Χ. αἰ. τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους εἶνε κεχωρισμένον τοῦ κιονοκράνου (Laurent Delphes chrétien Bull. Corr. Hell. XXIII 1899 σ. 250, Κ. Κωνσταντοπούλου Ἱστορία τῆς Βυζαντιακῆς τέχνης σελ. 124, Α. Ὀρλάνδου Ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῶν Δαφνουσίων τῆς Λοκρίδος, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας 4, 1929 σ. 226). Ἐκ τούτου, δηλ. τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας διατηρήσεως τοῦ ἑλληνιστικοῦ τύπου οἰκίας, καὶ ἐκ φιλολογικῶν πληροφοριῶν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ αἱ γενικώτεραι ἐκδηλώσεις τοῦ βίου καὶ μετὰ τὴν σχεδὸν ὁριστικὴν διὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε αἱ ἀρχαιότεραι Ἑλληνικαί. (Hertzberg.— Καρολίδου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος τόμ. Β'. Ε. Ἀντωνιάδου Ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου).

Ἐκτὸς ὅμως τῆς σπουδαιότητος ταύτης ἡ οἰκία τῶν Μεγάρων ἀναγομένη εἰς τοὺς μέχρι τοῦ 5ου αἰ. πρώτους χρόνους τοῦ πολυταράχου καὶ ἐν Ἑλλάδι χριστιανικοῦ βίου δεικνύει, ὅτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην οἱ πιστοὶ τῆς νέας θρησκείας εἶχον ἀρκούντως πληθυνθῇ. Δὲν εἶνε δὲ αὕτη τὸ μόνον δεῖγμα τοῦ ἐντόνου Χριστιανικοῦ βίου· πληθὺς ὅλη ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, κιονοκράνων, ἐπιθημάτων, κιόνων κ.λ.π. λειψάνων συναντᾶται σήμερον εἰς τὰς οἰκίας τῶν Μεγαρέων [1].

Αἱ φιλολογικαὶ ἐξ ἄλλου μαρτυρίαι μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἤδη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 4ου μ. Χ. αἰ. ἔχομεν εἰς τὰ Μέγαρα ἐπισκοπήν (Migne. Πατρολογία τομ. 26 σελ. 1335). Ὁ Harnack (Die Mission und Ausbreitung des

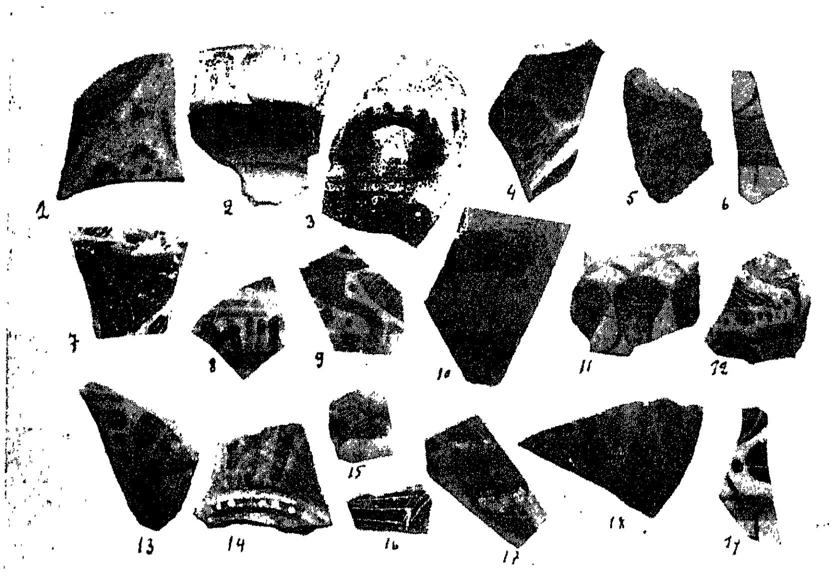
[1] Εἰς τὴν οἰκίαν π.χ. τοῦ Θωμᾶ Σκλαβούνου κειμένην παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον Ἁγ' Σωτῆρας ὑπάρχουν κιονόκρανα, βάσεις κιόνων, κ.λ.π. παλαιοχριστιανικῶν χρόνων.

Εἰκ. 5. Τὰ σῳζόμενα λαξεύματα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς.

Christentums in den ersten drei Jahrhunderten τομ. 2 σελ. 786-787) ὁμιλεῖ περὶ χριστιανικῆς ἑστίας ἤδη πρὸ τοῦ 325 μ. Χ. Ὥστε ἤδη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰ. ἔχομεν ἑστίαν χριστιανικὴν καί, τὸ σπουδαιότερον, πιθανῶς καὶ ἐπισκοπήν. Βεβαιότατον δὲ εἶνε ὅτι ἐπισκοπὴ ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ 5ου αἰ. μ. Χ. [1].

Ὥστε καὶ ἐκ τῶν φιλολογικῶν μαρτυριῶν καὶ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν μας, ἂν καὶ αὗται δὲν ἔγιναν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ὡς ἐλέχθη, τὰ Μέγαρα ἐνωρὶς

Εἰκ. 6. Ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τοῦ Ἀλκάθου.

ἀνέπτυξαν Χριστιανικὸν βίον, εἰς τοῦτο δὲ θὰ συνετέλεσε πρωτίστως καὶ ἡ γειτονική των πόλις Κόρινθος ἡ ὁποία κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶνε σπουδαῖον χριστιανικὸν κέντρον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς Ἀθήνας εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀντίδρασις τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ ἐν γένει αἱ ἀναμνήσεις τοῦ ἀρχαίου βίου ἠμπόδιζον τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἰς σχετικῶς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς οἰκίας — περὶ τὰ 170 περίπου μέτρα — νοτιοδυτικῶς ταύτης καὶ παρὰ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τοῦ ἐργοστασίου Λάγγη (δρόμος τοῦ Βλιχοῦ) ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ἔρευναν τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἄλλοτε τείχους (Ι. Θρεψιάδης Μεγαρικὰ ΑΕ 1933

[1] Τὸν συνάδελφον κ. Γ. Κονιδάρην εὐχαριστοῦμεν καὶ ἐνταῦθα διὰ τὰς φιλολογικὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας μᾶς παρέσχεν ἐν σχέσει πρὸς τὰ Χριστιανικὰ Μέγαρα, μερικὰς τῶν ὁποίων θὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ εἰς ἄλλην μας μελέτην.

σελ. 124). Τοῦτο ἔχει πάχος [1], ὅσον νῦν ἐξηκριβώθη, 3.80, σῴζεται δὲ εἰς δύο ἐπαλλήλους σειρὰς δόμων ἐκ σκληροῦ πωρολίθου ὕψους 0.70 περίπου· αἱ δύο του ὄψεις εἶνε μὲ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν κατασκευασμέναι, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων κενὰ πληροῦνται διὰ μικροτέρων πώρων. Οἱ δόμοι τοῦ τείχους ἔχουν ἴχνη προγενεστέρας χρήσεως. Τὸ τεῖχος ἀνεσκάφη ἤδη εἰς μῆκος περὶ τὰ 14 μέτρα περίπου, ἔχει δὲ κατεύθυνσιν ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Κατὰ

Εἰκ. 7. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τοῦ Ἀλκάθου καὶ τοῦ λόφου τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου.

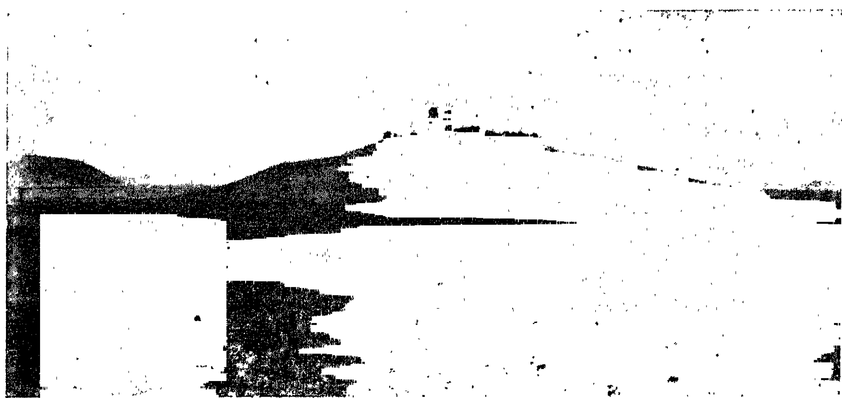
τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐκ τῶν γενομένων ἐρευνῶν μας διεπιστώσαμεν τὴν ὕπαρξιν τῆς συνεχείας του, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν δοκιμαστικὴν τάφρον τὴν ἐντὸς τοῦ κτήματος Γαρουφάλη σκαφεῖσαν, κειμένου παρὰ τὴν ὁδὸν Μεγάρων - Πάχης. Δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοῦτο θὰ ἑνοῦται μετὰ τῶν σκελῶν τῶν μακρῶν τειχῶν τῶν ἑνούντων τὴν πόλιν τῶν Μεγάρων μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Νισαίας. Ἡ χρονολόγησις του εἶνε ἀκόμη δύσκολος, διότι οὔτε τὰ ὀλίγα μελαμβαφῆ ὄστρακα οὔτε ἡ κατασκευὴ τῶν θεμελίων του ὑποδηλώνουν αὐτήν.

[1] Τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν εἶχε σκαφῆ κατὰ τὴν πρώτην του ἔρευναν εἰς ἀρκετὸν μῆκος, δι' αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβώσωμεν τότε ἀσφαλῶς τὸ πλάτος του, διότι εἰς τὸ ἀνασκαφὲν τμῆμα τὸ τεῖχος δὲν ἐσῴζετο καθ' ὅλον τὸ πλάτος του. Ἤδη ἡ νεωτέρα ἔρευνα εὗρε τοῦτο.

Τὸ δεύτερον σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένετο δοκιμαστικὴ ἔρευνα εἶνε ὁ λόφος τοῦ Ἀλκάθου (Παυσ. Ι. 42,: «ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Μεγαρεῦσιν ἀκρόπολις ἀπὸ Ἀλκάθου τὸ ὄνομα ἔχουσα». Highbarger The History and Civilization of Ancient Megara σελ. 9 κ. ἑξ).

Τὸ σημεῖον τοῦτο εἶνε τὸ ὑψηλότερον τοῦ λόφου, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶνε ὑψηλότερος τοῦ τῆς Καρίας, ἡ δὲ θέα ἀπ᾽ αὐτοῦ εἶνε πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, εἴτε πρὸς τὸν βορρᾶν, ὅπου ἁπλοῦται ὁ περίφημος πυκνοφυτευμένος ἐλαιὼν εἴτε πρὸς τὸν νότον, ὅπου τὸ ἠρειπωμένον Μεσαιωνικὸν κάστρον καὶ ἡ θάλασσα πολὺ ὑποβλητική.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης φαίνονται ἀκόμη καὶ σήμερον, παρ᾽ ὅλην τὴν

Εἰκ. 8. Ὁ παρὰ τὴν Νίσαιαν (νῦν Πάχη) λόφος μετὰ τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου.

καταστροφὴν τοῦ μέρους ἐκ λατομήσεως καὶ ἐκ κατασκευῆς οἰκίσκων πτωχικῶν, διάφορα ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ βράχου λαξεύματα [1].

Ταῦτα εἶνε κανονικὰ καὶ καθορίζουν ἐπίμηκες ὀρθογωνικὸν οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου ἡ κατεύθυνσις εἶνε μὲ μικρὰν παρέκκλισιν ἐξ Α πρὸς Δ. Λεπτομερεστέρα μελέτη τούτων καθὼς καὶ ὁ προσανατολισμός των δεικνύουν ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ ναοῦ (εἰκ. 5), τοῦ ὁποίου ὁ σηκὸς διαστάσεων 11.50 × 6 περίπου εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν λαξευμάτων καὶ τοῦ δαπέδου του, εὑρισκομένου εἰς ὕψος 0.90 ἀπὸ τῆς λαξευμένης ἐπιφανείας. Αὕτη περιβάλλει τὸν ναὸν καὶ ὑποθέτομεν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν θέσιν τοῦ πτεροῦ.

[1] Τὰ λαξεύματα ταῦτα παρετηρήθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κ.κ. Schefold καὶ Johannes (Anzeiger 1934 σελ. 149 - 150). Εἰς τὴν εἰκ. 5 σημειοῦνται τὰ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ λόφου φαινόμενα λείψανα. Διὰ τοῦ α σημειοῦνται τὰ ὑπολείμματα τοῦ κονιάματος τοῦ προερχομένου ἐκ τοῦ Μεσαιωνικοῦ πύργου, διὰ δὲ τοῦ β αἱ διάφοροι θέσεις ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς κρηπῖδος καὶ τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ.

Πρὸς Α καὶ Δ τοῦ σηκοῦ ὑπάρχουν λαξεύματα παράλληλα πρὸς τὰς στενὰς πλευράς, τὰ ὁποῖα ἑνούμενα πιθανῶς μετὰ τῶν λαξευμάτων τῶν παραλλήλων τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ σηκοῦ σχηματίζουν τὸν πρόδομον καὶ τὸν ὀπισθόδομον. Ἂν καὶ τὰ λείψανα ταῦτα δὲν ἀρκοῦν νὰ βεβαιωθῇ ἀκριβῶς ὁ τύπος τοῦ ναοῦ, διότι ἡ ἐν γένει τοῦ μέρους ἀλλοίωσις, ὡς ἐλέχθη, ἠφάνισε τὰ πλεῖστα, ὅμως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ πιθανότητος ὅτι ἔχομεν ναὸν περίπτερον τοῦ ὁποίου τὰ λαξεύματα τῶν κρηπίδων τῶν μακρῶν πλευρῶν μετὰ βεβαιότητος ἀναγνωρίζονται, ἐνῶ τῶν στενῶν ἐλάχιστα διαγράφονται. Ὁ ναὸς οὗτος, ἂν ἐνθυμηθῶμεν τὸν Παυσανίαν, εἶνε ὁ τῆς Ἀθηνᾶς. (Παυσανίας Ι. 42. 4. «ᾠκοδόμηται δὲ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα δέ ἐστιν ἐπίχρυσον πλὴν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν· ταῦτα δὲ καὶ τὸ πρόσωπόν ἐστιν ἐλέφαντος» [1]).

Εἰκ. 9. Τάφρος Α.

Ὁ ναὸς δυστυχῶς, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, σῴζεται μόνον εἰς λαξεύματα, εἰς μερικὰ δὲ τούτων διακρίνονται καὶ σήμερον ὑπολείμματα ἀσβεστοκονιάματος. Τὰ ἴχνη ταῦτα συνδυαζόμενα μὲ τὰς μαρτυρίας τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἡλικίαν κατοίκων τοῦ μέρους, δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ προέρχωνται ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου τοῦ λόφου, ἔνθα ὁ ναός, Μεσαιωνικοῦ πύργου, καταστραφέντος κατὰ τὰς αὐτὰς μαρτυρίας μόλις πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν.

Ἐκ τῆς περὶ τὸν ναὸν σκαφῆς κατὰ τὴν βορείαν πλαγιὰν τοῦ λόφου

[1] Ὁ Highbarger ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 13 καὶ 43-44 ἀκολουθῶν παλαιοτέρους θεωρεῖ ὅτι ὁ ναὸς ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν Πολιάδα. Τοῦτο στηρίζουν φυσικὰ πάντες εἰς τὸ χωρίον τοῦ Παυσανίου τὸ ἀνωτέρω μνημονευθέν. Ἡ ἀνασκαφή μας ἐνταῦθα δὲν ἐβεβαίωσεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τίποτε περὶ τούτου.

προέρχονται πλεῖστα εἰδώλια [1] γεωμετρικά, ἀρχαϊκά, κ.λ.π. ὄστρακα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 7ου αἰ. ἀρχῶν τοῦ 6ου μέχρι καὶ τῶν Βυζαντιακῶν προερχόμενα πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος Μεσαιωνικοῦ κάστρου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τε ναοῦ καὶ τοῦ κάστρου τὰ ἐν αὐτοῖς παντοῖα ἀφιερώματα καὶ σκεύη ἐκυλίσθησαν πρὸς τὴν κατωφερῆ βορείαν πλευρὰν τοῦ λόφου εἰς τὴν ἐπίχωσιν, τῆς ὁποίας ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρίσκονται (εἰκ. 6 - 7) [2].

Ἡ πληθὺς τῶν εἰδωλίων καὶ ὀστράκων τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς ὑποδηλώνει πιθανῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀθηνᾶς.

Εἰκ. 10. Τάφρος Β.

Τὸ τρίτον τέλος σημεῖον τῶν ἐρευνῶν μας ἦτο ὁ λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται καὶ σήμερον εἰσέτι τὸ Μεσαιωνικὸν κάστρον (εἰκ. 8). Οὗτος κεῖται παρὰ τὸν λιμένα τῶν Μεγάρων, τὴν ἀρχαίαν Νίσαιαν, νῦν Πάχη, ἔχει δὲ σχῆμα κώνου.

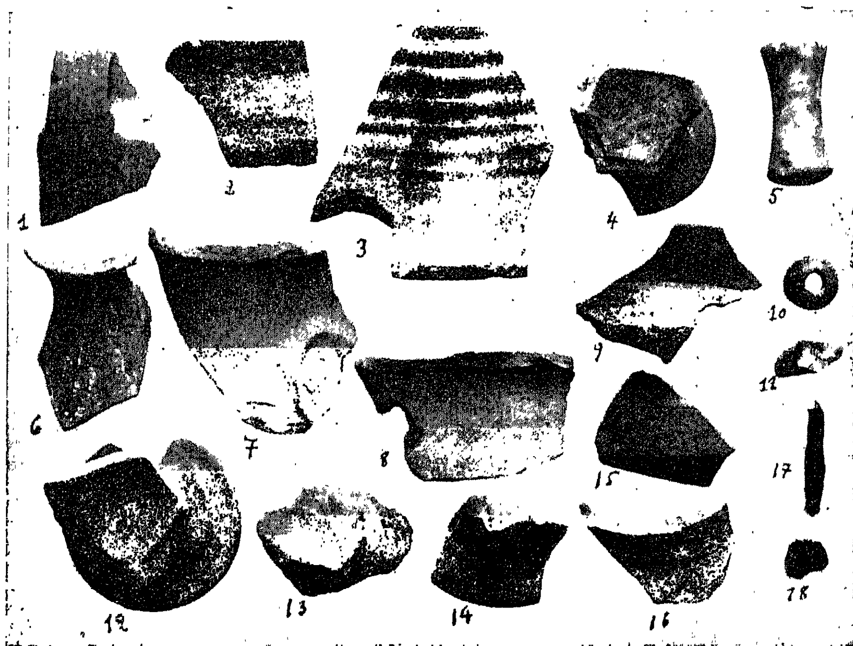
Ἐπὶ τοῦ ἄνω σημείου του ἐπὶ τοῦ ὁποίου σχηματίζεται κατωφερής πως πλατεῖα καὶ ἐπὶ τῶν πλαγιῶν του ἠνοίξαμεν τέσσαρας τάφρους Α, Β, Γ, Δ, κληθείσας.

Τάφρος Α. (Εἰκ. 9). Ἐσκάφη κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ κάστρου καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι μήκους 25 περίπου μέτρων πλάτους δὲ περὶ τὸ 1 μ. Εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ κάστρου 7 μ. εἰς βάθος 0.25—0.30 ἀνεφάνησαν δύο τοῖχοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐκ τῶν πέριξ εὑρημάτων, ὄστρακα ἄβαφῆ ἐκ χονδροῦ πηλοῦ μὲ αὐλακωτὰς γραμμάς, καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς των, φαίνεται

[1] Οἱ κ.κ. Κ. Κουρουνιώτης καὶ Α. Κεραμόπουλλος μᾶς εἶπον ὅτι πολλάκις εἰς τὴν πλαγιὰν τοῦ λόφου ἀνεύρισκον πρὸ ἐτῶν τοιαῦτα εἰδώλια.

[2] Τὰ ἐν τῇ εἰκ. 7 ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, 5, 6, εἰδώλια καὶ 10, 11, Πρωτοκορινθιακὰ ληκύθια προέρχονται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀλκάθου σκαφῆς· τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου. Ἐκ τούτων χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 Γεωμετρικῶν χρόνων εἰδώλιον.

ὅτι εἶνε Βυζαντιακῶν χρόνων. Περαιτέρω ταύτης εἰς ὅσον βάθος ἐσκάψαμεν, 0,80—1 μ. οὐδὲν ἄλλο λείψανον συνηντήσαμεν. Ἡ ἐπίχωσις τῶν 0.80 εἶνε

Εἰκ. 11. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν λόφον τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου.

πολὺ τεταραγμένη, περιέχει δὲ ὄστρακα παντοίων χρόνων, (εἰκ. 11) [1] ἤτοι:

[1] Ἡ εἰκ. 11 περιέχει ὄστρακα πρωτοελλαδικὰ καὶ μεσοελλαδικά, (Μινύεια - ἀμαυρόχρωμα) ἕνα τριπτῆρα, ἓν μικρὸν σφονδύλιον καὶ τεμάχια ὀψιανῶν λίθων, εὑρήματα ἀπαντῶντα εἰς προϊστορικοὺς συνοικισμούς. Ἐκ τούτων χαρακτηριστικὰ εἶνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 6 τεμάχιον προερχόμενον ἐκ προχοῆς πρωτοελλαδικῆς, χαρακτηριστικοῦ σχήματος ἀγγείου ἀπαντῶντος εἰς πρωτοελλαδικοὺς συνοικισμοὺς (G. Mylonas Excavations at Hagios Kosmas, AJA. 1934 τόμ. 38 σελ. 265 κἑξ.). Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 ὄστρακον Μινυείου σκοτεινοῦ χρώματος ἀγγείου, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ ποδὸς ὑψηλοῦ κυπέλλου, (ὅμοιον ἐν Ἐλευσῖνι Α. Σκιᾶς ΑΕ 1912 εἰκ. 12), ὁ ὁποῖος φέρει τὰς συνήθεις δακτυλιοσχήμους ἀναγλύφους ταινίας. (Κ. Κουρουνιώτη Ἐλευσινιακά, Γ. Μυλωνᾶς Προϊστορικὴ Ἐλευσὶς σελ. 66 εἰκ. 40. H. Goldman Excavations at Eutresis in Boetia σελ. 136 εἰκ. 183. Ἡ εἰκ. 12 περιλαμβάνει ΥΕ. ΙΙ καὶ ΙΙΙ καὶ γεωμετρικῶν χρόνων ὄστρακα. Ἐκ τούτων χαρακτηριστικὰ εἶνε τὰ ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 8 προερχόμενα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου, «τύπου Βαφειοῦ», χαρακτηριστικοῦ σχήματος καὶ διακοσμήσεως Υ, Ε. ΙΙ χρόνων (ὅμοιον ἐν Ἐλευσῖνι. Γ. Μυλωνᾶς ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 129 εἰκ. 99 ἀριθ. 9-13). Ἐπίσης χαρακτηριστικὰ εἶνε τεμάχια ποδῶν κυλίκων ὡς π.χ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 13 (βλ. H. Goldmann ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 186 εἰκ. 258 ἀρ. 4 καὶ 6).

Μεσοελλαδικὰ (Μινύεια - ἀμαυρόχρωμα) Ὑστεροελλαδικά, Γεωμετρικά, μελανόγραφα, ἐρυθρόγραφα, μελαμβαφῆ τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. Ἑλληνιστικά, Ρωμαϊκὰ καὶ Βυζαντιακά. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἐκ χονδροῦ πηλοῦ [1]. Ἡ εἰς τόσον βάθος ἀνατάραξις τῶν στρωμάτων ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου διαδοχὴν τῶν πολιτισμῶν, καὶ τῶν ἀνωτέρων πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἰδίᾳ εἰς τὴν συχνὴν διὰ τοῦ ἀρότρου καὶ σκαπάνης ἀνασκάλευσιν τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν σπορὰν σίτου ἢ τὴν φυτείαν ἄλλων καρπῶν.

Εἰκ. 12. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν λόφον τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου.

Τάφρος Β. (εἰκ. 10). Ἐσκάφη κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι μήκους 33.40 πλάτους 0.80· Κατὰ τὴν ἐπιφάνειάν της, ὅπως καί καθ᾽ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ λόφου, ὑπάρχουν ὄστρακα τῶν ἐποχῶν τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία. Ἡ ἀνατάραξις τῶν στρωμάτων εἶνε καὶ ἐνταῦθα καταφανὴς μέχρι ἀρκετοῦ βάθους, τὰ δὲ χώματα εἶνε ἀνάμεικτα μετὰ μεγάλων λίθων, προφανῶς ἀποσπασθέντων ἐκ τῶν τοίχων τοῦ κάστρου. Βαθύτερον ὅμως καὶ εἰς ὡρισμένα σημεῖα της ἐπετύχομεν ἀδιατάρακτα στρώματα. Οὕτω εἰς μῆκος 27.20 ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κάστρου καὶ

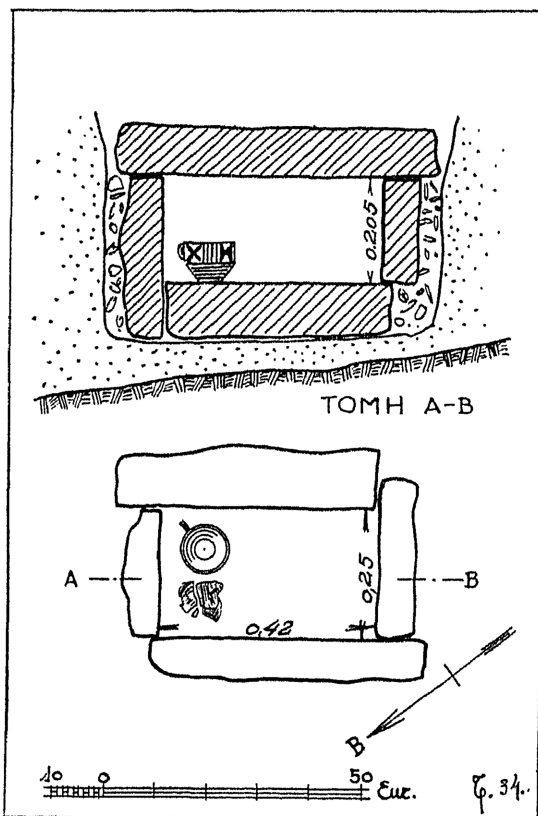
[1] Οἱ Bölte καὶ Weicker (Nisaia und Minoa. Ath. Mitt. XXIX 1904 σελ. 79-100) ἔκαμαν ἐρεύνας εἰς τὸν λόφον τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου ἀνευρόντες καὶ αὐτοὶ ὄστρακα κ.λ.π. τῶν ἀνωτέρω σημειωθεισῶν ἐποχῶν.

βάθους 0.98 ἀπὸ τῆς νῦν ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀνεύρομεν λείψανα λιθοστρώτου, πλάτους, ὅσον τοῦτο ἀνεσκάφη, 1.20 ἀποτελουμένου ἐκ μεγάλων ἀκατεργάστων λίθων, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας των ἔχουν καταφανῆ ἐκ τῆς χρήσεως λείανσιν. Τὸ λιθόστρωτον ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, κεῖται δὲ εἰς στρῶμα μεσοελλαδικόν. Ἡ ὑπεράνω τούτου ἐπίχωσις μέχρις 0.30 -- 0.35 περιέχει ὄστρακα, μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα, ὑπὲρ δὲ τὴν ἐπίχωσιν αὐτὴν ἔχομεν ἕνα στρῶμα τοῦ ἰδίου πάχους, περὶ τὰ 0.30, τὸ ὁποῖον περιέχει ΥΕ. III ὄστρακα καὶ ὑπὲρ τούτου ἕνα ἄλλο τοῦ αὐτοῦ πάχους τεταραγμένον. Βαθύτερον τοῦ λιθοστρώτου ἐξακολουθεῖ ἡ μεσοελλαδικὴ ἐπίχωσις ἔχουσα πάχος περὶ 0.50 εἰς βάθος δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τούτου, περὶ τὰ 0.35, ἀνεύρομεν κατεστραμμένον ἀρκούντως τάφον μικροῦ παιδίου. Ὁ τάφος οὗτος σχήματος ὀρθογωνικοῦ ἔχει κατεύθυνσιν ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ, εἶνε δὲ κατεσκευασμένος ἐκ κοινῶν μελανῶν λίθων ὀλίγων πεπλατυσμένων. Σῴζονται μόνον αἱ δύο μακραὶ πλευραί του, αἱ ὁποῖαι ἐξωτερικῶς στηρίζονται διὰ μικροτέρων λίθων καὶ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν πῶμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ δύο πεπλατυσμένων λίθων. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις του εἶνε 0.38×0.39×0.24, πώματος 0.55×0.43. Ὁ τάφος ἐσωτερικῶς ἦτο πλήρης λεπτοῦ ἀμμώδους χώματος, καὶ εἶχε ἐπὶ τοῦ δαπέδου του, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ φυσικὸν ἔδαφος, ὀλίγα ὀστᾶ καὶ παρ᾽ αὐτὰ μικρὰ τεμάχια μεσοελλαδικῶν ἀγγείων. Ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ γνωσθῇ, διότι ὀλίγιστα ἦσαν τὰ σωθέντα λεπτὰ ὀστᾶ, εἰκάζομεν ὅμως ὅτι θὰ ἦτο ἡ συνήθης κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, τοῦ μὲ ἰσχυρῶς συνεσταλμένα τὰ κάτω ἄκρα. (Γ. Μυλωνᾶς, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 152). Ἐκ τῆς περαιτέρω ἐρεύνης θὰ δειχθῇ, ἂν

Εἰκ. 13. Τάφος μικροῦ παιδίου γεωμετρικῶν χρόνων. Τάφρου Β.

τὸ λιθόστρωτον εἶνε οἰκίας ἢ δρόμου. Ἐὰν συμβαίνῃ τὸ πρῶτον, τότε θὰ ἔχομεν τὸν συνήθη τρόπον ταφῆς νηπίων ἢ καὶ μικρῶν παιδίων ὑπὸ τὰ δάπεδα οἰκιῶν (Γ. Μυλωνᾶς. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 36-43).

Εἰκ. 14. Κάτοψις καὶ τομὴ γεωμετρικοῦ τάφου τάφρου Β.

Μακρότερον τοῦ σημείου τούτου καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς τάφρου (μῆκος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς της 33.40) εἰς βάθος ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0.75 ἀνευρέθη ἄλλος τάφος μικροῦ παιδιοῦ. Ὁ τάφος (εἰκ. 13 καὶ 14) ἔκειτο ἐντὸς τῆς φυσικῆς τοῦ ἐδάφους ἐπιχώσεως, ἥτις εἶνε ἀρκετὰ τεταραγμένη, ὁ λάκκος δέ, ὁ ὁποῖος ἐσκάφη διὰ νὰ τεθῇ, εἶνε μεγαλυτέρων διαστάσεων τῶν τοῦ τάφου κατὰ 0.09-0.10. Οὗτος εἶνε κατασκευασμένος ἐκ πώρου λίθου σκληροῦ, τεμάχια τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν εἰς τὴν πέριξ αὐτοῦ ἐπίχωσιν, δεικνύοντα ὅτι ἡ ἁδρὰ κατεργασία τῶν πλευρῶν του ἔγινε κατὰ χώραν. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον μὲ ἐσωτερικὰς διαστάσεις 0.42 × 0.25 × 0.20 ἢ 0.38 καὶ κατεύθυνσιν ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Ἐνδιαφέρουσα εἶνε ἡ ὅλη διάταξις τῶν πλευρῶν του. Οὕτω ἡ δυσμικὴ ἅπτεται τῆς ὀλίγον ἐξεχούσης βορείας μακρᾶς, ἐνῷ ἐπικάθηται τρόπον τινὰ τῆς εἰσεχούσης νοτίας μακρᾶς. Ἀντιθέτως συμβαίνει εἰς τὴν ἀνατολικὴν στενὴν πλευρὰν (εἰκ. 14). Ἄνω ἐκλείετο διὰ μιᾶς ἐκ πώρου λίθου πλακὸς διαστάσεων 0.60 × 0.41 × 0.09 [1].

[1] Ἡ τοιαύτη διάταξις τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου εἶνε γνωστὴ ἤδη ἐκ τάφων, μικρῶν παιδίων, μεσοελλαδικῶν ὅμως χρόνων, τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψεν ὁ κ. Κουρουνιώτης εἰς τὴν Ἐλευσῖνα.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου ἦτο πλῆρες ἐκ λεπτοῦ ἀμμώδους χώματος, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὁποίου ἀνεφάνησαν ὀλίγιστα ὀστᾶ κρανίου καὶ πλευρῶν ἀτάκτως πως κείμενα ἐπὶ τοῦ ἐκ πώρου λίθου, ὁμοίου μὲ τὰς πλευρὰς τοῦ τάφου δαπέδου. Ἡ στάσις τοῦ σκελετοῦ, ἂν καὶ δὲν ἐξηκριβώθη, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ εἶνε ἡ ἰδία μὲ τοῦ προηγουμένου. Ἐκ τῶν παρὰ τὴν βορειανατολικὴν στενὴν πλευρὰν εὑρεθέντων ὀστῶν κρανίου συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ νεκρὸς ἔβλεπε νοτιοανατολικῶς. Παρ᾿ αὐτὰ εὑρέθη καὶ τὸ δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ἀγγεῖον (εἰκ. 15). Τοῦτο εἶνε μικρὸς κύαθος σῳζόμενος ἐξ ὁλοκλήρου πηλοῦ λεπτοῦ καλῶς ὠπτημένου χρώματος κιτρινωποῦ. Ἔχει διαστάσεις: ὕψος 0.07, διάμετρος στομίου 0.08, βάσεως 0.03 - 0.035, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς διακοσμηθῆ. Ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι μέρους τῆς κοιλίας ἔχει βαφὴ διὰ μελανοῦ χρώματος, διακοπτομένης τῆς βαφῆς ὀλίγον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ σχηματιζομένου, ἐκ τοῦ ἀβάπτου μένοντος τμήματος, δακτυλίου. Ὀλίγον ἄνωθεν κατὰ τὸ κέντρον τῆς κοιλίας ὑπάρχουν ἓξ δακτύλιοι· Ἡ ὑπὲρ αὐτοὺς ἐπιφάνεια ἔχει διαιρεθῆ ὑπὸ καθέτων πρὸς τοὺς δακτυλίους γραμμῶν εἰς μετόπας κοσμουμένας τὸ μὲν διὰ τεσσάρων φύλλων συναπτομένων κατὰ τὸ ἓν ἄκρον των καὶ σχηματιζόντων τὸ γράμμα Χ τὸ δὲ διὰ δύο τριγώνων συναπτομένων κατὰ τὰς κορυφάς των (triangles

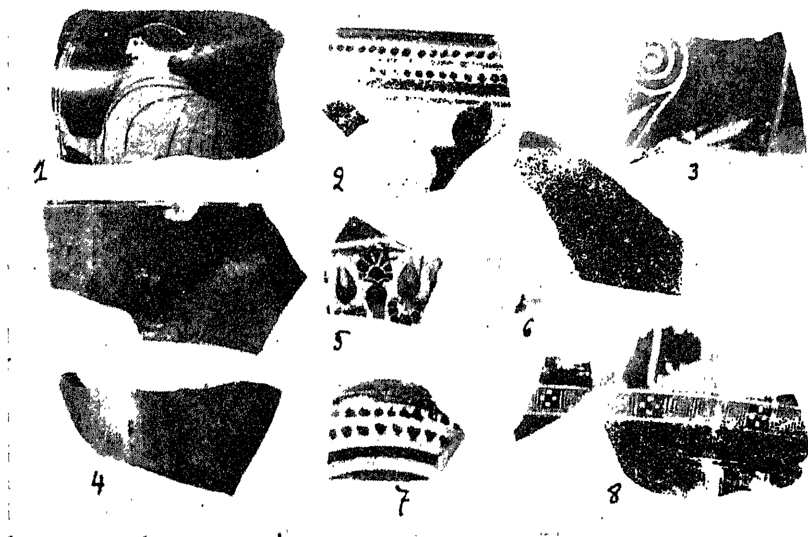

Εἰκ. 15. Κύαθος γεωμετρικοῦ τάφου τάφρου Β.

Εἰκ. 16. Τμῆμα τείχους εἰς τὸ τέρμα τῆς τάφρου Β.

hachurés)[1]. Ἐκ τοῦ κτερίσματος τούτου δεικνύεται, ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μεταβατικῶν ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων εἰς τὰ πρώϊμα πρωτοκορινθιακά. Ἔξωθι τοῦ τάφου κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν στενὴν πλευράν του εὑρέθησαν ὀστᾶ τινα κείμενα ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου τοῦ λόφου, πιθανῶς ἀποτελοῦντα ταφήν. Πρὸς δυσμὰς τοῦ τάφου καὶ εἰς

Εἰκ. 17. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν λόφον τοῦ Μεσαιωνικοῦ κάστρου.

ἀπόστασιν 5.50 ἀπὸ τούτου, ὅπου ὁ φυσικὸς βράχος τοῦ λόφου εἶνε σχεδὸν ὁρατός, εὑρέθησαν λείψανα μικρῶν τάφων οἱ ὁποῖοι δὲν διέσωζον τίποτε. Δυστυχῶς οὗτοι εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ ἀρότρου. Κατὰ τὸ τέλος τῆς

[1] Τὸ τετράφυλλον εἶνε συχνότατον κόσμημα ἀγγείων τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ὅπως καὶ τὰ συναπτόμενα τρίγωνα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀνάμνησις τοῦ διπλοῦ πελέκεως. Οὗτος ὡς διακοσμητικὸν στοιχεῖον ἀπαντᾶ ἤδη εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν (Σωτηριάδης ΑΕ 1908 σελ. 87 εἰκ. 13, τοῦ ἰδίου Revue des études grècques XXV, 1912, σελ. 259 εἰκ. 6, Wace Thompson, Prehistoric Thessaly, σελ. 204 - 205, JHS. 1906 σελ. 246, 4), εἶτα ἐμφανίζεται εἰς τὴν Μ, Μ. Ι. ἐποχὴν (A. Evans The Palace of Minos at Knossos. I. εἰκ. 923α II σελ. 253-254), εἶνε δὲ συνηθέστατον ἰδίᾳ κατὰ τὴν ΥΕ. ΙΙΙ ἐποχὴν (G. Karo Die Schachtgräber von Mykenai σελ. 66-67 πιν. CLX VIII, ἀριθ. 191-192 καὶ 195. Γ. Μυλωνᾶ, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 116 εἰκ. 94 ἀρ. 356), κατὰ τὴν γεωμετρικὴν τέλος ἐποχὴν μέχρι καὶ τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς εἰς τὰ πρώϊμα πρωτοκορινθιακὰ ἀπαντᾶ συχνότατα. (A. Roes Creek Geometric Art σελ. 73, Schweitzer Ath. Mitt. τομ. XLIII 1918 σελ. 307. Johansen. Les vases Sicyoniens σελ. 23-26 πιν. IX εἰκ. 3 κ.λ.π.).

τάφρου ταύτης καὶ εἰς βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0.30 εὑρέθη τμῆμα τείχους (εἰκ. 16). Τούτου σῴζονται τρεῖς σειραὶ δόμων ἐκ πώρου λίθου, ἔχει δὲ διαστάσεις 3.52 × 1.34 × 0.55. Κατὰ τὰς δύο ὄψεις του ἔχει κατασκευασθῇ καλῶς, τὰ μεταξὺ δὲ τούτων πληροῦνται διὰ μικροτέρων πώρων· οἱ δόμοι τέλος τοῦ τοίχου φέρουν ἴχνη προηγουμένης χρήσεως. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ χρονολογήσωμεν, διότι ἡ πέριξ ἐπίχωσις εἶνε λίαν τεταραγμένη.

Τάφρος Γ. Ἐσκάφη κατὰ τὴν ΒΔ πλευρὰν τοῦ κάστρου καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τούτου. Ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος διὰ τοῦ ὁποίου ἐκλήθη μὲ διαστάσεις μέσου πλάτους 1 περίπου μέτρου μήκους περὶ τὰ 10 μέτρα δι' ἕκαστον τῶν σκελῶν αὐτῆς καὶ βάθους 0.90 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους· Ἡ τάφρος αὕτη κειμένη εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ λόφου καὶ μάλιστα, ὡς ἐλέχθη, εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶνε φυσικὸν κατὰ τὰ πρῶτα της στρώματα νὰ εἶνε τεταραγμένη, διότι ταῦτα θὰ ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν χωμάτων τὰ ὁποῖα διὰ διαφόρους λόγους ἐκύλισαν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τοῦ λόφου πρὸς τὰ χαμηλότερα. Πράγματι ἡ ἀφθονία καὶ ἡ ποικιλία τῶν εὑρημάτων διαφορετικῶν ἐποχῶν λύχνοι, ὄστρακα, εἰδώλια, χαλκᾶ ἐπιβεβαιώνει τοῦτο· Ἤρκει νὰ σκαλίσῃ τις διὰ μαχαιριδίου διὰ νὰ ἐκθάψῃ πλῆθος τῶν λεχθέντων εὑρημάτων. Μεταξὺ τῶν εὑρημάτων τούτων ἔχομεν Πρωτοκορινθιακὰ ληκύθια ἀφθονώτατα, ἀνατολιζόντων ἀγγείων ὄστρακα, μελανόγραφα, ἐρυθρόγραφα[1] (εἰκ. 17 καὶ τῆς εἰκ. 7 τὰ ὑπ' ἀριθ. 4, 7, 8, 9) λύχνους, ὄστρακα τοῦ 4^{ου} αἰ. Ρωμαϊκά, Βυζαντιακά, ὅλα ταῦτα ἀνάμεικτα.

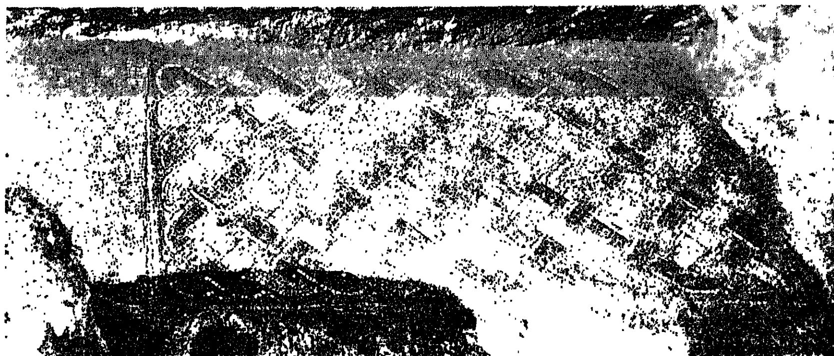
Τάφρος Δ. Ἐσκάφη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου, ἀλλὰ δὲν ἔδωσε πολλὰ εὑρήματα οὔτε καθαρὸν στρῶμα, διότι εἰς αὐτὴν δὲν ἐπροφθάσαμεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς ἀρκετὸν βάθος.

Αἱ δοκιμαστικαὶ αὗται τάφροι ἀπέδειξαν ἤδη ὅτι ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου συνεχὴς καὶ ἀδιάλειπτος ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ ἀπὸ τῶν Μεσοελλαδικῶν χρόνων (2000 π. Χ.) ἂν μὴ καὶ παλαιότερον, μέχρι καὶ τῶν τελευταίων Βυζαντιακῶν. Αἱ μέλλουσαι ἀνασκαφαί μας, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ διαφωτίσουν πληρέστερον ὡρισμένας τῶν ἐποχῶν τούτων.

Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ - Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ

[1] Ἡ εἰκ. 17 περιέχει ὀλίγα τῶν χαρακτηριστικωτέρων μελανογράφων καὶ ἐρυθρογράφων ὀστράκων, τῶν συλλεγέντων εἰς τὴν τάφρον ταύτην.

Αἱ φωτογραφίαι ὑπ' ἀριθ. 2, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 17 ὀφείλονται εἰς τὸν φωτογράφον τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Wagner.

Εἰκ. 1. Τμῆμα μωσαϊκοῦ δαπέδου ἀνευρεθὲν κάτωθεν τῶν θεμελίων τῆς βασιλικῆς Γ.

3. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ν. Ἀγχιάλου ἐν ἔτει 1934 ἐζήτησα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ συμπληρώσω τὴν ἔρευναν τοῦ διαθεσίμου χώρου τῆς τρίτης μεγάλης βασιλικῆς τῆς ἀνευρεθείσης εἰς τὸ ἀπαλλοτριωθὲν οἰκόπεδον Ζορμπᾶ καὶ τὸ ἐλεύθερον οἰκόπεδον Εὐλογημένου — ἀφ' οὗ ἡ συνέχισις τῆς ἀποχωματώσεως

Εἰκ. 2. Τὸ δεξιὸν τμῆμα τοῦ ἀνασκαφέντος αἰθρίου τῆς βασιλικῆς Γ, ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ δαπέδου, μέρη τοῦ ὁποίου διασῴζονται. Εἰς τὸ βάθος διακρίνεται ἡ ἐντοιχισμένη εἰς μεταγενεστέρους χρόνους κιονοστοιχία τοῦ αἰθρίου.

τῶν κλιτῶν τοῦ ναοῦ τῶν ἐκτεινομένων εἰς τὰ μὴ ἀπαλλοτριωθέντα εἰσέτι οἰκόπεδα Βοϊνόγλου καὶ Ζώτου ἀποκλείεται — καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου προέβην εἰς συστηματικήν, ἀλλὰ περιωρισμένην, ἀνασκαφὴν τῆς πέρυσι διὰ δοκιμαστικῆς ἐρεύνης ἀναφανείσης βασιλικῆς Δ τῆς κειμένης ἔξω τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐπὶ λόφου φέροντος ἀνέκαθεν τὸ ὄνομα «Ἅγιος Δημήτριος».

Εἰκ. 3. Τμῆμα τοῦ διασῳζομένου ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ αἰθρίου τῆς βασιλικῆς Γ.

Α' Ἀνασκαφὴ μερῶν τῆς βασιλικῆς Γ.

1. Εἰς τὴν βασιλικὴν Γ ἐγένετο *συνέχισις τῆς ἐκκαθαρίσεως τοῦ αἰθρίου τοῦ ναοῦ* εἰς ἔκτασιν 6.65μ. Ἀνεφάνη μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ὄγκων τῶν χωμάτων (βάθους 3 μέτρων εἰς τὰ μέρη μάλιστα ὅπου ἦτο ἡ κατεδαφισθεῖσα οἰκία Εὐλογημένου) ἡ ἀρχὴ τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας τοῦ αἰθρίου καὶ μέγα μέρος τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς δεξιᾶς στοᾶς, ὡς καὶ τμῆμα τοῦ ὑπαίθρου χώρου τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ μεσαῖον κλῖτος τοῦ ναοῦ, ἐπεστρωμένον διὰ μαρμάρων, μικρὰ μόνον τμήματα τῶν ὁποίων διασῴζονται. Ἡ ἐφετινὴ ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι τὸ αἴθριον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη εἰς χρόνους ἴσως καταστροφῆς τοῦ μνημείου πιθανώτατα διὰ οἰκήσεις· ἀνευρέθη ἡ κιονοστοιχία ἐντοιχισμένη — τὰς βάσεις τῶν κιόνων καλύπτουν μεταγενέστεροι τοῖχοι ἐπικεκολλημένοι ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν παραστάδων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς — ἀνεφάνησαν δὲ εἰς τὸ ἐκκαθαρισθὲν τμῆμα τῆς κιονοστοιχίας καὶ ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ αἰθρίου ἕτεραι μεταγενέστεραι παραστάδες, ἐφ᾽ ὧν ἔβαινε πιθανώτατα τόξον (βλ. εἰκ. 2). Τὸ οἴκημα δὲ τοῦτο φαίνεται ὅτι κατεστράφη εἰς χρόνους ἐρημώσεως τῆς πόλεως ἐκ πυρκαϊᾶς, ἡ ξυλεία δὲ αὐτοῦ καυθεῖσα ἐπὶ τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου τὸ ἀπηνθράκωσε καὶ οὕτω σήμερον ἐλάχιστα

τμήματα αὐτοῦ δύνανται νὰ διακριθῶσι (εἰκ. 3). Τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο — ἐκ τῶν καλυτέρων μωσαϊκῶν δαπέδων τῶν ἀνευρεθέντων ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλησα ἤδη εἰς τὴν περυσινήν μου ἔκθεσιν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐμφανίσεως τμήματος αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος — ἔχει ἀξιολογωτάτην τέχνην δυναμένην νὰ χρονολογήσῃ τοῦτο εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (βλ. περιγραφήν του ἐν ΠΑΕ 1933 σ. 51).

Εἰκ. 4. Τὰ ἀνευρεθέντα δεξιὰ τῆς βασιλικῆς Γ παλαιότερα κτίσματα

2. Πλὴν τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἀνωτέρω τμημάτων τοῦ αἰθρίου ἐζήτησα νὰ προσδιορίσω ἐφέτος καὶ *τὸ ἀρχικὸν κτίσμα ἐφ' οὗ ἱδρύθη ἡ ἀνασκαπτομένη βασιλική*. Πρὸς τοῦτο ἤνοιξα ἐπὶ μέρους τῆς νοτίας πλευρᾶς — ἔχοντος σχετικῶς χαμηλοτέραν ἐπίχωσιν (2.30 μ.) — τάφρον πλάτους 3 μ. εἰς ἔκτασιν 7.30 μ. Ἀνεῦρον πρῶτον εἰς ἀπόστασιν 1.30 μ. τὸν τοῖχον ἔνθα τελευτᾷ τὸ ἀναφανὲν πέρυσι κάτωθεν τῶν θεμελίων τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ δεξιοῦ κλίτους μωσαϊκόν (βλ. εἰκ. 4^{I} πρβλ. καὶ εἰκ. 1), εἶτα δὲ εἰς ὁμοίαν ἀπόστασιν ἀλλ' ὑψηλότερον τοῦ τοίχου τούτου κατὰ 0.40 μ. μικρὰν κιονοστοιχίαν — ἀνεφάνησαν τρεῖς κορμοὶ κυλινδρικῶν κιόνων μήκ. 1.35 μ. καὶ μία τῶν βάσεων αὐτῶν κατὰ χώραν (εἰκ. 4^{II}) — καὶ τέλος εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κιονοστοιχίας ταύτης 3.72 μ. ἕτερον τοῖχον (πάχ. 0.65 μ.), παρὰ τὸ ὁποῖον εὑρέθη πλαγίως κορμὸς κίονος ἐκ γρανίτου μήκους 3 μ. ὅμοιος πρὸς τοὺς ἀνευρεθέντας κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας Ζορμπᾶ (εἰκ. 4^{III}). Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος τοῖχος εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος τοῦ παλαιοτέρου κτίσματος, ἡ δ' ἐν τῷ μέσῳ ἀναφανεῖσα μικρὰ κιονοστοιχία ἐτέθη εἰς τοὺς χρόνους τῆς μετασκευῆς τούτου εἰς χριστιανικὴν βασιλικήν, ἤτοι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6ου ἢ

τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος, ὡς ἡ τέχνη τῶν ἀνευρεθέντων γλυπτῶν καὶ μωσαϊκῶν δαπέδων, περὶ ὧν διέλαβον εἰς τὰς προηγουμένας ἐκθέσεις μου, ἀποδεικνύει. Ἐν τούτοις καὶ πάλιν ἐκ τῆς ἐφετινῆς ἐρεύνης δὲν προσδιορίζεται σαφῶς τὸ ἀρχικὸν κτίσμα· τὰ ἀνευρεθέντα γλυπτὰ καὶ μωσαϊκὰ ἀνάγουν τοῦτο εἰς τὸν 5ον αἰῶνα, πιθανώτατα δὲ ἔχομεν πρὸ ἡμῶν παλαιοτέραν βασιλικὴν ἀνακαινισθεῖσαν μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ νάρθηκες καὶ τὸ αἴθριον εἶναι μέρη τοῦ ἀρχικοῦ κτίσματος ὑποστάντα ἐλαφρὰς μόνον τροποποιήσεις.

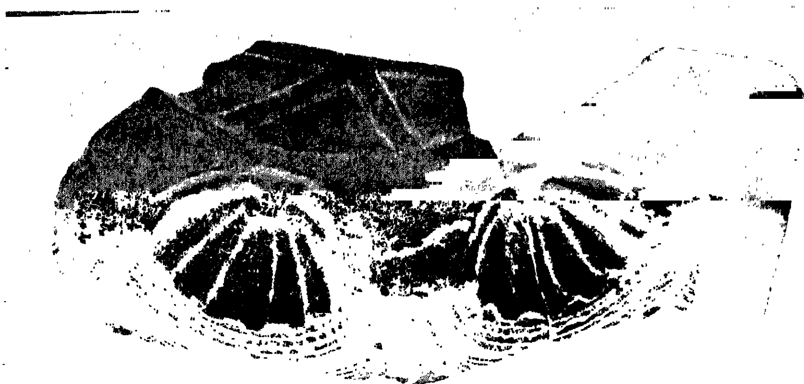
Ἡ ἔρευνα τοῦ διαθεσίμου χώρου ἔχει περατωθῇ πλέον εἰς τὰ κύρια αὐτοῦ σημεῖα, εἶναι δὲ ἀπόλυτος ἀνάγκη πρὸς συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀξιολογωτάτου τούτου μνημείου τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν δύο οἰκοπέδων Βοϊνόγλου καὶ Ζώτου.

Εἰκ. 5. Τὰ ἀνασκαφέντα τμήματα τῆς βασιλικῆς Δ.

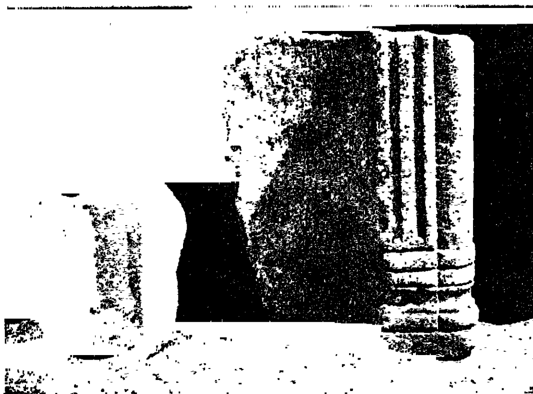
Β' Ἀνασκαφὴ βασιλικῆς Δ.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐρεύνης τοῦ διαθεσίμου χώρου τῆς βασιλικῆς Γ ἐνήργησα *συστηματικὴν ἀνασκαφὴν τῆς τετάρτης κατὰ σειρὰν ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ καὶ ἐπὶ ἀρχαιολογικοῦ χώρου ἀναφανείσης βασιλικῆς*, ἔνθα πέρυσιν εἶχον προβῆ εἰς δοκιμαστικὰς ἐρεύνας καὶ εἶχον ἀνεύρει μικρὸν τεμάχιον μαρμαρίνου ἄμβωνος (βλ. ΠΑΕ 1933 σ. 56). Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀπέχει τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας πόλεως περὶ τὰ 300 μέτρα καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τῆς ἐκτεινομένης παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Παγασητικοῦ πεδιάδος. Τῆς βασιλικῆς ταύτης, ἥτις

Εἰκ. 6. Ἀνευρεθέντα τμήματα τοῦ ἄνω μαρμαρίνου δαπέδου τοῦ πολυγωνικοῦ ἄμβωνος τῆς βασιλικῆς Δ κοσμουμένου μὲ κογχύλας καὶ ἀετούς.

δὲν διαφέρει κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τῶν λοιπῶν τρικλίτων βασιλικῶν τῆς Ν. Ἀγχιάλου, ἀνέσκαψα ἐφέτος *τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ τμῆμα τοῦ δεξιοῦ αὐτῆς κλίτους*· ἀτυχῶς ἡ ἄψὶς τοῦ ναοῦ καὶ τὸ σύνθρονον ἀνευρέθησαν τελείως σχεδὸν κατεστραμμένα· κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ Ν. Γιαννοπούλου καὶ προὐχόντων ἀξιοπίστων τῆς κωμοπόλεως ἡ ἄψὶς ἐσῴζετο εἰσέτι κατὰ τὸ 1908 εἰς ὕψος 3 μέτρων, ἐπετράπη δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς μαρτυρίας εἰς τὸν ἐργολήπτην Καραΐσκον ὑπὸ τοῦ τότε ἐφόρου Θεσσαλίας νὰ κατεδαφισθῇ διὰ νὰ ληφθῶσι λίθοι διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν πέριξ οἰκίσκων· ἐννοεῖται, ὅτι δὲν ἐλήφθησαν μόνον οἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας λίθοι, ἀλλ' ἀνεσκάφησαν εἰς βάθος ὅλοι οἱ τοῖχοι τοῦ μνημείου καὶ ὑπέστησαν σημαντικὴν βλάβην τὰ διακοσμητικὰ μέλη αὐτοῦ.

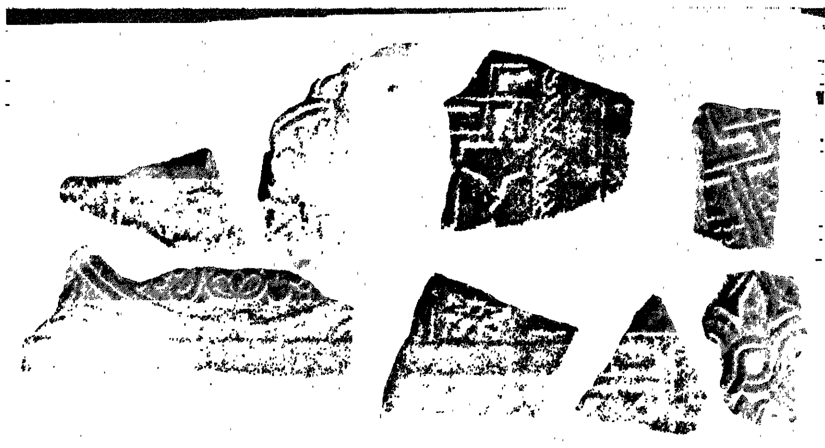
Εἰκ. 7. Ἀνευρεθέντα τμήματα μαρμαρίνων κογχῶν μὲ ἡνωμένους κιονίσκους (ἐκ τῶν κοσμούντων τὰ κάτω μέρη τοῦ ἄμβωνος τῆς ἀνασκαπτομένης βασιλικῆς Δ).

Κατὰ τὴν ἐφετινὴν ἀνασκαφὴν τοῦ μνημείου ἀνευρέθη ὁ στυλοβάτης τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας καὶ δύο βάσεις κατὰ χώραν βαίνουσαι ἐπὶ τραχυτῶν ἐρυθρωπῶν λίθων, παρ' αὐτὸν δὲ αἱ μαρμάριναι βάσεις τοῦ τέμπλου κοσμούμεναι διὰ γλυφῶν καὶ ἀστραγάλου (εἰκ. 5). Ὁμοίως ἀνεφάνησαν τμήματα τοῦ ἐκ μαρμαροθετημάτων συγκειμένου δαπέδου καὶ μέγα τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιοῦ κλίτους μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων. Πλὴν τούτων ἀνευρέθησαν τμήματα διατρήτων μαρμαρίνων θωρακίων καὶ μικρὸν τμῆμα τοῦ ἄμβωνος ὅπερ συμπληροῖ τὸ πέρυσιν ἀνευρεθὲν μὲ κογχύλας καὶ ἀναγλύφους ἀετοὺς τμῆμα (εἰκ. 6). Τοῦ ἄμβωνος τούτου οὗτινος δὲν ἀνεφάνη εἰσέτι ἡ βάσις, ἀνευρέθησαν προσέτι τμήματα κογχῶν μὲ ἡνωμένους κιονίσκους (εἰκ. 7) προερχόμενα προφανῶς ἐκ τῶν κοσμούντων τὰ κάτω αὐτοῦ μέρη, καὶ μικρὸν κιονόκρανον χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν τεχνικὴν τῆς κοσμούσης αὐτὸ ἀκάνθου (εἰκ. 8), πιθανῶς ἐκ τῶν στηριζόντων τὸν οὐρανὸν κιονίσκων, τῶν βαινόντων ἐπὶ τοῦ ἄνω δαπέδου τοῦ πολυγωνικοῦ μετὰ κογχῶν ἄμβωνος, τμήματα τοῦ ὁποίου εἶναι τὰ ἀνευρεθέντα μεγάλα τεμάχια μὲ τοὺς ἀετούς. Ἔξω τοῦ ναοῦ ἀνεφάνησαν θολωτοὶ τάφοι πεπληρωμένοι διὰ τεμαχίων γλυπτῶν μελῶν (θωρακίων, γείσων, μερῶν ἐξ ἰωνικῶν κιονοκράνων κ.ἄ.), τινὰ τῶν ὁποίων παριστᾷ ἡ εἰκ. 9.

Εἰκ. 8. Ἀνευρεθὲν μικρὸν κιονόκρανον ἀνῆκον εἰς τοὺς στηρίζοντας τὸν οὐρανὸν τοῦ ἄμβωνος κιονίσκους.

Ἡ σημασία τοῦ ἀνασκαπτομένου μνημείου εἶναι μεγάλη, καθόσον ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ἀπεδείχθη, ὅτι πρόκειται *περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κοιμητηρίου τῆς ἀρχαίας πόλεως*, ἡ προσεχὴς δὲ ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου τούτου ἐλπίζω ν' ἀποδώσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ ἐπιγραφὰς διαφωτιστικὰς τῆς σημασίας τῆς μεγάλης ταύτης χριστιανικῆς πόλεως τῆς Θεσσαλίας. Ἐκ τῆς βασιλικῆς ταύτης προέρχονται καὶ αἱ κατωτέρω παρατιθέμεναι ἐπιγραφαὶ περισυλλεγεῖσαι ὑπὸ τοῦ φύλακος ἐκ τῶν πέριξ τῆς ἀνασκαπτομένης ἐκκλησίας οἰκίσκων.

Εἰκ. 9. Τμήματα θωρακίων τῆς βασιλικῆς Δ ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

1) Στήλη ἐγχωρίου ὑποφαίου λίθου (0,50×0,40, πάχ. 0,07, ὕψ. γραμμ. 0,04 μ.). (βλ. εἰκ. 10).

Εἰκ. 10. Ἐπιτύμβιος στήλη Θωμᾶ νοταρίου Θηβῶν.

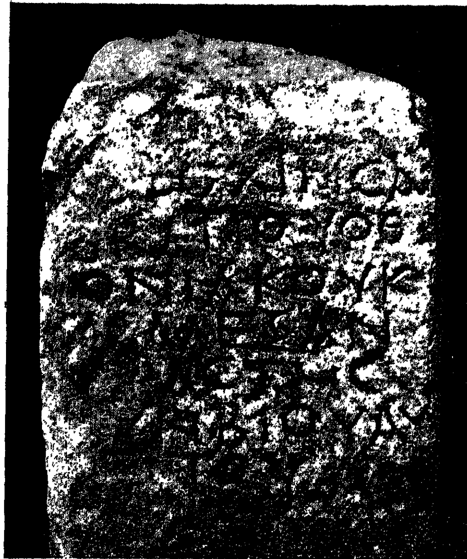
†

Μνημῖον Θωμᾶ
νοταρίου τῆς ἁγιωτ(άτης)
Ἐκ(κλησίας) Θηβ(ῶν). Ἐνθά(δε)
κῖτε Θεοσέβι-
ος Κυζίκις.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε σπουδαιοτάτη καὶ διὰ τὴν μνείαν τῆς ἐκκλησίας Θηβῶν καὶ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ νοταρίου Θωμᾶ καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ μνημείου τούτου τοῦ νοταρίου καὶ ὑπ' ἄλλων (τοῦ Θεοσεβίου), ὡς ἐν τῇ τελικῇ περιγραφῇ τῶν ἀνασκαφῶν θὰ ἑρμηνευθῇ.

2) Στήλη ὁμοίου λίθου (0,70×0,35 πάχ. 0,05 ὕψ. 0,04 - 5 μ.) (βλ. εἰκ. 11).

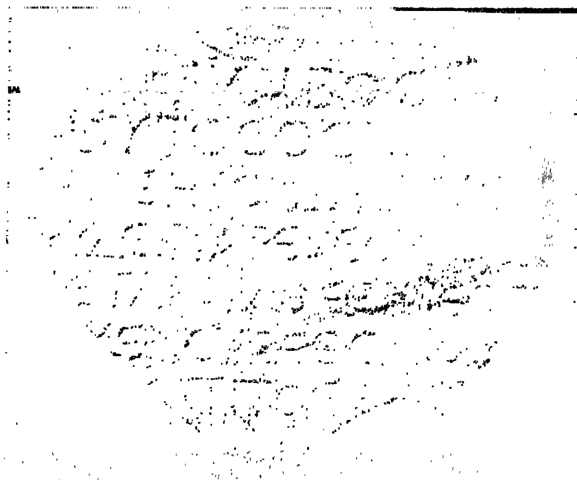
(εἰς κα)*τοχὴν (;) Σα-*
ββατίου ὀθ-
ονιακοῦ κ
αὶ Ἀλεξάν
δρας τῆς
συνβίου αὐ
τοῦ

Εἰκ. 11. Ἐπιτύμβιος στήλη Σαββατίου ὀθονιακοῦ

Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε ἀξιόλογος διὰ τὴν δήλωσιν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν θανόντων ἤτοι οἰκογενείας ὑφαντουργῶν, δύναται δὲ αὕτη καὶ διὰ τὴν μελέτην τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν νὰ χρησιμεύσῃ.

3) Πλὰξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τεθραυσμένη εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλαγίας πλευρὰς (0,40×0,40, πάχ. 0,05, ὕψ. γραμμ. 0,04 μ.). Τέλος παραθέτω ἐν τῇ ἐφετινῇ ἐκθέσει μου καὶ ἐπιγραφὴν παλαιοτέραν, πολλαχῶς ἐλλιπῆ χρησιμοποιηθεῖσαν πιθανώτατα ὑπὸ τὸν χριστιανῶν ὡς οἰκοδομήσιμον ὑλικόν, ἀνευρεθεῖσαν δὲ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ φύλακος εἰς μάνδραν οἰκίσκου τῆς Ν. Ἀγχιάλου (εἰκ. 12). Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐγένετο κατὰ παράκλησίν μου ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Ἀντ. Χατζῆ.

Εἰκ. 12.

1 Α [·]
τύμβος
3 [————————] οὖτος, || ὅστις μ [————————]
[———————— κ] ενεήν, οὐδ᾽ ὁππόσα [————————]
[————————] κύδ⟨ε⟩ιμα ῥέξε, || οὐδ᾽ ὅσ[α————]
6 [————————ἀν] έτλη μαθέειν ΕϹΟ [————————]
[————————] ΜΕΝϹΥϹ ἐθέλων [————————]
[————————] ὁππόσ[α[————————]
9 [————————————————————————]

Στίχ. 3: Ἐπειδὴ τὸ *οὗτος* εἶναι τὸ *τέλος* στίχου δακτυλικοῦ, ἐξέπεσαν πρὸ αὐτοῦ 10-15 συλλαβαί.

» 4: *ὁππόσα:* *ἐπικὸς* τύπος τοῦ *ὁπόσα.*

» 5: σφάλμα τοῦ χαράκτου, ἀντὶ *κύδιμα.*

» 5-6: Πβ. Ὁμηρ. ὕμν. XV 6 *ἔρεξεν — ἀνέτλη.*

» 5: *ῥέξε:* τέλος στίχου δακτυλικοῦ.

» 6 *[ἀν]έτλη:* ἴχνος τοῦ Ν διακρίνεται.

» 6 ΕϹΟ: *ἐσό[δους]* ἢ *ἐς ο* [....];

» 7 ΜΕΝϹΥϹ ἢ ΜΕΝΕΥϹ: μᾶλλον *[Ἰδο]μενεύς.*

» 8 *ὁππόσ[α]:* ἴχνος τοῦ Α διακρίνεται.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι

'Αλμωπία

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1934 ἀπησχολήθην ἐν 'Αλμωπίᾳ (Καρατζόβα), Λύγκῳ (Φλώρινα) καὶ 'Ελιμείᾳ (Τσοτύλιον) παρὰ τὸν 'Αλιάκμονα.

'Εν τῷ 'Επαρχείῳ τῆς 'Αρδέας (πρῴην Σούμποσκον) πρωτευούσης τῆς 'Αλμωπίας εὗρον ἔγγραφα τῆς 6. IV. 1913, καθ' ἃ ὑπάρχουσιν εἰς τὰ χωρία Δραγομάντσι, Ρούδινο, Πόλιανη καὶ "Οσσιανη λείψανα ἑλληνικὰ καὶ βυζαντιακά, εἰς τὸ χωρίον Πρόδρομος τεῖχος καὶ ἑλληνικὰ ὄστρακα, εἰς Μπάχοβον καὶ Τρέσινο νομίσματα βυζαντιακά, εἰς Ζλάτινο φρούριον καὶ ἐπιγραφαὶ βυζαντιακαὶ ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν, εἰς Νώτιαν διάφορα νομίσματα καὶ ὄστρακα καὶ λείψανα τειχῶν, τεμάχια ἀγαλμάτων καὶ ἀνάγλυπτοι πλάκες (γράφει ὁ τότε διοικητικὸς ἐπίτροπος Λουδάρης).'Επειδὴ ὁ Παππαδάκις ('Αθηνᾶ 1913, 453 ἑξ.) ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν 'Αλμωπίαν καὶ πολλὰ σημεῖα ἀρχαιολογικὰ ἐσημείωσε, δὲν ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ ἀκολουθήσω πάντα τὰ ἴχνη του, ἀλλ' ἀφ' οὗ δι' ἄλλον σκοπὸν εὑρέθην ἐν τῷ τόπῳ, δὲν ἔμεινα ἄλλως ἀδρανής. Διὰ τοῦτο θὰ εἴπω τινὰς παρατηρήσεις μου.

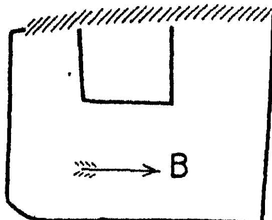

Εἰκ. 1. 'Ανάγλυφον μαρμάρινον ἐπιτάφιον ἐξ 'Αλμωπίας.

1) 'Εν τῷ ἐπαρχείῳ τῆς 'Αρδέας εὗρον *ἀνάγλυφον* μαρμάρινον ῥωμαϊκῶν χρόνων (εἰκ. 1) εἰς σχῆμα δίσκου διαμ. 0.54 φέρον κάτω ἔμβολον ὕψ. 0,08 καὶ πλ. 0,10. Τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ περιθεωμένῳ ὑπὸ ἀνέχοντος περιθωρίου πλ. 0,03. Εἰκονίζονται τέσσαρες προτομαί, δύο ἄνω καὶ δύο κάτω. "Ανω ἀριστερὰ εἶνε ἀνὴρ πωγωνοφόρος, δεξιὰ δὲ γυνὴ κρηδεμνοφόρος. Κάτω ἀριστερὰ νέος καὶ δεξιὰ ἐπίσης νέος ἀλλὰ γενειοφορῶν.

Λέγεται, ὅτι προέρχεται ἐξ Ἐνωτίας. Ὅρα παρόμοια καὶ Ἀρχ. Δελτ. 1930 Παράρτ. σελ. 40.

2) Τὸ φρούριον *Ζλάτινο* (νῦν Χρυσῆ)—Struck, Makedonische Fahrten II, 1908 σ. 74. Ἀθηνᾶ ἔ. ἄ. 453 ἑξ.—νομίζω ὅτι εἶνε ἡ ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς *Διοκλητιανουπόλεως* (τοῦ 8 αἰ.), ἥτις ὑπήγετο ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἦτο ἄλλη ἢ ἡ Διοκλητιανούπουλις ἡ ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν τῆς Λαρίσης. Περὶ τῆς δευτέρας ἔγραψα ἤδη ἐν Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 1932, 55 ἑξ., ὅτι ἔκειτο κατὰ τὴν σημερινὴν Χρούπισταν παρὰ τὴν λίμνην τῆς Καστορίας. Ὅρα νῦν Κονιδάρη, Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ κλπ. 1934 σ. 94 ἀριθ. 236 καὶ πβλ. σ. 101 ἀριθ. 612. Ἡ Ἀλμωπικὴ Διοκλητιανούπουλις μετωνομάσθη ἴσως ἔπειτα Μογλενὰ καὶ συνδέεται οὕτω πρὸς τὸν κυριεύσαντα αὐτὴν τῷ 1905 Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον.

Εἰκ. 2. Σχῆμα τοῦ φρουρίου Μαργαρίτας (Πότσεπ) ἐν Ἀλμωπίᾳ.

3. Ἐκ τῶν ἄλλων *φρουρίων*, ἅτινα ἀναφέρει ὁ Παππαδάκις ἐν Ἀλμωπίᾳ χωρὶς νὰ διακρίνῃ πάντα ὀξέως κατὰ τὸν οἰκοδομικὸν τρόπον, ἐπεσκέφθην τὸ τοῦ *Πότσεπ (νῦν Μαργαρίτα)*. Τοῦτο εἶνε ὅμοιον πρὸς τὰ παλαιά, ἃς εἴπωμεν ἁπλῶς τὰ ἀρχαϊκὰ μακεδονικὰ φρούρια, ἅτινα περιέγραψα ἐν τῇ ΑΕ 1932, 80 ἑξ. Τὸ φρούριον κεῖται πρὸς Β τοῦ νῦν χωρίου καὶ εἶνε ὁρατὸν ἀπὸ τῆς Ἀρδέας ἐν εὐδίᾳ. Ἐκτείνεται ἐπὶ βραχώδους κορυφῆς ἀποτόμου πρὸς δυσμὰς καὶ ἀπροσίτου, κατ' ἀκολουθίαν δ' ἀτειχίστου (εἰκ. 2). Τὸ τεῖχος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ βράχου πρὸς ἀνατολὰς καὶ περιλαμβάνον ἔκτασιν τῆς αὐτόθι κλιτύος κάμπτεται εἶτα πρὸς δυσμὰς καὶ καταλήγει εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ βράχου. Τὸ πάχος του ὑπερβαίνει τὰ 2 μέτρα. Οἱ λίθοι δὲν εἶνε πολὺ μεγάλοι, ἀλλ' ἴσως τοῦτο συμβαίνει, διότι, καταρρυέντων τῶν χωμάτων, σῴζεται νῦν μόνον τὸ ἀόρατόν ποτε θεμέλιον. Τὸ ὑψηλότερον κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου μέρος περιβάλλεται διὰ μικροτέρου περιβόλου ἀποτελοῦν ἀκρόπολιν. Ἐντὸς τῶν περιβόλων ἐρείπια, ὧν πολλὰ μέρη ἠφανίσθησαν μετὰ τῶν χωμάτων. Ἐνιαχοῦ οἱ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ σχήματος κέραμοι τῶν στεγῶν εἶνε σωρηδὸν ἐπάλληλοι ὡς ἐκ καταρρεύσεως τῶν οἰκοδομημάτων. Φαίνεται, ὅτι τὸ πόλισμα κατῳκεῖτο καὶ ἐν ἑλληνιστικοῖς χρόνοις ἢ ῥωμαϊκοῖς (Ἰουστινιανός;), διότι οἱ κέραμοι εἶνε καλῶς ὠπτημένοι καὶ μετ' αὐτῶν εὑρίσκονται καὶ ὄστρακα ὀξυπυθμένων ἀμφορέων. Ὄστρακα ὅμως ἑλληνιστικὰ δὲν εὗρον, ὥστε ἡ κατάστασις εἶνε προσομοία πρὸς τὴν τοῦ φρουρίου τῆς Ἀναρράχης (ΑΕ 1932, 96. ΠΑΕ 1933, 63), ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι καί τινα ἐπικτίσματα ἀσβεστόκτιστα.

Ὑπὸ τὸν βράχον πρὸς Δ εἶνε μέγα σπήλαιον. Πρὸς Ν δὲ ἔξω τοῦ

τείχους πλησίον ὑπόκειται μέγα κοίλωμα ὡς ἐκ λατομίας. Ὁ πυθμήν του εἶνε νῦν κεκαλυμμένος ὑπὸ χωμάτων καταρρεόντων ἐκ τοῦ βραχώδους λόφου, ἀλλ' εἶνε ἀκόμη βαθύτερος τοῦ πέριξ χώρου.

Ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ τοῦ σχολικοῦ κήπου εὕρηνται *παλαιὰ θεμέλια* οἰκιῶν. Πρὸς Α δὲ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ἐρείπια ἐκκλησίας μικρᾶς καὶ πολλὰ *μάρμαρα* ἄλλοθεν εἰλημμένα, ὧν τινα ὡς ὑπέρθυρα, τινὰ φέροντα γεισίποδας, τινὰ βάθρα κιόνων κυβικὰ ἔχοντα συναφῆ τὴν βάσιν τοῦ κίονος ἐξέχουσαν ἐπάνω καὶ ἄλλα. Τὸ μάρμαρον ὑποκύανον ἢ λευκὸν ἐγχώριον. Πέριξ τάφοι φανεροὶ παλαιοί.

Ἡ νῦν *ἐκκλησία* τῶν Ταξιαρχῶν εἶνε ἐκτισμένη κατὰ τὸ διερρωγὸς παλαιὸν μέρος διὰ πωρίνων ὑδατογενῶν πλίνθων μετὰ παρεμβολῆς ὀπτῶν κατὰ δόμους. Ἡ ἀριστερὰ παραστὰς τῆς εἰσόδου φέρει χρονολογίαν *1673* ἀλλὰ τὸ 6 διωρθώθη εἰς 8 καὶ τὸ 7 προσέλαβε τὴν τέμνουσαν τὸ μέγα σκέλος ὁριζόντιον, ἣν συνηθίζει νῦν ὁ χειρόγραφος χαρακτήρ.

Τὴν *ἐπιγραφὴν* τοῦ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ἐντετειχισμένου ἀναγλύφου, ἣν ὁ Παπαδάκις ἔ.ἄ. σ. 455 ἀνέγνωσε «Ἀντίγονον Ἠούλιων καὶ Ὀνοριονόν», ἐν ᾧ τὸ *ἀνάγλυφον* εἰκονίζει τὸν γνωστὸν Θρᾴκιον ἱππέα (ὅρα Kazarow, The Cambr. Ancient History VIII, 550 ἑξ. Pauly-Wissowa RE ἄρθρ. Thrake σ. 478 ἑξ.) καὶ εἶνε λατρευτικόν, ὅτε ἡ αἰτιατικὴ τριῶν μάλιστα ὀνομάτων εἶνε ἀπροσάρμοστος, ἀνέγνωσα ἄλλως, ἀφ' οὗ ἐκαθάρισά πως τὴν ἐπικαλύπτουσαν ἄσβεστον:

ΑΝΤΙΓΟΝΟϹ	*Ἀντίγονος*
ΗΟΥΛΙΩΝ ΚΑΤ	*(Ἰ)ουλίων κατ'*
ΟΝΑΡΤΟΝ Θ	*ὄναρ τὸν Θ[εόν.*

Ὑπὲρ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εἶχον θεμελιωθῆ οἰκίαι προσφυγικαὶ μὴ ἀποτελειωθεῖσαι, εὑρέθησαν δὲ κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας μεγάλα μάρμαρα λαξευτὰ καὶ ἐρείπια. Ἐξ εὑρήματος νομισματικοῦ μοι ἐπεδείχθη σκυφωτὸν χαλκοῦν βυζαντιακὸν ἰσοπεδωθὲν δι' ἐπικρούσεως καὶ οὕτω ἀδιάγνωστον γενόμενον.

3. Τὸ χωρίον *Πρόδρομος* ΒΑ τῆς Ἀρδέας ἦτο καθαρῶς Τουρκικὸν μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης. Καὶ ὅμως καὶ τὸ ὄνομά του εἶνε χριστιανικὸν καὶ παρὰ τὴν πλατεῖάν του ἀπεκαλύφθησαν *ἐρείπια ἐκκλησίας* ἐστρωμένης διὰ τετραγώνων πλακῶν ἐγχωρίου μαρμάρου καὶ *κίονες* (Παππαδάκις ἔ.ἄ. 459) καὶ *κιονόκρανα* (ἓν ἰωνικὸν καὶ δύο βυζαντιακὰ) καὶ *μαρμαρίνη πλὰξ* (ὕψ. 0.825, πλ. 0,715, πάχ. 0,12). Αὕτη ἔφερέ ποτε μικρογράμματον ἐπιγραφὴν ἴσως τοῦ 4 αἰ. π. Χ., ἔπειτα κατὰ τοὺς ὑστέρους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐπεγράφη ἄλλη καὶ τελευταῖον

καταλειφθείσης κατὰ τὰς πλευρὰς ταινίας ὁριζομένης ἐνδοτέρω δι' αὔλακος, ἐσκάφη μικρὸν περαιτέρω ὅλος ὁ χῶρος, καταληφθέντος ἐν μέσῳ σταυροῦ ἐξέχοντος καὶ ἔχοντος βάσιν ἕνα κύκλον μείζονα, ἀνὰ δύο δὲ εἰς τὰ ἄλλα τρία ἄκρα τοῦ σταυροῦ. Ἡ διάταξις εἶνε οὕτω, ὥστε ὅταν δώσωμεν τὴν ὀρθὴν θέσιν πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν λειψάνων τῶν ἐπιγραφῶν, ἡ βάσις τοῦ σταυροῦ εἶνε πρὸς τὰ δεξιά. Ἐκ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς σῴζονται ἐλάχιστα λείψανα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὑπεράνω τῶν ἐπὶ τῆς ταινίας λειψάνων τῆς δευτέρας. Ἐκ τῆς δευτέρας ἐπιγραφῆς ἄνω ἐπὶ τῆς ταινίας ἀναγινώσκονται

ΙΙΓΟΝΗΣ ...Ἀντ]ιγόνης
ΗΟΛΙΜΠΙΑΔΙΤΗ ...η Ὀλυμπιαδι τη...

Εἰς τὸ ἀριστερὸν περιθώριον ὑπελείφθησαν ἀνὰ ἓν ἢ δύο γράμματα εἰς 8 στίχους Ι—Υ—CA—ΥΗ(=Η)—ΛΛ—ΙΝ—ΤΗ(=Η)—Ν
εἰς δὲ τὸ κάτω περιθώριον ωCΚΛΙΤΟΙCΜΕΤΑ·ΕΕΝ.

Εἰς τὴν νέαν πρόχειρον ἐκκλησίαν τῶν ἐν τῷ χωρίῳ ἐγκατασταθέντων νῦν προσφύγων ἑλλήνων εἶνε ἐντετειχισμένον κατὰ τὴν νοτίαν μὲν πλευρὰν *δεξιὸν μέρος ἐπιτυμβίας στήλης* δεικνύον *ἀνάγλυπτον* ἄνδρα ἐνδεδυμένον ποδῆρες ἱμάτιον μετὰ στενῶν πτυχῶν ὡς ἐν ζύμῃ διὰ γραμμικῶν πιέσεων γενομένων. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ καθειμένη, ἡ δὲ δεξιὰ ἐν τῷ ἱματίῳ πρὸ τοῦ στήθους. Δεξιὰ τῆς πρὸς δυσμὰς κειμένης εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας *τεμάχιον στήλης* ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ἀετώματος πιθανῶς, μεταξὺ ταινιῶν ὁριζομένων διὰ κυματίων λέγον·

ΙΜΟΣΣΤΡΑΤΕΥΣΑΜΕΝΟΝ ...*ιμος στρατευσάμενον*
ΟΙΙΔΙΟΙΗΡΟΑ ...*οἱ ἴδιοι ἥρ(ω)α*

Ἐκ τῶν ἀγρῶν συλλεχθέντα ὑπὸ τῶν χωρικῶν μοι ἐπεδείχθησαν *νομίσματα* χαλκᾶ βυζαντιακὰ πρώϊμα (Κωνσταντίνου) καὶ ὄψιμα μετὰ μεγάλου σταυροῦ καὶ σκυφωτὰ (βαθοῦλες) καὶ ἓν ἀργυροῦν δηνάριον Ἀντωνίνου Αὐγούστου — PONTIF — TR P III.

Λύγκος

Μεταβὰς εἰς Φλώριναν ἔτυχον καὶ πάλιν τῆς εὐνοίας τοῦ Δήμου, οὗτινος ὁ δήμαρχος κ. Χάσος καὶ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, συνεχίζοντες τὴν σχηματισθεῖσαν ἤδη πατριωτικὴν παράδοσιν, ἐψήφισαν τῇ αἰτήσει μου 15 χιλ. δραχμῶν κυρωθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Νομάρχου κ. Σολιώτου πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀνασκαφῶν. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τὴν παρ' ἐμοὶ ἀπόσπασιν πάλιν τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων Καβάλας κ. Μπακαλάκη.

Εἰς τοῦτον ἀφιχθέντα παρέδωκα τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξετελέσθη μετὰ τῆς αὐτῆς πάλιν ἐπιμελείας καὶ προσέτι μετὰ τῆς πέρυσιν κτηθείσης πείρας. Τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης συνάπτω τῇ ἐμῇ.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγὼ ἠσχολούμην περὶ τὴν παραλιακμόνιον κατὰ τὸ Τσοτύλιον χώραν, μοι ἀνήγγειλεν ὁ Μπακαλάκης τὴν εὕρεσιν πλὴν ἄλλων πραγμάτων καὶ κεράμων στρωτήρων φερόντων ὄπισθεν σφραγῖδας, αἵτινες ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ ἐξετασθῶσι προσεκτικώτερον καὶ τὰ θραύσματα κεράμων τὰ πρότερον ἀνασκαφέντα, ἐν οἷς εὑρέθησαν ἐπίσης τινὰ ἐσφραγισμένα. Ὅλαι αἱ εὑρεθεῖσαι σφραγῖδες εἶνε 6, ἀναγινώσκονται δὲ ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά, ἐπειδὴ οἱ τύποι εἶχον χαραχθῆ ὀρθῶς ἤτοι ἐπὶ δεξιὰ ἀναγινωσκόμενοι. Πᾶσαι ἀναγράφουσιν ἐν δύο στίχοις μᾶλλον ἢ ἧττον ἀρτίοις τὴν ἐπιγραφὴν *βασιλέως | Φιλίππου.*

Ἐπειδὴ ἀπὸ ἐτῶν εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀνασκαπτομένη πόλις εἶνε ἡ Ἡράκλεια, ἣν εἶχε κτίσει ὁ Φίλιππος ΙΙ ὁ πατὴρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶχον δὲ διατυπώσει καὶ ἐγγράφως τοὺς συλλογισμούς μου πρὸς τὴν Ἑταιρείαν καὶ ἐν μελέτῃ μου καὶ εἶχον ἐξαγγείλει αὐτὴν καὶ διὰ δημοσίων διαλέξεών μου ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ Παντείῳ σχολῇ καὶ ἐν Φλωρίνῃ καὶ Καστορίᾳ πρὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς τελευταίας ἀνασκαφῆς, [ὅρα τὴν ἐμὴν «ἐπίτομον ἱστορίαν Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας 1935 σ. 13], ὑπῆρξε μεγάλη ἡ χαρά μου διὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς γνώμης ἐκείνης, καθ' ἣν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν πόλιν κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τεκμήρια τῆς γνώμης μου ταύτης παρεδόθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας εἰς τὸ τυπογραφεῖον καὶ τυποῦνται εἰς τὴν ΑΕ τοῦ 1933 [ἐτυπώθησαν ἤδη αὐτ. σ. 25 ἑξ.). Θὰ εἴπω ὅμως ὀλίγα περὶ τῶν σφραγίδων, ἂν καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ Μπακαλάκη, ἥτις ἐπακολουθεῖ ἐνταῦθα, ἐκθέτει λεπτομερῶς τά τε ἄλλα εὑρήματα κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ τὰς σφραγῖδας, ἃς ὑπέβαλεν εἰς τὴν προσήκουσαν ἐπιμελῆ μελέτην.

Αἱ μορφαὶ τῶν γραμμάτων τῶν σφραγίδων οὐδαμῶς εἶνε ἀσύμφωνοι πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου ΙΙ. Τὸ Π εἶνε ἀνισοσκελές, τὸ ο μικρότερον τῶν ἄλλων γραμμάτων· τὸ σ εἶνε ἢ ὡς τρισκελὲς ἀρχαϊκὸν ἢ τετρασκελὲς ἢ ὡς γωνία ἀμβλεῖα (παράδειγμα τοιοῦτον, παλαιότερον τοῦ 361 π. Χ. ὅρα ἐν Sitz. Ber. der Preuss. Akad. Phil-Hist. Klasse 1934 XXXIII σελ. 8) ἢ μηνοειδές· τὸ ε μηνοειδές. Πᾶσαι αἱ μορφαὶ αὗται εὕρηνται κατὰ τὸν 4^{ον} αἰ. π. Χ., ὥστε, ἂν ἡ Ἡράκλεια ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ 352 (Beloch^{3} IIIι 490$_{3}$ καὶ III ιι 282), κερδαίνομεν ὡρισμένην χρονολογίαν, καθ' ἣν αἱ μορφαὶ αὗται τῶν εἰρημένων γραμμάτων ἀπαντῶσι. Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ μορφὴ τοῦ ω, ἥτις εἶνε μεταβατικὴ ἐκ τοῦ Ω πρὸς τὸ ω. Εἰς τὴν πρώτην δηλ. μορφὴν ἀνακάμπτονται ὑψηλὰ τὰ ἄκρα τῆς ἑλισσομένης ἑνιαίας γραμμῆς καὶ συστέλλεται κατὰ πλάτος ἢ καὶ ὕψος τὸ καμπύλον κέντρον, ὥστε

παράγεται νέα μορφὴ μὴ ἀνήκουσα μήτε εἰς τὴν πρώτην μήτε εἰς τὴν δευτέραν ἀκόμη μορφήν, ἀλλ' εὑρισκομένη ἐν μέσῳ. Προφανῶς αἱ μορφαὶ αὗται τοῦ σ, τοῦ ε καὶ τοῦ ω, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς συνειρμένης γραφῆς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἀδιαφορούσης πρὸς τὰς ἐπισήμως οὕτως εἰπεῖν συνηθισμένας λαξευτὰς ἐπὶ λίθου μορφάς. Οἱ κεραμεῖς οἱ κατασκευάζοντες τὰς κεράμους κατεσκεύαζον καὶ τὰς ἐκ πηλοῦ πιθανῶς σφραγῖδας, πλείονας τῆς μιᾶς, ἵνα ὑπάρχῃ ἐπάρκεια κατὰ τὴν ἐργασίαν. Τοῦ πηλοῦ δὲ ὄντος μαλακοῦ πρὸ τῆς ὀπτήσεως, ἡ χεὶρ τοῦ γράφοντος ἔκαμνεν οἰκονομίαν κινήσεων οἵαν ἐπὶ τοῦ παπύρου, τῆς μεμβράνης ἢ τοῦ λελευκωμένου γραμματείου καὶ τῆς σανίδος.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ κέραμοι δὲν εὑρέθησαν στεγάζουσαι δημόσιόν τι οἰκοδόμημα ἢ ἱερὸν ἀλλ' ἰδιωτικὰς οἰκίας, δηλοῦται οὕτω οὐχὶ στενόν τι ἐνδιαφέρον τοῦ διατάξαντος τὴν κατασκευὴν τῶν κεράμων βασιλέως ἀλλ' εὐρὺ ὑπὲρ τῆς ὅλης πόλεως. Ἡ σπάνις τῶν ἐσφραγισμένων κεράμων, δηλοῖ μακρὸν τὸν παρελθόντα χρόνον, ἀφ' ὅτου εἶχε ληφθῆ ἡ μέριμνα αὕτη, καὶ μεγάλην φθορὰν τῶν πρώτων κεράμων, ἀντικατασταθεισῶν εἶτα διὰ νεωτέρων ἀσφραγίστων κατὰ τὰς μετοικοδομήσεις ἐν τῷ χρόνῳ μεταξὺ τοῦ 352 καὶ τοῦ 48 π. Χρ., ὅτε ἐπυρπολήθη ἡ πόλις. Ὥστε ὄχι μόνον περὶ τῶν τειχῶν ἐμερίμνησεν ὁ κτίστης βασιλεύς (Στέφ. Βυζ. λ. Ἡράκλεια + Beloch ἔ. ἅ. Δημ. Φιλ. 1,48 «φασὶ Φίλιππον ... ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις τειχίζειν» πρβλ. Ὀλυνθ. 1,13), ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν οἰκιῶν, αἵτινες τότε ἐκτίσθησαν, ἵνα στεγάσωσι πλῆθος ἀνθρώπων συνοικισθέντων πρὸς ἀποτέλεσιν αὐτάρκους καὶ εἰς ἔμψυχον ὑλικὸν πόλεως. Αὕτη λοιπὸν ἐγένετο πολυανθρωποτέρα τῆς κατά τινα ὄστρακα (Πρακτ. 1930, 76 ἑξ.) προϋπαρχούσης πιθανῶς κώμης.

Καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲ τοῦ τόπου τῆς πόλεως ταύτης προσαρμόζεται πρὸς τὸν πολιοδομικὸν τρόπον τοῦ Φιλίππου II· διότι ἡ θέσις δὲν εἶναι βράχος ἄγριος καὶ ἀπρόσβατος καὶ ἀπρόσφορος πρὸς κατοικίαν, ὡς εἰς τὰ παλαιὰ φρούρια, περὶ ὧν ἐπραγματεύθην ἤδη ἐν ΑΕ 1932, 80 ἑξ., ἀλλ' εἶνε γήλοφος εὔφορος καὶ ὄχι ἄνυδρος, εἶνε δηλ. ὡς πάντες οἱ γήλοφοι, ἐφ' ὧν ἠγέρθησαν αἱ πόλεις τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου, τῶν ὁποίων τὴν ἵδρυσιν ἀπαιτοῦσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀλεξάνδρου (Ἀρριαν. 7, 9, 2). Τοιοῦτον δὲ γεγονὸς τειχίσεως πόλεως παρὰ τὴν Ἰλλυρίαν, ἔνθα καὶ ἐπολέμησεν ὁ Φίλιππος II ἐπανειλημμένως, δύναται μὲν εὐλόγως νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸν Φίλιππον V, ὅστις πολὺ μακρὰν τῆς Ἰλλυρίας, παρὰ τὴν Ἀντιγόνειαν ὠχύρωσέ ποτε θέσιν τινὰ ἐπὶ τοῦ Ἀῴου (Tit. Liv. 35,5).

2) ***Χωρίον Παλαίστρα*** (πρῴην Μπορέσνιτσα) ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Λύγκου πρὸς Α τῆς Φλωρίνης καὶ τοῦ Ἀρμενοχωρίου, ἐν ᾧ ἀνέσκαψεν ὁ Heurtley (Amer. Journ. of Archeol. 1932, 61). Εἰς τὸν τοῖχον τῆς οἰκίας τοῦ Τριανταφύλλου (Τρέντου) Μπανιτσιώτη εἶνε ἐντετειχισμένον *ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον*, πάχους 0,25 περίπου, ὕψ. δὲ καὶ πλ. 0,50 περίπου, ἀπο-

λῆγον ἄνω πυραμιδοειδῶς πως, ἤτοι ἔμπροσθεν ἀετωματωδῶς. Ἐν τῷ βεβαθυσμένῳ πεδίῳ ἀνάγλυπτος ἀνὴρ ὄρθιος φορῶν βραχὺν χιτῶνα πτυχωτὸν μετὰ βραχειῶν χειρίδων, ἱμάτιον καὶ ἐπίβλημα. Ἡ δεξιὰ καθειμένη στηρίζεται εἰς ῥάβδον, ἡ δ' ἀριστερὰ κρατεῖ ξίφος. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνὰ δύο ὑπεράλληλοι κεφαλαί: ἄνω ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι γυνὴ κρηδεμνοφόρος, ὑπ' αὐτὴν δ' ἄλλη γυνὴ πιθανῶς, ἄνευ κρηδέμνου. Αἱ δεξιὰ εἶνε πιθανῶς ἀνδρικαί. Εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν Νηστικὸς κάμπος ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἔνθα καὶ πίθος μέγας εὑρέθη.

Ἔξω τοῦ χωρίου εἶνε ἡ ἐκκλησία τοῦ Προφήτου Ἠλία ἐπὶ τεχνητοῦ λοφίσκου, οὗ τὰ χώματα πλήρη προϊστορικῶν ὀστράκων, ὥστε καὶ ὁ λοφίσκος ὅλος ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν καλυβῶν *προϊστορικῆς κώμης* ὡς ἡ τοῦ Ἀρμενοχωρίου.

Περαιτέρω εἶνε ἡ θέσις «Φράγκοι» μεταξὺ δ' αὐτῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προφ. Ἠλία ὡς καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἐκκλησίας ἐν τοῖς ἀγροῖς εἶνε κατεσκεδασμέναι ἄπειροι *σκωρίαι ἐκ τῆς τήξεώς ποτε μετάλλων*. (πρβλ. Casson, Macedonia Thrace and Illyria 32 ἑξ. κ. ἄ.) κατὰ δὲ τὴν θέσιν «λατινικὴ ἐκκλησία» *ἐρείπια ἀσβεστόκτιστα*, κέραμοι, ὄστρακα ἀγγείων, πέτραι μύλων χειροκινήτων, ὑδραγωγεῖον πηλίνων σωλήνων καὶ νομίσματα.

3) ***Χωρίον Ἰτέα*** (πρώην Βέρμπιανη). Ἐν τῇ θέσει Σίκλοβες εὑρίσκονται κέραμοι, *θεμέλια ἄνευ ἀσβέστου*, πίθοι μεγάλοι, σωλῆνες πήλινοι ὑδραγωγείου. Ἐν τῇ θέσει Κουρὶ λέγεται ὅτι ἀκούεται ὑπόγειος βοὴ ὡς ῥέοντος ὕδατος· φύονται δὲ ὑδροχαρῆ φυτά. Τὸ ἔδαφος τοῦ ἡμίσεος χωρίου ἀναδίδει *ὑπόξεινον ὕδωρ* πεπτικώτατον ὡς τὸ τοῦ νοτιωτέρου χωρίου Ξεινοῦ νεροῦ (Ἐξὶ-σοῦ) τῆς Ἐορδίας πρβλ. Θεόπ. παρ' Ἀθηναίῳ 2, 19 «Θεόπομπος δέ φησι περὶ τὸν Ἐριγῶνα ποταμὸν ὀξὺ εἶναι ὕδωρ καὶ τοὺς πίνοντας μεθύσκεσθαι καθὰ καὶ τοὺς τὸν οἶνον». Ἀριστοτ. Μετεωρολ. 2, 3 «εἰσὶ δὲ πολλαχοῦ καὶ κρῆναι καὶ ῥεύματα ποταμῶν παντοδαποὺς ἔχοντα χυμούς, ὧν πάντων αἰτιατέον τὴν ἐνοῦσαν ἢ ἐγγιγνομένην δύναμιν πυρός. Καιομένη γὰρ ἡ γῆ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον παντοδαποὺς λαμβάνει μορφὰς καὶ χρόας χυμῶν. Στυπτηρίας γὰρ καὶ κονίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων γίνεται πλήρης δυνάμεων, δι' ὧν τὰ ἠθούμενα ὕδατα, ὄντα γλυκέα, μεταβάλλει καὶ τὰ μὲν ὀξέα γίνεται καὶ χρῶνται καθάπερ ὄξει πρὸς ἔνια τῶν ἐδεσμάτων αὐτῷ· ἔστι δὲ καὶ περὶ Λύγκον κρήνη τις ὕδατος ὀξέος». Ἡ κρήνη αὕτη δύναται νὰ εἶνε τις τῆς πεδιάδος Λύγκου περὶ τὸ νῦν χωρίον Ἰτέα, ἀλλὰ πιστεύω μᾶλλον, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς πλουσίας κρήνης τοῦ χωρίου Ἐξὶ-σοῦ (Ξεινὸ νερό), τὸ ὁποῖον κεῖται ἀμέσως νοτιώτερον τῆς Λύγκου ἐν τῇ Ἐορδίᾳ. Λέγων δὲ καὶ «ῥεύματα ποταμῶν» ὁ Ἀριστοτέλης, ἴσως ὑπονοεῖ καὶ τὴν μεταλλικὴν πηγὴν τοῦ κατὰ τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ἀλμωπίας ῥεύματος Πόζαρ (Ἀθηνᾶ, 1913 455), ἔνθα καὶ λουτρὰ ἐκτίσθησαν τώρα καὶ ξενοδοχεῖα, ὀνομασθέντος τοῦ λουτροῦ «Ἠπιόνη». Περὶ

τοῦ παρὰ τὸν Ἐριγῶνα «μεθυστικοῦ» ὕδατος ὅρα καὶ Ovid. Metamor. 15, 329 «Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis, quem quicumque parum moderato gutture traxit, haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset». Senec. Natur. quaest. III, 20 «similem habent vim mero, sed vehementiorem (nam quemadmodum ebrietem, donec exsiccetur, dementia est et nimia gravitate defertur in somnum, sic hujus aquae sulfurea vis habens quodam acrius ex aere noxio virus mentem aut furore movet aut sopore opprimit) hoc habet mali

Lynceus amnis
quem quicumque parum moderato gutture traxit,
haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset».

(Πρβλ. Δήμιτσα, Μακεδονικῶν II σ. 108 ἑξ.).

Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου (τῆς Παναγίας) εὑρίσκονται εἰς τοὺς ἀγροὺς *σκωρίαι* ἐκ τήξεως μετάλλων. Πέριξ τῆς ἐκκλησίας εὑρέθησαν πίθοι. *Μάρμαρα* εἰς δευτέραν χρῆσιν ἐνεκτίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μάρμαρον παλαιὸν σχηματίζει τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Ὑπεράνωθεν δὲ τῆς θύρας ἀφηρέθη, λέγουσιν, ὑπὸ ἀξιωματικοῦ ἀνάγλυφον μέγα (ὕψ. 1 μ. περίπου).

Εἰς τὴν κρήνην τῆς θέσεως Σακολέφσκα εὑρίσκονται *νομίσματα* (πρβλ. ΑΕ 1932, σ. 54).

Ὁ μεταξὺ Παλαίστρας καὶ Ἰτέας ποταμὸς ὁ διασχίζων ἀλλουβιακὰς προσχώσεις λέγεται *Χρυσόρρεμμα* καὶ ἐνθυμοῦνται οἱ κάτοικοι ὅτι ἄλλοτέ ποτε ἔμπειροί τινες χωρικοὶ κατώρθωνον νὰ κερδαίνωσι χρυσὸν ἐκ τῆς ἰλύος διὰ πλύσεως (πρβλ. Casson ἔ. ἀ. σ. 60 ἑξ. Kazarow, Beitr. z. Kulturgesch. der Thraker 57 ἑξ. Α. Βαρβαρέσσου «ὁ χρυσὸς τῆς Ἑλλάδος» ἐν Τεχν. Χρονικ. 1933, ἀριθ. 47 - 48 σελ. 1202 ἑξ.).

Ἐλίμεια (Τσοτύλιον)

Ἐγκαταστήσας ἐν Φλωρίνῃ τὸν ἀφικόμενον ἐκεῖ Μπακαλάκην ἀπῆλθον διὰ Καστορίας εἰς Τσοτύλιον, ἵνα ἐρευνήσω πάλιν τὴν πέριξ χώραν.

Ἐνταῦθα ἔτυχον ἐπίσης ἐξαιρέτου ὑποστηρίξεως ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος κ. Ν. Γιαννούση ἰατροῦ καὶ τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Γ. Ἐμμανουήλ, τῇ συμβουλῇ καὶ προτροπῇ τῶν ὁποίων ὡς καὶ τοῦ ἐφόρου κ. Κοτζιᾶ ἡ κοινότης καὶ ἄλλας μὲν δαπάνας ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἀναλάβῃ, ἐψήφισε δὲ καὶ ἱκανὸν κονδύλιον πρὸς θεμελίωσιν μουσείου, τὸ ὁποῖον φιλοδοξεῖ νὰ ἀναδείξῃ ὄχι μόνον ὡς ἀρχαιολογικόν, ἀλλὰ καὶ ὡς λαογραφικόν. Πρὸς πάντας ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, ὡς καὶ πρὸς τὸν ἐν ταῖς ἐργασίαις παραστάτην μου διδάσκαλον κ. Κ. Τσιούμην. Αἱ ἐργασίαι μου ἐνταῦθα ἐγένοντο εἰς διαφόρους θέσεις:

Σιανίστι

Τάφος 1. Εἰς τὴν ἐγγὺς τοῦ Τσοτυλίου θέσιν Σιανίστι εὗρον ἐπιπόλαιον τάφον ἀνδρός, οὗ ἡ κεφαλὴ ΝΑ. Καταρρυείσης τῆς κλιτύος ἔλειπον τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος. Παρὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς κεφαλῆς δύο λόγχαι σιδηραῖ ὡς φέρουσιν οἱ πολεμισταὶ Μακεδόνες ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ 6ου καὶ τοῦ 5ου αἰ. π. Χρ. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τὸ ἥμισυ χρυσοῦ διαδήματος. Περαιτέρω ἀτάκτως τεμάχια μαχαίρας σιδηρᾶς, ἧς ἡ λεπὶς εἶχε παχεῖαν τὴν ῥάχιν. Ἡ λαβὴ σῴζει κνώδακας καὶ ἄλλα ἐλάσματα προσηλωμένα δι' ἥλων καὶ ἐνισχύοντα τὴν ξυλίνην ποτὲ κώπην.

Τάφος 2. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Ν, παρ' αὐτὴν δὲ περόνη χαλκῆ στρογγυλοκέφαλος. Δύο ἀγγεῖα παρὰ τοὺς πόδας. Μικρὸς ὁ σκελετός, ἐν τῷ χώματι.

Τάφος 3. Πλησίον τοῦ τάφου, ἐν ᾧ εὑρέθη προπέρυσιν ὁ χαλκοῦς ἀμφορεὺς ὁ ἔχων δελφῖνας ὡς λαβάς, (ΠΑΕ 1933, 68) εὗρον καύτραν ἀρχομένην ὑψηλὰ καὶ καταλήγουσαν εἰς τάφον βαθὺν ἐσκαμμένον ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ πλήρη δὲ ἀνθράκων τέφρας καὶ ὀστῶν κεκαυμένων. Ἔβαινεν ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Ἐσκάφη ἐν τῷ βράχῳ 0.25 (ὑψηλότερον εἶνε χώματα). Ἐντὸς ἓν νόμισμα ἑλληνικὸν τελείως ἐφθαρμένον, ἀλλ' ἀναγόμενον κατὰ τὸν Κωνσταντόπουλον εἰς τὸν 3ον αἰ. π. Χρ. Κατὰ τὸ ΝΔ μέρος τοῦ τάφου δύο ἀγγεῖα. Ὁ πυθμὴν τοῦ τάφου ἐπίπεδος ὡς καὶ τὰ χείλη αὐτοῦ, ἅτινα ἔχουσι πλάτος δεξ. καὶ ἀρ. 0.40, ΒΑ 0.50 καὶ ΝΔ 0.25. Αἱ πλευραὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς καύτρας μέχρις ὕψ. 0.60 ἀπὸ τοῦ πυθμένος εἶνε ἐσκληρυμμέναι ὑπὸ τοῦ πυρός. Τὰ ὑψηλότερα χώματα 30 - 40 ἑκ. μ. εἶνε ἄκαυτα καὶ προέρχονται ἐκ προσχώσεων εἰς τὸ ἐπικλινὲς ἔδαφος.

Τάφος 4. Ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὁ ταφ. 1 ἀγρῷ ἐπὶ κορυφῆς λόφου.—Πλησίον νοτιώτερον εὑρέθησαν δεξιὰ τῆς σχεδὸν ἐπὶ κορυφῆς ὁδοῦ *ἐρείπια οἰκίας*, ὀπταὶ πλίνθοι, ὄστρακα ἀγγείων, ἀγνῦθες· μία ἔχει τὸ γράμμα Ν ἐπὶ νωποῦ τοῦ πηλοῦ γεγραμμένον δι' ὀξέος ὀργάνου καὶ ἔχον τὰ ἄκρα τῶν ἑκατέρωθεν σκελῶν ἀποκλίνοντα καμπύλως, ὡς τὰ καλλιγραφικὰ κεφαλαῖα τῆς σήμερον, ὥστε ἡ οἰκία εἶνε ὄχι παλαιοτέρα τοῦ 4ου αἰ., μᾶλλον δὲ νεωτέρα—.

Ὁ τάφος 4 ἐπιπόλαιος ὢν ἀνήκει πιθανῶς (ὡς καὶ ὁ 1) εἰς τὸ α´ ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. Ὁ νεκρὸς ἐν τοῖς χώμασιν. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Δ. Ὁ τάφος περιεῖχε μίαν συντετριμμένην στλεγγίδα σιδηρᾶν καὶ μίαν ἀρύταιναν χαλκῆν, ἀγγεῖα δὲ 1) ἓν ὑάλινον ληκύθιον δίωτον millefiori, 2-3) δύο «ἁλατοθήκας» μελαμβαφεῖς (πρβλ. 'Αρχ. Δελτ. 1917, 22ο 1927 - 8, 78), ὧν ἡ ἑτέρα μείζων, 4) οἱονεὶ «τορευτὸν» μόνωτον μέλαν, 5) ληκύθιον μόνωτον μὲ ἀνάπλαστον γοργόνειον καὶ ἑλικοειδὲς πρόσφυμα μετὰ πλαστοῦ ῥόδακος ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἢ τῆς κοιλίας καὶ γραπτὰ κοσμήματα διὰ στιλπνοῦ βερνικίου ἐπὶ ἐρυθροῦ τοῦ ἐδάφους, ὡς φαίνεται τὸ ἀγγεῖον ἀκαθάριστον ὄν, 6) χονδροειδῆ Schna-

belkanne πηλίνην, πιθανώτατα ἐγχώριον ἔργον ὅμοιον τὸ σχῆμα πρὸς ἕτερον χαλκοῦν, φέρον κατὰ τὴν ἄνω σύμφυσιν τῆς λαβῆς κεφαλὴν γυναικὸς ἀνήκουσαν τεχνικῶς εἰς τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. π. Χ. 7) πήλινον ἀσκοειδὲς μὲ ἔκτυπον πρόσωπον ἐπάνω, 8) τὴν ἐν ἀριθ. 6 χαλκῆν ῥαμφόστομον οἰνοχόην, 9) τηγάνιον χαλκοῦν μετὰ λαβῆς ἀποληγούσης εἰς κεφαλὴν πτηνοῦ (εὑρέθη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ), 10) ληκύθιον χαλκοῦν ῥαβδωτὸν στιλπνόν.

Τάφος 5. Ἐν τῷ αὐτῷ ἀγρῷ· κεκινημένος ἐν μέρει. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Α, ἀλλ᾽ ἐσῴζετο μικρὸν μόνον μέρος τὸ κατὰ τὰς σιαγόνας, ἔνθα λεπτότατον καὶ λίαν μικρὸν ἐλασμάτιον χρυσοῦν. Τὰ ὀστᾶ ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ καὶ ὄχι πολλά. Ὄστρακα συνελέχθησαν κανθάρου μικροῦ καὶ ἄλλου τινός «μακεδονικοῦ», καὶ χονδρὸν ῥαμφόστομον ὡς τὸ τοῦ τάφου 4. Προσέτι εὑρέθη καὶ σπεῖρα καὶ δακτύλιος χαλκᾶ. Ὅλα ἄνω κάτω. Εἶχα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ τάφος ἐκινήθη ἢ ὅτι ἴσως δύο ταφαὶ ἐγένοντο ἐνταῦθα καὶ ὅτι ἡ δευτέρα, ἣν ὁρίζει νόμισμα χαλκοῦν, ἔβλαψε τὴν πρώτην, βλαβεῖσα καὶ αὐτὴ ἔπειτά ποτε ὑπὸ τοῦ ἀρότρου πιθανῶς. Τὸ νόμισμα εἶνε τοῦ Φιλίππου τοῦ πέμπτου (220-178 π.Χ.) δεικνύον κεφαλὴν μὲ κράνος πτερωτὸν πρὸς δεξιά, ὄπισθεν δὲ ἐν στεφάνῳ δρυὸς Φ καὶ ῥόπαλον (;). Ἡ γνώμη περὶ δύο ταφῶν θὰ σταθῇ ἢ θὰ πέσῃ, ὅταν συγκολληθῶσι τὰ ἀγγεῖα καὶ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν κατ᾽ αὐτά.

Τάφος 6 πρὸς Β τοῦ 5 κατὰ τὴν κλιτῦν τοῦ ἀγροῦ. Διεύθυνσις ΑΔ Ἦτο ἐλλιπὴς καταρρυέντων τῶν χωμάτων. Εὑρέθη ἐν αὐτῷ πηλίνη ῥαμφόστομος οἰνοχόη μὲ ἀποκεκολλημένην τὴν διφυῆ λαβήν. Τὸ χεῖλος ἐλλιπές. Προσέτι εὑρέθη ἥμισυ χαλκοῦν «ἀμφιπέλεκκον» ἢ ξυράφιον καὶ συρμάτινος δακτύλιος χαλκοῦς.

Τάφος 7. Διεύθυνσις ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, ἔνθα ἡ κεφαλή, Κτέρισμα ψέλιον χαλκοῦν ἐλασμάτινον εἰς δύο τεθραυσμένον.

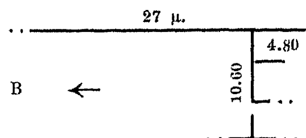
Τάφος 8. Ὁμοία διεύθυνσις. Φανερὰ βεβλαμμένη ἡ κοιλία διώτου ὑδρίας ἐπρόδωκε τὸν τάφον, ἐν ᾧ εὕρομεν προσέτι «ἁλατοθήκην» μεθ᾽ ὑδαροῦς βαφῆς (ταῦτα παρὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα), καὶ μεγαρικὸν ἔκτυπον σκύφον (δεξιὰ τῆς κοιλίας).

Πλὴν τῶν τάφων τούτων κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν Σιανίστι ἐπιστώθησαν καὶ ἄλλοι τάφοι κατεστραμμένοι, ἐξ ὧν συνελέχθησαν σποράδην ἐν τοῖς ἀγροῖς: α) μικρὸν ἑλικτὸν ψέλιον, β) πίθος, γ) κάλυμμα ἀγγείου ἀποκεκολλημένον καὶ φέρον ἐν ἐκτύπῳ ῥόδακι γοργόνειον, δ) μαρμαρίνη ἢ λιθίνη μίμησις σκαραβαίου καὶ τεμάχια ὀπτοῦ πηλοῦ φέροντος κοιλότητας, ἃς κατεῖχον πρότερον ξύλινοι κλάδοι ἢ κάλαμοι ἐκλιπόντες, ε) σιδηρᾶ αἰχμὴ δόρατος, στ) μικρὸν κοτύλιον «τορευτὸν» ἄωτον θραυσθὲν κατὰ τὴν εὕρεσιν. Ὄπισθεν τοῦ λόφου τῶν τάφων πρὸς Α ἡ γεωργουμένη κλιτὺς εἶνε πλήρης

θραυσμάτων ἀγγείων, ἐν οἷς γεωμετρικά, with bone handles (πρβλ. Annual of the B. Sc. 1926-7, σ. 179 ἑξ. Proceedings of the first internat. congress of prehist. and protohist. sciences 1932, σ. 187), ὅπτοῦ πηλοῦ τεμάχια ὡς τὰ προερχόμενα ἐκ κλιβάνων ἢ πιθανῶς φραγμῶν ἢ παλαιῶν καλυβῶν, ἀγνῦθες, «μακεδονικὰ» ὄστρακα καὶ παντοῖα ἄλλα καὶ πόρπη χαλκῆ μὲ διατμήτους ὄγκους, ἄνευ βελόνης.

Μικρὰ κώμη.

Πρὸς Δ τῆς κορυφογραμμῆς καὶ τῆς κλιτύος τῶν τάφων εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς κοιλάδος (2 λεπτῶν ἀπόστασις παρὰ τὸ βαθὺ ῥεῦμα καὶ ὑπὲρ τὴν αὐτόθι πηγὴν Κρυονέρι εἶνε τὸ ἀρχαῖον πόλισμα (εἰκ. 3), ἔνθα κατῴκει ποτὲ τὸ γένος τὸ δεσπόζον τῶν πέριξ ἀγρῶν (πρβλ. ΑΕ 1932, 105). Διὰ νὰ ἔχῃ ἀσφάλειαν τὸ συγκρότημα προσέλαβε τεχνητὴν τάφρον πρὸς Α. ἥτις, ἂν καὶ ἠνοίχθη εἰς τὴν ἀνηφορικὴν πλευρὰν τῆς κλιτύος καὶ ἂν καὶ ἀπὸ αἰώνων καταρρέουσιν εἰς αὐτὴν χώματα, δὲν κατωρθώθη ὅμως ἀκόμη νὰ πληρωθῇ τελείως. Πρὸς πάσας ὅμως τὰς πλευρὰς τὸ πόλισμα εἶχε συνεχεῖς τοὺς τοίχους του ὡς τοίχους μοναστηρίου σημερινοῦ, μετρίου μάλιστα μεγέθους. Πρόκειται περὶ κώμης μακεδονικῆς, ἐν ᾗ κατῴκει μόλις ἓν γένος. Ὁ τρόπος οὗτος γίνεται ἡμῖν ὁσημέραι σαφέστερος, διότι εὑρίσκομεν αὐτὸν σῳζόμενον καὶ σήμερον ὑπό τινα μορφήν. Οὕτω π.χ. θεώμενος μακρόθεν τὸ μικρὸν χωρίον Βουδουρίνα ἐξεπλάγην βλέπων ἐν αὐτῷ μεγάλα καὶ σύνθετα οἰκοδομικὰ συγκροτήματα ἀσυνήθη καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν σμικρότητα τοῦ χωρίου· ἔμαθον δέ, ὅτι εἰς πολλὰ χωρία οἱ οἰκογενειάρχαι δὲν ἀποχωρίζονται ἀπὸ τῶν νυμφευομένων τέκνων, ἀλλὰ προσκτίζουσιν εἰς τὰς οἰκίας των ἄλλας, ὥστε ὅλον τὸ γένος κατοικεῖ ἐντὸς ἑνὸς οἴκου συνθέτου ἐκ πλειόνων κατὰ διαφόρους χρόνους κτισθέντων ἀξιολόγων μερῶν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς παραλιακμονίου χώρας ἐνταῦθα καθὼς καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ῥοπὴ τῶν ἀνθρώπων σήμερον πρὸς τὴν κτιστικὴν καὶ τὰς συναφεῖς ἀσχολίας (ξυλουργική, ἐργολαβία οἰκοδομῶν, ἀρχιτεκτονική) κατάγονται ἐκ παμπαλαίων χρόνων (ὅρα καὶ κατωτ.). Ἐπειδὴ τώρα ἤτοι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ μόνης τῆς γεωργίας, διὰ τοῦτο δὲν κτίζουν τὰς «συνοικίας» ταύτας χωριστὰ εἰς ἰδίαν κώμην παρὰ τοὺς ἀγρούς των εἰς τοὺς λόφους ἢ τὰς κοιλάδας τῆς πολυπτύχου χώρας, ἀλλὰ πλησίον ἀλλήλων, ὥστε νὰ ἀποτελῶνται κῶμαι ὡς ἡ τῆς Βουδουρίνας ἤτοι εὐρύτεραι τῶν παλαιῶν, ὧν μία εἶνε ἡ τοῦ Σιανιστιοῦ. Ἀκριβὴς ἔρευνα θὰ δείξῃ, ὅτι καὶ αἱ μείζονες κῶμαι, αἱ «πόλεις» τοῦ Φιλίππου, ἦσαν σύνθετοι ἐκ τοιούτων

Εἰκ. 3. Μέρος τοῦ πολίσματος κατὰ τὴν θέσιν Σιανίστι τοῦ Τσοτυλίου τῆς Δ. Μακεδονίας.

συνοικιῶν ὡς νῦν ἡ Βουδουρίνα. Ἡ κώμη τοῦ Σανιστιοῦ εἶνε ὁ ἁπλοῦς τύπος τῶν πόλεων τοῦ Φιλίππου, περὶ ὧν κατωτέρω ἔσται ὁ λόγος. Ἀλλ' ἐν γένει ἡ κατὰ κώμας, ἐγκατάστασις διετηρήθη ἔκπαλαι κυρίως εἰς τὴν μεταξὺ Ἁλιάκμονος καὶ Βοΐου χώραν καὶ διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι, διψῶντες παιδείαν καὶ μὴ δυνάμενοι εἰς τὰ μικρὰ χωρία νὰ ἔχωσιν ἀνώτερα σχολεῖα, εἶχαν συμπήξει ἤδη ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀδελφότητα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις ἵδρυσε τὸ καὶ νῦν ἀκμάζον Γυμνάσιον μετ' οἰκοτροφείου, χρήσιμα ἀμφότερα εἰς ὅλην τὴν περίχωρον καὶ εὐρύτερον εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ κῶμαι ἦσαν μικραὶ καὶ ἑπομένως ἀσήμαντοι καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐσώθησαν τὰ ὀνόματά των, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν νῦν τοπωνύμια τῶν παλαιῶν χρόνων. Ἀνάλογα πρὸς τὴν μικρότητα τῶν κωμῶν εἶνε τὰ νεκροταφεῖα· Ἀφ' οὗ ἀνασκάψῃ τις τάφους τινάς, πρέπει νὰ μὴ ἐλπίζῃ, ὅτι θὰ εὕρῃ πολλῷ πλείονας.

Ἡ κώμη τοῦ Σιανιστιοῦ ἔζησε μέχρι τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων, ἐπειδὴ εὑρέθη μικρὸν χαλκοῦν νόμισμα τοῦ Ἀρκαδίου (Sabatier ἀρ. 47).

Μικρὰ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ ἔξαρμα τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν γεωργουμένων ἐρειπίων τῆς κώμης ἀπεκάλυψε συνεχῆ τὸν ΒΑ τοῖχον αὐτῆς (εἰκ. 3) τὸν πρὸς τὸ ἄναντες καὶ πρὸς τὴν τεχνητὴν τάφρον ἐπὶ μῆκος 27 μ. (παντὸς τοίχου πάχ. 0.75). Πρὸς ΝΔ εἶνε δωμάτιον (4.80×2.00 μ. ἄνευ τοῦ πάχους τῶν τοίχων) καὶ ἕτερον παράλληλον αὐτοῦ, μεθ' ὃ (εἰς ἀπόστασιν 6.30 ἀπὸ τοῦ μακροῦ τοίχου εἶνε διακριτὴ θύρα ἑτέρου δωματίου τερματιζομένου εἰς ἀπόστασιν 10.60 ἀπὸ τοῦ μακροῦ τοίχου. Τὸ πρῶτον δωμάτιον, ἐφ' ὅσον ἀνεσκάφη, ἦτο ἐπικεχρισμένον διὰ στρώματος ἀσβέστου πάχ. μέχρι 0.07, ἐφ' οὗ ἦτο λεπτότατον ἐπίστρωμα κεραμοκονιάματος ἐρυθρωποῦ λείου. Τὸ γειτνιάζον δωμάτιον δὲν ἔφερε τοιοῦτον ἐπίχρισμα. Ἀμφότερα ὅμως ἦσαν ἐστεγασμένα διὰ κεράμων στρωτήρων μεγάλων ἑλληνικοῦ τύπου καὶ δι' ἡμικυλινδρικῶν καλυπτήρων. Ἐντὸς τοῦ πρώτου εὕρομεν τὸ ἥμισυ σιδηρᾶς ψαλίδος καὶ ἀμφιβληστροειδὲς πιόσχημον (Π) σιδηροῦν μέρος κλεῖθρου ἐκ θύρας τινὸς πιθανῶς. Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων εὑρέθησαν καὶ ὀπταὶ πλίνθοι στεναὶ ὡς ἐν Φλωρίνῃ (ὅρα ΑΕ 1932, σελ. 72 εἰκ. 33,4).

Ἐπειδὴ οἱ δύο ἐκεῖνοι μικροὶ ἐστεγασμένοι χῶροι ἦσαν κλειστὰ δωμάτια, συνάγεται πιθανῶς, ὅτι ὁ χῶρος 10.60 ἦτο αὐλή, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐν αὐτῷ οὐδεὶς κέραμος μακρὰν τῶν τοίχων εὑρέθη. Ἐπὶ τοῦ χώρου τῶν ἐρειπίων τούτων πρὸς τὴν ΝΔ πλευρὰν εὗρον πέρυσι τοῖχον ἀσβεστόκτιστον καὶ ψηφιδωτὸν δάπεδον καὶ λείψανα κλιβάνου [;] (ΠΑΕ 1933, 67). Ἀλλὰ πέρυσιν δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ τὸν ὅλον ἐρειπιῶνα καὶ τὴν σημασίαν του.

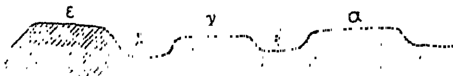
Εἰς τὸν ἐρειπιῶνα τοῦτον εὑρέθη ὑπό τινος μικρὸν τεμάχιον μαρμάρου λίαν ἀποτετριμμένου φέροντος ἴχνη γραμμάτων ὄχι παλαιοτέρων τοῦ 4ου αἰ. Ἀπετέθη τοῦτο εἰς τὸ Οἰκοτροφεῖον τοῦ Τσοτυλίου.

Χωρίον Βουδουρίνα (νῦν Νέα Σπάρτη).

Περὶ τοῦ χωρίου τούτου γράφω τινὰ ἀνωτέρω, ἔγραψα δὲ καὶ πέρυσι (ΠΑΕ 1933, 69). Ἐφέτος ἠρευνήσαμεν λοφίσκον τινὰ ΝΑ πλησίον τῆς Βουδουρίνας, ἐφ' οὗ εὕρομεν τάφους.

Τάφος 9. Διεύθυνσις ΑΔ. Τὸ κρανίον πρὸς Α. Μῆκος τοῦ τάφου 0.75. Ἄνευ κτερισμάτων. Μόνον τὸ κρανίον τοῦ τεθαμμένου παιδίου ἐσῴζετο. Ὁ τάφος ἦτο δι' ὀρθίων πλακῶν πεποιημένος, δύο εἰς ἑκατέραν πλευρὰν καὶ ἀνὰ μίαν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας.

Τάφος 10. Ἦτο τάφος ἀνδρὸς τεχνίτου. Τὸ περιθώριόν του ἦτο ἐρυθρόν. Ἐν αὐτῷ εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα «ἁλατοθῆκαι» πήλιναι, ἓν ὑάλινον, εἷς πρίων, μία σμίλη πλατεῖα μετὰ κρίκου κατὰ τὴν λαβήν, περισφίγγοντός ποτε τὴν ἐπενδύουσαν τὴν λαβὴν ξυλίνην κώπην, ἠφανισμένην νῦν, ἑτέρα σμίλη καὶ ἕτερος κρίκος χωριστὰ εὑρεθεὶς ἀλλὰ πιθανῶς συναπτέος τῇ σμίλῃ, στάθμη πηλίνη διάτρητος καὶ ἓξ ἧλοι, μεγάλοι τινὲς καὶ λυγισμένοι, τοὺς ὁποίους θὰ ἤθελα νὰ ἀποδώσω εἰς ξυλίνην λάρνακα, ἀλλὰ μοι φαίνονται ὀλίγοι. Ἂν δὲ τὰ μέρη τῆς λάρνακος συνεδέοντο δι' ὀδόντων ὀργανικῶς πρὸς ἄλληλα, τότε ἔπρεπε νομίζω νὰ λείπουν ἐντελῶς οἱ ἧλοι, διότι εὑρίσκω ἀπίθανον τὴν μικτὴν συνάρθρωσιν τοῦ σαρκοφάγου (πρβλ. ΑΕ 1910, 199 ἑξ.).

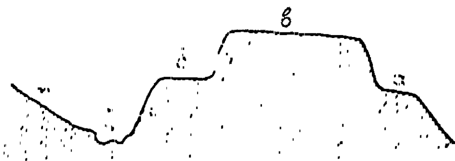
Εἰκ. 4. Τομὴ σχηματικὴ κατὰ μῆκος τῆς τριπλῆς «πόλεως» τοῦ Μπουφαριοῦ (ἀπὸ Β πρὸς Ν).

Ἐπειδὴ εἰς τὸν αὐτὸν λόφον εὕρομεν ἕτερον τάφον τεχνίτου τὸν ὑπ' ἀριθ. 16 (ὅρα κατωτ.), ἕτερον δὲ κατεστραμμένον δηλοῖ τεμάχιον πρίονος εὑρεθὲν μόνον ἐπιπολαίως καὶ ἕτερος εὑρέθη τυχαίως ἐν Σιανίστι ὑπὸ χωρικῶν περιέχων σμίλην, σκέπαρνον καὶ διπλῆν σκαπάνην (κασμᾶν), προκύπτει αὐτόματος ἡ ἑξῆς παρατήρησις τοῦ γινώσκοντος τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρατηρητοῦ:

Σήμερον καὶ πρῴην, ὅσον ἐνθυμοῦνται οἱ ἄνθρωποι, οἱ κάτοικοι τῆς πέραν τοῦ Ἁλιάκμονος ἐπαρχίας Βοΐου ἐπαγγέλλονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου καὶ τὸ συναφὲς τοῦ ξυλουργοῦ. Ἐπειδὴ 4 τάφοι τοιούτων τεχνιτῶν μεταξὺ 20 περίπου ἀνασκαφέντων εἶνε ἰσχυρὰ μοῖρα, συνάγομεν, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ἠσχολοῦντο ὁμοίως εἰς τὰ αὐτὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἀγόμεθα εἰς τὸ προφανὲς πόρισμα, ὅτι αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀσχολίαι τῶν σημερινῶν κατοίκων εἶνε πατροπαράδοτοι ἐκ παλαιῶν χρόνων. Τὸ πόρισμα τοῦτο δεικνύει τὴν συντηρητικότητα τοῦ ὀρεινοῦ τούτου λαοῦ μαρτυρουμένην καὶ ἐκ τῆς ἄλλης παρατηρήσεως περὶ τῆς κατὰ κώμας οἰκήσεως ἔκπαλαι. Ἡ συντηρητικότης αὕτη, ἐξ ἧς δὲν ἀπεμακρύνθη ὁ λαὸς οὗτος οὐδέποτε, οὔτε ἐν

εὐτυχίαις οὔτε ἐν δυστυχίαις, προσδίδει εἰς πάσας τὰς παραδόσεις αὐτοῦ ἐξαίρετον σημασίαν καὶ διὰ τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ μελετηθῶσι συντόνως καὶ τὰ γλωσσικὰ καὶ τὰ λαογραφικὰ μνημεῖά του.

Τάφος 11. Διεύθυνσις ΑΔ. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Δ καὶ ὡς κεφαλάρι τοῦ τάφου λίθος. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλα ὀστᾶ πλὴν τῆς κεφαλῆς. Πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἔπρεπε νὰ κεῖνται οἱ πόδες, ἀλλ' ὑψηλὰ εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα, ὧν τὸ ἕτερον στρογγυλοπύθμενον καὶ μὲ λαβὰς ὑπερεχούσας. Ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον τάφον, οὗτινος εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεως τῶν ἀγγείων.

Εἰκ. 5. Σχηματικὴ τομὴ ἀπὸ Α πρὸς Δ τοῦ νοτίου μέρους τῆς «πόλεως» τοῦ Μπουφαριοῦ.

Τάφος 12. Κεκαυμένος. Μέρος αὐτοῦ εἶχε καταστραφῆ. Ἐντὸς εὑρέθη εὐρυγάστερον ληκύθιον μόνωτον, ἓν σιδηροῦν μαχαίριον καὶ ἓν ἐφθαρμένον χαλκοῦν νόμισμα (διαμ. 15) ὡς ῥωμωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴ κρανοφόρος πρὸς δεξιά. Ἡ ἑτέρα τελείως ἐφθαρμένη.

Τάφος 13. Κεκαυμένος ἐπὶ τόπου. Μῆκος καύστρας 1.50 περίπου, πλ. 0.80. Ἐντὸς οἰνοχόη στενόλαιμος μόνωτος στρογγυλοπύθμενος.

Τάφος 14. Κεκαυμένος, ἐπιμήκης ΑΔ. Ἐντὸς λύχνος ἐλλιπής, οἰνοχόη μικρὰ τεθραυσμένη, πινάκιον ἐρυθρὸν μικρὸν ὁμοίως τεθραυσμένον, ἄλλα πολλὰ θραύσματα ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ ὑάλινα. Ἓν νόμισμα τῆς Ἠπείρου δεικνύει κεφαλὴν Διὸς δαφνοστεφῆ πρὸς ἀρ. - ὄπ. [ ] Μονογράφημα, Πτερωτὸς κεραυνός· τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός· (BMC Thessaly to Aetolia Pl. XVII, 3 (3ον αἰ. π. Χρ.).

Τάφος 15. Ἄκαυστος. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Δ. Δύο ἀργυρᾶ ἐνώτια κρικοειδῆ μὲ μικρὸν πρόσφυμα κάτω καὶ δύο ψηφῖδες ἠλέκτρου.

Τάφος 16. Κεκαυμένος, ἐπιμήκης· διεύθυνσις ΑΔ. Ἐντὸς εὑρέθη 1) τρύπανον σιδηροῦν μετὰ δύο αἰχμῶν, διαφόρων διαστάσεων, κατὰ τὰ ἄκρα (*ματουκάπι* κοινῶς λεγόμενον), 2) «σκαρπέλλο» σιδηροῦν μὲ κεκαμμένην κόψιν καὶ κρίκον εἰς τὴν λαβήν, δι' οὗ συνεσφίγγετο ἡ ἀφανισθεῖσα νῦν ξυλίνη κώπη, 3) πλατεῖα σμίλη καὶ 4) τεθραυσμένον ἀγγεῖον μὲ ἔντυπα κοσμήματα. Προφανῶς εἶνε τάφος τεχνίτου περὶ οὗ ὅρα ἀνωτέρω.

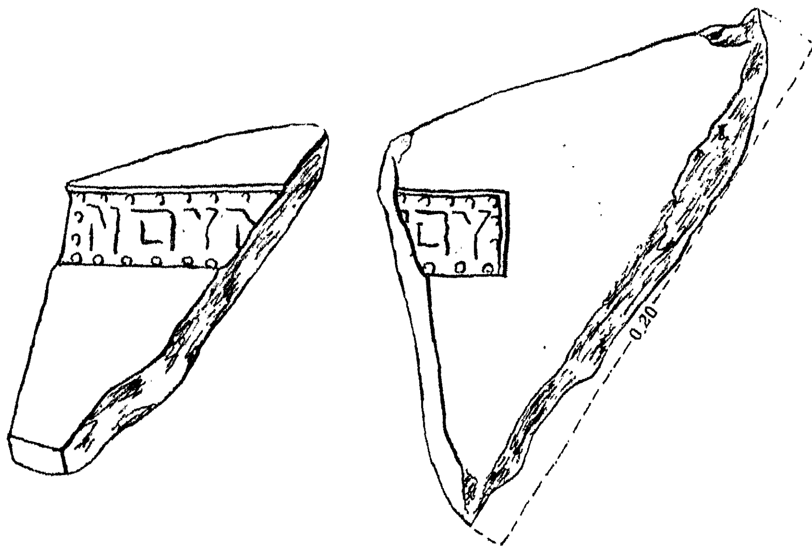
Χωρίον Λουκόμι.

Τὸ χωρίον Λουκόμι κεῖται ΒΔ τοῦ Τσοτυλίου εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας. Ἐπὶ κορυφῆς αὐτοῦ εἶνε ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος καὶ τὸ νεκροταφεῖον. Πρὸς ΒΔ ἔξω τοῦ νεκροταφείου ἀμέσως λείψανα συνοικισμοῦ. Αὐτόθι δ' ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Τσοτύλιον μικραὶ καῦστραι (0.80 διαμ. περίπου) ἄνευ ὀστῶν ἢ

ἐλαχίστων. Εὕρηνται καὶ ἄκαυστα ὀστᾶ ἀλλὰ πάντα συντρίμματα. Λαβαὶ ἀρχαϊκῶν ἢ προϊστορικῶν ἀγγείων. Εἷς «τάφος» ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς κοιλίας μεγάλου πίθου περιέχοντος ῥητίνην, ἐξ ἧς φυλάττομεν ἐν Τσοτυλίῳ δεῖγμα.

῾Υπόκειται τοῦ χωρίου κοιλάς, ἐν ᾗ ὑπάρχει κρήνη. ᾿Επὶ τῆς ἀτραποῦ, ἥτις ἄγει ἐκ τῆς κρήνης εὐθὺ πρὸς τὴν μεταξὺ Τσοτυλίου καὶ Νεαπόλεως ἁμαξιτόν, εὑρέθησαν τρεῖς τάφοι ἐν τῷ τόπῳ, ὅστις ἔχει τὰ πρῶτα πρὸς τὸν ἀνήφορον νεροφαγώματα.

Τάφος 17. Διεύθυνσις ΑΔ. ῾Η κεφαλὴ πρὸς Δ. ᾿Εντὸς εὑρέθησαν μέγα

Εἰκ. 6. Δύο τεμάχια κεράμων φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΜΟΥ[ΜΗΝ]ΙΟΥ ἐκ Μπουφαριοῦ τοῦ Τσοτυλίου

πινάκιον συντετριμμένον, εὐρύστομον δίωτον, ἕτερα δύο τεθραυσμένα ἐρυθρομέλανος πηλοῦ καὶ χαλκοῦν κοχλιάριον. Χαλκῆ κακκάβη μετὰ σιδηρᾶς λαβῆς καὶ τριποδικοῦ ἀποκεκολλημένου πυθμένος. Μετὰ τῶν ὀσταρίων τῶν ποδῶν εὑρέθησαν περὶ τοὺς 30 μικροὶ ἧλοι προερχόμενοι προφανῶς ἐκ τῶν ὑποδημάτων. Καὶ δὲν γνωρίζω μὲν ἑλληνικῶν χρόνων ὑποδήματα μεθ' ἥλων ὑποκάτω, ἀλλ' ἂν τὰ ἀγγεῖα δὲν ἀνάγωνται εἰς χρόνους προρρωμαϊκοὺς (ὅπερ θὰ φανῇ μετὰ τὴν πλύσιν καὶ συγκόλλησιν), τότε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἐπίδρασιν τῆς ῥωμαϊκῆς caliga ἐξ ἧς ἐσχηματίσαμεν καὶ ἡμεῖς ῥῆμα τὸ καλιγώνω = καρφώνω, καθηλώνω τὰ πέταλα τῶν ἵππων καὶ ἐπίθετα ὡς τὸ Καλιγᾶς. Τὰ ἀνωτέρω κτερίσματα εὑρέθησαν παρὰ τοὺς πόδας ὅλα μαζί. ᾿Αλλὰ καὶ παρὰ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εὑρέθη μέγα ἀγγεῖον ἐρυθροῦ πηλοῦ καὶ ἄλλα μαζὶ οὕτως ὑψηλά, ὥστε νὰ εἰκάζηται, ὅτι ὁ νεκρὸς εἶχε κατατεθῇ εἰς τὸν

τάφον ἐντὸς ξυλίνης λάρνακος, ἔξω δὲ αὐτῆς εἶχον τεθῆ τὰ ἀγγεῖα καὶ οὕτως εἶχον στερεωθῆ ἐν τοῖς χώμασιν, ὡς εὑρέθησαν. Διὰ τοῦτο τὸ κρανίον εὑρέθη πεπτωκὸς ἐπὶ τοῦ στέρνου· ἡ πτῶσις ἐγένετο μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σαρκῶν ἐντὸς τῆς κενῆς λάρνακος ἀντεχούσης τότε ἀκόμη, ἤτοι μήπω σεσηπυίας.

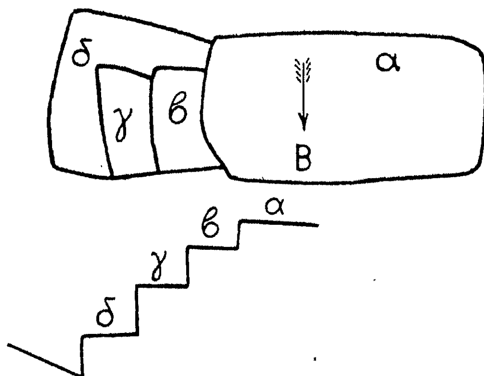
Τάφος 18. Διεύθυνσις Α Δ. Ἡ κεφαλὴ πρὸς Δ. Εὑρέθησαν ἐντὸς μόνον χαλκᾶ θρύψαλα.

Τάφος 19. Ἐλάχιστα ὀστᾶ ἀντεῖχον. Κτέρισμα οἰνοχόη στρογγυλόστομος.

Μπουφάρι.

Περὶ τῆς θέσεως ταύτης καὶ τῶν ἐρειπίων της ἔγραψά τινα ἐν τοῖς ΠΑΕ 1933 σ. 67.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1934 μετέβην πάλιν ἐκεῖ καὶ ἐπεχείρησα σκαφικὴν ἔρευναν. Τὰ ἐρείπια ἐκτείνονται ἐπὶ τῆς τελευταίας προβολῆς λόφου μεταξὺ δύο ῥευμάτων, ὧν τὸ δυτικὸν εἶνε τὸ Λεμπίνι, ἐφ' οὗ τὸ χωρίον Λόπες ὑπὸ τὸ Μπουφάρι.

Εἰκ. 7. Σχηματικὴ κάτοψις καὶ τομὴ τῆς «πόλεως» Γραδίστας παρὰ τὸ χωρίον Πέτρες (Πέτερσκο) τῆς Ἐορδίας.

Ὁ ἐρειπιὼν ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἐπιπέδων κορυφῶν α, γ, ε καὶ δύο ἐπιπέδων λαιμῶν β, δ συνδεόντων αὐτὰς (εἰκ. 4). Εἰς ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν ἐπιπέδων ὑπάρχουσι κτίσματα. Τὸ σύνολον ὅμως δὲν εἶνε μέγα, ἕκαστος δὲ χῶρος θὰ ἠδύνατο νὰ καλυφθῇ ὑπὸ τῆς συνοικίας ἑνὸς γένους μόνου. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ πρώτου (Ν) ἐπιπέδου χώρου ἡ κλιτὺς ἐγένετο τεχνητῶς διὰ σκαφῆς ἀποτομωτέρα ἢ ὅσον θὰ ἦτο φύσει. Ἐσχηματίσθη δ' οὕτω βαθμὶς πλατεῖα χρησιμοποιουμένη νῦν ὡς ἀγρός, ὑφ' ὃν εἶνε ἄλλη κλιτὺς ἐπίσης ἀπότομος μέχρι τῆς κοίτης τοῦ ὑποκειμένου χειμάρρου. Τὸ σχῆμα ἔχει ὡς ἐν τῇ εἰκ. 5, ἔνθα β εἶνε ἡ κορυφή, γ ἡ κλιτύς, δ ἡ βαθμὶς ἢ ταινία, ε ἡ δευτέρα κλιτύς, ζ ἡ κοίτη καὶ η ἡ ἀπέναντι ὄχθη τοῦ χειμάρρου. Ὁ λαιμὸς εἶνε εἰς τὸ μέσον τῆς κλιτύος γ· α εἶνε ὁδὸς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν.

Εἰς τὸν βόρειον πρὸς τὸν λαιμὸν ὄχθον τοῦ πρώτου ἤτοι νοτίου λόφου ἐσκάψαμεν καὶ εὕρομεν τοῖχον περιθέοντα τὸν λόφον. Οἱ λίθοι τοῦ τοίχου εἶνε μετρίου μεγέθους, ὡς συμβαίνει εἰς οἰκοδομὰς ἰδιωτικὰς (τινὲς ἔχουσι μῆκος μέχρι 0.80).

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου (μεσαίου) λόφου ἠνοίξαμεν μακρὰν τομὴν καὶ εὕρομεν πολλὰς κεράμους καὶ ὄστρακα ἀγγείων μεγάλων καὶ μικρῶν ἐντὸς καθαρῶν χωμάτων ὡς ἐκ διαλυθεισῶν πλίνθων. Ἓν ὄστρακον ἔφερε κοσμήματα ἐκ λευκῶν διὰ χρώματος καὶ χαρακτῶν ἅμα γραμμῶν (Hadra). Ἀλλ' οὐδεὶς τοῖχος καὶ οὐδὲν θεμέλιον ἐν μέσῳ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κέραμοι ἐζήτουν κτίσματα, ἀνεζήτησα αὐτὰ κατὰ τὴν περιφέρειαν, ὅπου εὗρον τοῖχον περιθέοντα τὴν

Εἰκ. 8. Χαλκοῦν κράνος ἐξ Ἀκρινῆς (Ἰνοβασὶ) τῆς Ἐορδίας.

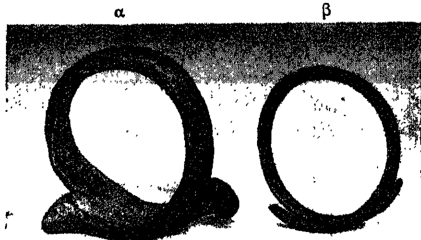

Εἰκ. 9. Πλαγία ὄψις τοῦ κράνους τῆς εἰκ. 8.

κορυφὴν ταύτην ὡς συνέβαινε καὶ μὲ τὴν προηγουμένην κορυφήν. Εἰς τὸν τοῖχον τοῦτον ἐστηρίζοντο τὰ πλίνθινα κτίσματα. Εὑρέθησαν προσέτι τεμάχια ὀπτῆς γῆς ἐκ καλυβῶν ἄλλα μὲν ἐκ τῶν παρειῶν αὐτῶν, ἄλλα δ' ἐκ τοῦ δαπέδου· ἐκεῖνα ἦσαν ἐπάνω ἐπίπεδα, ὑποκάτω δὲ ἔφερον τοὺς κοίλους τύπους ξύλων ἢ κλάδων καὶ ἐδίδασκον, ὅτι πρὸς κτίσιν καλύβης ἐσχηματίζετο πρῶτον πλέγμα ἐκ λεπτῶν κλώνων, ἐφ' ὧν ἠπλοῦτο πηλός, σκληρυνθεὶς κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν καλυβῶν, αἵτινες καὶ ἐπὶ Φιλίππου Β' ἐκτίζοντο οὕτω ἐν ταῖς «πόλεσιν», ἃς ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔκτισεν (ὅρα κατωτ.).

Πρὸς ΒΑ τῆς μεσαίας κορυφῆς καὶ πολὺ πλησίον εἰς τὴν κλιτὺν εὗρον ψηφιδωτὸν ἐκ ποταμοχαλίκων δάπεδον διαστάσεων 3×4μ. περίπου καὶ ἐκτεινόμενον ἀκόμη. Ἐπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς χώμασιν εὗρον τεμάχια ἀσβεστοκονιάματος φέροντα ἐρυθρὸν «πομπηϊανὸν» χρῶμα. Εὗρον προσέτι καὶ δύο τεμάχια κεράμων φέροντα σφραγῖδα ΝΟΥ[ΜΗΝΙ]ΟΥ (ὅρα εἰκ. 6).

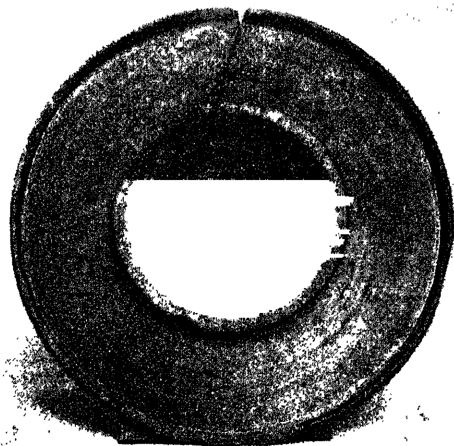
Ὁ τύπος τῆς πολίχνης τοῦ Μπουφαριοῦ εὑρίσκεται ἁπλούστερος εἰς τὸν Παλαιογλᾶν παρὰ τὸ χωρίον Παλαιοκόπρια (ΠΑΕ 1933, 69)· διότι ἐκεῖ εἶνε δύο κορυφαὶ ὀχυραὶ (ἡ μία πολὺ μικρὰ καὶ ὀξεῖα) καὶ μεταξὺ λαιμὸς ὁμαλός. Ἑκατέρωθι ἔχομεν γηλόφους καὶ οὐχὶ βραχώδεις σχηματισμούς, ὡς εἰς τὰ προϊστορικὰ φρούρια, περὶ ὧν ἔγραψα ἐν ΑΕ 1932 σ. 80 ἑξ. Αἱ κλιτύες καὶ ἐκεῖ φαίνονται διὰ σκαφῆς γενόμεναι ἀποτομώτεραι ἢ ὅσον ἦσαν φύσει. Οἱ μεταξὺ τῶν κορυφῶν λαιμοὶ ἴσως ἐχρησίμευον πρὸς φύλαξιν τῶν ζῴων ἀποφρασσόμενοι ἢ διὰ τείχους τινὸς ἢ διὰ ξυλίνων φρακτῶν.

Εἰκ. 10. Χαλκᾶ ψέλια ἐκ τοῦ χωρίου Ρυάκι (Μορανλῆ) τῆς Ἐορδίας.

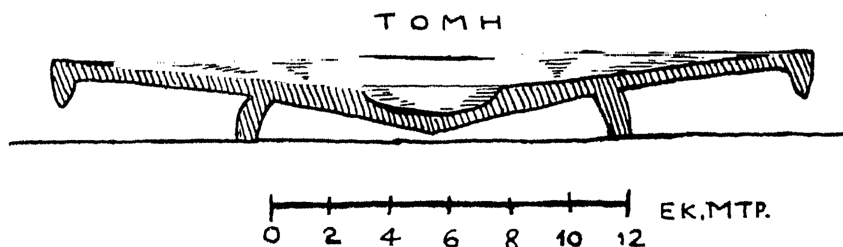
Ἔντεχνος κατ' ἄλλον τρόπον ἦτο ἡ ὀχύρωσις τῆς Γραδίστας παρὰ τὸ χωρίον Πέτρες (Πέτρεσκο ἐν τῇ Ἐορδίᾳ ΠΑΕ 1933, 62 ἑξ.). Ἐδῶ τὸ μαλακὸν πέτρωμα τοῦ γηλόφου διεμορφώθη διὰ σκαφῆς οὕτως, ὥστε ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἰσόπεδον κορυφὴν ἐσχηματίσθησαν τρία προσέτι ὑπάλληλα ἐπίπεδα (εἰκ. 7) μὲ κατακορύφους σχεδὸν παρειὰς μέχρι τῆς ὑποκειμένης βαθείας χαράδρας. Πάντα ἦσαν κατῳκημένα. Ἡ ὀχύρωσις αὕτη εἶνε ὁμοιοτάτη πρὸς τὴν τῆς Ἡρακλείας τῆς Λύγκου ἤτοι τῆς πυρπολημένης πόλεως, ἣν ἀνασκάπτω παρὰ τὴν Φλώριναν καὶ ἧς σχῆμα ἔδωκα ἐν ΠΑΕ 1930 σ. 75.

Ἡ κώμη Μαναστηράκι παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Κλειναὶ (Κλέσταινα) πρὸς Β τῆς Φλωρίνης, τὸ Σιανίστι τοῦ Τσοτυλίου, ἴσως δὲ καὶ ὁ ἐρειπιὼν παρὰ τὴν Βουδουρίναν (ΠΑΕ 1933, 69) εἶνε ὁ ἁπλούστατος τύπος τῶν ὀχυρῶν Μακεδονικῶν κωμῶν.

Εἰκ 11. Μελαμβαφὲς πινάκιον ἐκ Κοζάνης.

Ἀλλ' εἰς τὸ Μαναστηράκι εὕρομεν νόμισμα τοῦ Κασσάνδρου, ἡ δὲ πυρπολημένη πόλις τῆς Φλωρίνης ἀποφαίνεται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω καὶ ὡς

γράφομεν ἐκτενέστερον ἐν ΑΕ 1933, σ. 60 ἑξ., κτίσμα τοῦ Φιλίππου· περὶ τοῦ Φιλίππου δὲ λέγει ὁ υἱός του ᾿Αλέξανδρος (᾿Αρριαν. 7, 9, 2), ὅτι παραλαβὼν τοὺς Μακεδόνας «πλανήτας καὶ ἀπόρους, ἐν διφθέραις τοὺς πολλοὺς νέμοντας ἀνὰ τὰ ὄρη πρόβατα ὀλίγα καὶ ὑπὲρ τούτων κακῶς μαχομένους ᾿Ιλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ τοῖς ὁμόροις Θρᾳξίν, χλαμύδας μέν ... ἀντὶ τῶν διφθερῶν φορεῖν ἔδωκεν, κατήγαγε δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν ἐς τὰ πεδία, ἀξιομάχους καταστήσας τοῖς προσχώροις τῶν βαρβάρων, ὡς μὴ χωρίων ἔτι ὀχυρότητι πιστεύοντας μᾶλλον ἢ τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ σῴζεσθαι, *πόλεών τε οἰκήτορας ἀπέφηνε καὶ νόμοις καὶ ἔθεσι χρηστοῖς ἐκόσμησε*».

Εἰκ. 12. Τομὴ τοῦ πινακίου εἰκ. 10.

Τοὺς λόγους τούτους περὶ τοῦ Φιλίππου δὲν ἐτίμησαν, νομίζω, προσηκόντως οὐδ᾿ οἱ θαυμασταὶ αὐτοῦ ἱστορικοί, εἰ καὶ δηλοῦσιν ἀνατροπὴν εἰς τοὺς μέχρι τότε ὅρους τοῦ βίου, ἐπειδὴ οἱ μέχρι τότε πλάνητες γίνονται ἀστοί, οἱ ποιμένες τῶν ὀρέων κατέρχονται εἰς τὰς πεδιάδας, ὅπου κτίζονται πόλεις ἀνύπαρκτοι πρότερον (πλὴν τῶν παραλίων καὶ ἴσως καὶ τῶν μεθορίων πρὸς τοὺς περιοίκους λαοὺς πρβλ. ΑΕ 1932, 106 ἑξ.), αἱ δὲ πόλεις αὗται ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἀντὶ νὰ ἀποτελέσωσιν ἀδυναμίαν τοῦ κράτους κατέστησαν τοὺς Μακεδόνας ἀξιομάχους τοῖς προσχώροις τῶν βαρβάρων. Πρὸς δικαίαν ἐκτίμησιν τῶν λόγων τούτων, ἐχρειάζετο βεβαίως καὶ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα, ἐπειδὴ ἡ εὕρεσις τῶν Φιλιππείων τούτων πόλεων ἐν τῇ ἀνερευνήτῳ μέχρι τοῦδε χώρᾳ ἦτο ἔργον τοῦ ἀρχαιολόγου.

Νομίζω λοιπόν, ὅτι ἡ ὀχυρωτικὴ μορφὴ τῆς ῾Ηρακλείας ἐν Φλωρίνῃ καὶ τῆς Γραδίστας ἐν ᾿Εορδίᾳ ἀνάγουσιν αὐτὰς εἰς τὸν αὐτὸν ἱδρυτήν, ὃν γινώσκομεν ἐκ τῆς ῾Ηρακλείας. ᾿Επειδὴ δὲ ἡ διὰ σκαφῆς ἀποτομὴ τῶν κλιτύων τῆς τε ῾Ηρακλείας καὶ τῆς Γραδίστας συνάπτει αὐτὰς πρὸς τὴν κώμην τοῦ Παλαιογουλᾶ, τὴν τοῦ Μπουφαριοῦ καὶ τὴν τῆς Καισαρειᾶς (πρβλ. ΑΕ 1933, 38 ἑξ.), ἕπεται ἐκ τούτου, ὅτι εἰς πάσας ταύτας ἔχομεν «πόλεις» ἱδρυθείσας ἢ διαμορφωθείσας ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.

Αἱ *πόλεις* αὗται ἐλέγοντο οὕτω, διότι εἶχον τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν πόλεων τῆς νοτίου ῾Ελλάδος, δηλ. τὰ τείχη, δὲν ἦσαν ὅμως αὐτόνομοι,

δὲν ἀπετέλουν κράτη ἢ τὴν καρδίαν κράτους τινός. Ἦσαν τόσον ὀχυραί, ὅσον ἦτο ἀνάγκη πρὸς ἀπόκρουσιν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἰλλυριῶν ἢ συγκράτησιν τούτων ἔξω τῶν τειχῶν μέχρις ἀφίξεως ἐπικουριῶν, πλὴν τῶν παραμεθορίων, αἵτινες ἦσαν ἰσχυρότεραι, ὡς ἡ Ἡράκλεια. Ὁποῖος ἐφιάλτης ἦσαν καὶ εἶνε ἀκόμη καὶ σήμερον ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ἰλλυρικῶν ἢ ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, γινώσκει πᾶς ὅστις ἔζησεν ἐκεῖ. Σχεδὸν εἰς πᾶσαν κώμην ὑπάρχουσι παραδόσεις περὶ ἐπιδρομῆς ἀλβανικῆς. Ἰδοὺ τὶ γράφει πρὸς τὴν «Βόρειον Ἑλλάδα» τῆς Κοζάνης (16 Δεκ. 1934 σελ. 2) ἐκ τοῦ 5 χλμ. παρὰ τὸν Πεντάλοφον (Ζουπάνι) χωρίου Ἁγ.

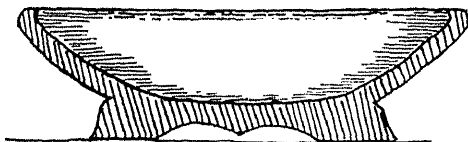
Εἰκ. 13. Ἀγγεῖα ἐκ Κοζάνης.

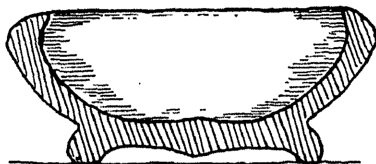
Σωτήρα (Σβόλιανη) ὁ ἀνταποκριτὴς Ι. Λώλλας: «...ἡ καταγωγὴ τῆς Σβόλιανης, νῦν Ἁγ. Σωτήρα, εἶνε ἐκ τοῦ χωρίου Τσέρος κειμένου ἄνωθεν τοῦ Διλόφου, ὅπου καὶ νῦν ὑπάρχουν ἐρείπια σπιτιῶν, ἡ δὲ κάθοδος τῶν κατοίκων ἔγινε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκαλβανικῆς τρομοκρατίας. Μὴ δυνάμενοι οἱ πατέρες μας νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀλβανῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσουν τὰ σπίτια των καὶ νὰ φύγουν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Σβόλιανην, ὅπου τὰς πρώτας οἰκίας ἔκτισαν ἐντὸς τοῦ δάσους, ἵνα μὴ διατρέχουν τόσον κίνδυνον ἀπὸ τοὺς ληστὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ πληθυσμὸς ὑπῆρξε πάντοτε χριστιανικὸς καὶ διετήρησε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμόν του πάντοτε ἁγνὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἰδίᾳ ἤθους καὶ ἐθίμων...».

Ἴσως θὰ ὑπάρξωσι πολλοὶ ἀρχαιολόγοι, οἵτινες θὰ ζητήσωσι πλείονα τεκμήρια περὶ τῆς ἐκ τοῦ Φιλίππου καταγωγῆς τοῦ ὀχυρωτικοῦ τούτου τρόπου,

ἀφ' οὗ μάλιστα κῶμαί τινες οὕτως ὠχυρωμέναι δίδουσι καὶ προϊστορικὰ ὄστρακα, ὡς συμβαίνει ἀληθῶς καὶ εἰς τὸ Μπουφάρι.

'Αλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν προϊστορικὴν κώμην τοῦ Μπουμπουστιοῦ (νῦν Πλατανιὰ) τοῦ 'Αλιάκμονος ὁ Heurtley (Annual of the British School at Athens 1926 - 7, 163 ἑξ.) δὲν εὗρε τεῖχος, παρὰ τὴν μονότητα τοῦ παραδείγματος τούτου πιστεύω, ὅτι ἄλλος ἦτο ὁ τρόπος τῆς περὶ τούτου σκέψεως τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ ἄλλος ἔπειτα ἐπὶ Φιλίππου, ὅτε οἱ Μακεδόνες συνῳκίσθησαν ῥητῶς εἰς «πόλεις».

Εἰκ. 14. Τομὴ τῶν ἀγείων εἰκ. 13 β καὶ α.

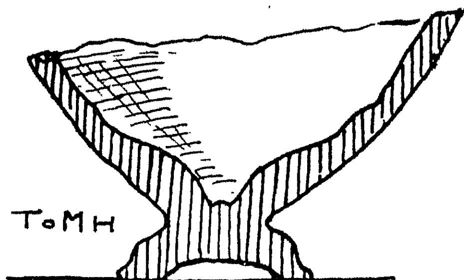
'Εορδία

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν περὶ τὸ Τσοτύλιον μετέβην εἰς Κοζάνην, ὅθεν ἐξέδραμον εἰς τὴν νότιον 'Εορδίαν συνοδείᾳ τοῦ κ. Τέρπου Δημάρχου Κοζάνης καὶ ἄλλων φίλων, ὧν ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη προκαλεῖ ζωηρὰν τὴν εὐγνωμοσύνην μου. 'Επειδὴ ἡ ἐκδρομὴ αὕτη ἐγένετο μετὰ σπουδῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ πολλὰ ἀποτελέσματα. Μοὶ ἐπεδείχθησαν ὅμως δύο νομίσματα εὑρεθέντα, ὡς ἐλέγετο, εἰς τὰ *ἀσβεστόκτιστα ἐρείπια* τὰ ὑπεράνω τοῦ Τεκὲ τοῦ *Τοπτσιλάρ*· τῶν νομισμάτων τὸ μὲν ἦτο τοῦ Φιλίππου Γ', τὸ δὲ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ.

Εἰς τὸ χωρίον *'Ακρινὴ ('Ινοβασὶ)* ὁ Ι. Λαζ. Μερτζανίδης σκάπτων ἐντὸς τοῦ κήπου του εὗρε τάφον παλαιὸν καὶ ἐν αὐτῷ κράνος χαλκοῦν (εἰκ. 8, 9), τὸ ὁποῖον παραλαβὼν κατέθηκα μετ' ἄλλων ἀρχαίων εἰς τὴν ἐν τῷ Δημαρχείῳ ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν Κοζάνης. Ἡ κατωτέρω περιγραφὴ πάντων τῶν ἀκολουθούντων ἀρχαίων Κοζάνης ἐγένετο κατ' ἔκθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ Μακαρόνα, ὅστις πρὸς χάριν μου ἐφωτογράφησε καὶ ἐσχεδίασεν αὐτά. Παρὰ τὴν 'Ακρινὴν εἶνε καὶ ἐρείπια ἐρευνητέα.

'Αριθ. εὑρετηρίου συλλογῆς Κοζάνης 23. εἰκ. 8. 9. Χαλκοῦν χυτὸν κράνος ἑλληνικὸν μὲ συμφυεῖς παραγναθίδας, ἀποληγούσας εἰς ὀξὺ καὶ καμπύλως τετμημένας πρὸς τὰ ὀπίσω, ἔνθα κατὰ τὰ ὦτα, συναντῶσαι τὰ ἄκρα τοῦ καταυχενίου, σχηματίζουσι γωνίαν. 'Εμπρὸς διὰ τὸ πρόσωπον ὑπάρχει πιοειδὴς τομή, ὕπερθεν δὲ (0.011 μ.) μικρὸν ἄγκιστρον, διευθυνόμενον πρὸς τὰ ἐμπρός. Τοῦτο ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ δύο μικραὶ ὀπαὶ

ἀντιστοίχως κατὰ τὸ καταυχένιον ἠνεῳγμέναι, ἐχρησίμευον διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ λόφου. Ὀλίγῳ ὕπερθεν τῆς τομῆς τοῦ προσώπου (0,028 μ.) διήκουσιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς ὄπισθεν δύο παράλληλοι, κατὰ 0,041 μ. ἀφιστάμεναι, γραμμικαὶ ἐξάρσεις μέχρι 0,19 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ καταυχενίου. Καθ' ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς παρυφὰς ἔφερε κανονικῶς διατεθειμένα ἐν μιᾷ γραμμῇ πλεῖστα ἡλίδια, διαμ. ± 0,004, (σῴζονται νῦν ἀρκετά), τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον πρὸς στερέωσιν τοῦ πιλήματος, ὅπερ φαίνεται, ὅτι ἐδιπλοῦτο πρὸς τὰ ἔξω, εὐθὺς δ' ἀμέσως σύρμα πεπλατυσμένον πως, διαμ. ± 0,003, προσηλωμένον διὰ μικρῶν πηκτῶν καὶ μόλις ὁρατῶν ἡλιδίων καὶ χρησιμεῦον πρὸς κάλυψιν τῶν ἄκρων τοῦ πιλήματος οὕτως, ὥστε ταῦτα νὰ μὴ φαίνωνται.

Εἰκ. 15. Τομὴ τοῦ ἀγγείου εἰκ. 13 δ.

Βεβλαμμένον ὀλίγον κατὰ τὴν μετωπικὴν χώραν καὶ ἐνιαχοῦ πεπιεσμένον. Πάχος χαλκῶν τοιχωμάτων ± 0.0017. Ὕψ. μέγ. 0.233». Πρβλ. τὰ ἄλλα δύο ἐξ Ἐλιμείας κράνη ἐν ΑΕ 1932, σ. 131, 132.

Ἐκ τοῦ χωρίου Ρυάκι (Μορανλῆ) ἐκομίσθησαν ἡμῖν δύο ψέλια καὶ ἠγοράσθησαν τῇ συστάσει μου ὑπὸ τοῦ Δήμου· κατετέθησαν δὲ εἰς τὴν συλλογήν. Τούτων τὸ παχύτερον (εἰκ. 10α) εἶνε ὅμοιον πρὸς ἕτερα δύο προερχόμενα ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Μπουφάρι χωρίου Λόπες (ΠΑΕ 1933 σ. 67).

Ἀριθ. εὑρ. 24. Εἰκ. 10α. Ψέλιον χαλκοῦν τριγωνικῆς τομῆς. Κατὰ τὰ ἄκρα ὀγκοῦται ὡς πέλμα. Πλ. 0.02 - 0.025. μεγ. διάστ. 0.10.

Ἀριθ. εὑρ. 25 (εἰκ. 10β). Ψέλιον τομῆς ῥομβοειδοῦς μετὰ λεπτοτέρων τῶν ἄκρων, ἔνθα χαρακταὶ γραμμαί. Μικρὰ διάμετρος 0.01, μεγάλη δὲ 0.075.

Τὰ ἑπόμενα πήλινα εὑρέθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Κοζάνῃ ὄπισθεν τῆς νέας οἰκίας Τσιτσελίκη (θέσις Τριπόταμος) ὑπὸ Ἰω. Γκουσγκούνη καὶ ἠγοράσθησαν τῇ συστάσει μου ὑπὸ τοῦ Δήμου χάριν τῆς Συλλογῆς, εἰς ἣν καὶ κατετέθησαν.

Ἀριθ. εὑρ. 25 (εἰκ. 11.12). Ἀγγεῖον μελαμβαφὲς σχήματος πινακίου μετὰ βάσεως. Γάνωμα ἐνιαχοῦ ἐξηλειμμένον. Διάμ. 0,26, ὕψ. 0,03 μ. Πηλὸς ἐρυθρός.

Ἀριθ. εὑρ. 27 εἰκ. 13β, 14β. Πινάκιον μετὰ βάσεως μελαμβαφές, ἀποκεκρουμένον κατὰ τὰ χείλη. Κατὰ τὸν πυθμένα πιεστὰ κοσμήματα (κύκλοι καὶ πέριξ 4 ἀνθέμια). Πηλὸς ἐρυθρός. Διάμ. χειλ. 0.088, ὕψ. 0.025 μ.

Ἀριθ. εὑρ. 28. Ὅμοιον (εἰκ. 13α. 14α) ἄνευ πιεστῶν κοσμημάτων. Διάμ. χειλ. 0.075, ὕψ. 0.03 μ. Πηλὸς ἐρυθρός, διατήρησις καλή.

Ἀριθ. εὑρ. 29 εἰκ.13 γ Μικρὰ ὑδρία μελαμβαφής. Γάνωμα ἀμαυρόν,

πολλαχοῦ ἐξηλειμμένον. Ἐλλείπει μέρος τῆς ἑτέρας κατὰ τὴν κοιλίαν ὁριζοντίας λαβῆς. Ὕψ. 0.145. Μεγ. διάμ. κοιλίας 0.095. Πηλὸς τεφρόχρους.

Ἀριθ. εὑρ. 30. Κάτω μέρος κοιλίας μετὰ τῆς βάσεως ὑδρίας ἴσως ἢ οἰνοχόης μελαμβαφοῦς (εἰκ. 13δ. 15). Μεγ. διάστ. 0.063. Μέγ. ὕψ. 0.04.

Δύνανται νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν 4ον αἰ. π. Χρ.

Εἰκ. 16. Πλαγγόνες ἐξ Ἀμφιπόλεως.

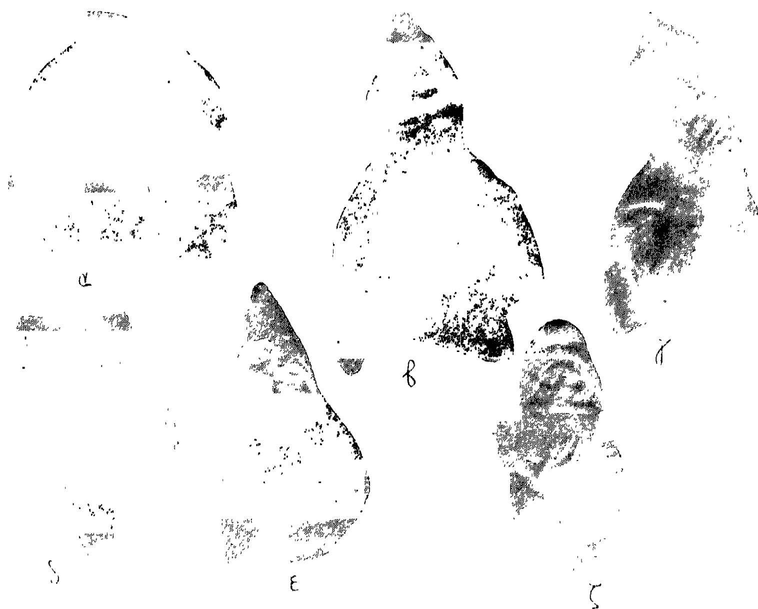
Πλαγγόνες ἐξ Ἀμφιπόλεως.

Ἐκ τοῦ περυσινοῦ μου ταξιδίου εἰς ἀνατολικὴν Μακεδονίαν δὲν ἐμνημονεύθησαν ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει ἐν ΑΕ 1932 ἀρχαιολ. χρονικ. σελ. 1 ἑξ. πλαγγόνες τινὲς τῶν εὑρισκομένων ἐπιπολαίως ἔν τινι σημείῳ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀμφιπόλεως, ἃς ἐκόμισα εἰς τὸ Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσεῖον.

Περὶ τοιούτων πλαγγόνων ἔγραψεν ὁ Perdrizet ἐν BCH 1897 πρβλ. Winter die ant. Terrakotten I σ. XXXVIII ἑξ. II σ. 371.

1) Εἰκ. 16α. Κόρη πηλίνη κοίλη ἐλλιπὴς τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας. Εἶνε ἐνδεδυμένη χιτῶνα ἐξωσμένον ὑψηλὰ καὶ κατερχόμενον εἰς μακρὰς

εὐθείας· διευρυνομένας κάτω πτυχάς. Ἐπίκειται ὄπισθεν ἐπίβλημα ἱμάτιον καλύπτον τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ τὴν ὅλην χεῖρα, ἥτις ἀναστρεφομένη ἐπὶ τοῦ ἰσχίου συνθλίβει τὸ ἱμάτιον κατερχόμενον δεξιὰ εἰς εὐρείας πτυχάς. Ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐρχόμενον τὸ ἐπίβλημα καλύπτει τὴν συλλαμβάνουσαν αὐτὸ δεξιὰν χεῖρα καὶ κατέρχεται ἐπτυχωμένον. Ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ὕψ. 0.095.

Εἰκ. 17. Πλαγγόνες ἐξ Ἀφιπόλεως.

2) Εἰκ. 16^{δ}. Κεφαλὴ ἐξ ὁμοίας πιθανῶς πλαγγόνος κόρης, φερούσης ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐπίβλημα. Ὕψ. 0.03. Ἴχνη λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος.

3) Εἰκ. 16^{β}. Κεφαλὴ γυναικεία μετὰ λαιμοῦ σῴζουσα ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ἡ κόμη πλαισιώνει τὸ πρόσωπον, ὑπεράνω δὲ αὐτῆς ἐπίβλημα. Μεγ. διάστ. 0.06.

4) Εἰκ. 17^{β}. Τὸ ἀπὸ τῆς κοιλίας ἄνω μέρος νέου ἐνδεδυμένου καθημένου. Ὁ δεξιὸς βραχίων φορῶν μέχρι τοῦ καρποῦ χειρῖδα κρατεῖ ἐπὶ τοῦ κάτω χείλους προσκεκολλημένην σύριγγα τετραγώνου σχήματος πεπλατυσμένην. Ὁ ἀριστερὸς βραχίων καθειμένος. Ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν φρύγιος πίλος. Μεγ. διάστ. 0.095. Ὁ τύπος ἐπαναλαμβανόμενος πλειστάκις μὲ μικρὰς διαφορὰς

δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ θνητόν τινα. Ὁ Perdrizet ἑρμηνεύει αὐτὸν ὡς Ἄττιν, ἀλλ' ὁ Gruppe, Griech. Mythol. 153,₁ δὲν εὑρίσκει τὴν γνώμην πιθανήν. Διερωτῶμαι ὅμως, πῶς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς λατρείας τοῦ Ὀρφέως δὲν εὑρέθησαν εἰκόνες αὐτοῦ. Καὶ δὲν μνημονεύεται μὲν ὑπὸ τῆς γραπτῆς παραδόσεως ἡ σῦριγξ ὡς μουσικὸν ὄργανον τοῦ Ὀρφέως, ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Δὲν δύνανται ἆρά γε αἱ τοιαῦται πλαγγόνες νὰ ἔχωσι μαρτυρικὴν δύναμιν οἵαν ἡ γραπτὴ παράδοσις;

5) Εἰκ. 16^ε. Κεφαλὴ μετὰ φρυγίου πίλου ἢ κουκκούλας καὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς σύριγγος ὑπὸ τὸ κάτω χεῖλος. Ἐξ ἄλλου τύπου. Ὕψ. 0.05.

6) Εἰκ. 16^γ. Ὁμοία παιδικοῦ χαρακτῆρος πλαγγὼν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ ἄνω. Ὁ πῖλος διακριτὸς καλύπτων τὰ ὦτα καὶ κατερχόμενος μέχρι κάτω τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Ἡ σῦριγξ κρατεῖται ὑπὸ τὴν σιαγόνα. Ζώνη περὶ τὴν ὀσφύν. Ὕψ. 0.085.

7) Εἰκ. 17^ε. Ὅμοιον βεβλαμμένον τὴν ἐπιφάνειαν. Ὕψ. 0.085.

8) Εἰκ. 17^γ. Ἡ κεφαλὴ μετὰ φρυγίου πίλου, ἡ δὲ δεξιὰ κρατοῦσα ἐπὶ τοῦ στόματος τὴν σύριγγα. Ἡ κουκκούλα χαμηλή. Μεγ. διάστασις 0.087.

9) Εἰκ. 17^ϛ. Τὸ ἄνω μέρος ὁμοίου τύπου μετὰ συμπεπιεσμένης πρὸς τὰ πρόσω κουκκούλας. Ἡ ἄκρα δεξιὰ σῴζεται μετὰ τῆς σύριγγος εἰς τὸ στόμα. Μεγ. διάστ. 0.077.

10) Εἰκ. 17^α. Ἐκ καθημένης λευκῷ ἀληλιμμένης ὁμοίας πλαγγόνος τὸ ἀπὸ τῆς κοιλίας μέχρι τοῦ λαιμοῦ μέρος. Ἡ σῦριγξ ἐπὶ τοῦ στήθους. Μεγ. διάστ. 0.087.

11) Εἰκ. 17^δ. Τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους ἄνευ κεφαλῆς. Ἡ δεξιὰ κρατεῖ τὴν σύριγγα πρὸς τὸ στόμα. Μεγ. διάστ. 0.073.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

4Α. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝΗι ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ψηφίσαντος καὶ ἐφέτος τοῦ Δήμου Φλωρίνης τὸ ποσὸν τῶν δέκα πέντε χιλιάδων δραχμῶν, ἐπανελήφθη καθ' ὅλον τὸν Αὔγουστον μῆνα καὶ μέρος τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ἐπὶ τοῦ λόφου Φλωρίνης ἀρχαίας πόλεως, ἡ ὁποία προώρως μὲν ἴσως ὄχι ὅμως καὶ ἀνεπιτυχῶς ἐταυτίσθη μὲ τὴν Ἀρχαίαν Ἡράκλειαν ἐπὶ Λύκου (Λύγκου), μαρτυρουμένην ὑπὸ ἐπιγραφῆς καί τινων μεταγενεστέρων συγγραφέων[1]. Ὀφείλω καὶ ἐνταῦθα νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς τὸν κ. Κεραμόπουλλον, διότι ἀνέθεσεν εἰς ἐμὲ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐργασίας καί μοι ἐπέτρεψε τὴν δημοσίευσιν τῶν εὑρημάτων.

[1] Βλ. ΠΑΕ 1933 σ. 58, ΑΕ. 1932 σ. 50 Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἄνω Μακεδονίᾳ Ἀ. Κεραμοπούλλου.

Αἱ ἐφετιναὶ ἐργασίαι τῆς τετάρτης[1] ἔστω καὶ ὀλιγοχρονίου κατ' ἔτος ἀνασκαφικῆς περιόδου διέκριναν ἀρκούντως τὸ σύνολον τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως, διὰ τῆς ἐκσκαφῆς δὲ καὶ δευτέρου δρόμου παραλλήλως βαίνοντος πρὸς τὸν πρῶτον πέρυσιν ἀνακαλυφθέντα δίδουν τὸ παραστατικὸν διάγραμμα τοῦ συνολικῶς ἐκσκαφέντος τμήματός της μέχρι τοῦδε (βλ. σχεδιογράφημα 1).

Οἱ ἴδιοι λόγοι οἱ ἐκτεθέντες εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπέβαλον καὶ ἐφέτος τὴν κατὰ μῆκος τῆς μέχρι τοῦδε σκαφείσης λωρίδος ἐπέκτασιν τῆς ἀνασκαφῆς, ἀνατολικῶς ἐκείνης καὶ ἀπὸ Ν-Β πάντοτε. Τοιουτοτρόπως δὲ ὄχι μόνον ὡλοκληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τῆς οἰκίας **κα**, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ β΄ δρόμου διεκρίθησαν σαφῶς αἱ μεταξὺ τῶν δύο δρόμων ἐπίσης κείμεναι οἰκίαι **ζ**, $\boldsymbol{M}_2$ καὶ **ω** τοῦ σχεδιογραφήματος 1.

1. Οἴκημα **κα**.

Καθὼς ὑπεθέσαμεν (ΠΑΕ 1933 σ. 79), διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ σχεδίου κατόψεως τοῦ οἰκήματος τούτου ἔπρεπε νὰ εὑρεθῶσιν ὄχι μόνον ἄλλα διάφορα διαμερίσματά του κρυπτόμενα ὑπὸ τὸ ἄσκαπτον ἀνατολικὸν τμῆμα του, ἀλλὰ καὶ ἡ εἴσοδος αὐτοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ δρόμου α΄ ἢ ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ οἰκήματος τούτου, μόνον δὲ οὕτω θὰ ἐπηλήθευε τὸ χαρακτηρισθὲν ὡς σχεδιάγραμμα τῶν οἰκημάτων τῆς πόλεως, τὸ ἐκ μιᾶς τετραπλεύρου κεντρικῆς ὑπαίθρου αὐλῆς καὶ πέριξ αὐτῆς παρατεταγμένων μικρῶν δωματίων ἀποτελούμενον. Ὄντως ἡ ἐφετινὴ σκαφὴ ἀπεκάλυψεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισύ του, τὰ δωμάτια **κδ**, **κζ**, **κη** καὶ τὴν εἴσοδόν του, **κε** ἐπὶ τοῦ δρόμου β΄.

Ἐκ τοῦ **κδ** δωματίου (4,85×3,40 μ.) ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τῆς εἰσόδου **κε** διὰ θύρας πλάτους 1,20 μ. σχηματιζομένης διὰ σαφῶν παραστάδων, προέρχονται ἐκτὸς ἄλλων θραυσμάτων κοινῶν ἀγγείων, ἀρκετὰ ὄστρακα μεγαρικῶν σκύφων καὶ μέγα μέρος ἑνὸς τοιούτου ἐνεπιγράφου ἀγγείου μετ' ἀναγλύφων αἰσχρῶν παραστάσεων, πέλεκυς ἀμφιστόμου τύπου σιδηροῦς, κυκλικὸς ὀδοντωτὸς χαλκοῦς ὅλμος, στήριγμα τῆς περιστρεφομένης ποτὲ ἐπὶ ξυλίνης δοκοῦ θύρας (ὅμοιοι ἐκ Θάσου καὶ Δήλου), πηλίνου εἰδωλίου μέρος παριστάνον γυμνὸν στῆθος γυναικός, καὶ τὰ ἐν τῷ φακέλῳ Β, 13 τὸν ἀριθμὸν χαλκᾶ νομίσματα, ὧν τὰ πλεῖστα Πέλλης, εὑρεθέντα κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου του[2]. Τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου εἶναι ἐπικλινὲς ἀκολουθοῦν τὸν

[1] Βλ. ΠΑΕ 1930 σ. 74 κἑξ. 1931 σ. 55 κἑξ. 1933 σ. 70 κἑξ.

[2] Παραθέτω ὁλόκληρον τὴν μελέτην τῶν νομισμάτων τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κ. Κωνσταντοπούλου, τὸν ὁποῖον θερμῶς εὐχαριστῶ καὶ ἐνταῦθα διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του.

Νομίσματα ἀνασκαφῶν Φλωρίνης 1934.

Φάκελος Α΄.

1. Æ 20 χιλ.— Ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος, πιθανῶς *Πέλλης*.

Σχεδιογράφημα 1.

ἐπικλινῆ φυσικὸν βράχον, ἐπίχωσις δὲ προσθετὴ καὶ γῆ πεπατημένη θὰ

Φάκελος Β′.

Ἀμφίπολις. Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.

1. AR 20 χιλ.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. ΑΜΦΙΠΟ — ΛΙΤΩΝ Ῥόπαλον ἄνω καὶ κάτω δύο μονογραφήματα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 1 - 2). Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

Πέλλα. Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.

2. AR 20 χιλ.— Κεφαλὴ Παλλάδος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. ΠΕΛ-ΛΗΣ Ταῦρος βοσκόμενος πρὸς δεξιά.
3. AR 20 χιλ. — Ὁμοίως. Ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ ταύρου μονογράφημα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 3).
4. AR 22 χιλ. — Ὁμοίως. Μονογράφημα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 4).
5. AR 23 χιλ. — Ὁμοίως. Μονογραφήματα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 5 - 6).
6. AR 21 χιλ. — Ὁμοίως.
7. AR 20 χιλ. — Ὁμοίως. Ἄνευ μονογραφημάτων.
8. AR 20 χιλ. — Ὁμοίως. Μονογραφήματα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 7 - 8).
9. AR 19 χιλ. — Ὁμοίως ἀλλ' ἄνευ μονογραφημάτων.
10. AR 20 χιλ. — Ὁμοίως ἀλλ' ὁ ταῦρος ἱστάμενος. Ἐφθαρμένον.

Μακεδονία ὡς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία 148-146 π.Χ.

Νομίσματα κοπέντα ἐν Πέλλῃ.

11. AR 22 χιλ. — Κεφαλὴ Παλλάδος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. ΓΑΙΟΥ-ΤΑΜΙΟΥ. Ταῦρος βοσκόμενος πρὸς δεξιά. Μονογράφημα (βλ. σχέδιον ἀριθ. 9.
12. AR 21 χιλ.— Ὁμοίως.

Θεσσαλονίκη. Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.

13. AR 18 χιλ.— Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὀπ. Θ]ΕΣΣΑΛΟ-ΝΙΚΕΩΝ. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά.

Φάκελος Γ′.

1. AR 17 χιλ.— Ὅλως ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος, πιθανῶς Θεσσαλονίκης.

Φάκελος Δ′.

Φίλιππος Ε′ βασιλεὺς Μακεδονίας 220-179 π.Χ.

1. AR 22 χιλ.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ— ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ἅρπη. (βλ. σχέδιον ἀριθ. 10). Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

Φάκελος Ε′.

1. AR 17 χιλ.— Ὅλως ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π Χ. αἰῶνος.
2. AR 17 χιλ.— Ὁμοίως ὅλως ἐφθαρμένον.

Φάκελος Ϛ′.

Περσεὺς βασιλεὺς Μακεδονίας 178-168 π.Χ.

1. AR 19 χιλ.— Κεφαλὴ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιά.
Ὀπ. Β—Α— (βλ. σχέδιον ἀριθ. 11). Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.

Φάκελος Ζ′. — *Βενετία.*

1. R 20 χιλ.— *γρόσσον* δεκάτου τρίτου μ.Χ. αἰῶνος. Πιθανῶς τοῦ δόγη J. Tiepolo (1228 - 1249).

καθίστα τοῦτο ἐπίπεδον σχετικῶς. Παρὰ τὴν πρὸς τὸ *κε* εἴσοδον του ὑπάρχει πίθος ἐσφηνωμένος ἐν τῇ θέσει του.

Φάκελος Η'.
Ἀντίγονος Γονατᾶς βασιλεὺς Μακεδονίας 277 - 239 π.Χ.
1. Æ 19 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Β — Α] — (βλ. σχέδιον ἀριθ. 12). Σάτυρος ἐγείρων τρόπαιον.
Φάκελος Θ'.
1. Æ 23 χιλ. — Ὅλως ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π. Χ. αἰῶνος πιθανῶς Θεσσαλονίκης.
Φάκελος Ι'.
Ἀντίγονος Γονατᾶς. 277-239 π.Χ.
1. Æ 20 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Β — Α] — (βλ. σχέδιον ἀριθ. 12). Σάτυρος ἐγείρων τρόπαιον.
Φάκελος ΙΑ'.
1. Æ 14 χιλ. — Ὅλως ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.
Φάκελος ΙΒ'. — Ὁμοίως.
Φάκελος ΙΓ'. — Ὁμοίως.
Φάκελος ΙΔ'.
Περσεὺς βασιλεὺς Μακεδονίας 178 - 168 π.Χ.
1. Æ 21 χιλ. — Κεφαλὴ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Β] — Α. . . Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Φάκελ. ΙΕ'.
1. Æ 19 χιλ. — Ὅλως ἐφθαρμένον. Ἴσως ῥωμαϊκὸν τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος.
Φάκελος Ιϛ'.
Δυρράχιον 229 - 100 π. Χ.
1. AR 20 χιλ. ΕΥΝΟΥΣ Δάμαλις θηλάζουσα μόσχον. Ἄνω μικρὸς ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ — ΔΑΜΑ — ΓΕΟΣ Διπλοῦν ἀστεροκόσμητον τετράγωνον.
Φάκελος ΙΖ'.
Ἀθῆναι τετράδραχμον 229 - 30 π. Χ.
1. AR 31 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α—ΘΕ—ΚΑ—ΡΑΙ—ΕΡΓΟΚΛΕ—ΤΙΜΟ. γλαῦξ ἐπὶ ἀμφορέως πλαγίως κειμένου. Ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως γράμμα ἐφθαρμένον, ὑπ' αὐτὸν ·Ι·Σ (=ΣΦ;). —
Φάκελος ΙΗ'.
Ἀμφίπολις δεύτερος ἢ πρῶτος π. Χ. αἰών.
1. Æ 23 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Α]ΜΦ — ΙΠ[ΟΛ] — ΙΤΩΝ δύο τράγοι ἀνορθούμενοι ἀντιμέτωποι.
Φάκελος ΙΘ'.
Θεσσαλονίκη δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.

1	[monogram]
2	[monogram]
3	[monogram]
4	[monogram]
5	ΛΕ
6	[monogram]
7	ΔΕ
8	ΔΡ
9	[monogram]
10	ΔΙ
11	ΓΕ
12	ΔΙ

Στενόμακρον δωμάτιον εἰσόδου τὸ **κε** διαστάσεων 2×4μ. εἶναι συγκέντρωσις τῶν πρὸς τὰ ἄλλα διάφορα δωμάτια καὶ τὴν αὐλὴν ὁδηγουσῶν θυρῶν, ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἀνατολικὴ πλευρά του διὰ τοῦ μεγάλου ἀνοίγματός της 1.60μ. καὶ τοῦ ἐκεῖ πλακοστρώτου, εἶναι ἡ κεντρικὴ τοῦ οἰκήματος εἴσοδος. Τὸ **κε** εἶναι τὸ vestibulum, χωρὶς βεβαίως νὰ συγκρίνεται καὶ πρὸς τὴν πολυτέ-

---

1. Æ 27 χιλ. — Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ-[ΝΙ-ΚΗΣ]. Δύο μονογραφήματα ἐφθαρμένα. Σταφυλή. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ κισσοῦ.
Φάκελος Κ΄.
1. Æ 17 χιλ. — Ὅλως ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.
Φάκελος ΚΑ΄.
Ἀμφίπολις Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.
1. Æ 21 χιλ. — Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜ]ΦΙ[ΠΟ]—ΛΙΤΩΝ. Ἵππος καλπάζων πρὸς δεξιά.
Φάκελος ΚΒ΄.
Φίλιππος Ε΄. βασιλεὺς Μακεδονίας 220-179 π.Χ.
1. Æ 26 χιλ. — Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ—ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ἅρπη. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.
Φάκελος ΚΓ΄.
Ῥώμη. Ἀσσάριον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.
1. Æ 35 χιλ. — Κεφαλὴ Ἰανοῦ.
Ὄπ. πρῷρα πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.
Φάκελος ΚΔ΄.
Θεσσαλονίκη Δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.
1. Æ 25 χιλ. — Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ταῦρος τρέχων πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.
Φάκελος ΚΕ΄.
Πέλλα. Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.
1. Æ 21 χιλ. — Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ—[ΛΗΣ]. Ταῦρος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Μονογράφημα ΝΕ καὶ ἕτερον ἐφθαρμένον.
2. Æ 21 χιλ. — Ὅλως ἐφθαρμένον. Δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος, πιθανῶς Θεσσαλονίκης.
3. Æ 21 χιλ. — Ὁμοίως.
Φάκελος ΚϚ΄.
Ῥώμη. Ἀσσάριον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος.
1. Æ 31 χιλ. — Κεφαλὴ Ἰανοῦ.
Ὄπ. πρῷρα πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια.
Φάκελος ΚΖ΄.
1. Æ 22 χιλ. — Ἐφθαρμένον δευτέρου ἢ πρώτου π.Χ. αἰῶνος πιθανῶς Θεσσαλονίκης.
2. Æ 17 χιλ. — Ὁμοίως.
Πέλλα. Δεύτερος ἢ πρῶτος π.Χ. αἰών.
3. Æ 20 χιλ. — Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ—[ΛΗΣ] Ταῦρος ἱστάμενος πρὸς δεξιά.

λειαν ἐκείνην, τοῦ ὁμοίου μὲν ἀλλὰ πλουσιωτάτου τύπου τῶν οἰκημάτων Πέλλης, Ὀλύνθου, Πριήνης, Δήλου. Ἐκ τούτου προέρχονται τὰ χαλκᾶ νομίσματα φακέλων Γ′ καὶ Δ′ καὶ χάλκινον ἐπίσπαστρον θύρας. Πίθος ἐσφηνωμένος εἰς τὴν θέσιν του κεῖται παρὰ τὴν πρὸς τὸ **κζ** εἴσοδον.

Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐπιχώσεως εἰς τὸ σημεῖον τῆς θύρας τοῦ **κε** πρὸς τὴν αὐλὴν **κα,** ὅπου κατὰ τὴν περυσινὴν σκαφὴν εὑρέθησαν τόσαι ἄλλαι λεπτομέρειαι τῶν λειψάνων τῆς θύρας, εὑρέθη ἐφέτος καὶ ὁλόκληρον τὸ κατώφλιόν της ἀπηνθρακωμένον εἰς τὴν θέσιν του. (1 μ.×0,15×0,25).

Ἐκ τοῦ **κζ** (2×4 μ.) δωματίου ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τῆς εἰσόδου **κε** διὰ θύρας ἀνοίγματος 0,90 προέρχονται 2 χαλκαῖ πόρπαι ἀρίστης διατηρήσεως, σῳζομένων καὶ τῶν περονῶν αὐτῶν ἀκόμη, ξυραφόμορφον σιδηροῦν μαχαίριον καὶ διάφοροι σιδηροῖ ἧλοι. Ἐκ τούτου καὶ μεταξὺ τῆς ἐπιχώσεως καὶ λίθων ἐκ τοίχων προφανῶς καταπεσόντων προέρχονται δύο τεμάχια στρωτήρων πηλίνων κεράμων ἐνεπιγράφων (βλ. κατωτέρω ἀριθ. 1 καὶ 2): βασιλέως Φιλίππου. Ἐκ τοῦ εὐμεγέθους δωματίου **κη** (4,50×5 μ.), τοῦ ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τοῦ **κβ** διὰ θύρας ἀνοίγματος 1 μ. μετὰ δὲ τοῦ **κζ** ὑποθετικῶς, διότι ὁ χωρίζων αὐτὰ τὰ δωμάτια τοῖχος εἶναι κατεστραμμένος καὶ μόνον μίαν σειρὰν τῶν λίθων του σῴζει εἰς τὴν θέσιν των, προέρχονται: τὸ τεμάχιον στρωτῆρος ἐνεπιγράφου (ἀριθ. 3), τὰ χαλκᾶ νομίσματα φακέλου Ε′, χαλκοῦν ὀβελόσχημον ἐργαλεῖον φερόμενόν ποτε ἐπὶ ξυλίνου ἄκρου, ὀπτόπλινθος ἐπίπεδος τετράπλευρος, ἐξ οὗ ἔχοντες τὰς ἀρχικὰς διαστάσεις πολλῶν τεμαχίων τοιούτων, (0,27×0,26×0,04) συμπεραίνομεν ὅτι ἐχρησίμευον εἰς στρώσεις δαπέδων, 2 λίθιναι ἐξ ἐρυθρωποῦ πώρου τῆς Βεύης (Μπανίτσης) παραστάδες, μιᾶς τῶν εἰσόδων προφανῶς τοῦ οἰκήματος, καταπεσοῦσαι ἐκεῖ μετὰ τῶν λίθων τοῦ νοτίου τοίχου του, ὧν ἡ μία ἐθραυσμένη εἰς 2 τεμάχια [1], μέγα μέρος πινακίου, πηλίνη κουβαρίστρα, 2 χονδρὰ ἀγγεῖα μαγειρικῆς χρήσεως, λοπάδος μέγα μέρος μετὰ μιᾶς τῶν λαβῶν καὶ προχοῆς, ὁμοίας πρὸς ἐξ ἄλλων τόπων μαρμαρίνας τοιαύτας γνωστάς, χαλκῆ κεφαλὴ τορευτὴ ἥλου 0,035 διαμέτρου, καὶ ἐπιμύλιον λίθινον ὄχι ἐκ τῶν στρεφομένων ἀλλὰ τῶν ἐπισυρομένων ἐπὶ τοῦ κάτω τετραπλεύρου ὡσαύτως τμήματός του. Ἐκ τοῦ **κη**

---

[1] Αἱ διαστάσεις των 0,62×0,41×0,17 βλ. καὶ σχεδιογρ. 2 Δ καὶ Δ′. Αἱ παραστάδες αὐταὶ εἶναι οἱ μόνοι ἐφέτος εὑρεθέντες πελεκημένοι λίθοι τῆς σκαφῆς ἐκ τοῦ ἐπιχωρίου πάντοτε τούτου πώρου. Καλύβη, παρακειμένης τῇ σκαφῇ ἀμπέλου μὴ ὑπάρχουσα τὸ 1933, ἐκτίσθη δι' ὡραίων γωνιωδῶν δόμων ὁμοίου ὑλικοῦ, ἀποτελούντων ἀσφαλῶς ποτε τοῖχον κτιρίου τινὸς ὄχι ἰδιωτικοῦ ἴσως προορισμοῦ. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τοῖχοι τῶν μέχρι τοῦδε σκαφέντων οἰκημάτων ἡμῶν ἀποτελοῦνται ἐκ κοινῶν λίθων κειμένων ἐν πηλῷ (εἰκ. 1). Ἴσως λοιπὸν ὑπὸ τὴν καλύβην τῆς ἀμπέλου, ἐξ ἧς θέσεως ἐξήχθησαν οἱ δόμοι, νὰ κρύπτεται κτίριόν τι τῆς πόλεως, ἐμφανίσεως ὄχι ἰδιωτικῆς, ἴσως ἱερόν τι (;).

προέρχεται καὶ μικρὸν ὄστρακον ἀρίστου βερνικίου μαύρου ἐπὶ ἐρυθροῦ δαπέδου, τοῦ χρώματος δηλ. τοῦ πηλοῦ κατὰ τὴν τεχνικὴν τῶν ἐρυθρομόρμων, ἀνῆκον εἰς ἀβαθὲς σκυφόμορφον ἀγγεῖον καὶ φέρον ἐξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ πυθμένος του ἐγχάρακτον σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων ΜΕ (ΜΕ ἢ ΝΕ), κατάλοιπον μιᾶς ἐπιγραφῆς, καὶ ἕτερον μελαμβαφές, ἐκ τοῦ δαπέδου του ἀμφότερα καὶ παρὰ τὸν ἐκεῖ ὑπάρχοντα ἐσφηνωμένον εἰς τὸ ἔδαφος πίθον, δυνάμενα νὰ φθάσουν χρονικῶς μέχρι τοῦ Δ΄ π.Χ. τοὐλάχιστον αἰῶνος, τὰ χαλκᾶ νομίσματα φακελ. Η΄, Ἀντιγόνου Γονατᾶ (277-239 π.Χ.) καὶ Θ΄ Θεσσαλονίκης. Ὁ βόρειος τοῖχος τῶν δωματίων **κη** καὶ **κβ** εἶναι καὶ τοῖχος ὁλοκλήρου τοῦ οἰκήματος **κα** καὶ χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τὰ παρακείμενα διαμερίσματα ἀνήκοντα εἰς τὸ οἴκημα **ζ**, ἐπικαθήμενον ἐπ᾽ αὐτοῦ.

Εἰκ. 1. Ὁ δεξιὸς παράλληλος τοῖχος τοῦ δρόμου β καὶ παρ᾽ αὐτὸν στρωτῆρος μέρος καὶ καλυπτήρ.

Ἐὰν ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ σχεδίου 1 πειθόμεθα ἀμέσως περὶ τοῦ ὑποθετικοῦ μὲν τέως περὶ μίαν τετράπλευρον αὐλὴν διαγράμματος τῶν οἰκημάτων τῆς πόλεως ἡμῶν, βεβαιουμένου ὅμως πλέον σήμερον διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ὁλοκλήρου τοῦ οἰκήματος **κα**. Ἀκόμη ἐφέτος διὰ γενομένης ἐκεῖ μικρᾶς ἐργασίας ἐβεβαιώθημεν ὅτι, καὶ ἡ αὐλὴ **κα** ἦτο ἀρχικῶς τετράπλευρος, ἡ ἐπέκτασις δὲ τοῦ δωματίου **κ**, ὥστε νὰ δίδῃ εἰς τὴν αὐλὴν τὸ γωνιῶδες σχῆμά της, ὀφείλεται εἰς μεταγενεστέραν τινὰ τοῦ κτιρίου μετασκευὴν ἢ ἐπιδιόρθωσιν. Φαίνεται δηλ. ὅτι ἀρχικῶς τὰ δωμάτια **κ** καὶ **κγ** ἔβαινον παραλλήλως πρὸς τὸ ἔναντι των **κβ**, μετὰ δὲ ἐγένετο ἡ προεκβολὴ τοῦ **κ** ἐπὶ τῆς αὐλῆς, διότι ὁ τοῖχος **σσ** τοῦ σχεδ. 1 προεκτείνεται ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ **κ** μέχρι τοῦ δυτικοῦ μακροῦ τοῦ οἰκήματος τοίχου.

Ἐνταῦθα νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ σημειώσωμεν πάλιν, ὅτι ἐπειδὴ δὲν παρετηρήθησαν εἰς τοὺς ὡς αὐλὰς ὑπαίθρους ἑρμηνευομένους μεγάλους τετραπλεύρους χώρους (5×6,50 μ.) τῶν οἰκημάτων τούτων, ὅπου εἶναι βέβαιον ὅτι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ κέντρον των περίπου ἑστίαι, ἔστω καὶ πρόχειροι ἐγκαταστάσεις διοχετεύσεως ὀμβρίων ὑδάτων—χωρὶς βεβαίως νὰ ἀποκλείεται καὶ ὅλως πρόχειρος διοχέτευσίς των εἰς τοὺς δρόμους — ὅτι δυνατὸν αἱ αὐλαὶ αὗται νὰ ἦσαν ἂν ὄχι τελείως ὕπαιθροι, τοὐλάχιστον ἡμιστέγαστοι διὰ τῶν

πέριξ ἐξοχῶν τῶν γείσων τῶν διαφόρων δωματίων των, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς πολλὰ βόρεια μέρη τῆς Ἑλλάδος. Πάντως πέριξ τῶν ἑστιῶν καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν καὶ τῶν τοίχων τῶν πλαγίων δωματίων δὲν παρουσιάζονται ἐπὶ τοῦ δαπέδου των ἴχνη καταπεσούσης στέγης, ὅπως συμβαίνει τοῦτο εἰς τὰ διάφορα ἄλλα μικρότερα δωμάτια τῶν αὐτῶν οἰκημάτων ἢ καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν αὐλῶν αὐτῶν, ὅπου δεχόμεθα ὅτι κατέπεσαν αἱ προεξοχαὶ τῶν δοκῶν τῶν γείσων. Ἡ ἰδέα καὶ πάλιν ἑπομένως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τῶν οἰκημάτων τῆς πόλεως δὲν διαφέρει διόλου τῆς ἰδέας τῶν οἰκημάτων τῶν προαναφερθεισῶν ἀρχαίων πόλεων, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ προχειρότερον τῶν ὑλικῶν των.

2. Οἴκημα *ζ*.

Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῆς αὐλῆς *ζ* (5×5 μ.) ὅπου ἡ ἑστία *ε* (εἰκ. 2) καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ δωματίων ***ζα*** καὶ ***ζβ***, ***ζγ*** καὶ ***ζδ*** ἴσως δὲ καὶ ***ζε***. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ οἰκήματος εἶναι τὸ ***ζγ***, οἱ τοῖχοι δὲ τῶν δωματίων ***ζβ*** καὶ ***ζα*** μόλις σῴζονται εἰς τὸ ὕψος τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν λίθων των, καὶ εἶναι δύσκολον νὰ ὁρισθοῦν τὰ ἀνοίγματα τῶν θυρῶν των, ἀκόμη δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχον μόνον τὴν πρώτην σειρὰν ταύτην λιθίνην ἐκ μικρῶν σχετικῶς λίθων (λιθολόγημα) τῆς εὐθυντηρίας των, τὴν δὲ ἀνωδομίαν πλινθίνην, μαρτυρουμένην καὶ ἐκ τοῦ παχυτάτου στρώματος τῆς ἐπιχώσεως ἐκ συντετριμμένων πλίνθων.

Εἰκ. 2. *ζ*=αὐλή. *ε*=ἑστία· *ππ'*=πίθοι *ζα* καὶ *ζβ* οἱ τοῖχοι τῶν παρακειμένων τῇ αὐλῇ δωματίων.

Ἐπὶ τῆς ἑστίας *ε* τῆς αὐλῆς *ζ* εὑρέθη συντετριμμένος τελείως ὁ χαλκοῦς λέβης (ὅμοιος ἐκ τῆς ***κα*** ΠΑΕ 1933). Τὸ ἀγγεῖον εἶναι τελείως κατεστραμμένον σῴζονται δὲ μόνον αἱ δύο λαβαί του, παριστάνουσαι ἑκάστη πτηνὸν ἐκ τοῦ ῥάμφους τοῦ ὁποίου διήρχετο χαλκοῦς κρίκος, αἱ κυριολεκτικῶς λαβαὶ τοῦ ἀγγείου. Αἱ λαβαί, ἐλάσματα χαλκᾶ χονδρότερα καὶ κοῖλα κάτωθεν, συνεκρατοῦντο ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ἀγγείου διὰ τριῶν χαλκῶν ἥλων. Περὶ τὸν λέβητα καὶ ἐπὶ τοῦ πεπατημένου καὶ πυρακτωμένου δαπέδου της ἔκειντο διάφορα τεμάχια, πινακίου μέγα μέρος, 2 μεγαρικοὶ σκύφοι, 2 χαλκᾶ κοχλιάρια, καταλήγοντα εἰς κεφαλὴν κυνὸς κατὰ τὴν λαβήν των, ἀγγεῖον ἡθμῶδες (σου-

ρωτήρι), εἰς ἀπόστασιν δέ τινα ἀπ᾽ αὐτῆς τὰ χαλκᾶ νομίσματα φακέλων ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄, 2 εἰδώλια ἀποτελούμενα ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ κεκαυμένα, (πολοφόρου Κυβέλης ἐνθρόνου, κρατούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς κύμβαλον καὶ διὰ τῆς ἑτέρας στηριζούσης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ θρόνου ὑπάρχοντος λέοντος φιάλην, καὶ Ἀφροδίτης ἐπὶ δελφῖνος καθημένης καὶ στηριζομένης διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δελφῖνος, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατούσης τὸν ἀνεμιζόμενον πέπλον της)[1] δρέπανον σιδηροῦν διατηροῦν ἀκόμη καὶ τὰ ἴχνη τῆς ξυλίνης λαβῆς του, 2 λαβαὶ χαλκαῖ ἀγγείου καταλήγουσαι εἰς κόμβον ῥόδου καὶ κεφαλὴν ὄφεως, δύο μάχαιραι μήκους ὁλικοῦ τῆς μιᾶς 0,73 μ. καὶ τῆς ἄλλης 0,33, ὄστρακον ἀρίστης τεχνοτροπίας τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων παριστάνον ἴσως κεφαλὴν δελφῖνος, τῶν διαφόρων λεπτομερειῶν της δηλουμένων δι᾽ ἐξῃρημένων μελανῶν γραμμῶν, καὶ ὄστρακα μεγαρικοῦ σκύφου παριστάνοντα πολεμιστάς. Τὸ ἐν τῇ **ζ** κάτω ἡμίτομον πίθου ἐσφηνωμένου ἐν τῷ βράχῳ, ἴσως νὰ ἐχρησίμευε καὶ διὰ τὴν μερικὴν καὶ πρόχειρον τῶν ὀμβρίων ὑδάτων συγκέντρωσιν.

Ἐκ τοῦ **ζα** προέρχονται καὶ ἐκ τοῦ ἐκεῖ κατὰ χῶρον ὑπάρχοντος ἀκεραίου καὶ ἐσφηνωμένου ἐν τῷ δαπέδῳ του πίθου (εἰκ. 2 π) φωλεὰ ὁλόκληρος ἀγνύθων, λίθινος πέλεκυς προϊστορικὸς μὴ σχετιζόμενος προφανῶς μετὰ τῆς ἡλικίας τῆς πόλεως, μέγα σιδηροῦν κλεῖθρον, διάφοροι ἧλοι σιδηροῖ, χαλκῆ κεφαλὴ τορευτὴ καὶ τόξον στεφάνης στομίου πίθου φέρον σφράγισμα μονογράμματος ΠΛΡ ἢ ΠΑΡ, ἴσως τοῦ ὀνόματος ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ εὑρεθέντος ἄλλοτε (ΠΑΕ 1932 σελ. 59), ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ σχεδίῳ 2 εἰκονιζόμενον καὶ εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθός του.

Τὸ **ζβ** διατηρεῖ μέρος τοῦ πυρακτωθέντος δαπέδου του (εἰκ. 2 ε), θὰ συνήχετο δὲ μετὰ τοῦ **ζγ** τῆς εἰσόδου δηλ. διὰ θύρας εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ὁ τοῖχος δὲν σῴζεται καλῶς. Χαλκοῦν πλῆρες ἐπίσπαστρον, πτερὰ πηλίνου εἰδωλίου Νίκης τινὸς προφανῶς καὶ πινάκιον μετ᾽ ἐντύπων ἀνθεμίων προέρχονται ἐκ τούτου.

Ἐκ τῶν μικρῶν δωματίων **ζγ**, εἰσόδου προφανῶς τοῦ οἰκήματος, καὶ τοῦ παρακειμένου **ζδ**, ἐκτὸς τῶν διαφόρων ὀστράκων τῶν γενικῶς ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς γνωστῶν, δὲν ἔχομεν ἰδιαιτέρως τι ἐνδιαφέρον εὕρημα.

Τὸ δωμάτιον **ζε** πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ **ζ** καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τοῦ **ζα** διὰ θύρας, μὴ καθοριζομένου τοῦ ἀνοίγματός της ἐν τῷ κατεστραμμένῳ τοίχῳ του, ἀλλὰ ἔχει καὶ ἄλλην εἴσοδον εἰς τὸν δρόμον Α΄ καὶ καθόλου παράδοξον νὰ ἀπετέλει καὶ μονοθάλαμόν τι ἐξάρτημα τῆς ἰδίας ἰδιοκτησίας ἢ

[1] Τὸ Μουσεῖον Θάσου κατέχει ὡραῖον ἑλληνιστικῶν χρόνων γλυπτὸν ἔργον καὶ μέρος παλαιοτέρου ἀναγλύφου ἐκ τῶν προτύπων προφανῶς τῆς μήτρας τοῦ τύπου τοῦ εἰδωλίου ἡμῶν (BCH 1927, 490 εἰκ. 7).

καὶ νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ποτὲ ὡς κατάστημά τι. Ἐξ αὐτοῦ πλὴν βάσεως μικροῦ φιαλιδίου-ληκύθου, δυναμένης νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ τελευταῖα μελανόμορφα, τὰ καὶ πέραν ἀκόμη τῶν ἐρυθρομόρφων συγχρόνως πρὸς ἐκεῖνα ὑπάρχοντα, ἔχομεν καὶ περίπου ἀκέραιον καλυπτῆρα στέγης (0,50×0,20 μ.), χωρὶς νὰ διατηρῇ τὸ ὁλικὸν μῆκός του, δυνάμενον νὰ φθάνῃ καὶ μέχρι 0,60 μ. μήκους, καὶ μέρος προσώπου πηλίνου εἰδωλίου γυναικὸς ἢ θεᾶς τινος.

Τοῦ δωματίου τούτου ἐπεκάθητο τοῖχος μεταγενέστερος φθάνων μέχρι τοῦ ἐπὶ τοῦ ἔναντι δωματίου ε τῆς σκαφῆς 1933 ὑπάρχοντος. Ὑπὸ τὸν τοῖχον τοῦτον κρημνισθέντα εὑρέθη τὸ χαλκοῦν ῥωμαϊκὸν νόμισμα φακέλου ΙΕ', τεμάχια ὑαλίνων ἀγγείων καὶ ὄστρακα ἀρητινά. Ὁ τοῖχος προφανῶς ἀνῆκεν εἰς μεταγενέστερον οἴκημα ἐκ τῆς πιθανῆς καὶ μετὰ τὸ 48 π. Χ. καταστροφῆς τῆς πόλεως, πάντοτε ὑπολειφθείσης ἔστω καὶ ἀραιᾶς τινος κατοικίας της·

3. Οἴκημα Μ2.

Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὑπερμεγέθους αὐλῆς Μ 2 (6,50× 5 μ.) καὶ τῶν δωματίων Μ 1, Μ 3, Μ 4 καὶ Μ 5, ἔχει δὲ δύο εἰσόδους εἰς τὸν δρόμον β', ἐκ τοῦ Μ 1 καὶ Μ 3.

Ἐκ τῆς αὐλῆς Μ 2 προέρχονται 2 χαλκαῖ πόρπαι καλῆς διατηρήσεως, κλειδίον σιδηροῦν μέγα, μεγαρικὸς σκύφος, μέρος στρωτῆρος ἐνεπιγράφου (ἀριθ. 6), ἀκεραία ξύστρα σιδηρᾶ ζυμώματος καὶ τὸ ἀργυροῦν τετράδραχμον τῶν ἀρχόντων φακελ. ΙΖ'. Εἰς τὸ μέσον τῆς Μ 2 ὑπάρχει ἡ ἑστία καὶ ἐνῷ περὶ αὐτὴν δὲν ἔχει καθόλου κεκαυμένας τὰς τρεῖς πλευρᾶς της, καὶ τὸ μέσον τοῦ πλάτους της, πρὸς τὸν τοῖχον, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἐκ τοῦ Μ 1, ἦτο πλήρης ἐπιχώσεως κεκαυμένης καὶ ἀνθράκων. Ἴσως ἡ στέγη τοῦ Μ 1 νὰ ἐξετείνετο ὡς ὑπόστεγον καὶ τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλῆς νὰ περιωρίζετο· ὑπὸ τὸ οὕτω σχηματιζόμενον ὑπόστεγον πίθος ἐσφηνωμένος ἐν τῷ βράχῳ. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν της πολλαὶ ἀγνῦθες εὑρέθησαν καὶ ἀκόνι καὶ τὸ θραῦσμα κεράμου ἐνεπιγράφου ἀριθ. 6.

Τὸ δάπεδον τῆς Μ 2 ἢ μᾶλλον ὁ φυσικὸς βράχος βαίνει κατωφερῶς πρὸς τὰ ΒΔ του, λόγῳ ἐκεῖ ὑπάρχοντος κοιλώματός τινος. Ἐκτὸς τοῦ κοιλώματος αὐτοῦ εὑρέθησαν μεταξὺ συντριμμάτων πλίνθων καταπεσουσῶν προφανῶς ἐκ παρακειμένων τοίχων, πολλὰ τεμάχια πηλοῦ ἐπιφανείας ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιπέδου καὶ λείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ κυματοειδοῦς καὶ διατηρούσης τοὺς τύπους καὶ τὸ σχέδιον τῶν παραλλήλως τοποθετημένων ποτὲ κλάδων, ἐφ οὓς ἠλείφετο ὁ πηλός. Αἱ ἐπαλείψεις αὐταὶ ἐγένοντο εἴτε εἰς ὀροφὰς ἐσωτερικῶς εἴτε εἰς διαφόρους μεσοτοίχους τῶν χωρικῶν τούτων οἰκιῶν, κατὰ τρόπον ἐπιζῶντα εἰσέτι ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι σήμερον. Μεταξὺ αὐτῶν διετηρήθησαν καὶ ξυλίνων δοκῶν τοιαῦται ἐπενδύσεις, ὄχι ὅμως παχυτέρων τῶν 0,10 μ., αἱ ὁποῖαι πυρακτωθεῖσαι κατὰ τὴν πυρκαϊὰν διετηρήθησαν μέν, δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῶσι βεβαιότατα. Αὐταὶ ἀκριβῶς αἱ πήλιναι

ἐπαλείψεις μᾶς ἐπιβάλλουν καὶ τὴν ἐκδοχήν, μήπως αἱ αὖλαὶ αὗται αἱ ἑστιοφόροι εἶχον μόνον ἄνοιγμά τι ἄνωθεν τῆς ἑστίας, (πρβλ. ὀπαῖον Μυκηναϊκῶν χρόνων), τὸ πρὸς αὐτὰς δὲ μέρος τῆς ὀροφῆς ἢ καὶ τῶν ἁπλῶς ἐκτεινομένων γείσων τῶν πέριξ δωματίων εἶχον ἀνάγκην πηλίνης ἐπαλείψεως, ἧς λείψανα ἴσως τὰ ἐν τῷ κοιλώματι εὑρεθέντα τεμάχια, τὰ ὁποῖα δυνατὸν βεβαίως νὰ προέρχωνται καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα ἀνοίγματα τῶν μεσοτοίχων τοῦ οἰκήματος καταπεσόντα ἐκεῖ. Μεταξὺ τῶν συντριμμάτων τούτων εὑρέθη μικρὸν σφαιρικότερον τῶν μακροστένων δακρυδόχων ἀγγεῖον, μετὰ γραμμωτοῦ τινος

Εἰκ. 3. Κόκκοι σίτου ἀπηνθρακωμένοι

διακόσμου ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ στιγμῶν ἐκ κεκαυμένου λευκοῦ ποτε βερνικίου, οἷον τῶν ἑλληνιστικῶν λαγύνων.

Ἐκ τοῦ Μ1 (3,50×5 μ.) προέρχονται: λεπτοτάτη χαλκῆ βελόνη ῥαψίματος ἀρίστης διατηρήσεως, κακοτέχνου εἰδωλίου γυναικὸς πρόσθιον μέρος, κοχλιαρίου χαλκοῦ μέγα μέρος, 2 σιδηραῖ λόγχαι μήκους 0,50 μ., ἀκμὴ σιδηρᾶ ἀκοντίου, θραῦσμα πίθου φέρον ἐγχάρακτον πλοιόσχημον κόσμημα, μυλόλιθος, σφονδύλιον πήλινον, ἀκόνι, ἧλοι σιδηροῖ, σιδηροῦν περιέργου μορφῆς ἐργαλεῖον γεωργικῆς χρήσεως, οἷος ὁ λίσγος, ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν τῷ **κγ** εὑρεθὲν τῷ 1933, πυθμὴν ληκυθίου βερνικίου καλῆς ἐποχῆς καὶ κεραμίδες φέρουσαι τόξον κυκλικῶν ὀπῶν. Παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ Μ1 μεταξὺ ἀνθράκων, ἐκ δοκῶν ἀπηνθρακωμένων καὶ θραυσμάτων πίθου, εὑρέθη ἀρκετὴ ποσότης σίτου ἀπηνθρακωμένου ἐν κλειστῷ χώρῳ (πίθῳ πρὶν καταθραυσθῇ), ἄριστα διατηρουμένων τῶν κόκκων (εἰκ. 3) ἀκόμη καὶ τῆς ὀλιγίστης ποσότητος τῆς ὑπαρχούσης κριθῆς διακρινομένης. Ὁ πίθος ὅπου ἐφυλάσσετο ὁ σίτος ἦτο συγκεκολλημένος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ διαφόρων

μολυβδίνων συνδέσμων καταπακέντων, μετατραπεὶς οὕτω εἰς σκεῦος ξηρῶν καρπῶν μετὰ τὴν συγκόλλησίν του. Ἐκ τούτου καὶ μέρος ἐπαλείψεως ὀροφῆς, χωρὶς ὅμως νὰ φέρῃ ἴχνη ἀσβέστου, ἀλλὰ δύο διαφόρου λεπτότητος στρώματα πηλοῦ.

Ἐκ τοῦ Μ3 τετραπλεύρου δωματίου (3,50×3,50 μ.) προέρχονται τὰ νομίσματα φακέλου ΙΔ΄, περόνη χαλκῆ κομμώσεως, μυλολίθου τμῆμα, πίθος δὲ εὑρίσκεται ἐσφηνωμένος ἐν τῷ δαπέδῳ του. Τὸ Μ3 ἔχει εἴσοδον εἰς τὸν δρόμον β΄, καὶ ἐπικοινωνεῖ καὶ μετὰ τοῦ Μ4 ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχομεν ἐνδιαφέρον τι εὕρημα. Μ5. Ἐκ τούτου ἔχομεν μέρος στρωτῆρος ἐνεπιγράφου ἀρ. 5 καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμισμα Δυρραχίου.

Εἰκ. 4. α = ὁ δρόμος α΄, β = ὁ δρόμος β΄.

4. Οἴκημα **ω**.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς οἴκημα ἐν μέρει μόνον σκαφὲν φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κεντρικοῦ πάλιν πυρῆνος ἢ αὐλῆς του **ω**, **ω1**, ὅπου ἴσως καὶ ἡ εἴσοδος του, **ω2**, **ω3** καὶ **ω4** μόλις φαινομένου ἐν τῷ σχεδίῳ 1, ὅπου οἱ 2 πίθοι καὶ ἄλλων ἴσως ἀκόμη ἀσκάπτων.

Ἐκ τῆς αὐλῆς **ω** προέρχονται τὰ νομίσματα φακέλων ΚΑ - ΚΖ καὶ παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν της πίθος ἐσφηνωμένος ἐν τῇ θέσει του, ἐκ τῶν **ω2** καὶ **ω3** δὲν ἔχομέν τι τὸ ἐξαιρετικὸν ὡς εὕρημα.

Ἐκ τοῦ **ω1** ἔχομεν τὰ νομίσματα φακέλων ΙΗ, ΙΘ, Κ, δύο τεμάχια λαβῶν χαλκῶν προχοῶν, ἥλους σιδηροῦς ἀρκετούς, τῶν ὁποίων τὸ ὀξὺ ἄκρον εἶναι εἰς ἴσην εἰς ὅλους ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπόστασιν λυγισμένον, ὅπερ σημαίνει ὅτι διήρχετο ὁλόκληρον τὸ πάχος τοῦ ξύλου καὶ μετὰ ἐλυγίζετο ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας του, ἄρα ἔχομεν ἐμμέσως δι᾽ αὐτῶν καὶ τὸ πάχος τοῦ ξύλου, εἰς ὃ ἦσαν καρφωμένοι, ἀνερχόμενον εἰς 0,08 μ., διότι τόση εἶναι ἡ ἀπόστασις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἥλου ἀπὸ τοῦ λυγισμένου ἄκρου του, καὶ χαλκοῦν κρίκον κοσμούμενον διὰ κεφαλῆς πνηνοῦ.

Δρόμος Β΄.

Ἐκ τοῦ νοτιωτάτου σημείου τῆς σκαφῆς καὶ ἐκ τῆς γωνίας τοῦ **κδ** δωματίου ἀρχίζει ὁ β΄ δρόμος τῆς πόλεως, παραλλήλως βαίνων πρὸς τὸν α΄, τοῦ αὐτοῦ μήκους ἀλλὰ κατά τι πλατύτερος ἐκείνου (εἰκ. 4). Δὲν παρουσιάζει καὶ

αὐτὸς στρῶσίν τινα, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὸν φυσικὸν βράχον τοῦ λόφου χωρὶς νὰ εἶχέ ποτε, καθὼς φαίνεται, ὑπόνομόν τινα ἢ ἄλλο μέσον ἐκροῆς τῶν ὀμβρίων ὑδάτων. Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ δρόμου β΄ εὑρέθησαν: τὰ νομίσματα φακέλων Α΄, Ϛ΄, Ζ΄, Ι΄, ΙΑ΄, χαλκοῦ λέβητος χονδροειδὴς λαβή, μέγα μέρος σκύφου μεγαρικοῦ ἐκ πολλῶν τεμαχίων, φέροντος ὑπὸ τὸν πλοχμὸν τὸν κοσμοῦντα τὴν στεφάνην του σειρὰν μορφῶν ἐκτύπων, ἄνωθεν δὲ δύο ἀναγινώσκονται αἱ ἐπιγραφαὶ «Μίμνερμος, Ναννὼ» φαίνεται ὅτι ὁ σκύφος ἔφερε σειρὰν ὁλόκληρον ποιητῶν[1]—πηλίνη προχοὴ ἀγγείου καταλήγουσα εἰς λεοντοκεφαλὴν καὶ ὁ κέραμος ἀριθ. 4 ὁ φέρων δύο σφραγῖδας.

Καθὼς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ σχεδίου 1 αἱ εἴσοδοι τῶν οἰκημάτων δὲν κεῖνται ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δρόμου, ὥστε νὰ εἶναι ἔναντι ἀλλήλων αἱ δύο διαφόρων οἰκημάτων αὐταὶ εἴσοδοι, ἀλλὰ ἑκάστη σειρὰ οἰκημάτων ἔχει ἐπὶ ἑνὸς τῶν δύο δρόμων τὰς εἰσόδους της, ὑπαγορευομένου τούτου ὑπὸ τῆς στενότητος τοῦ δρόμου καὶ τοῦ χώρου ἴσως.

Στρωτῆρες κέραμοι ἐνεπίγραφοι.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐκ τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς προῆλθον 6 θραύσματα πηλίνων κεράμων στρωτήρων, φέροντα πάντα τὴν σφραγῖδα: «βασιλέως Φιλίππου», καὶ ἐκ τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ «ἐπὶ τὰ λαιά» εἰς δύο σειρὰς γραμμάτων, χωρὶς νὰ διατηροῦν δὲ οὐδαμοῦ ὑπάρχουσαν ἀσφαλῶς ποτε ἐπάλειψιν βερνικίου τινός. Τὰ θραύσματα ταῦτα μετά τινων ἑτέρων εὑρεθέντων κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως ὅλων τῶν σειρῶν τῶν χονδρῶν κεράμων τῆς σκαφῆς ἀπὸ τοῦ 1930 κ.ἑξ. εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἀριθ. 1. (εἰκ. 5). Ἐκ τοῦ **κζ**. Διαστάσεις σῳζομένου τμήματος στρωτῆρος 0,31×0,20 μ. πάχος 0,04-0,02 μ. Πηλὸς καθαρὸς καὶ καλῶς ὠπτημένος. Διαστάσεις γραμμάτων 0,010-0,012 μ. Διαστάσεις κοίλου σφραγῖδος σῳζομένου 0,070×0,035 μ.

1

[1] Περὶ τῶν ἀγγείων τούτων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλοτε εὑρεθέντων ὁμηρικῶν σκύφων τῆς σκαφῆς, ἐκτὸς τῆς θεμελιώδους μελέτης τοῦ Carl Robert, Homerische Becher, Fünfzigstes Programm zum Winckelmannsfeste 1890, καλὴν βιβλιογραφίαν ἔχει καὶ ὁ Κυπαρίσσης ΑΕ 1914 σ. 210 κἑξ.

Ἀριθ. 2. Ὁμοίως ἐκ τοῦ κζ κεκαυμένος. Διαστάσεις θραύσματος 0,25 × 0,11, ἐκ δύο συγκολλουμένων θραυσμάτων πάχος 0,02 μ. Διαστάσεις σφραγῖδος 0,085 × 0,035 μ. (ἀκεραίας): ὕψος γραμμάτων τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ ἀριθ. 1.

Ͻ · ЭΛΙϽΑ[Β]
ΥΟΓΓΙΛΙ[Φ] 2

Ἀριθ. 3. Ἐκ τοῦ κη. Διαστάσεις σῳζομένου θραύσματος 0,18 × 0,14 μ. Πηλὸς καθαρός, ὄχι καλῆς σκληρότητος λόγῳ ὑγρασίας τῆς ἐπιχώσεως. Διαστάσεις σφραγῖδος 0,085 × 0,035 μ. Ὕψ. γραμμάτων τὸ αὐτὸ περίπου πρὸς τὰ προηγούμενα.

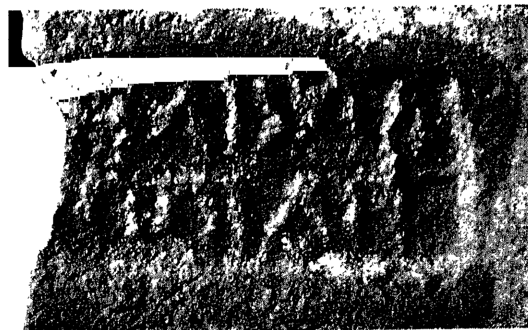
Εἰκ. 5. Σφραγὶς κεράμου ἀριθ. 1.

ϽΩ ЭΛΙΣΑΒ
ΥΟΓΓΙΛΙΦ 3

Ἀριθ. 3 α. Διαστάσεις κεράμου σῳζομένου 0,17 × 0,25, πηλὸς ἀκάθαρτος χονδρόκοκκος. Ἡ σφραγὶς ἐπὶ τῆς κυρτῆς τοῦ στρωτῆρος (κάτω) ἐπιφανείας, τῆς σχετικῶς ἀνωμάλου, διὸ καὶ ἀμελῶς ἀποτυπωθεῖσα.

. . ЭΛΙΞΑΒ
ΥΟΓΓΙΛΙΦ 4

Ἀριθ. 3 β. (εἰκὼν 6 καὶ 7). Διαστάσεις θραύσματος 0,16 × 0,19, πηλὸς χονδρόκοκκος. Διαστάσεις σφραγῖδος 0,070 × 0,035 μ.

Εἰκ. 6. Σφραγὶς κεράμου ἀριθ. 3 β.

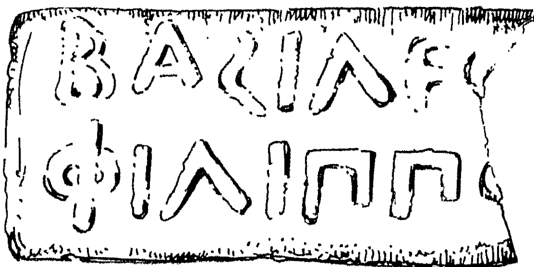
[Ͻ]Ω ЭΛΙΣΑΒ
[Υ]ΟΓΓΙΛΙΦ 5

Ἀριθ. 3 γ. Διαστάσεις θραύσματος 0,15 × 0,10 μ.· μόλις διατηροῦνται τὰ τελευταῖα γράμματα τῶν λέξεων.

ϽΩ[ЭΛΙΣΑΒ]
ΥΟΓ[ΓΙΛΙΦ] 6

Σφραγῖδες 2-3-4-5-6-7. Ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἐξ ἀριστερῶν. Ὁ τύπος τῶν γραμμάτων ὅμοιος τοῦ τῆς σφραγῖδος 1.

Ἀριθ. 3 δ καὶ 3 ε. Δύο μικρότατα τεμάχια διατηροῦντα τὸ γράμμα Β μόνον καὶ τὰς καταλήξεις - ου καὶ - ως. Τὰ τεμάχια ἀριθ. 3α - 3ε προέρχονται ἐκ τῶν σειρῶν τῶν προηγουμένων σκαφῶν καὶ δὴ τοῦ 1930-31.

Εἰκ. 7. Κάτω σχέδιον τῆς σφραγῖδος ἀριθ. 3 β. Ἄνω τῆς ἰδίας ἀντεστραμμένον, τοῦ κ. Ζιλλιερόν.

Εἰκ. 8. Σφραγῖδες κεράμου ἀριθ. 4.

Ἀριθ. 4 (εἰκ. 8). Ἐκ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ δρόμου Β'· πηλὸς καθαρός. Διαστάσεις θραύσματος 0,14 × 0,08 μ. Διαστάσεις σφραγῖδος 0,085 × 0,035 μ.

ƆΩƎΛΙΣΑΒ 7
ΥΟΠΠỊΛ̣[ΙΦ]

Παρὰ τὴν σφραγῖδα ταύτην ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ἧς τὰ γράμματα... ΙΝΟ .... μόνον ἀναγινώσκονται. Ἴσως νὰ ἔγραφε κάμ]ινο[ς δεῖνος], κατ' ἐπιτυχῆ εἰκασίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Κουγέα, ἢ ἐν γένει περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐργοστασίου νὰ ὡμίλει.

Ἀριθ. 5. Ἐκ τοῦ Μ 5 θραῦσμα 0,18 × 0,09.

Ἀριθ. 6. Ἐκ τοῦ Μ 2 μικρὸν θραῦσμα μόνον τὸ ὄνομα Φιλίππ[ου] διασῷζον καὶ ἴχνη τῶν κάτω ἄκρων γραμμάτων τῆς λέξεως Βασιλέως.

Μεταξὺ ἀπειραρίθμων θραυσμάτων στρωτήρων καὶ καλυπτήρων κεράμων, εὑρεθέντων καθ' ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε περιόδους τῆς σκαφῆς, τύπου ἀμφικύρτου ἐλαφρῶς στρωτῆρος καὶ ἡμικυκλικοῦ καλυπτῆρος, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἔχομεν τὰς πιθανὰς διαστάσεις στρωτήρων μὲν 0,40 × 0,60 μ. καλυπτήρων δὲ 0,60 × 0,20 μ., εὑρέθησαν μόνον τὰ ἀνωτέρω ἀριθμηθέντα ἕνδεκα τεμάχια ἐνεπίγραφα. Δὲν εἶναι δὲ μόνον αἱ ἀναλογίαι τῶν σῳζομένων ἐνεπι-

γράφων θραυσμάτων μικραὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν μὴ ἐνεπιγράφων, ἀλλὰ καὶ αἱ διαστάσεις τῶν τεμαχίων τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ συμπεραινόμενον μέγεθος 0,40×0,60, ἐξαγόμενον ἐκ μεγάλων θραυσμάτων μέχρι 0,58 μ. μήκους. Μήπως λοιπὸν οἱ ἐνεπίγραφοι κέραμοι εἶναι ὑλικὸν προτέρας χρήσεως καὶ ὄχι σύγχρονον πρὸς τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ζωῆς τῆς πόλεως;

Ἐὰν ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν εἰκόνων 5, 6, 7 καὶ 8, βλέπομεν ὅτι γράμματά τινα τῶν σφραγισμάτων τούτων διαφέρουν ἀρκετὰ τῶν ἐπὶ σκληρᾶς ὕλης, μαρμάρου π.χ. χαραττομένων ἐπιγραφῶν, καὶ ἑπομένως δὲν θὰ εἶναι δικαία ἡ τελεία σύγκρισις τῶν τύπων των πρὸς τοὺς γνωστοὺς κατὰ καιροὺς τύπους τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν. Τοῦτο ἐτόνισεν ἤδη ὁ Dumont[1] εἰπὼν ὅτι αἱ ἰδιορρυθμίαι τῶν ἐπὶ κεράμων ἐντύπων ἐπιγραφῶν καὶ οἱ τύποι τῶν γραμμάτων των μᾶλλον τὴν παλαιογραφίαν ἐνδιαφέρουν καὶ εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ ἔρευνά των, διετήρησαν δὲ τύπους γραμμάτων μὴ διασωθέντας διὰ τῶν ἐπὶ μαρμάρων ἐπιγραφῶν καὶ εἶναι δείγματα γραφῆς ὀφειλόμενα εἰς ἁπλοῦς ἐργάτας καὶ τεχνίτας.

Τὰ γράμματα τῶν σφραγισμάτων Φλωρίνης, ὄντα ἔκτυπα ἀνάγλυφα[2] ἐπὶ προστύπου κοίλου τετραπλεύρου βάθους, μαρτυροῦν τὴν ἐπὶ πηλοῦ κατασκευασθεῖσαν μήτραν των καὶ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ χάραξιν ἐπ' αὐτῆς τῶν γραμμάτων, ἐνῷ θὰ ἔπρεπεν ἀντιστρόφως, ὥστε τὸ σφράγισμα νὰ μὴ βαίνῃ ἀντιστρόφως ἀναγινωσκόμενον σήμερον. Αἱ διαστάσεις αἱ μέσαι τῶν σφραγίδων εἶναι 0,085×0,035 μ. χωρὶς βεβαίως ὅλαι αἱ σφραγῖδες αἱ σῳζόμεναι νὰ εἶναι διὰ τῆς αὐτῆς μήτρας πιεσμέναι· ἀναμφιβόλως θὰ ἦσαν πολλαί μέν, ἀλλ' ὀλίγον διαφέρουσαι μεταξύ των (πρβλ. εἰκ. 6 καὶ 8).

Ἂν καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ μέχρι τοῦδε ἐν ἀνασκαφαῖς εὑρεθέντες ἐνεπίγραφοι κέραμοι[3], δυστυχῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκριθῶσιν πρὸς ἐκείνους οἱ ἡμέτεροι, τελείως διότι καὶ διὰ τὴν χρονολογικὴν ἑρμηνείαν καὶ καθαρισμὸν ὅλων αὐτῶν τῶν εὑρημάτων μᾶλλον ἱστορικοὶ συνδυασμοὶ καὶ γεγονότα

---

[1] Dumont, Inscriptions Ceramiques, Arch. Miss. Scient. VI, σ. 37.

[2] Ἔνθ' ἀν. σ. 55.

[3] Μακρὰν βιβλιογραφίαν περὶ τῶν εὑρημάτων τούτων μοι παρεχώρησεν ὁ κ. Α. Ὀρλάνδος. Εὐχαριστῶ καὶ ἐνταῦθα θερμῶς τὸν κ. Ὀρλάνδον παραθέτω τὴν κυριωτέραν σειράν. Ἀβῶν, JHS 1896. σ. 298. Ἀθηνῶν, BCH 1888. σ. 356. Ἀμυκλῶν, Van Hook BPW 1904, 1470. Δωδώνης, Carapanos p. III, pl. LXI, 11, 12. Ἐλατείας, Paris Élatée, 110-118. Ἐλευσῖνος, ΑΕ 1896 σ. 251. Ἐπιδαύρου, Cavvadias Fouilles I, 107, 247. Ἐρετρείας, παρὰ Richardson Argire Heraeum σ. 217. Ἡραίου Ἄργους, τοῦ ἰδίου Stampeld Tiles from Argire Heraeum, AJA 1894 no 3. Λυκοσούρας, ΑΔ 1889, σ. 160. Μαντινείας, Fougéres Mantinée, 539. Μεγαλοπόλεως, Gardner Excav. at Megalopolis 140, 4 καὶ JHS 1893, 336. Οἰνιαδῶν, B. Powell AJA 1904, 170. Πειραιῶς, BCH XII, 351, 352. Περγάμου, Fränkel, Inschriften von Pergamos II, σ. 394 κἑξ. Σπάρτης, BSA XII, 346. Mus. Catal. 712, BSA XIII, 56, 39, 41, 14. Τανάγρας, Paris ἔ.ἀ.

ἐχρησιμοποιήθησαν, παρὰ οἱ τύποι τῶν γραμμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ σύγκρισις τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν πρὸς τοὺς καθιερωμένους τύπους τῶν γραμμάτων τῶν ἐπὶ σκληρῶν ὑλῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλὰ καὶ κυρίως πρὸς τοὺς τύπους τῶν παλαιογραφικῶς ἀρχαιοτάτων μνημείων τῆς ἐπισεσυρμένης (cursive) γραφῆς, τῶν παπύρων δηλ. νομίζομεν ὅτι μᾶλλον ἐπιβάλλεται. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἴσως καὶ ἡ ὄχι ἄδικος ὑπόθεσις, ὅτι ἡ χάραξις τῆς μήτρας τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν ὀφείλεται ὄχι εἰς λιθοξόον γνώστην τῶν τύπων τῶν ἐπὶ μαρμάρων συγχρόνων ἐπιγραφῶν, ἀλλὰ εἰς ἁπλοῦν ἐργάτην τινὰ τοῦ πλινθοποιείου, ὅπου ἐγένετο ἡ παραγγελία τῶν κεράμων τούτων.

Τὰ γράμματα ΒΑΠ ἢ καὶ ΠΟΛΦ τῶν σφραγίδων τούτων δὲν ἀπέχουσι καὶ πολὺ τῶν τύπων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ Δ΄ ἀκόμη π.Χ. αἰῶνος [1], ἐὰν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν φθορὰν τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ τῶν κεράμων ἐκ διαφόρων καιρικῶν καὶ ἄλλων ἐπιδράσεων ἢ αἰτίων.

Ὁ τύπος τοῦ γράμματος ϛ = Σ εἶναι περίεργος, διότι, ἐνῷ εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως εἶναι μία ἀμβλεῖα γωνία μὲ ὀλίγον ἀνεστραμμένον τὸ ἄνω ἄκρον της, ὥστε νὰ φαίνεται κἄτι παρόμοιον πρὸς τὸ ἀρχαϊκὸν ϛ, ἄσχετον ἴσως, εἰς τὸ τέλος καθὼς καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ἐπιγραφῆς ἀριθ. 2. εἶναι μηνοειδὲς c. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἀριθ. 3α φαίνεται νὰ ἦτο τετρασκελὲς Σ. Εἰς τὸν πάπυρον τῆς Ἀρτεμισίας [2] τὸν ἀρχαιότερον (Γ΄ π.Χ. αἰὼν) μετὰ τὸν πάπυρον τοῦ Τιμοθέου (Δ΄ π.Χ. αἰών), τὸ Σ παρίσταται δι' ἁπλῆς γωνίας ἀμβλείας ὁμοιαζούσης πρὸς τὸ ἡμέτερον γωνιῶδες σίγμα, χωρὶς ὅμως τὸ ὀλίγον ἀναστρεφόμενον ἄκρον του, περίπου δηλ. 〉. Ὡς ἁπλῆ γωνία τὸ 〉 = Σ ἀπαντᾷ εἰς μολυβδίνους καταδέσμους παλαιοτέρους τοῦ ἔτους 361 π.Χ. [3].

Τὸ ϵ εἶναι μηνοειδές. Ὁ τύπος ὅμως οὗτος τοῦ ϵ καὶ τοῦ c = Σ εἶναι ἤδη γνωστὸς εἰς ἀττικὰς ἐπιγραφὰς ὅρων καὶ ὑποθηκῶν τοῦ Δ΄ π.Χ. αἰῶνος [4],

---

[1] W. Larfeld, Handb. griech. Epigr. II σ. 457.

[2] Gardthausen, Griech. Palaeographie II, σ. 106. Thompson - Λάμπρου σ. 215. Wilamowitz, Der Timotheos Papyrus, Wissenschaftliche Veröffentlichungen der deut. Orient. Gesellschaft, Heft 3, taf. III κἑξ.

[3] Ziebarth, Sitz. - Ber. d. Berl. Akad. Philos. - Hist. Klasse 1934, XXX III σ. 8. καὶ Α. Κεραμοπούλλου ΑΕ 1933 σ. 66 προσθήκη, ὅπου ἐξαίρεται ἡ σημασία τῶν κεραμικῶν εὑρημάτων.

[4] W. Larfeld, Griech. Epigr. 1914 σ. 271, διὰ τὸ ϵ τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς μίαν διόρθωσιν τῆς ἐπιγραφῆς IG II[1] 17α, [15] τοῦ ἔτους 378 - 7 π.Χ. ἐπιγραφὴν τῆς β΄ ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν συμμαχικὸν πίνακα ἐπὶ Ναυσινίκου ἄρχοντος, εἰς ὅρον IG II[2] 1137, [8] τοῦ ἔτους 305 - 4 ἢ 304 - 3 π.Χ. εἰς ἐπιγραφὴν μάλιστα IG II[1] 236. [8] τοῦ ἔτους 313 π.Χ. γράφεται ϵ = C ἀντὶ δηλ. τοῦ μηνοειδοῦς σίγμα· ἐ. ἀ. σ. 273 διὰ τὸ C = σίγμα, εἰς ὅρον ἀττικὸν IG II[2] 1152 ἐν συγκρίσει πρὸς II[2] 1077, 1079, 1139, 1140, 1152. Köhler Ath. Mitt. II, 281. IG II[2] 834 c, 93 ἔτους 325 π.Χ.

καὶ εἰς ἄλλας κεραμικὰς ἐπιγραφάς, ἀμφορέων ὦτα π.χ., πέραν τῶν χρόνων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἀνερχομένας[1]. Ἄλλως τε ἡ χειρόγραφος (cursive) ἢ ἐπισεσυρμένη γραφή, ἀδιάφορον ἂν ἦτο δύσκολον νὰ παραδοθῇ, ὅπως ἡ παραδεδομένη ἐπὶ ἐπιγραφῶν, εἶναι πάντοτε παλαιά, παλαιοτέρα τῶν ἀραιῶν πως διατηρουσῶν χαρακτηριστικὰ αὐτῆς σημεῖα ἐπιγραφῶν ἐπὶ λίθων, ὅπως εἶναι αἱ μνημονευόμεναι ἐν τῇ ἀνωτέρω ὑποσημειώσει. Αὐτὴ ἦτο ἡ γραφὴ ὅλου τοῦ τότε γράφοντος κόσμου, ἐκτὸς βεβαίως τῶν χαραττόντων ἐπὶ λίθων ἐπαγγελματικῶς εἰδικῶν καὶ πειθόμεθα περὶ τούτων ἐξ ὅσων ὁ Larfeld[2] λέγει, ἐπικαλούμενος ἀκόμη καὶ τὴν παρομοίωσιν τοῦ ἰαμβοποιοῦ Αἰσχρίωνος[3] λέγοντος «οὐρανοῦ σίγμα» τὸ c.

Τὸ ω, μόνον ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1. ἐπιγραφῇ σῳζόμενον καλύτερον, εἶναι τύπου ἐνδιαμέσου μεταξὺ τοῦ Ω τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τοῦ ω τῶν μεταγενεστέρων χειρογράφων καὶ ἐπιγραφῶν. Εἶναι μετάβασις ἐκ τοῦ Ω πρὸς τὸ ω, διότι ἡ μεσαία κορυφή του ὄχι μόνον εἶναι ὑψηλοτέρα τῶν δύο ἀκραίων (βλ. εἰκ. 5), ἀλλὰ καὶ καμπύλη[4], συγκρινόμενον δὲ πρὸς τὸ ω τῶν χειρογράφων, εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν παπύρων Ἐλεφαντίνης τοῦ ἔτους 311-310 π.Χ. καὶ δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ τῆς Ἀρτεμισίας καὶ Τιμοθέου. Αἱ ἐπὶ κεράμων ἀναφερθεῖσαι ἐπιγραφαί, αἱ ἐξ ὅλης περίπου τῆς Ἑλλάδος γνωσταί, ἀναφέρουν εἴτε τὸ ὄνομα ἄρχοντος ἢ ἀρχιτέκτονος ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ κεράμωσις ἱεροῦ τινος ἢ ἄλλου κτιρίου, ὅπου μάλιστα πολλάκις καὶ τὸ ἐργοστάσιον τοῦ κεραμοποιοῦ ἀναφέρεται (Σπάρτης καὶ Ἐλατείας - ἐργώνου Δαματρίου), εἴτε ἁπλῶς τὸ ὄνομα τῆς λατρευομένης ἐκεῖ θεᾶς (Δεσποίνας, Λυκοσούρας), εἴτε τὴν ἀποστολὴν τοῦ κτιρίου, ὃ ἐκάλυπτεν ὁ κέραμος (τειχῶν, ἱερῶν, ἱερέων [οἰκήματος], βασιλείων, βασιλικῆς [στοᾶς] Περγάμου), εἴτε ἁπλῶς τὴν λέξιν δαμοσία [κέραμος] (Πειραιῶς), εἴτε μονόγραμμά τι π.χ. τοῦ βασιλέως Ἀττάλου ἐν Περγάμῳ ἢ ἁπλοῦν ὄνομα, ὅπως Φιλίπ[που] ἐξ Οἰνιαδῶν ἀνασκαφῆς, ἢ Ἀντωνείνου (Ἐπιδαύρου) κλπ., ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ὑπὸ τῶν προσώπων αὐτῶν ἐγένετο ἡ δαπάνη τῆς κεραμώσεως ἢ φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται καὶ περὶ βασιλέων, ἴσως καὶ χρονολογικήν τινα ἀποστολὴν νὰ ἔχωσιν αἱ σφραγῖδες (πβ. Περγάμου), ἀλλὰ διὰ δημόσια κτίρια ἢ ἱερὰ κλπ., ὄχι δὲ διὰ στέγασιν οἰκιῶν ἰδιωτικῶν.

Μεταξὺ τῶν ἀναφερθέντων κεραμικῶν ἀνωτέρω τούτων εὑρημάτων

---

[1] Dumont ἔ. ἀ. σ. 37.

[2] ἔ. ἀ. σ. 265. Α. Κεραμοπούλλου ΑΕ 1914 σ. 137 σημ. 1.

[3] Αἰσχρίων ἰαμβοποιὸς σύγχρονος Ἀριστοτέλους περὶ τὸ 330 π.Χ. βλ Pauly-Wissowa ἐν λ. Αἰσχρίων 7.

[4] Larfeld ἔ. ἀ. σ. 273 ἐπιγραφαὶ IG II[1] 573 (350 π.Χ.) καὶ 721 (328 π.Χ.) ὅπου ἤδη ἀρχίζει καὶ ἐπὶ λίθων τὸ φαινόμενον, Λάμπρου ἔ. ἀ. σ. 216 καὶ Gardthausen ἔ. ἀ. σ. 107 καὶ πίν. III.

ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν δύο θραύσματα τῶν Οἰνιαδῶν (AJA 1904 σ. 170) φέροντα τὴν λέξιν Φιλίπ[που]. Ὁ μελετήσας αὐτὰ B. Powell λέγει ὅτι εἶναι τὸ ὄνομα Φιλίππου Ε΄ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, εἰσβαλόντος εἰς Ἀκαρνανίαν τῷ 219 π.Χ. (Πολύβιος IV, 65) καὶ καταστρέψαντος τὸ Παιάνιον, ἐπανοικοδομήσαντος δὲ προφανῶς ἐκ τῶν ὑλικῶν του τοὺς πύργους Οἰνιαδῶν, χρησιμοποιήσαντος ὅμως διὰ τὴν στέγασίν των κεράμους φερούσας τὸ ὄνομά του, ἂν καὶ φαίνεται ἐκ τῆς παρατεθειμένης ἐν τῇ μελέτῃ εἰκόνος, ὅτι μόνον τὴν λέξιν Φιλίπ[που] καὶ ὄχι καὶ βασιλέως συγχρόνως νὰ ἔφερον οἱ κέραμοι. Ἡ ἱστορικὴ μᾶλλον ἑπομένως μαρτυρία ἤγαγεν εἰς τὴν συσχέτισιν αὐτῶν πρὸς τὸν Φίλιππον Ε΄, τὸν καὶ ἄλλους Γ΄.

Οἱ ἡμέτεροι κέραμοι δεικνύουν ὄχι μόνον ὅτι ὑπὸ Φιλίππου τινὸς τῶν Βασιλέων Μακεδονίας ἐγένετο ἡ παραγγελία των, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐργοστασίου εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατασκευή των ἔφερον, διότι ἡ β΄ ἐπιγραφὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 (εἰκ. 8) κεράμου καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἔφερε τὴν λέξιν κάμ]ινο[ς δεῖνος], πάντως περὶ τοῦ ἐργοστασίου θὰ ὡμίλει.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε τμημάτων τῆς ἀνασκαφῆς, ὅπου εὑρέθησαν τὰ παλαιότερα, ὅπως ὑπεθέσαμεν ἀνωτέρω ὑλικὰ ταῦτα, δὲν ἔχομεν κανένα δημοσίας ἐμφανίσεως κτίριον (ἡ ἐν τῇ ὑποσημειώσει σελ. 97 ἀναφερομένη ἄμπελος ἀπέχει τοὐλάχιστον 400 μ. μακρὰν τοῦ σκαφέντος σημείου) καὶ ἑπομένως ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰς οἰκίας τῆς πόλεως καὶ ὄχι ἄλλα κτίριά της ἐπρόκειτο νὰ στεγάσουν οἱ κέραμοι οὗτοι, οἱ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου παραγγελθέντες. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἰσχύει μέχρι νεωτέρου εὑρήματος δημοσίου τινὸς κτιρίου ἢ ἱεροῦ μεταξὺ τῶν οἰκημάτων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ φέρουν οἱ παραγγελθέντες κέραμοι, οἱ προοριζόμενοι διὰ τὴν στέγασιν ἰδιωτικῶν οἰκημάτων πόλεώς τινος, τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἴσως νὰ σημαίνῃ ὅτι πρόκειται περὶ συγχρόνου εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο στεγάσεως καὶ συνοικισμοῦ τινος πολιτῶν, βασιλικῇ διαταγῇ καὶ θελήσει γενομένου.

Ἑπομένως ὑπὸ Φιλίππου τινὸς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἐκτίσθη ἢ συνῳκίσθη ἡ πόλις ἡμῶν, ἀφ' οὗ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν τὴν χρῆσιν τῶν κεράμων τούτων πρὸς τὸ παρὸν εἰς ἄλλην χρῆσιν, διότι καὶ τῶν τειχῶν ἀκόμη καλύμματα ἂν ἦσαν, εἶναι τὸ αὐτό, ἀφοῦ τοὺς ὀπισθίους τοίχους τοὺς τυφλοὺς τῶν ἀκραίων οἰκημάτων ὁ καθηγητὴς Α. Κεραμόπουλλος [1] δέχεται σχηματίζοντας τὰ τείχη. Καὶ τώρα εὐλόγως προβάλλεται τὸ ἐρώτημα, ποῖος εἶναι ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ κτίσας τὴν πόλιν;

Ἀποβλέπων τις εἰς τὰ τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς τῆς πόλεως ἡμῶν εὑρήματα, ἀμέσως θὰ ἤθελε ἴσως δεχθῇ ὅτι ὁ Φίλιππος αὐτὸς εἶναι ὁ Ε΄ (Γ΄ κατ' ἄλλους) βασιλεύσας ἀπὸ 221-179 π.Χ. (Beloch IV 2 σελ. 138). Ἡ

[1] ΠΑΕ 1933 σ. 59.

κάλυψις ὅμως διὰ κεράμων ἐνεπιγράφων καὶ ὁ συνοικισμὸς πόλεως ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ε΄ ἤδη εἰς τὸν β΄ π.Χ. αἰῶνα δὲν εἶναι δύσκολος καὶ καθυστερημένος κατόπιν τῆς τοσαύτης ἀκμῆς τῆς Μακεδονίας εἰς ἐκπολιτιστικὴν κίνησιν ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων καὶ δὴ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντα; Ἡ ἀνωτέρω προσπάθεια χρονολογίας τοῦ τύπου τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν πάντοτε ἐκτὸς τῆς φθορᾶς τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς μήτρας καὶ τοῦ ὅτι ἡ χάραξις τῆς μήτρας ὀφείλεται ὄχι εἰς λιθοξόου τὴν ἐξησκημένην, ἀλλὰ ἁπλοῦ πλινθοποιοῦ τινος ἢ τεχνίτου τὴν γραφικὴν ἱκανότητα, δύναται νὰ ἀναβιβάσῃ τὰ γράμματα ταῦτα μέχρι τοῦ Δ΄π.Χ. αἰῶνος καὶ ἑπομένως δυνατὸν ὁ Φίλιππος νὰ εἶναι ὁ Β΄, ὁ πατὴρ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου βασιλεύσας 359-336 π.Χ. (Beloch III² σ. 60-62), ὁ ὁποῖος καὶ ἀναφέρεται ὡς κατ' ἐξοχὴν διαμορφωτὴς καὶ ἐκπολιτιστὴς τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους καὶ κυρίως ἱδρυτὴς πόλεων [1].

Εἰκ. 9. Ἡ πρόσοψις καὶ ὁ δρόμος τοῦ τάφου.

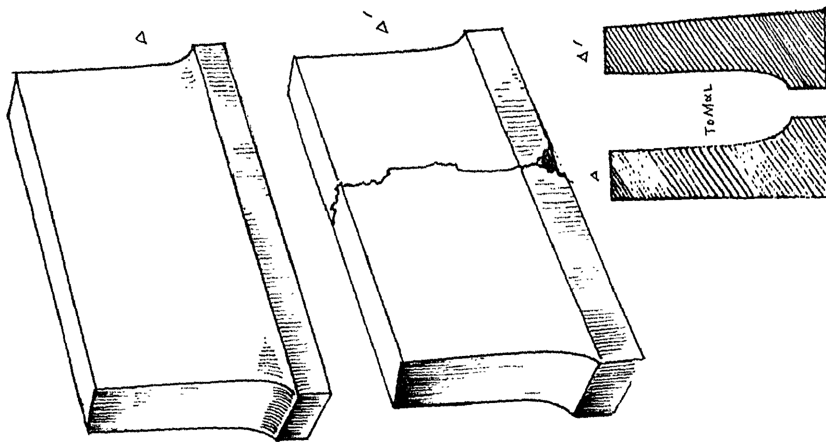
Φίλιππος λοιπὸν ὁ Ἀμύντα, ὁ Β΄ πρέπει νὰ εἶναι, ὁ ὁποῖος «ἀπὸ πλανήτας καὶ ἀπόρους νέμοντας ἀνὰ τὰ ὄρη... κατήγαγε τοὺς Μακεδόνας, πόλεών τε οἰκήτορας ἀπέφηνεν αὐτοὺς καὶ νόμους καὶ ἔθεσι χρηστοῖς ἐκόσμησεν» κατὰ τὸν Ἀρριανὸν Ζ΄, 9, 2, καὶ ὁ ὁποῖος τειχίζων «ἐν Ἰλλυριοῖς κατὰ τὸν Δημοσθένη πόλεις» ἐτείχιζε ταύτας ἐν τῇ παρὰ τὰ σύνορα τῶν Ἰλλυριῶν Μακεδονικῇ ἀκραίᾳ χώρᾳ του Λυγκηστίδι, προπύργια τῆς ἐπικρατείας του ταύτης εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν πολέμους του [2].

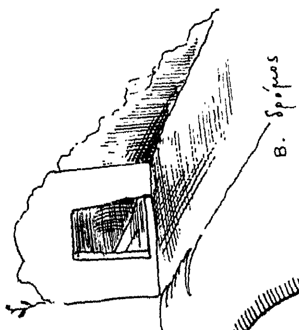
Οὐδόλως λοιπὸν ἀπροσδόκητον ἂν τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν μαρτυριῶν ἡ

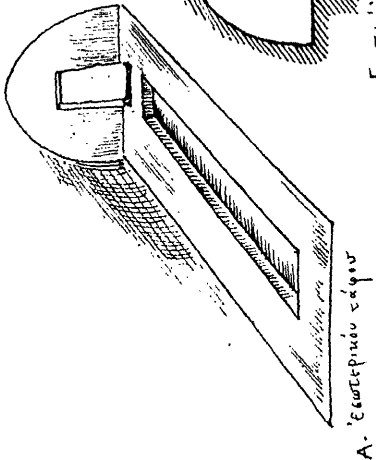

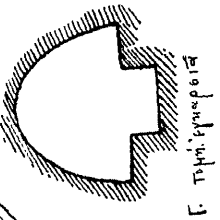
[1] Α. Κεραμοπούλλου ΑΕ 1932 σ. 105. Τοῦ ἰδίου, Ἐπίτομος Ἱστορία Φιλίππου Β΄ τῆς Μακεδονίας Ἀθῆναι 1935, σ. 13. Δημοσθένης Φιλιπ. Α΄, 48 «ἐν Ἰλλυριοῖς τὸν Φίλιππον πόλεις τειχίζειν».

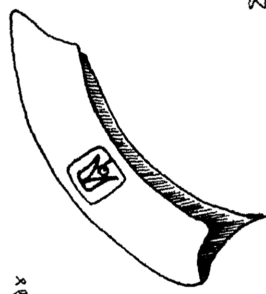
[2] Περὶ τῶν ἐναντίων τῶν Ἰλλυριῶν πολέμων τοῦ Φιλίππου παρὰ τὰ σύνορα τῆς Λυγκηστίδος καὶ Ὀρεστίδος κειμένων βλ. Beloch III¹ σ. 226 καὶ The Cambridge Ancient History VI, σ. 205, Macedon, 401-301 π.Χ. Διόδωρον XVI, 4, 3.

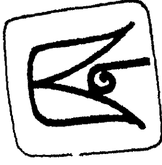

Σχεδιογράφημα 2.

ἀλήθεια καὶ ὄχι μόνον ἡ διοργάνωσις τῆς Λυγκηστίδος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Β', ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ μιᾶς εἰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεισῶν πόλεων ἐκεῖ ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῶν ἐνεπιγράφων τούτων στρωτήρων, ἡ δὲ ἡλικία τῆς πόλεως ἡμῶν ἀνέρχεται, καθὼς δι' ἱστορικοὺς λόγους ἐφρόνει καὶ πρὸ τῆς εὑρέσεως τῶν κεράμων ὁ καθηγητὴς κ. Κεραμόπουλλος, εἰς τὸν Φίλιππον Β', εἰς τὸν 4ον δηλ. π.Χ. αἰῶνα.

Τοῦτο βεβαίως θὰ δείξῃ ἀκόμη περισσότερον ἐπιβεβαιούμενον ἐπέκτασις μελλοντικὴ τῆς σκαφῆς καὶ ἄλλων εὑρημάτων Μακεδονικῶν ὁμοίας ἢ ἄλλης φύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καθόλου, πρὸς τὸ παρὸν δὲ ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως τοῦ ταυτισμοῦ τῆς πόλεως πρὸς τὴν Ἡράκλειαν Λύγκου ἔρχεται καὶ δευτέρα τοιαύτη, ὅτι ἐπὶ Φιλίππου Β' ἐκτίσθη αὕτη, κἄπως νομίζομεν βεβαιοτέρα τῆς πρώτης.

Εἰκ. 10. Ἡ ἐν τῷ τάφῳ εὑρεθεῖσα πλαγγὼν κατὰ φωτογραφίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Βερροίας.

*

Τάφος.

Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν κλίσιν τοῦ λόφου τῆς Φλωρίνης ἐφ' οὗ κεῖται ἡ Ἡράκλεια καὶ ΒΔ τοῦ Νεκροταφείου τῆς σημερινῆς πόλεως Φλωρίνης ὑπῆρχον ἀρχαῖοι τάφοι λαξευτοὶ ἐν τῷ βράχῳ, τοὐλάχιστον τρεῖς ὄντες ποτέ, καθὼς μαρτυροῦν ἴχνη τῶν δύο καταστραφέντων ἐκ τῶν αὐτόθι γενομένων ποτὲ ἐκβραχισμῶν. Ὁ εἷς διασωθεὶς κατωρθώθη ἐφέτος νὰ καθαρισθῇ καὶ νὰ καταμετρηθῇ. (βλ. Σχεδιογρ. 2 Α, Β, Γ, καὶ εἰκ. 9). Ὁ τάφος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ δρόμου του (2,50 μ. × 2 μ. × 2,50) λαξευθέντος ἐν τῷ φυσικῷ λίθῳ (σχεδ. 2. Β). Ἡ εἴσοδός του (1,35 ὕψους × 0,68 — 0,75 πλάτους) κατέρχεται ὀλίγον χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου δρόμου, ἐσωτερικῶς δὲ καὶ κατὰ μέσον τοῦ δαπέδου του ἐκτείνεται ἐν τῷ βράχῳ λαξευμένη μακρόστενος λάρναξ (3,40 × 0,65 πλ. × 0,40). Ἐσωτερικῶς τὸ δάπεδόν του κατέχει τετράπλευρον περίπου διαστάσεων 3,70 × 2,85 μ., ἡ δὲ στέγη τοῦ σχηματίζεται διὰ τῆς ἐκφορᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν του πρὸς τὴν κορυφήν, ἑπομένως στεγάζεται ὁ τάφος διὰ καμαρωτῆς στέγης, αἱ δὲ δύο ἄλλαι πλευραί του ἄνω καταλήγουν εἰς ἡμίτομα ἐλλείψεως ὕψους 1,55 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς λάρνακος ἢ 1,95 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένος της. (Σχεδ. 2 Α καὶ Γ).

Ὁ τάφος δυστυχῶς ἠνοίχθη κατὰ τὸν μεγάλον πόλεμον, διάφοροι δὲ πληροφορίαι (πρβλ. ΑΕ 1932, 53) περὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων εὑρημάτων μὲ παρεκίνησαν νὰ καταφύγω καὶ εἰς τὸν γνωρίζοντα περὶ αὐτῶν Σεβ. Μητροπολίτην Βερροίας - Ναούσσης, τότε Φλωρίνης κ. Πολύκαρπον. Κατὰ τὰς προθύμους πληροφορίας τοῦ Σεβασμιωτάτου, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ἐνταῦθα τὸν εὐχαριστοῦμεν, εὑρέθη ἐν τῷ τάφῳ ἐκτὸς διαφόρων ἄλλων δακρυδόχων καὶ πηλίνων ἀγγείων ἐκ τῶν συνήθων ἐν τάφοις εὑρισκομένων, καὶ πλαγγὼν πηλίνη, τῆς ὁποίας εὐτυχῶς διέσωσε τὴν ἐνταῦθα παραθετομένην εἰκόνα (10) της. Τὸ ἀρχαῖον ἀνεζητήσαμεν καὶ εἰς τὴν Μητρόπολιν Φλωρίνης καὶ εἰς τὴν Νομαρχίαν, ὅπου ἔπρεπε νὰ εὑρίσκωνται κατὰ τὰς σημερινὰς πληροφορίας τὰ τεμάχιά του, καταθραυσθέντος κατὰ τὰς αὐτὰς πληροφορίας.

Ἡ παραθετομένη τοὐλάχιστον φωτογραφία δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ ἄχρηστος διὰ τὴν τελειωτικὴν τῆς πόλεως ταύτης μελέτην, εἰς τὴν ὁποίαν πόλιν προφανῶς ἀνῆκον οἱ τάφοι οὗτοι.

Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΧΑΪΑ

Κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον 1934 ἐξηκολούθησα τὰς ἐρεύνας μου Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων ἐν ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ διὰ τῆς εὑρέσεως καὶ ἐξερευνήσεως τῶν ὑστερομυκηναϊκῶν νεκροταφείων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας.

Εἰκ. 1. Ἀγγεῖα Ὑστερομυκηναϊκά.

Ἠρεύνησα συμπληρωματικῶς τὰ νεκροταφεῖα τοῦ Μποτιά, ἀνέσκαψα εἰς Καμάρας, ὅπου οὐδὲν εὗρον σχετικόν, ἐμελέτησα τὸ μέγιστον παρὰ τὰς Πάτρας νεκροταφεῖον, ὅπερ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνεκάλυψα καὶ διὰ μικρῶν αὐτόθι σκαφῶν ἔφερον εἰς φῶς καὶ ἄλλας ἐνδείξεις περὶ τῆς αὐτόθι

ὑπάρξεως νεκροταφείου ἐκτεταμένου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνασκαφὴ θὰ ἀπαιτήσῃ μεγάλην δαπάνην εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἔλαβεν ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ χωρίον τοῦ τέως δήμου Πατρέων Τσαπλατέϊκα καὶ Παυλόκαστρον εἰς τοὺς ΝΑ γηλόφους

Εἰκ. 2. Ἀγγεῖα Ὑστερομυκηναϊκά.

τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, ὅπου εὑρέθησαν Μυκηναϊκὰ εὑρήματα, ἀγγεῖα ὑστερομυκηναϊκὰ (εἰκ. 1 καὶ 2), χάνδραι ἐξ ἀχάτου μεταξὺ τῶν ὁποίων μία εὐμεγέθης (εἰκ. 3).

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη ἔφερεν εἰς φῶς ἴσως νέον τρόπον ταφῆς, ὃν ἡ μέλλουσα ἔρευνα μέλλει νὰ πιστοποιήσῃ σαφῶς.

Εἰκ. 3. Χάνδραι ἐξ ἀχάτου.

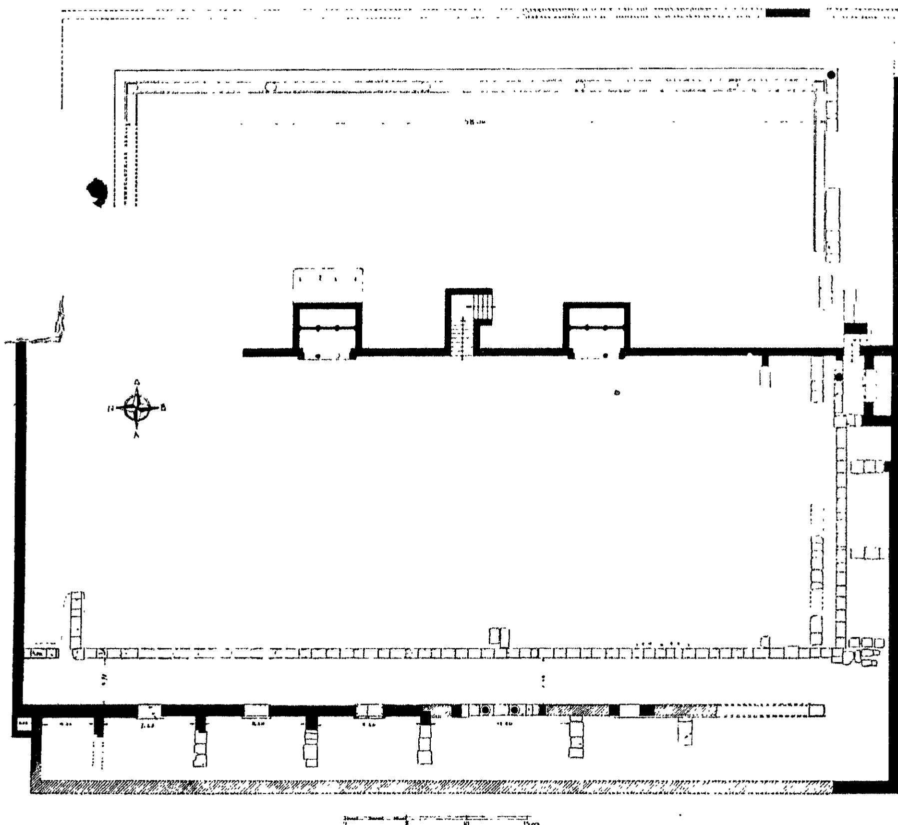
Δηλαδὴ εἰς τοὺς ἐξ εὐθρύπτου ὕλης λόφους ἐξ ἀσβεστοβριθοῦς συστάσεως δὲν συνήντησα λαξευτοὺς τάφους, ὡς συνήθως, ἀλλὰ κιβωτοειδῆ κτίσματα διὰ μικρῶν λίθων ποταμίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων οὐδὲν εὕρημα ὑπῆρχεν, οὐδὲ ὀστοῦν νεκροῦ, ἀλλ' ἔξω τῶν κτισμάτων αὐτῶν ὑπῆρχον τὰ εὑρήματα, ἀγγεῖα καὶ χάνδραι.

Ἡ ἔρευνα κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος λεπτομερεστέρα καὶ εἰς σημεῖα, ἔνθα ἡ ἐκ τοῦ χρόνου καταστροφὴ ὑπῆρξε μικροτέρα, θέλει καθορίσει σαφῶς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ταφῆς τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΙΚΥΩΝΟΣ

Ἡ γενομένη προπέρυσιν ἐν Σικυῶνι ΝΑ. τοῦ θεάτρου ἀνασκαφὴ (ΠΑΕ. 1932, 63) εἶχεν ἀποκαλύψει, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως, μέγα πειόμορφον στωικὸν κτήριον ἱδρυμένον ἐπὶ ἀνδήρου, οὗτινος τὰ χώματα ὑπεστήριζον πρὸς Β καὶ πρὸς Α ἰσχυρὰ ἐκ κυφωτῶν λίθων ἀναλήμματα.

Εἰκ. 1. Κάτοψις τοῦ γυμνασίου τῆς Σικυῶνος.

Εὐρεῖα τάφρος, ἀνοιχθεῖσα κατὰ μῆκος τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος, εἶχε τότε φέρει εἰς φῶς πλὴν τριῶν ρωμαϊκῶν ἀνδριάντων καὶ τὰ ἑξῆς κτίσματα. 1) Ἐπικαμπῆ κλίμακα ἀνάγουσαν ἀπὸ κατωτέρου ἀνδήρου εἰς τὸ ἄνω στωικὸν κτήριον. 2) Κρήνην, τοῦ τύπου τῶν ἐν παραστάσι, μετ᾽ ἐσωτερικῶν στη-

ριγμάτων, ἧς ἡ προσπέλασις ἐγίνετο ἀπὸ τοῦ κατωτέρου ἀνδήρου καὶ 3) πρόπυλον παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ ἀναλήμματος ἔχον καὶ αὐτὸ τὸ δάπεδον ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου ἀνδήρου. Ἡ κατὰ τὴν εἰρημένην θέσιν εὕρεσις προπύλου ὑπεδήλου σαφῶς τὴν ὕπαρξιν μεγάλου τινὸς οἰκοδομήματος, ἱδρυμένου ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ἀνδήρου, οὗτινος τὸ πρόπυλον θ' ἀπετέλει τὴν εἴσοδον. Εἰς τούτου τοῦ οἰκοδομήματος τὴν ἀποκάλυψιν ἐστράφη ἡ ἐφετεινὴ σκαφή. Ὄντως εὐθὺς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ προπύλου ἀπεκαλύφθη ἡ εὐθυντηρία μακροῦ τοίχου διήκοντος ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς μῆκος 18μ., (εἰκ. 1). Ὁ τοῖχος οὗτος βαίνει παραλλήλως πρὸς τὸ ἐκ κυφωτῶν λίθων ἀνάλημμα, ὅπερ, συνεχίζον εἰς μῆκος 36,40 τὸ βόρειον ἀνάλημμα τοῦ ἀνωτέρου ἀνδήρου, ἀνεῖχε τὰ χώματα τοῦ κατωτέρου, καμπτόμενον κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς νότον. Μεταξὺ τῆς εὐθυντηρίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου καὶ τοῦ βορείου ἀναλήμματος ὑπῆρχον κατ' ἀποστάσεις ἐγκάρσιοι τοῖχοι, ὧν ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια ἑνός, τὰ δὲ τῶν ἄλλων εὑρίσκονται πιθανώτατα ἐν τῇ μήπω σκαφείσῃ ἐπιχώσει.

Εἰκ. 2. Ὁ στυλοβάτης καὶ ὁ τοιχοβάτης τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ γυμνασίου.

Ὑπῆρχε λοιπὸν κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ κατωτέρου ἀνδήρου μία σειρὰ δωματίων, πρὸ τῶν ὁποίων ἐξετείνετο στοά, ἧς εὑρέθησαν λίθοι τινὲς τοῦ στυλοβάτου κατὰ τὸ δυσμικὸν καὶ τὸ ἀνατολικὸν τέρμα. Τὸ πρὸς δυσμὰς τέρμα τῆς στοᾶς ταύτης ἀπετέλει ἡ προπέρυσιν ἀποκαλυφθεῖσα ἐλαφρὰ ἰωνικὴ παραστὰς λαξευμένη ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τοῦ ὑψηλοτέρου ἀνδήρου (εἰκ. 2).

Καθέτως πρὸς τὴν σειρὰν τῶν δωματίων τῆς βορείου πλευρᾶς ἐξετείνετο μακρὰ στοά, ἧς ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 45 μ. ὁ ἐκ κανονικῶν πωρολίθων

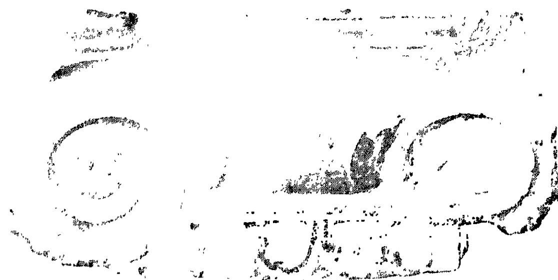
στυλοβάτης (εἰκ. 1). Ὄπισθεν τοῦ στυλοβάτου τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 3,80 μ. ἀπ' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθησαν τμήματα τοῦ θεμελίου καὶ τῆς ἀνωδομῆς τοίχου βαίνοντος παραλλήλως πρὸς τὸν μνημονευθέντα στυλοβάτην καὶ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα, εὑρέθησαν δ' ὡσαύτως καὶ τμήματα ἐγκαρσίων διαχωριστικῶν τοίχων, ὡς ἐν τῷ συνημμένῳ σχεδίῳ ἐμφαίνεται. Τὰ δωμάτια ἔχουσι μῆκος κυμαινόμενον περὶ τὰ 8 μέτρα, πλὴν τοῦ μεσαίου, ὅπερ εἶναι μεγαλύτερον (11,50μ.), καὶ τοῦ ἄκρου νοτίου ὅπερ εἶναι μικρότερον (4.15). Συγκοινωνοῦν δὲ τὰ διαμερίσματα πρὸς τὴν πρὸ αὐτῶν στοὰν διὰ θυρῶν, ὧν εὑρέθησαν τινῶν τὰ κατώφλια. Τὸ δὲ μέγα διαμέρισμα ἀντὶ θύρας ἔφερε πρὸς τὴν στοὰν πρόπυλον ἐκ δύο ἰωνικῶν κιόνων ἐν παραστάσιν, ὧν διεσώθησαν κατὰ χώραν αἱ βάσεις μετὰ τῶν συναφῶν τμημάτων τοῦ ῥαβδωτοῦ κορμοῦ (εἰκ. 3). Κατὰ ταῦτα ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κατωτέρου ἀνδήρου σειρὰ δωματίων μετὰ στοᾶς βλεπούσης πρὸς ὀρθογώνιον αὐλὴν ἐκτεινομένην ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ἀνδήρου. Ἡ στοὰ ἦτο ῥυθμοῦ ἰωνικοῦ, ὡς ἀποδεικνύουν πολλὰ τεμάχια βάσεων, ῥαβδωτῶν κορμῶν καὶ ὡραῖον ἐκ πώρου λίθου κεκονιαμένου ἰωνικὸν κιονόκρανον εὑρεθὲν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου, (εἰκ. 4). Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀπ' ἄξονος εἰς ἄξονα ἀπόστασις τῶν κιόνων τῆς στοᾶς (2.12 μ.), ὁρίζονται ἀκριβέστατα διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου σῳζομένων τετραγώνων τόρμων, δι' ὧν προσηλοῦντο αἱ βάσεις τῶν κιόνων. Δυστυχῶς δὲν εὑρέθη μέχρι τοῦδε ἀρχιτεκτονικόν τι μέλος ἐκ τοῦ θριγκοῦ τῆς στοᾶς ταύτης, ὑπάρχει ὅμως πιθανότης εὑρέσεως, καθόσον ὑπολείπεται εἰσέτι ἄσκαφος μεγάλη ἔκτασις τῆς στοᾶς καὶ τῆς αὐλῆς.

Εἰκ. 3. Τὸ πρόπυλον τοῦ ἐφηβείου.

Κατὰ ταῦτα τὰ εὑρεθέντα θεμέλια μαρτυροῦσι περὶ ὑπάρξεως καὶ ἐν τῷ κάτω ἀνδήρῳ μεγάλου οἰκοδομήματος, συνεχίζοντος τὸ ἄνω ἐν ταπεινοτέρῳ ἐπιπέδῳ καὶ διατεταγμένου πέριξ μιᾶς ὀρθογωνίου αὐλῆς, ἧς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἀπετέλει ὁ προπέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθεὶς ὡραῖος ἀναλημματικὸς

τοῖχος τοῦ ἄνω ἀνδήρου. Τοῦ τοίχου τούτου τὴν ἀποκάλυψιν προεχώρησα ἐφέτος συνεχίσας πρὸς νότον τὴν τάφρον, ἣν εἶχον κατὰ μῆκος διανοίξει. Δυστυχῶς τὸ ἐφέτος ἀποκαλυφθὲν τμῆμα δὲν διασῴζεται ἐν οἵᾳ καταστάσει τὸ προπερυσινόν. Μιᾶς μόνον στρώσεως οἱ λίθοι διατηροῦνται ἄρτιοι. Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῆς σχετικῆς τάφρου ἐγένοντο τὰ ἑξῆς κινητὰ εὑρήματα: 1) σφόνδυλος δωρικοῦ κίονος φέρων εἴκοσι ραβδώσεις, 2) κιονόκρανον δωρικὸν ἀκέραιον καὶ 3) γεῖσον μετὰ προμόχθων τεθραυσμένον. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ταῦτα μέλη προέρχονται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ στωικοῦ κτηρίου τοῦ ἄνω ἀνδήρου, ὅπερ κατὰ ταῦτα ἦτο δωρικοῦ ρυθμοῦ. Τοῦ αὐτοῦ κτηρίου εἶχον ἀνεύρει προπέρυσιν τεμάχια τῆς πηλίνης σίμης καὶ λεοντοκεφαλῶν, ὡς καὶ κεράμους

Εἰκ. 4. Πώρινον κιονόκρανον ἐκ τῆς κάτω στοᾶς τοῦ γυμνασίου.

μὲ ἰδιόρρυθμον τρόπον προσηλώσεως τῶν καλυπτήρων. Πλὴν δὲ τῶν εἰρημένων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἀνευρέθη ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ νέος (τέταρτος οὗτος) μαρμάρινος, ἀκέφαλος ἀνδριὰς γυναικός, τύπου ὁμοίου πρὸς τὸν προπέρυσιν ἐν γειτονικῇ θέσει εὑρεθέντα. (ΠΑΕ 1932 σ. 74 εἰκ. 13). Τοῦ ἀγάλματος ἐλλείπουσι πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ πρόσθετοι χεῖρες ὡς καὶ τμῆμα τῆς πλίνθου ἐφ' ἧς ἔβαινε.

Ἡ περαιτέρω ἀποκάλυψις τοῦ αὐτοῦ ἀναλήμματος ἔφερεν εἰς φῶς, εἰς συμμετρικὴν ἀπὸ τῆς ἐπικαμποῦς κλίμακος ἀπόστασιν (8,35 μ) δευτέραν κρήνην (Β), ἥτις κατὰ μὲν τὰς διαστάσεις καὶ τὴν γενικὴν διάταξιν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν προπέρυσιν εὑρεθεῖσαν (Α), διαφέρει ὅμως ἐκείνης κατὰ οὐσιώδεις λεπτομερείας (εἰκ. 1 καὶ 6). Τῆς νέας κρήνης εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν πολὺ περισσότερα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἀπὸ τὰ εὑρεθέντα ἐν τῇ πρώτῃ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἐφικτὴ οὐ μόνον ἡ ἀσφαλὴς γραφικὴ ἀναπαράστασις αὐτῆς ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀναστήλωσις, ἣν καὶ προχείρως ἐπεχείρησα ἐν μέρει, ἀνασυγκροτήσας προσωρινῶς τοὺς κορμοὺς ἀμφοτέρων τῶν ἐσωτερικῶν στη-

ριγμάτων, ὧν σώζονται καὶ τὰ κιονόκρανα καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν βαίνοντα ἐπιστύλια (εἰκ. 7) ταῦτα πάντα σκοπῶ νὰ τοποθετήσω ὁριστικῶς εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, ἀρωγῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Τῆς νέας κρήνης διεσώθη ἐπίσης εἰς ὕψος 1,60 καὶ ὁ εἰκοσάπλευρος κορμὸς τοῦ ἑτέρου τῶν κιόνων τῆς προστάσεως, ὑπάρχει δ' ἐλπὶς ὅτι, διανοιγομένης εὐρύτερον τῆς τάφρου, θὰ εὑρεθῶσι καὶ ἄλλα τῆς ἐξωτερικῆς προστάσεως ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ὁλοκληρωτικὴ τῆς κρήνης ἀναστήλωσις, ἄνευ προσθήκης νέων τεμαχίων. Ἡ νέα κρήνη διαφέρει τῆς παλαιᾶς 1) κατὰ τὸν τρόπον τῆς εἰσροῆς τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἀντὶ νὰ ἐκχέεται διὰ τριῶν λεοντοκεφαλῶν, ὡς ἐν τῇ ἄλλῃ, εἰσρέει εἰς τὴν κρήνην διὰ μιᾶς καὶ μόνης κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ κτηρίου κειμένης στρογγύλης ὀπῆς, εὑρισκομένης εἰς ὕψος 1.50 μ., ἀπὸ τοῦ δαπέδου, 2) κατὰ τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ ὕδατος, ὅπερ δὲν ἀποθηκεύεται μόνον ἐν τῇ ὄπισθεν τῶν θωρακίων ὀρθογωνίῳ δεξαμενῇ ἀλλὰ καὶ ἐντὸς δύο ἄλλων καθέτως πρὸς τὴν εἰρημένην διηκουσῶν δεξαμενῶν (1,85×2,72), ὧν ἡ θολωτὴ ὀροφὴ ἐμφανίζεται εἰς τὴν πρόσοψιν ὡς ἡμικυκλικὸν τόξον (εἰκ. 7).

Εἰκ. 5. Γυναικεῖος ἀνδριὰς ρωμαϊκῶν χρόνων.

Οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ τῶν εἰρημένων δύο δεξαμενῶν ἐκαλύπτοντο, ὡς καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν τοίχων τῆς κρήνης, διὰ παχέος καὶ σκληροῦ ἐκ μαρμαροκονίας ἐπιχρίσματος, ἐφ' οὗ διακρίνονται καὶ λείψανα ἐγχρώμου διακοσμήσεως, σαφῆ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους τῆς βορείου δεξαμενῆς. Ἡ παρουσία τῶν θολωτῶν ἀνοιγμάτων δὲν πρέπει νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς ἐνθυμουμένους ὅτι κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους ἐγίνετο χρῆσις κυλινδρικῶν θόλων διὰ κρυπτὰ μέρη ὡς π.χ. ὑδραγωγεῖα, τάφους, διόδους κλπ. Ἐν αὐτῇ τῇ Σικυῶνι ἡ δίοδος, δι' ἧς εἰσήρχοντο ἔξωθεν εἰς τὸ ἄνω διάζωμα τοῦ θεάτρου εἶναι ἑλληνικῶν χρόνων ἔργον (Mac Murtry, Papers Am. School 1886-90, 12), 3). Τελευταία δέ τις πρωτοτυπία τῆς νέας κρήνης συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους καὶ ὑπεράνω τοῦ κρουνοῦ εἰσροῆς ὕπαρξιν ὀρθογωνίου κόγχης φερούσης ἑκατέρωθεν παραστάδια, ἅτινα ἀναμφιβόλως θὰ ἀνεῖχον τὸν ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς εὑρεθέντα μικρογλάφυρον δωρικὸν θριγκόν, οὕτινος αἱ διαστάσεις συμφωνοῦσιν ἀπο-

Εἰκ. 6. Ἄποψις τοῦ γυμνασίου ἀπὸ ΝΔ. Κάτω δεξιὰ ἡ ἀποκαλυφθεῖσα κρήνη Β.

Εἰκ. 7. Ἄποψις τῆς κρήνης Β.
Μὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς κιονίσκους προχείρως ἀνεστηλωμένους.

λύτως πρὸς τὰς τῆς κόγχης. Εἰς τί ἐχρησίμευεν ἡ τόσον ὑψηλὰ τοποθετημένη κόγχη αὕτη δὲν δύναμαι ἀκριβῶς νὰ εἴπω. Ἴσως νὰ ἀπετέλει πλούσιον πλαίσιον δι' ἀγαλμάτιόν τι κρηναίας νύμφης ἢ ἄλλου προσώπου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀποκαλυφθέντος κτηρίου παρατηρῶ ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ μέγεθος τοῦ οἰκοδομήματος ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ πέριξ μιᾶς ὀρθογωνίου αὐλῆς διάταξις τοῦ χώρου του μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν ὕπαρξιν ἑνὸς μεγάλου καὶ πλουσίου διαμερίσματος ἐν τῷ κέντρῳ, ὑποδηλοῦσιν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γυμνασίου, ὁπότε ὁ μέγας χῶρος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνατολικῆς σειρᾶς τῶν δωματίων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐφηβεῖον. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύει καὶ ἡ θέσις ἐν ᾗ εἶναι ἱδρυμένον τὸ κτήριον, ἥτις συμφωνεῖ πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Παυσανίου. Πράγματι ὁ περιηγητὴς ὁμιλήσας περὶ τῶν ἐν τῇ πεδιάδι οἰκοδομημάτων τῆς Σικυῶνος καὶ προτιθέμενος νὰ τραπῇ πρὸς τὸ γυμνάσιον μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν «ἀνιοῦσιν εἰς τὸ γυμνάσιον[1]» ἥτις δηλοῖ σαφῶς ὅτι τὸ κτήριον τοῦτο εὑρίσκετο ὑψηλότερον τῶν ἄλλων ἄρα ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα καὶ πράγματι εἶναι ἱδρυμένον τὸ ἀποκαλυφθὲν κτήριον. Τὸ δὲ γυμνάσιον τοῦτο ἱδρυμένον «οὐ μακρὰν τῆς ἀγορᾶς[2]» ᾠκοδόμησε, κατὰ Παυσανίαν[3], ὁ πατὴρ τοῦ Ἀράτου Κλεινίας. Ὥστε ὡς χρόνους κατασκευῆς αὐτοῦ πρέπει νὰ δεχθῶμεν τοὺς περὶ τὸ 300 π. Χ, πρὸς οὓς ἄριστα συμφωνεῖ καὶ ἡ τέχνη τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ κτηρίου καὶ τὰ γενόμενα νομισματικὰ εὑρήματα, ὡς θέλω ἐκθέσει λεπτομερῶς ἐν εἰδικῇ περὶ τοῦ γυμνασίου τῆς Σικυῶνος πραγματείᾳ μου.

Ἡ ταύτισις τοῦ εὑρεθέντος κτηρίου πρὸς τὸ γυμνάσιον εἶναι σπουδαία· διότι μᾶς παρέχει τὴν κλεῖδα πρὸς ταύτισιν καὶ τῶν λοιπῶν κτηρίων τῆς Σικυῶνος, περὶ ὧν λεπτομερῆ ποιεῖται λόγον ὁ Παυσανίας.

ΑΝΑΣΤ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

---

[1] Παυσαν. II, x, 6 «ἀπὸ τούτων δὲ ἀνιοῦσιν εἰς τὸ γυμνάσιόν ἐστιν ἐν δεξιᾷ Φεραίας ἱερὸν Ἀρτέμιδος».

[2] Παυσαν. II, x, 1.

[3] Παυσαν. II, x, 6 «τὸ δὲ σφίσι γυμνάσιον τοῦτο Κλεινίας ᾠκοδόμησε καὶ παιδεύουσιν ἐνταῦθα ἔτι τοὺς ἐφήβους».

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗι

Αἱ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1934 συνεχισθεῖσαι ἀνασκαφαὶ ἐν Σπάρτῃ ἀπέβλεπον ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἀνασκαφὴν τῆς βασιλικῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἔρευναν πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἄλλων ἀρχαίων τάφων παρὰ τὸ Ἑλληνιστικὸν Ἡρῷον τῶν Μουσῶν. Ὀνομάζω δ' οὕτω τὸ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1931 ἀνακαλυφθὲν νεκρικὸν δωμάτιον,

Εἰκ. 1. Τὸ Ἡρῷον τῶν Μουσῶν καὶ ἡ ἄνω αὐτοῦ σειρὰ τάφων.

τὸ ὁποῖον διακοσμεῖται μὲ τοιχογραφίας παριστανούσας τὰς Μούσας καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν Ἀπόλλωνα. Τὸ Ἡρῷον τοῦτο κεῖται πέραν τῆς λεγομένης ἀρχαίας ἀκροπόλεως, ὅπου εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τὸ νεκρικὸν τοῦτο δωμάτιον τῶν Μουσῶν, ὅπως καὶ αἱ εἰς τοὺς τοίχους αὐτοῦ ἐζωγραφημέναι τοιχογραφίαι, ἀνήκουσαι ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν Ἑλληνορρωμαϊκὴν ἐποχήν, εἶναι ὁμοιότατον μὲ τὰ ἀποκαλυφθέντα εἰς τὴν Ὀστίαν τῆς Ῥώμης καὶ ἐν γένει τὴν Ν. Ἰταλίαν νεκρικὰ δωμάτια. Τὸ εὕρημα ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι διὰ πρώτην φορὰν ἀνεκαλύφθησαν εἰς κυρίως Ἑλληνικὴν χώραν τοιχογραφίαι παρόμοιαι

μὲ τὰς ἀφθόνους Ἑλληνικὰς τοιχογραφίας, τὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν διασωθείσας.

Περὶ τὸ Ἡρῷον τοῦτο τῶν Μουσῶν εἶχον ἐξακριβώσει ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἴχνη ἀρχαίων τοίχων, τοποθετημένων κατὰ συμμετρικὴν τάξιν. Ἐθεώρησα δὲ τοῦτο σημεῖον ἀναμφισβήτητον ὅτι ὑπῆρχον περὶ τὸ Ἡρῷον καὶ ἄλλα νεκρικὰ δωμάτια, καὶ εἶχον τὴν ἐλπίδα ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον καὶ νὰ ἐσῴζοντο καὶ ἄλλαι τοιχογραφίαι. Αἱ ἐφετιναὶ ἀνασκαφαὶ εἶχον σκοπὸν τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ περὶ τὸ Ἡρῷον χώρου καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς εὑρέσεως ἀρχαίου νεκροταφείου. Ἐξετελέσθησαν ὅμως περιωρισμέναι ἀνασκαφαὶ ἕνεκα τῶν ὀλίγων μέσων, καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς εὑρέσεως ἀρχαίου νεκροταφείου ἐν μέρει μόνον ἐπραγματοποιήθη. Ἀλλὰ καὶ ὅσα κατωρθώθη νὰ εὑρεθοῦν εἶναι ἀξιόλογα διά τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης.

Τὸ Ἡρῷον, τὸ ὁποῖον ἔχει κάλλιστα ἀνακτισθῆ καὶ τοῦ ὁποίου αἱ τοιχογραφίαι ἔχουν συντηρηθῆ ὑπὸ τοῦ δεξιωτάτου καλλιτέχνου κ. Φ. Κόντογλου, κεῖται εἰς τὴν Β παρειὰν χαράδρας, ἡ ὁποία χωρίζει τοὺς λόφους τῆς ἀκροπόλεως ἀπὸ τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ πρὸς τὸν Ταΰγετον. Ἀμέσως ἄνω τοῦ ἀνακαλυφθέντος νεκρικοῦ δωματίου ἀρχίζει ἡ ἀνάντης κλιτὺς τοῦ λόφου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἤλπιζον ὅτι θὰ εἶχον καλυφθῆ καὶ ἄλλα νεκρικὰ δωμάτια. Πραγματικῶς εἰς τὴν ἀνωφερικὴν κλιτὺν ἤρχισαν ἀναφαινόμενοι τάφοι, κατὰ συστοιχίαν καὶ κατὰ σειρὰς ἀνιούσας πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τοῦ λόφου· Ἑκάστη συστοιχία τάφων, συγκειμένη ἐκ τεσσάρων ἕως ἐννέα τάφων, περιεκλείετο εἰς δωμάτιον θολωτόν, τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν τὰ λείψανα τῶν τοίχων. Τὰ νεκρικὰ ταῦτα δωμάτια ἦσαν, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ σῳζόμενα τοιχία καὶ ἴχνη γραμμάτων, παρόμοια μὲ τὸ ἀποκαλυφθέν, ἦσαν δὲ κεκοσμημένα διὰ τοιχογραφιῶν. Εἰς τοὺς πόδας λοιπὸν τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ὑπῆρχε σειρὰ νεκρικῶν δωματίων, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν διεσώθη παρὰ μόνον ἕν, τὸ Ἡρῷον τῶν Μουσῶν. Ἄνω τῆς κατωτάτης ταύτης σειρᾶς τῶν νεκρικῶν δωματίων ἤρχιζεν ἄλλη σειρὰ καὶ ὑπὲρ ταύτην πάλιν ἄλλη. Τὰ ὑπὲρ τὸ Ἡρῷον ταῦτα νεκρικὰ δωμάτια, ἐντελῶς κεχωσμένα ἐκ τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῶν βροχῶν καταπίπτουν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἀπεκαλύφθησαν διὰ τῶν ἐφετινῶν ἀνασκαφῶν.

Αἱ ἄνω τοῦ Ἡρῴου σειραὶ νεκρικῶν δωματίων δὲν εἶναι κανονικαί, ὅπως ἡ κατωτάτη. Τὰ νεκρικὰ δωμάτια κατεσκευάζοντο, ὡς φαίνεται, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτοῖς θαπτομένων νεκρῶν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἕκαστον νεκρικὸν δωμάτιον περιελάμβανε τοὺς τάφους μιᾶς οἰκογενείας. Ἐκ τούτου δὲ προέρχεται τὸ γεγονὸς ὅτι εὑρίσκομεν ἓν δωμάτιον περιλαμβάνον πέντε, ἄλλο ἑπτά, εὑρέθη μάλιστα καὶ ἓν μέγα περιέχον ἐννέα τάφους. Ἐν ὅλῳ εὑρέθησαν περὶ τὰ δέκα νεκρικὰ δωμάτια καὶ περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα τάφοι. Πιθανὸν νὰ ἦτο ἐνταῦθα μικρὸν νεκροτα-

φεῖον πατριᾶς ἢ συντεχνίας. Τὰ δωμάτια ἦσαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σῳζομένων λειψάνων, θολωτά, μονοκάμαρα, ὡς πρέπει νὰ εἴπωμεν ἀκριβέστερον. Οἱ τάφοι εἶναι ἐσκαμμένοι κατὰ σειράν, ὁ εἷς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, κατὰ πλάτος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου. Ὁ τελευταῖος τάφος, ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, ἦτο κατεσκευασμένος κάτωθεν τοῦ τόξου τῆς καμάρας, οὕτως, ὥστε σχηματίζεται ἄνευ αὐτοῦ τύμπανον ἔχον ἁψιδωτὸν περίγραμμα, ὁμοιότατον μὲ τὰ γνωστὰ arcosolia τῶν χριστιανικῶν τάφων τῶν κατακομβῶν. Ἡ τοιαύτη ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις, προστιθεμένη καὶ εἰς ἄλλα τεκμήρια, δεικνύει

Εἰκ. 2. Οἱ ἄνω τοῦ Ἡρῴου τάφοι.

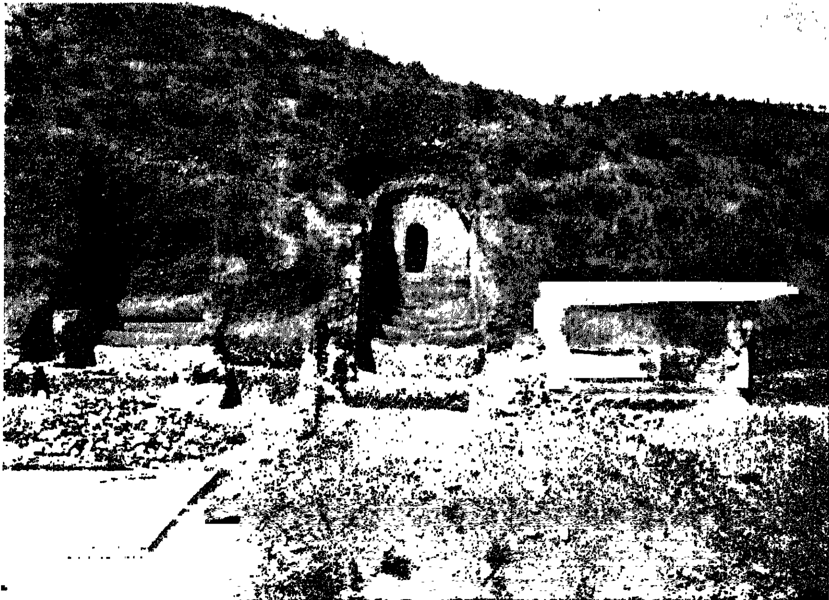
ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι τῆς ἰδίας ἐποχῆς μὲ τοὺς χρόνους τῶν κατακομβῶν, ἤτοι τῶν πρώτων αἰώνων μετὰ Χριστόν. Τὰ ἄλλα τεκμήρια εἶναι ἡ οἰκοδομία τῶν τάφων διὰ μεγάλων πλίνθων κατὰ τὸν τρόπον τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ μέγα νεκρικὸν δωμάτιον ἔχει μῆκος 7 μ. × πλάτος 2.00 μ. × ὕψος 2 μ. 80. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων τοιχοδομία ἔχει γίνει μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ στερεότητα, ὡς καὶ ἡ ὅλη κατασκευὴ τῶν μονοκαμάρων δωματίων. Ἔχουν διασωθῆ τὰ ἐπιχρίσματα τῶν τοίχων καὶ ἴχνη τοιχογραφιῶν εἰς ὅλα τὰ νεκρικὰ δωμάτια.

Οἱ τάφοι ὅλοι ἦσαν σεσυλημένοι ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς. Δὲν εὑρέθησαν ἐντὸς αὐτῶν ἢ πλησίον αὐτῶν, ἐκτὸς ἐννοεῖται ὀστῶν ἀνθρωπίνων ἀτάκτως

ἐσκορπισμένων, εἰμὴ τεμάχια ἀγγείων καὶ λύχνοι τινὲς εἰδωλολατρικοί, κεκοσμημένοι μὲ διακοσμήσεις καὶ μὲ μορφὰς σατύρων, ἄλλοι μὲ εἰκονογραφικὰς μορφάς, ἴσως τοῦ ἐργοστασιάρχου, ἴσως τοῦ τεθαμμένου. Εἰς μικρὰν δὲ στήλην, ὕψους 0.70 καὶ πλάτους 0.17, εἶναι ἀμελῶς γεγραμμένη ἡ ἑξῆς συγκινητικὴ ἐν τῇ βραχυλογίᾳ αὐτῆς ἐπιγραφή:

ΦΙΛΟΥΜΕΝΗΣ
ΤΟ ΚΑΛΛΟΣ
ΗΡΠΑΓΘΗ ΤΑΧΟΣ
ΖΗΣΑΣΑ ΒΙΟΤΟΥ
ΚΒ ΕΤΗ.

Τὰ εὑρήματα ταῦτα εἶναι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἄξια λόγου. Εἶναι δὲ καὶ

Εἰκ. 3. Εἰς τὸ μέσον τὸ μέγα νεκρικὸν δωμάτιον μὲ ἐννέα τάφους.

κατὰ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐξαιρετικῶς σπουδαῖα, ὅτι δεικνύουν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ εἰδωλολατρικοῦ βίου καὶ μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξακολούθησιν ἰδιαζόντως ἐπίμονον εἰς τὰ μεμακρυσμένα κέντρα τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ δὴ εἰς τὴν Λακωνικήν.

Συγχρόνως ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως χῶρον, ὅπου ἦτο ἡπλωμένη ἡ μεγάλη μονὴ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος. Ἡ συνέχισις τῆς ἐρεύνης ἀποδεικνύει ἀναμφισβήτητον τὴν παλαιὰν γνώμην μου ὅτι

ἔχομεν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τῆς ἀκροπόλεως, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, μέγα μοναστήριον, τοῦ ὁποίου καθολικὸν ἦτο

Εἰκ. 4. Ἐρείπια τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος.— Εἰς τὸ βάθος ἡ βασιλική.

ἡ ἀνακαλυφθεῖσα βασιλικὴ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος. Ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου τῆς βασιλικῆς, πρὸς τὸ ΒΑ μέρος, ἀποκαλύπτονται τὰ λείψανα ποικίλων κτι-

σμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν παρεκκλήσια, κελλία, τράπεζαι τῶν μοναχῶν, τῶν ὁποίων ὅμως δύσκολος εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὡρισμένη τις ἔνδειξις ἔκ τινος εὑρήματος. Τὰ μόνα εὑρήματα εἶναι ἄφθονα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, τεμάχια μικρὰ ἀγγείων καὶ γλυπτῶν ἀρχαίων, εἴτε βυζαντινῶν. Πάντως δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς ἐπὶ αἰῶνάς τινας, μεταξὺ τοῦ 11ου καὶ 14ου αἰῶνος, ὑπάρξεως ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Σπαρτιατικῆς ἀκροπόλεως μεγάλης μονῆς κτισθείσης περὶ τὴν λαμπρὰν βασιλικήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνεγείρει κατὰ τὰ τέλη τοῦ 10ου αἰῶνος ὁ προστάτης τῆς Λακεδαίμονος Ὅσιος Νίκων ὁ Μετανοεῖτε. 'Επιβεβαίωσις περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱδρύσεως καὶ τοῦ κτίτορος εἶναι ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἀμελῶς ἐπὶ πλακὸς εἰς τὸ μέσον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτάφησαν ἐκεῖ δύο «μακάριοι ἐπίσκοποι» τὸ ,ϛΦΜΑ', ἤτοι 1033.

'Η εὕρεσις τῆς βασιλικῆς τοῦ 'Οσίου Νίκωνος καὶ τοῦ παρὰ τὴν χαράδραν νεκροταφείου ἔχουν, πλὴν τῆς ἄλλης σημασίας, καὶ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα ὅτι ἀποκαλύπτουν χρόνους ἱστορικοὺς σκοτεινοὺς ἢ καὶ ἀγνώστους ἕως τώρα καὶ μηκύνουν τὴν ἱστορίαν τῆς Σπάρτης κατὰ τοὺς τελευταίους 'Ελληνιστικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Μεσαίωνος.

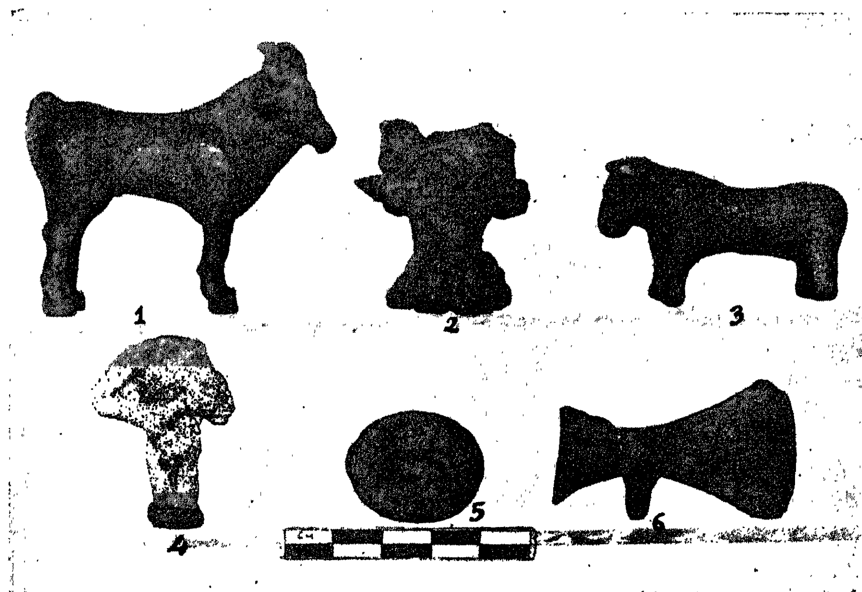
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

8. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΑΜΝΙΣΩι ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

'Η ἀνασκαφὴ τοῦ 1934 ἐν 'Αμνισῷ ἐσυνεχίσθη ἐκ μόνων τῶν πόρων τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας καὶ διεξήχθη τμηματικῶς εἰς δύο περιόδους, ἀπὸ 12 - 21 'Ιουλίου καὶ ἀπὸ 1 - 4 Νοεμβρίου. Λόγῳ τοῦ μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ περιωρίσθημεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ πέρυσιν ἀποκαλυφθέντος ἑλληνικοῦ ἱεροῦ ἐπὶ παλαιοτέρου μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος (ΠΑΕ 1933, 93 κ.ἑξ.). Τὰ ἀποτελέσματα ἐμφανίζουν διαρκῶς μεγαλυτέραν ἐπιστημονικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ συγχρόνως φανερώνουν πόσον δύσκολος καὶ ἀσύμφορος εἶναι ἡ διεξαγωγὴ τοιούτου εἴδους ἀνασκαφῶν διὰ περιωρισμένων χρηματικῶν μέσων. Διότι ὁ ἀνασκαφεύς, ἀναγκαζόμενος νὰ περιορίζεται ἑκάστοτε εἰς ἕνα μικρὸν ἀνασκαπτέον χῶρον, δυσκολεύεται πολὺ νὰ παρακολουθήσῃ ἐπακριβῶς τὰ ἀλλεπάλληλα στρώματα τῶν διαφόρων ἐποχῶν. 'Η ἐπαφὴ πρὸς τὰς παρατηρήσεις προγενεστέρων ἀνασκαφικῶν περιόδων ἀποκαθίσταται μετὰ χαλαρότητος καὶ ἐνίοτε φαίνονται τὰ ἀποτελέσματα ὡς ἀντιφατικά. 'Η ἐπομένη ἀνασκαφὴ τοῦ σπουδαιοτάτου ἐκείνου χώρου πρέπει

νὰ εἶναι τελειωτική, ἐπιχειρουμένης τῆς ἐξερευνήσεως ὅλης τῆς περιοχῆς τοῦ ἱεροῦ συγχρόνως.

Τὰ ἐφετινὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἐν συνόψει τὰ ἑπόμενα: Ἀπεκαλύφθη ἓν νέον τμῆμα τοῦ ἱεροῦ πρὸς Νότον τοῦ ἤδη ἀνασκαφέντος πέρυσιν. Ἐνταῦθα αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν ἦσαν σαφέστεραι καὶ μεγαλυτέρας ἐπιστημονικῆς σπουδαιότητος, διότι τὰ στρώματα ἐν τῷ τμήματι τούτῳ φαίνονται

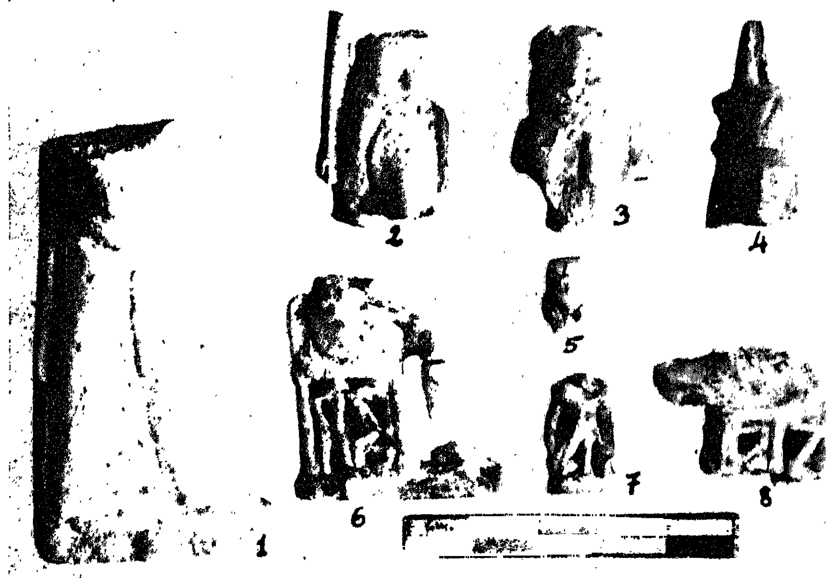
Εἰκ. 1. Χαλκᾶ εὑρήματα ἐξ Ἀμνισοῦ.

ὀλιγώτερον τεταραγμένα. Εἰς τὸ βαθύτατον στρῶμα εἰς τὸ ὁποῖον ἐπροχωρήσαμεν, ἐφάνησαν εἰς ἓν σημεῖον μερικὰ πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικὰ καὶ ἀνατολίζοντα ὄστρακα. Τοιουτοτρόπως ἀποκαθίσταται πλήρης ἡ συνέχεια τῆς λατρείας ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀπὸ τῆς πρωτογεωμετρικῆς μέχρι τῆς ὑστερωτέρας ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὅμοια γεωμετρικὰ ὄστρακα ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ εἰς τὰ ἀνώτατα στρώματα ὁμοῦ μετὰ ῥωμαϊκῶν λύχνων.

Ὅπως δήποτε, παρὰ τὴν διαταραχὴν ταύτην ἐκ μεταγενεστέρων σκαφῶν, πιθανώτατα ὑπὸ θησαυροθηρῶν, διακρίνονται καθαρῶς δύο μεγάλα στρώματα εἰς τὸν ἀνασκαφέντα χῶρον: Τὸ βαθύτερον κείμενον Μινωϊκὸν οἰκοδόμημα (ΠΑΕ 1933 σ. 94-95 εἰκ. 1-2) ἀνεκαλύφθη καὶ ἐνταῦθα βαῖνον περαιτέρω πρὸς Νότον καὶ ἐκτισμένον διὰ τῶν αὐτῶν ὡραίων πελεκητῶν πωρολίθων. Διατηρεῖται ὅμως ἐνταῦθα μέχρις ὑψηλοτέρου σημείου, εἰς τρό-

που ὥστε ἤδη εἰς βάθος 1 μ. ὑπὸ τὸ ἔδαφος συναντᾶται ἡ ἀνωτάτη σειρὰ τῶν λίθων του. Ἀκριβῶς λοιπὸν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπάρχει τὸ πρῶτον στρῶμα τοῦ ἱεροῦ, τὸ ῥωμαϊκόν, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ ἀφθόνων πηλίνων λύχνων καὶ ἀφθόνων πωρίνων γλυπτῶν περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

Τὸ δεύτερον στρῶμα, τὸ ἀρχαϊκόν, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς μελανῆς γῆς τῆς βριθούσης χαλκῶν εὑρημάτων καὶ ἀντικειμένων ἐξ αἰγυπτιακῆς

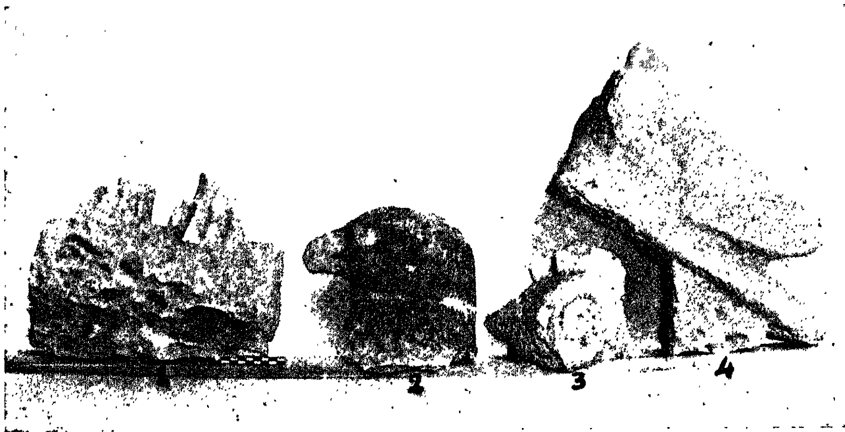
Εἰκ. 2. Εὑρήματα αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς ἐξ Ἀμνισοῦ.

φαγεντιανῆς (ΠΑΕ ἔ.ἀ. 97), εὑρίσκεται ἓν μέτρον βαθύτερον. Μεταξὺ τῶν δύο στρωμάτων μεσολαβεῖ στρῶσις ἄμμου (οὐχὶ τόσον ἐμφανὴς ὅσον εἰς τὸν περυσινὸν τομέα, ἔ.ἀ. 97) καὶ στρῶμα λίθων μετὰ γῆς κενὸν παντὸς ἄλλου εὑρήματος, πλὴν ἀσημάντων ἀραιοτάτων ὀστράκων. Ἰδιαιτέρως σπουδαῖον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἀρχαϊκὸν στρῶμα εὑρίσκεται ἐνταῦθα βαθέως ἐντὸς τοῦ Μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος. *Τούτου ἄρα οἱ τοῖχοι ἐχρησιμοποιήθησαν* εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἱερὸν τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς.

Τὰ κινητὰ εὑρήματα τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφικῆς περιόδου παρουσιάζουν ὅλως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον: Τὸ μελανὸν στρῶμα παρουσίασε πλῆθος χαλκῶν ἀμόρφων τεμαχίων, δύο χαλκᾶ εἰδώλια βοῶν (εἰκ. 1, 1 καὶ 3), χαλκοῦν δακτύλιον μὲ πλατεῖαν ἐλλειψοειδῆ σφενδόνην φέρουσαν γλυφὴν ὀκλάζοντος τετραπόδου (εἰκ. 1, 5), πόδα σκεύους ἐν σχήματι πέλματος λέοντος (εἰκ. 1, 2), κολοβὸν

διπλοῦν πέλεκυν (εἰκ. 1, 6) κολοβὸν εἰδώλιον γυμνῆς γυναικείας μορφῆς (κουροτρόφου; εἰκ. 1, 4) τέλος δὲ χαλκοῦν νόμισμα, τὸ ὁποῖον ὅμως (τελείως ὂν ἐφθαρμένον) ἐκυλίσθη ἕως ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων.

Τὰ ἐξ αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς εὑρήματα εἶναι πρωτίστως δύο μικραὶ καθήμεναι μορφαὶ κολοβαί, ὧν τὰ βάθρα φέρουσιν αἰγυπτιακὰ κοσμήματα (εἰκ. 2, 6 καὶ 8). Τεμάχια μᾶλλον ἢ ἧττον κολοβὰ ἱσταμένων μορφῶν (εἰκ. 2, 1-2). Κεφαλαὶ θεοτήτων (εἰκ. 2, 4-5). Τὸ ἄνω ἥμισυ λεοντοκεφάλου μορφῆς, πιθανῶς τῆς μεμφιτικῆς θεότητος Σεχμὲτ (πρβλ. A. Ermann, Die ägypt. Religion 16) καὶ διάφορα ἄλλα τεμάχια καὶ ἐξαρτήματα. Εὑρέθη τέλος μικρότατον λεπτὸν δισκάριον χρυσοῦν, πλῆθος ψήφων ἐκ διαφόρων ὑλικῶν, ἐπιπεδόκυρτον φακοειδὲς ἐξάρτημα ὀρείας κρυστάλλου καὶ ἕτερα μικροευρήματα.

Εἰκ. 3. Πώρινα γλυπτὰ ἐξ Ἀμνισοῦ.

Ἡ στενὴ ἄρα σχέσις τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὴν Αἴγυπτον καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προφανής, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον πιστοποιοῦσι ταύτην καὶ τὰ εὑρήματα τοῦ ὑπερκειμένου ῥωμαϊκοῦ στρώματος. Ἐνταῦθα ἐλλείπουσιν αἱ ἀρχαιότητες ἐκ χαλκοῦ καὶ φαγεντιανῆς, ἀφθονοῦσι δὲ τὰ λίθινα ἀντικείμενα. Εὑρέθησαν: Ὀπίσθιον μέρος πελωρίου πωρίνου πτηνοῦ, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ ἄνευ ἀμφιβολίας ἡ ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον εὑρεθεῖσα ὑπερφυσικοῦ μεγέθους κεφαλὴ ἱέρακος, εἰκ. 3, 2 καὶ 4. Τεμάχιον ἐκ κεφαλῆς ἄλλου ἱέρακος ἔφερεν ἐνθέτους ὀφθαλμοὺς ἐξ ἀποπεσούσης ὕλης. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἱεροῦ πτηνοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς ἡλιακῆς θεότητος, τοῦ Ὥρου. Δύο πώρινα βόεια ὦτα καὶ δύο κέρατα τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ ἀνήκουν πιθανώτατα εἰς τὸν ἱερὸν Ἆπιν. Τὸ ἓν τῶν ὤτων διατηρεῖ ἐσωτερικῶς λείψανα ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ. Ἐπίσης εὑρέθησαν

πόδες πτηνῶν καὶ λεόντων συμφυεῖς μετὰ πωρίνων ἰωνικῶν κιονοκράνων, ἐφ᾽ ὧν ἐπεκάθηντο (εἰκ. 3, 1 καὶ 3). Ἓν ἄλλο πτηνόν, πιθανώτατα ἀετός, ἐλλιπὲς τὴν κεφαλήν, σύγκειται ἐκ χονδροκόκκου νησιωτικοῦ μαρμάρου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ εἶναι μικρά, καλῶς διατηρουμένη μαρμαρίνη κεφαλή, (εἰκ. 4). Ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κρανίου ὑπάρχει ὀπὴ καὶ πέριξ ταύτης τὸ μάρμαρον φέρει κυκλοτερῆ λείαν ἐπιφάνειαν, ἴσως ἐπεκάθητο ἐνταῦθα πόλος ἐξ ἄλλου τεμαχίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ Πλούτωνος-Ὀσίριδος. Μνημονευτέα ἔτι εἶναι ἄνω μέρος ἐφθαρμένης μικρᾶς μαρμαρίνης καρυάτιδος καὶ δύο κορμοὶ κολοβῶν μαρμαρίνων ἀγαλματίων. Ἂν ἓν θραῦσμα κατειργασμένου μαρμάρου εἶναι πράγματι τεμάχιον μηροῦ, τότε ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ἀνεύρωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἄγαλμα πλέον ἢ φυσικοῦ μεγέθους.

Εἰκ. 4. Μαρμαρίνη κεφαλὴ Πλούτωνος-Ὀσίριδος.

Ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος εἶναι τρία συναπτόμενα τεμάχια ἐξ εὐμεγέθους μαρμαρίνου ἀγγείου (πλειόνων τοιούτων ἀγγείων τὰ τεμάχια εὑρέθησαν, ὧν μερικὰ φέρουν καὶ πλαστικὸν διάκοσμον κλάδων, καρπῶν κλπ.). Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἔφερεν ἐπιγραφὴν δίστιχον, ἧς διεσώθη τὸ δυστυχῶς ἀκατάληπτον τέλος:

– – – ΘΕΝΑΤΑ
– – – ΜΕΡΩΣ

Ἴσως ἡ πρόοδος τῶν ἀνασκαφῶν ἀποκαλύψῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ἀγγείου τεμάχια, οὕτω δὲ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν λατρευομένων θεοτήτων.

Ἐκ τῶν ἀφθόνως εὑρεθέντων λύχνων εἷς φέρει τὴν ὑπογραφὴν Κλάρου.

Τινὲς δεικνύουν παραστάσεις, ἤτοι γοργόνεια, κρατῆρα ἐξ οὗ συμμετρικῶς ἐκφύονται δύο σταφυλαί, Ἐρωτίσκον, ἀλεκτρυονομαχίαν. Περίεργοι εἶναι δύο παραστάσεις σκιρτῶντος αἰγάγρου καὶ ἑτέρου καλπάζοντος, ἔτι δὲ περιεργοτέρα μία τρίτη ἀπεικονίζουσα ταῦρον ὑπὲρ τὸν ὁποῖον ἐν ὁριζοντίᾳ στάσει αἰωρεῖται ἀνθρωπίνη μορφή. Πᾶσαι αἱ παραστάσεις αὗται ἐνθυμίζουν ζωηρῶς τοὺς μινωϊκοὺς σφραγιδολίθους. Δεδομένου ὅτι τοιοῦτοι θὰ εὑρίσκοντο πάντοτε τυχαίως, ὅπως εὑρίσκονται καὶ σήμερον, νὰ ὑποθέσωμεν ἆρά γε ὅτι ἐκεῖθεν ἀντέγραψεν ὁ λυχνοποιὸς τὰς παραστάσεις του καὶ ὅτι ἡ τρίτη τοιαύτη δὲν εἶναι τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ μίαν μινωϊκὴν ταυροπαιδιάν;

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ Ἀμνισοῦ ἀποβαίνει οὕτω λίαν ἐνδιαφέρουσα, ἰδίως μετὰ τὴν πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίησαν αὐτουσίους τοὺς τοίχους τοῦ μινωϊκοῦ κτηρίου, ὅτε ἐγκατέστησαν τὸ ἱερόν των. Οὕτως ἀποβαίνει πιθανωτέρα ἡ ὑπόθεσις, ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς συνεχοῦς λατρείας ἀπὸ τῆς μινωϊκῆς μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸ αὐτὸ γεγονὸς παρετηρήθη καὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Τίρυνθος, ὅπου ὁ ἀνατολικὸς τούτου τοῖχος (ὡς καὶ ἐνταῦθα περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πρόκειται) ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν ναόν. Ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ πράγματος τούτου καὶ ἐν τῇ μινωϊκῇ Κρήτῃ, ὅπου διάφοροι λαοὶ καὶ διάφοροι θεοὶ διεδέχθησαν ἀλλήλους, θὰ εἶχε τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰς πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1934 βιβλία, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἑκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητὴς ὑπονοεῖται ὁ συγγραφεύς].

1. **Åberg, N.:** Bronzezeitliche und früheisenzeitliche Chronologie. T. 4: Stockholm 1933.
2. **Ἀραποπούλου, Κ. Θ.:** Ὁ Δημοσθένης ὡς πολιτικὸς καὶ ῥήτωρ. Ἀθῆναι 1931.
3. **Ἀρβανιτάκη, Γ. Λ.:** Chronométrie musulmane. P. 1-2: Athènes 1934.
4. **Ἀριστόφρονος, Παν.:** Πλάτωνος Ἀκαδήμεια. Ἐν Ὀξφόρδῃ 1933.
5. **Babinger, Fr.:** J. H. Mordtmann zum Gedächtnis. Berlin 1933.
6. **Βαλέτα, Γ.:** Ὁ ἐπιστημολόγος Γ. Γαρδίκας. Ἀθήνα 1934.
7. **Banerji, R. D.:** Eastern indian School of mediaeval Sculpture. Delhi 1933.
8. **Βελανιδιώτη, Ἰεζεκιήλ.:** Τροποποιήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. Ἐν Ἀθήναις 1934.
9. **Benecke, H.:** Die Seepolitik der Aitoler. In. Diss. Hamburg 1934.
10. **Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία.** Ἀρ. 1: 1931. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος).
11. **Bollettino** dell' Associazione Internazionale degli Studi Mediterranei. Anno 5, 1934. Roma (Γ. Π. Οἰκονόμος).
12. **Βολονάκης Μ. Δ.:** Αἱ Ἀθῆναι τὸ αἰώνιον Ἑλληνικὸν ἄστυ. Λόγος.. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
13. » » Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἀπαύγασμα τοῦ ἀθανάτου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Λόγος ... Ἐν Ἀθήναις 1934 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
14. **Burr, Dorothy:** Terra-cottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston 1934.
15. **Caputo G.:** Σικελία presso Atene. Roma 1933. Ἀπ.: Rendiconti d. Cl. d. Scienzi morali ... d. Real. Accad. Naz. d. Lincei, s. 6. v. 9.
16. **Χατζῆ, Ἀντ. Χ.:** Εἰς τὴν Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου Ἀκριτηΐδα. Ἀθῆναι 1933. Ἀπ.: «Byz.-Neugr. Jahrb.» 10.
17. » » Μακεδονικῆς ἐπιγραφῆς ἔκδοσις νέα. Ἀπ.: «Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου». Ἐν Ἀθ. 1935.
18. **Χατζιδάκι, Γ. Ν.:** Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα. Τ. 2: Ἐν Ἀθήναις 1931 (Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης).

19. **Χατζιδάκη, Ι.**: Tylissos. Paris 1934 (Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή).
20. **Ἀντώνιος Ἀν. Χρηστομᾶνος** ⟨† 25 Ἀπριλ. 1933⟩. Λόγοι ἐκφωνηθέντες κατὰ τὸ τελεσθὲν τῇ 8η Νοεμβρ. 1933 εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐπιστημ. μνημόσυνον ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
21. **Κυπριακὰ Χρονικά.** Ἔτ. 10, 1934, Ἐν Λάρνακι ⟨Κύπρου⟩, (Ἐκδοτικὴ Ἐπιτροπή)·
22. **Θεσσαλικὰ Χρονικά.** Τ. 2-3. Ἀθῆναι 1931 - '33 (Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Θεσσαλῶν).
23. **Compte Rendu** de la Société Hellénique d'Anthropologie (1931 - '32). Ἀπ.: « Rev. Anthropol. » Ann. 44, 1934 (Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία).
24. **Cronaca** dei ristauri, dei progetti e dell' azione tutta dell' Ufficio Regionale ora Soprintendenza dei Monumenti di Venezia. Venezia 1912.
25. **W. Doerpfeld.** Als Sie am 26. Dezember 1933 Ihr achtzigstes Lebensjahr,.. [Gratulationsschreiben an Wilhelm Dörpfeld]. A. τ. [1934].
26. **Drerup, Eng.**: Kulturprobleme des Klass. Griechentums. 2: Der Humanismus. Baderborn 1934.
27. **Ἔκθεσις** τῶν πεπραγμένων (Ἐθνικ[οῦ] καὶ Καποδιστριακ[οῦ] Πανεπιστημί[ου] Ἀθηνῶν κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1931 - '32 ἐπὶ Πρυτάνεως Κ. Δυοβουνιώτου. Ἐν Ἀθήναις 1933 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
28. **Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς** Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τ. 2: Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1932 (Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης).
29. **Etnolog.** T. 5 (-6) Ljubljana 1933 (Ἀ. Ὀρλάνδος).
30. **Ἡ ἐξελλήνισις** τοῦ Ἀρχαίου κόσμου [L'hellénisation du monde antique]. Διαλέξεις γενόμεναι εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτέρων Κοινωνικῶν Σπουδῶν τῶν Παρισίων ὑπὸ Ad. Reinach [κ. ἄ.] Μετάφρ. Ξανθίππης Π. Μακκᾶ. Τ. 1 (Ἡ μεταφράστρια).
31. **Friedrich, Joh.**: Ras Schamra. Leipzig 1933.
32. **Γεδεών, Μ. Ι.**: Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου Ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας ⟨1714 -1830⟩. Ἐν Ἀθήναις 1934.
33. **Γιαννοπούλου, Ν. Ι.**: Ἐπιγραφαὶ ἐκ Θεσσαλίας. 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
34. » » Τὰ Μετέωρα. Βόλος 1926.
35. » » Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ξενίας ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἀθῆναι 1934. Ἀπ.: Θεσσαλικὰ Χρονικά, Τ. 4.
36. **Goldston, Ed.**: Illustrated catalogue of objects of art. London.
37. **Μεσαιωνικὰ Γράμματα**: Τ. 2: Ἀθ. 1934 (Σύλλογος Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων).
38. **La Gréce** d'aujourd' hui (Alexandrie 1933). Ἀπ.: «La Gazettte d'Orient». Ann. 7, N. S., Décembre 1933 (Γ. Π. Οἰκονόμος).
39. **Τουριστικὴ Ἑλλάς.** Ἔτ. 5: 1934 (Τουρισμός).
40. **Ἑλληνικά.** Ἔτ. 7: Ἐν Ἀθήναις 1934 (Σύλλογος Ὠφελίμων Βιβλίων).
41. **Ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»** . . . πρὸς τοὺς Ἕλληνας διανοουμένους . . . 10 Ἀπριλ. 1934.
42. **Εὑρετήριον τῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος.** Α', τχ. Γ' ὑπὸ Ἀ. Κ. Ὀρλάνδου Ἐν Ἀθήναις 1933 (Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων κ. Παιδείας).
43. **Περὶ ἱδρύσεως ἐν Κερκύρᾳ τῆς Ἰονίου Ἑταιρείας.** Κέρκυρα 1934 (Ι. Παπαδημητρίου).
44. **Hiller v. Gärtringen, F.**: Noch einmal das Archilochosdenkmal von Paros. Berlin 1934. Ἀπ.: Nachrichten v. d. Gesellsch. d. Wiss. z. Göttingen Philol. - hist. Kl. 1. N. F., Bd 1, Nr. 2.

45. **Hitt, L. W.:** The Parthenon («Carnegie Magazine» V. 7, Nr. 1, Pittsburgh, PA, April 1933).
46. **Die Griechischen Horizonte,** Jg. 1, N° 1: Mai 1934 (Τουρισμός).
47. **Καββαδᾶ, Στεφ.:** Ἡ ἐν Χίῳ βιβλιοθήκη Κοραῆ. Ἐν Ἀθήναις 1933 (Ἐφορεία Σχολικοῦ Ταμείου Δήμου Χίου).
48. **Κανόνες τοῦ ἀλφαβητικοῦ καταλόγου** τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρετταν. Μουσείου (Rules for compiling the catalogues...). Μετάφρ. Νικίου Βέρτη. Πρόλογος Γ. Χαριτάτη. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Γεν. Συμβ. Βιβλιοθ. Ἑλλάδος).
49. **Κανόνες τοῦ ἀλφαβητικοῦ καταλόγου** τῶν Ἰταλικῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν (Regole per compilazione del catalogo alfabetico). Μετάφρ. Νικίου Βέρτη. Πρόλογος Γ. Χαριτάκη. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος).
50. **Καρδαμάτη, Ι. Π.:** Νάρκη φυλετική (Ἀθῆναι) 1934.
51. **Karo, G.:** Führer durch Tiryns. Aufl. 2. Athen 1934.
52. **Kaye, G. R.:** Bakhshâlî manuscript. P. 3 Delhi 1933.
53. **Κατσαρᾶ, Κ. Μ.:** Γύρω ἀπὸ τὴν διάνοιαν καὶ τὸ σῶμα [Ἀθῆναι] 1934.
54. **Κεραμοπούλλου, Α.:** Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἄνω Μακεδονίᾳ. 1933. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
55. » » Ἀρχαῖα ἐξ Ἀμφιπόλεως. Αἰγινητικά. 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
56. » » Ἔρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
57. » » Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν. Ἐν Ἀθήναις 1908.
58. **Κοραῆ, Ἀδ.:** Ἀνέκδοτοι λεξιλογικαὶ σημειώσεις καὶ ἐπιστολαί. Ἐν Ἀθήναις 1934. (Ἐφορεία τοῦ Σχολικοῦ Ταμείου Δήμου Χίου).
59. » « Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1822 ἔτους. Ἐκδίδ.... ὑπὸ Θωμ. Π. Βολίδου. Ἐν Ἀθήναις 1933. (Θ. Π. Βολίδης).
60. **Κουρουνιώτη, Κ.:** Ἐλευσίς. Ἐν Ἀθήναις 1934.
61. **Κουρτίδου, Κ. Γ.:** Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ μυστήρια... Ἐν Ἀθήναις 1934.
62. **Kunze, E.:** Orchomenos. 4; München 1934.
63. **Κυπαρίσση, Ν.:** Ἀνασκαφὴ Μυκην. Νεκροταφείου Ἀρχ. Ἀχαΐας. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
64. » » Κατάλογος τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας καὶ τοῦ μουσείου αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1934.
65. **Λεβίδου, Ν. Δ.:** Βασιλεία συνταγματικὴ μετὰ κοινοβουλευτισμοῦ. Ἀθῆναι 1934.
66. » » Πίναξ τινῶν τῶν δημοσιευθέντων ἔργων, βιογραφικαί τινες σημειώσεις περὶ αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1934.
67. **Leider, Er.:** Der Handel of Alexandreia (Hamburg 1933).
68. **Λογοδοσία τεσσαρακονταετίας** (1894-1934) Ἑταιρείας «Ὁ Ἑλληνισμός». Ἐν Ἀθήναις 1934 (Ἑταιρεία Ἑλληνισμός).
69. **Λυκοῦργος.** Κ. Θ. Ἀραποπούλου: Λυκούργου Λόγος κατὰ Λεωκράτους μετάφρ. εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ εἰσαγωγῆς... Ἐν Ἀθήναις 1933.
70. **Μαλτέζου, Κ.:** Contribution à la recherche des dimensions des clepsydres... Ἀπ.: «ΠΑΑ» 8, 1933.
71. » » Les subdivisions du doigt chez les Grecs. Ἀπ.: «ΠΑΑ», 8, 1933.

72. **Μάργαρη, Δ. Κ.:** Ὁ ἀλφαβητικὸς κατάλογος τῶν βιβλιοθηκῶν. Ἐν Ἀθήναις 1934. (Γεν. Συμβ. Βιβλιοθ. Ἑλλάδος).
73. **Μαρινάτου, Σπ. Ν.:** Ἀνασκαφαὶ Ἀμνισοῦ Κρήτης. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
74. » » Zur Orientierung der Minoischen Architektur. Ἀπ.: Proceed. of the 1st Intern. Congr. of Prehist. and Protohist. Sc., London Aug. 1-6, 1932.
75. **Meritt, B. D. - West, A. B.:** The Athenian assesment of 425 B. C. An Arbor 1934.
76. **Μινωΐδης, Μηνᾶς:** Calliope . . . Paris 1825 (Δωρ. ἀγν.).
77. **Μπακαλάκι, Γ.:** Ἀνασκαφὴ ἐν Φλωρίνῃ τῆς Ἄνω Μακεδονίας. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ, 1933.
78. **Οἰκονόμου, Γ. Π.:** Ἔκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1933 ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1934.
79. » » Ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Τράλλεων [Ἐν Ἀθήναις] 1925. Ἀπ: ΑΕ, 1923, σ. 59-101.
80. » » Γένεσις καὶ ἐξέλιξις τῶν Μουσείων (Βραδυνή, Ἀρ. 3362-'63: 11-12 Ἰουνίου 1934).
81. » » Μίνδη-Μένδη, ἡ πατρὶς τοῦ Παιωνίου [Ἐν Ἀθήναις] 1926. Ἀπ: ΑΕ 1924, σ. 27-40.
82. » » Ναοποιοὶ καὶ Ἐσσῆνες [Ἐν Ἀθήναις 1924). Ἀπ.: Ἀρχ. Δελτ. 1922, σ. 258-346.
83. **Ὀρλάνδου, Ἀν. Κ.:** Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀλιφείρας. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: «Ὀλυμπ. Ἀρχεῖον».
84. » » Ἀνασκαφὴ Σικυῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
85. » » Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ τζαμίου Ὀσμὰν Σὰχ τῶν Τρικκάλων. Ἀπ.: ΠΑΑ, 4, 1929.
86. » » Ἀνατολίζουσαι Βασιλικαὶ τῆς Λακωνίας. Ἐν Ἀθήναις 1927. Ἀπ.: «Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.» Τ. 4.
87. » » L'église byzantine des Saints Apôtres à Léondari, Paris (1921). Ἀπ.: «Rev. Et. Gr.». Τ. 34, 1921.
88. » » Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Πέτα. Ἐν Ἰωαννίνοις 1929. Ἀπ.: «Ἠπειρ. Χρον.» 1929.
89. » » Νεώτεραι ἔρευναι ἐν Ἁγίῳ Τίτῳ τῆς Γορτύνης. Ἐν Ἀθήναις 1926. Ἀπ.: «Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.». Τ. 3.
90. » » Eine unbeachtete Kuppelfom. Ἀπ.: «Byz. Zeitschr.», 30, 1930.
91. » » Ὁ Μεδρεσὲς τοῦ κάστρου τῆς Μυτιλήνης. Ἀπ.: «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλ.» 1929.
92. » » Μνημεῖα τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Ἡ Κόκκινη Ἐκκλησιά (Παναγία Βελλᾶς). Ἀπ.: «Ἠπειρ. Χρον.» Τ. 2, 1927.
93. » » Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Ὠρωποῦ καὶ Συκαμίνου. Ἀθ. 1927. Ἀπ.: Δελτ. Χριστ. Ἀρχ. Ἑτ., Τ. 4.
94. » » Ἡ Μονὴ Βαρνάκοβας, Ἀθῆναι 1922.
95. » » Δύο ἀνέκδοτοι ναοὶ τῶν Ἀθηναίων Μπενιζέλων. Ἐν Ἀθήναις 1931. Ἀπ.: «Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.». Τ. 8.

96. **Ὀρλάνδου, Ἀν. Κ.:** Ναοὶ τῶν Καλυβιῶν Κουβαρᾶ. Ἐν Ἀθήναις 1923. Ἀπ.: «Ἀθηνᾶ» Τ. 35.
97. » » Συμπληρωματικὰ περὶ τῆς Βασιλικῆς τῶν Καλυβιῶν Κουβαρᾶ. Ἐν Ἀθήναις 1932. «Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.». Τ. 9.
98. » » Προστομιαῖον τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου. Φραγκικὴ σφραγὶς ἐκ Δαφνίου. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελ.» Τ. 9, 1924-'25.
99. » » Τεμάχια τραπεζῶν τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Κρήτης. Ἀπ.: «Byz.-Neugr. Jahrb.». 6, 1928.
100. **Παχνοῦ, Ἀλ. Ν.:** Χίος. Ἀθῆναι 1934. Ἀπ.: «Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.» Τ. 24, σ. 604-622.
101. **Παπαδημητρίου, Ι.:** Προϊστορικὸς συνοικισμὸς παρὰ τὴν λίμνην Λικέρι τῆς Βοιωτίας. 1931. Ἀπ.: ΠΑΑ 6, 1931.
102. **Παρασκευαΐδου, Σ. Γ.:** Ἐπιγραφαὶ ἐκ Μυτιλήνης. 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
103. **Peirce, H.-Tyler, R.:** L'art byzantin. T. 2. Paris 1934 (Ἀντ. Ἐμ. Μπενάκης).
104. **Πρακτικὰ Συνεδριῶν** (Ἑλλην. Ἀνθρωπολ. Ἑταιρείας) τοῦ ἔτους 1932-'33. Ἀθῆναι (Ἑλλ. Ἀνθρωπολ. Ἑτ.).
105. **Proceedings** of the Cambridge Antiquarian Society. V. 34: Cambridge 1934 (Cambr. Antiqu. Soc.).
106. **Report** ([of the] Prince of Wales Museum of western India) for the year 1932-'33. Bombay 1933 (Διεύθυνσις Μουσείου).
107. **Robinson, D. M.:** A new greek inscription from Macedonia. Ἀπ.: «Amer. Journ. of Archaeology,». V. 37, 1933, Nº 4, σ. 602-604.
108. **Roehlig, Jos.:** Der Handel von Milet. Hamburg 1933. Diss. In.
109. **Saeflund, G.:** Le mura di Roma republicana. Uppsala 1932.
110. **Sahni, D. R.:** Guide of the Buddhist ruins of Sarnath. Delhi 1933.
111. **Schneider, G.:** Θεωρία καὶ ἱστορία τῆς βιβλιογραφίας. Μετάφρ. ὑπὸ Γ. Χ. καὶ Στέλλας Πέππα. Ἐν Ἀθήναις 1933 (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος).
112. **Siemienski, Jos.:** Les symboles graphiques dans les éditions critiques de textes. Projet d'unification. Varsovie 1927.
113. **Σωτηριάδης, Γ.:** Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
114. **Σωτηρίου, Γ.:** Ἀνασκαφὴ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθήναις 1934. Ἀπ.: ΠΑΕ 1933.
115. **Staehlin, Fr.-Meyer, E.-Heidner, A.:** Pagasai und Demetrias. Berlin. Leipzig 1934.
116. **Στατιστικὴ** βιβλιοθηκῶν δημοσίου χαρακτῆρος κατὰ τὸ ἔτος 1927. Ἀθῆναι 1933 (Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας).
117. **Στατιστικὴ** τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιοδικοῦ Τύπου κατὰ τὸ ἔτος 1927. Ἀθῆναις 1931 (Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας).
118. **Statuts** de la Société Royale Égyptienne de Papyrologie. Le Caire 1930.
119. **Σταυροπούλλου, Φ. Δ.:** Τιμητικὸν ψήφισμα Ἁλῶν τῶν Ἀραφηνίδων. 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
120. **Στεφανίδου, Β. Κ.:** Ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος ὁ Λέσβιος. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
121. **Sydačoff, B. v.:** Das Balkanproblem und die Balkandynastien. Leipzig (1908).
122. **Symbolae Osloenses.** Fasc. 13: Osloae 1934 (Γ. Π. Οἰκονόμος).

123. **Ἐθνικὸν Συνέδριον** πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐχθρῶν καὶ διαφθορέων τῆς Θρησκείας... Ἐν Ἀθήναις 1925 (Παλ. δωρ.).
124. **Ἐθνικὸν Συνέδριον.** Τχ. 1: Πρακτικὰ γεν. συνελεύσεων. Ἀθήνησι 1925 (Παλ. δωρ.).
125. **Tanaka, Hidenaka:** Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας 1933 (Ἰαπωνιστί).
126. **Θρακικά.** Τ. 5. Ἐν Ἀθήναις 1934 (Θρακικὸν Κέντρον).
127. **Θρεψιάδου, Ι.:** Μικρὰ σκαφὴ παρὰ τὴν Ἁγ. Παρασκευήν. 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
128. **Valmin, N.:** Die Zeus-Stoa in der Agora von Athen, Lund 1934 (Bull. d. la Soc. R. d. Lettres de Lund, 1933 - '34, I).
129. **Wace, A. J. B.:** Chamber tombs at Mycenae. Oxford 1932.
130. **Weiss, J.:** Bericht über die Länder- und Völkerkunde Südosteuropas... Ἀπ.: «Geogr. Jahrb.» 48.
131. **Wrede, W.:** Attika. Athen 1934.
132. » » Attische Mauern. Athen 1933.
133. **Ξυγγοπούλου, Α.:** Τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ 1934. Ἀπ.: ΑΕ 1932.
134. **Ζαχοπούλου, Κ. Α.:** Ἱστορικαὶ σελίδες περὶ τῆς ἐν Κασαμπᾷ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος (1625-1922). Ἐν Ἀθήναις 1934.
135. **Ziebarth, E.:** Der griechische Kaufmann im Altertum. München: 1934.
136. **Ἀγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί.** Εἰσήχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1934 ἐξ ἀγορᾶς 102 νέοι τόμοι καὶ ἐξ ἀνταλλαγῆς 81.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1934

Τῇ 4ῃ Μαρτίου 1934 ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 5 ½ μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τό τε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1934, ἀκούσωσι δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ 1933, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1933.

Παρῆσαν ἑταῖροι τριάκοντα τρεῖς. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Π. Πουλίτσας, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Γκίκας Χρυσούλης, Α´ Γραμματεὺς ὁ κ. Γ Μέγας καὶ Β´ Γραμματεὺς ὁ κ. Ι. Θρεψιάδης.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως κ. Γ. Μέγας ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1933 ἡ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1934 οἱ κ. κ. Βασ. Αἰγινήτης, Εὐάγγελος Κρητικός, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Μιλτ. Πουρῆς καὶ Ἄγγελ. Σταυρόπουλος.

Διακοπείσης μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 6 ½ ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1933 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1934

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1935 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τῆς 23 Φεβρουαρίου 1935 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1934, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α' Χρηματικόν.

Ταμεῖον.

α) Χρέωσις:

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Ἰανουαρίου 1934	Δρχ.	47742.05
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	»	1133633.—
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	278408.90
4) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφάς		10.—
5) Προϊὸν 5 ὁμολογιῶν Δαν. 1922, 6 ½%, κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον		500.—
Σύνολον	Δρχ.	1460293.95

β) Πίστωσις:

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρχ.	640309.35
2) Καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	796734.50
3) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	10.—
4) Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμ. 1934	»	23240.10
Σύνολον	Δρχ.	1460293.95

Ἀνάλυσις Ἐσόδων καὶ Ἐξόδων.

α) Ἔσοδα:

1) Ἀπὸ	μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	356256.—
2) »	μισθώματα	»	22700.—
3) »	ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	»	42210.—
4) »	εἰσφορὰς ἑταίρων	»	3375.—
5) »	φωτογραφικὰ δελτάρια	»	216516.—
6) »	πώλησις ἀχρήστου ὑλικοῦ καὶ ἄλλα ἀπρόβλεπτα ἔσοδα	»	377597.50
7) »	κεκλεισμένας χρήσεις	»	114978.50
	Σύνολον	Δρχ.	1133633.—

β) Ἔξοδα:

1) Εἰς	μισθοὺς κλπ.	Δρχ.	139480.—
2) »	ἔξοδα γραφείων	»	51874.10
3) »	» βιβλιοθήκης	»	79470.25
4) »	ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	4817.—
5) »	ἀνασκαφὰς	»	60990.—
6) »	δημοσιεύματα	»	122573.70
7) »	συνδρομὰς εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικὰ	»	3500.—
8) »	διδασκαλίαν	»	430.—
9) »	φωτογραφικὰ δελτάρια	»	139021.90
10) »	φύλακας Μουσείων	»	7748.60
11) »	διάφορα ἔξοδα	»	29666.80
12) »	ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	»	—
13) »	ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	737.—
	Περίσσευμα χρήσεως 1934	»	493323.65
	Σύνολον	Δρχ.	1133633.—

Γ' Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α) Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1934 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρχ. 2986185.45

ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	23240.10
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 1889, 4 % . .	»	88154.25
6)	» 75 » » » 1890,5% Σιδηρ.	»	20193.75
7)	» 121 » » » 1907,5% Ἀμύνης	»	8315.20
8)	» 135 » » » 1914,5% . . .	»	167467.65
9)	» 1 ὁμολ. Ἐθν. Δανείου 1893, 5 % Κεφαλαιώσεως καὶ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτικοῦ Δανείου . . .	»	25.—
11)	» 25 ὁμολ. Ἐθν. Προσφυγικοῦ Δανείου 7 % 1924	»	183047.50
12)	» 3998 ὁμολ. Ἐθν. Ἀναγκαστ. Δαν. 6 ½ %, 1922, κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου . . .	»	328814.15
13)	» Καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῷ παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ	»	948777.—
14)	» προκαταβολὰς	»	1932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης	»	180000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	»	547943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως 6 %, 1923	»	52733.60
	Σύνολον . . .	Δρχ.	2986185.45

β) Παθητικόν.

Τὸ Παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1934 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρχ. 2986185.45

ἀποτελούμενον:

1) ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς Ἑταιρείας Δρχ. 2.908.733.55
2) ἐκ τῆς μερίδος ὑπὲρ τῶν Μουσείων » 77.451.90 — 2986185.45

Δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1934 ἀνήρχετο εἰς . . . . Δρχ. 2986185.45

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	23240.10
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	157190.25
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρχ.	458141.65

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρχ.	458141.65
5)	Ἀπὸ 405 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 1889,4 %	»	88154.25
6)	» 75 » » » 1890,5 % Σιδηροδρ.	»	20193.75
7)	» 121 » » » 1907,5 % Ἀμύνης .	»	8315.20
8)	» 135 » » » 1914,5 %	»	167467.65
9)	» 1 ὁμολογ. Ἐθν. Δαν. 1893, 5 %, Κεφαλαιώσεως καὶ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτ. Δαν.	»	25.—
11)	» 25 » » Προσφυγικοῦ Δαν. 7 %, 1924	»	183047.50
12)	» 3998 » Ἐθν. Ἀναγκ. 6 1/2 %, 1922, κληροδοτήματος Ἰω. Μαρκοπούλου . .	»	328814.15
13)	» Καταθέσεις παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	948777.—
14)	» Προκαταβολὰς	»	1932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης	»	180000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος . . .	»	547943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως 6 %, 1923	»	52733.60
	Σύνολον . . .	Δρχ.	2986185.45

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τόν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους 1934.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Φεβρουαρίου 1935.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1934

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	Ἄρθρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Διαφορὰ Ἐπὶ πλέον		Ἐπὶ ἔλαττον	
Α′	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	314617	—	356256	—	41639	—	—	—
»	2	Μισθώματα.	15000	—	22700	—	7700	—	—	—
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	75000	—	42210	—	—		32790	—
Β′	1	Εἰσφοραὶ ἑταίρων	3500	—	3375	—	—		125	
»	2	Συνδρομὴ Δημοσίου	40000	—	—		—		40000	
Γ′	1	Φωτογραφίαι καὶ Φωτογραφικὰ δελτάρια	180000	—	216516	—	36516	—	—	
»	1-2	Ἐκ πωλήσ. φωτ. δελτ. καθαρὸν κέρδος Nº 4823 . . .	30000	—	—		—		30000	—
»	2	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλικοῦ, καὶ ἄλλων ἀπροβλέπτων ἐσόδων	1000	—	377597	50	376597	50	—	
»	3-1	Ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων: Συνδρομὴ Δημοσίου 1933	40000	—	50000	—	10000	—	—	
»	3-2	Ἐκ καθυστερουμένων τόκων Ἐθν. Δανείων	40000	—	64978	50	24978	50	—	
		Σύνολον	739117	—	1133633	—	497431	—	102915	—

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α′, ἄρθρου 3.

«*Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων.*»

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς	Δραχ.	34750.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	»	1840.—
3) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	»	100.—
4) Χ. Τσούντα. Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908	»	600.—
5) Ἀντων. Κεραμοπούλλου. Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917	»	50.—
6) » » Ἀποτυμπανισμὸς 1923	»	320.—
7) Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου. Γραπταὶ Στῆλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928	»	1200.—
8) Γ. Μυλωνᾶ. Ἡ Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 . .	»	1575.—
9) Γ. Σωτηρίου. Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931	»	1700.—
10) ⟨Βαλέριος Στάης⟩. Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων	»	75.—
Σύνολον . . .	Δραχ.	42210.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1934

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Κεφάλ.	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ Ἄρθρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Δαπανηθέντα		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	147840	—	139480	—	8360	—
»	2	Ἔξοδα γραφείων	52000	—	51874	10	125	90
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80000	—	79470	25	529	75
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις	20000	—	4817	—	15183	—
Β'	1-1	Ἀνασκαφαὶ	70000	—	60990	—	9010	—
»	1-2	» κλπ. Ἰω. Μαρκοπούλου	19500	—	—		19500	—
»	2	Δημοσιεύματα	123000	—	122573	70	426	30
»	3	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικὰ	7000	—	3500	—	3500	—
»	4	Διδασκαλία	3072	15	430	—	2642	15
Γ'	1-1	Φωτογραφίαι καὶ φωτογραφικὰ δελτάρια	140000	—	139021	90	978	10
»	1-2	Ἀμοιβαὶ φυλάκων Μουσείων	10000	—	7748	60	2251	40
»	1-3	Πρὸς σύστασιν καὶ πλουτισμὸν Βιβλιοθήκης Μουσείων κλπ.	38704	85	—		38704	85
»	2	Διάφορα ἔξοδα	30000	—	29666	80	333	20
»	3	Ἔξοδα δι' ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	15000	—	—		15000	—
»	4	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	5000	—	737	—	4263	—
		Σύνολον	761117	—	640309	35	120807	65

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β'. ἄρθρου 1.

«*Ἀνασκαφαί*».

	Πιστώσεις Διατεθεῖσαι		Πιστώσεις Ἀδιάθετοι	
1) Μαραθῶνος	8000	—		
2) Νέας Ἀγχιάλου	9000	—		
3) Δυτ. Μακεδονίας	9000	—		
4) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	8000	—		
5) Σικυῶνος	9000	—		
6) Μεσσήνης			9000	—
7) Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας	7000	—		
8) Ἀμνισοῦ Κρήτης	7000	—		
9) Μεγάρων	4000	—		
Σύνολον	61000	—	9000	—

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Α' Ἔσοδα . . . Δρ. 1133633.—
Β' Ἔξοδα . . . » 640309.35
Περίσσευμα Δρ. 493323,65

Διαχείρησις Φωτογρ. Δελταρίων δυνάμει τοῦ Νόμου 4823.

Προκύψαν καθ. κέρδος Δρ. 77494.10
Ἐξ αὐτοῦ:
ὑπὲρ τῶν φ. Μουσ. 7748.60
ὑπὲρ τῶν Μουσ. 38747.05
ὑπὲρ τῆς Ἑταιρ. 30998.45 Δρ. 77494.10

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1934.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α΄ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1932 . . . . εἰς σώματα 500

2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1933 . . . . » » 800

Β΄. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς*

Σειρὰ τόμων	*Πωληθέντες τόμοι*	*Τιμὴ τόμου*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1914	1	500	—	500	—
1915	1	500	—	500	—
1916	1	500	—	500	—
1917	1	500	—	500	—
1918	1	500	—	500	—
1919	1	500	—	500	—
1920	1	500	—	500	—
1921	1	500	—	500	—
1922	1	500	—	500	—
1923	1	500	—	500	—
1924	1	500	—	500	—
1927-1928	2	500	—	1000	—
1929	3	500	—	1500	—
1930	6	500	—	3000	—
1931	38	500	—	1 9000	—
1932	1	250	—	250	—
1932	9	500	—	4 500	—
Ἄθροισμα	70			34 750	—

2) *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας*

Σειρὰ τευχῶν	*Πωληθέντα τεύχη*	*Τιμὴ τεύχους*		*Εἰσπραχθὲν ποσὸν*	
1922-1924	1	80	—	80	—
1925-1926	1	80	—	80	—
1927	1	80	—	80	—
1928	2	80	—	160	—
1929	3	80	—	240	—
1930	3	80	—	240	—
1931	4	80	—	320	—
1932	5	80	—	400	—
1933	3	80	—	240	—
Ἄθροισμα	23			1840	—

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος		Εἰσπραχθὲν ποσόν	
1	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . .	1	100	—	100	—
2	Βαλ. Στάη: Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων. 1902	1	75	—	75	—
3	Ἀντ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	1	50	—	50	—
4	Χρ. Τσούντα: Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908	1	600	—	600	—
5	Ἀντ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμπανισμός. 1923	4	80	—	320	—
5	Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ Στῆλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928 . . .	1	1200	—	1200	—
6	Γεωργ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	7	225	—	1575	—
7	Γ. Σωτηρίου: Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931.	3	400	—	1200	—
	» » » » »	1	500	—	500	—
	Ἄθροισμα	20			5620	—

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς . . . . Δρ. 34750.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας . . . . » 1840.—
3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας . . . . » 5620.—

Σύνολον . . . Δρ. 42210.—

Γ'. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1918	1
1927-1928 . .	1
1929	1
1930	1
1931	2
1932	131
Σύνολον	137

2) Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1910	1
1915	1
1928	1
1932	1
1933	133
Σύνολον	137

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Αὔξων ἀριθμός	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Ἐξαχθέντες τόμοι
1	Π. Καββαδία: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας ἀπὸ 1837-1900.	1
2	Ἀντ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917	3
3	Ἀντ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμπανισμός. 1923	5
4	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. 1930 .	1
	Σύνολον	10

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1934.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤ. ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ

ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ - ΦΩΤ. ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ

ΕΝ ΤΟΙΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ - ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ

Α΄. Δαπανηθέντα (1 Ἰανουαρίου - 31 Δεκεμβρίου 1934).	Δραχ.	Λ.	
@ 1.85 Εἰς 18650 Φωτ. Δελτ. Μουσείου Ἐθνικοῦ . . .	34502	50	
» 1.85 » 16950 » » » Ἀκροπόλεως . .	31357	50	
» 1.85 » 1800 » » » Βυζαντινοῦ . .	3330	—	
» 1.85 » 3200 » » » Ἐλευσῖνος . .	5920	—	
» 1.85 » 2025 » » » Δαφνίου . . .	3746	25	
» 1.85 » 100 » » » Βόλου	185	—	
» 5.— » 2731 Φωτογραφίας Nο 1	13655	—	
» 9.— » 957 » Nο 2	8613	—	
» 212 Δελτ. Ἀνάγλυφα Nο 1	795	—	
» 1099 » » Nο 2	7312	65	
» 100 » » Nο 3	1000	—	
» 44 » » Κορνιζαρισμένα . . .	1133	—	
» 1.— » 650 » «Boissonas»	650	—	
» 1.50 » 300 » «Zilleron»	450	—	
» 15.— » 51 Φωτοτυπ. μεγ. Ζωγράφου	765	—	
» 30.— » 270 Album Ἀθηνῶν	8100	—	
» 50.— » 7 Φωτογρ. Πλάκας	350	—	
» 0.20 » 42725 Φωτ. Δελ.—Ἐκτυπωτ. τίτλ.	8545	—	
Εἰς Διάφορα ἔξοδα—(Βιβλ. Καθολικ.)	8612	—	139021.90
Πρὸς ἐξίσωσιν—Κέρδος καθαρὸν			77494.10
Νόμος 4823 ὑπὲρ τῶν Μουσείων 50 % Δρχ. 38747.05			
» τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 40 % » 30997.65			
» τῶν Φυλάκ. τῶν Μ. 10 % » 7749.40			
Σύνολον			216516.—

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

-ΛΕΥΚΩΜΑΤΩΝ-ΦΩΤΟΤΥΠΙΩΝ ΚΛΠ.

ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ

-ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ-ΒΟΛΟΥ-Μ. ΔΑΦΝΙΟΥ

Β'. Εἰσπραχθέντα (1 Ἰαν.-31 Δ/βρίου 1934).	Δραχ.	Λ.	
(α) 4.— Ἀπὸ 17.776 Φωτ. Δελ. Μουσ. Ἐθνικοῦ	71104	—	
» 8.— » 643 Φωτογραφ. Nº 1	5144	—	
» 15.— » 660 » Nº 2	9900	—	
» 3.— » 580 Φωτ. Δελτ. «Boissonas»	1740	—	
» 50.— » 52 Album Ἀθηνῶν	2600	—	
» 25.— » 4 Φωτοτυπ. μεγ. Ζωγράφου	100	—	90588.—
» 4.— » 15.915 Φωτ. Δελ. Μουσ. Ἀκροπόλεως . . .	63660	—	
» 8.— » 1.674 Φωτογραφ. Nº 1	13392	—	
» 15.— » 70 » Nº 2	1050	—	
» 6.— » 212 Δελτ. «Ἀνάγλυφα» Nº 1	1272	—	
» 10.— » 1 006 » » Nº 2	10060	—	
» 15.— » 76 » » Nº 3	1140	—	
» 31.15 » 28 » » Κορνιζαρισμένα .	872	—	
» 30.— » 47 Φωτοτυπ. μεγ. Ζωγράφου	1410	—	
» 50.— » 197 Album Ἀθηνῶν	9850	—	
» 3.— » 1.534 Φωτ. Δελτ. «Boissonas»	4602	—	107308.—
» 4.— » 888 Φωτ. Δελτ. Μουσ. Βυζαντινοῦ . . .	3552	—	
» 15.— » 8 Φωτογραφ. Nº 2	120	—	3672.—
» 4.— » 170 Φωτ. Δελ. Μον. Δαφνίου	680	—	
» 8.— » 30 Φωτογραφ. Nº 1	240	—	
» 15.— » 20 » Nº 2	300	—	1220.—
» 4.— » 110 Φωτ. Δελ Μουσ. Βόλου	440	—	440.—
» 4.— » 3.116 » » Μουσ. Ἐλευσῖνος	12464	—	
« 8.— » 81 Φωτογραφ. Nº 1	648	—	
» 3.— » 38 Δελτ. «Boissonas»	114	—	13226.—
Ἀπὸ Φύλακα Βοστυτσᾶνον (ὀφειλόμενα)	62	—	62.—
Σύνολον			216516.—

Ἀθῆναι τῇ 31-12-1934.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου

Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1934

ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩι ΓΡΑΦΕΙΩι ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡμερομηνία προμηθείας	*Φωτογρ. δελτάρια*							*Φωτογραφίαι*						*Δελτ. ἀνάγλυφ.*			*Κορνιζ.*	
	Μ. Ἐθν.	*Μ. Ἀκρ.*	*Μ. Βυζ.*	*Μ. Ἐλευ*	*Μ. Βόλ.*	*Μ. Δαφν.*	*Boissonas*	*Nο 1*	*Nο 2*	*Nο 3*	*Nο 4*	*Φωτ. Πλάκες*	*Album.*	*Nο 1*	*Nο 2*	*Nο 3*	*Nο 1*	*Nο 2*
Ὑπόλοιπα 1933	9540	5224	2295	733	200	—	1793	1099	196	5	1	387	—	—	—	—	—	—
Προμήθεια 1934	18650	16950	1800	3200	100	2025	650	2731	957	—	—	7	270	212	1099	100	25	19
Σύνολον	28190	22174	4095	3933	300	2025	2443	3830	1153	5	1	394	270	212	1099	100	25	19
Πωληθέντα	17776	15915	888	3116	110	170	2152	2428	758	—	—	—	249	212	1006	76	19	9
Ὑπόλοιπα τῇ 31/12/1934 . . .	10414	6259	3207	817	190	1855	291	1402	395	5	1	394	21	—	93	24	6	10
Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὑπολοίπων																		
α′) ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Γραφείου	5644	3868	1270	44	12	1350	75	712	47	—	1	394	5	—	69	21	—	10
β′) ἐν τοῖς Μουσείοις	4770	2391	1937	773	178	505	216	690	348	5	—	—	16	—	24	3	6	—
	10414	6259	3207	817	190	1855	291	1402	395	5	1	394	21	—	93	24	6	10

Ἀθῆναι τῇ 31 Δεκεμβρίου 1934.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου

Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
(1837 - 1935)

Δραχμαί

1. *'Αρχαιολογικὴ 'Εφημερὶς* 1837 - 1933 (ΑΕ 1 - 72: πρβλ. πινάκιον παρὰ ⟨Β. Λεονάρδῳ⟩, 'Αρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον.
(Περίοδος Α') : τόμος 1-16 (1837 - 1860).
1-7 (1837 - 1843): τεύχη α' - ιβ', ιγ' (καὶ ιδ'), ιε' (τεῦχος ιϜ' ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ' - κθ'· 1852-1860: τεύχη λ' - νέ· πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α', β', γ', δ', ἕκαστον τεῦχος . . . . 45.—
Περίοδος Β': τόμος 17 - 21 (1862 - 1874).
17 (1862): τεύχη α'-ιβ' (τὰ τεύχη θ'-ιβ' ἐξεδόθησαν τῷ 1863)· ἕκαστον τεῦχος. 45.—
18 (1869): τεῦχος ιγ'· 19 (1870): τεῦχος ιδ'· 20 (1872): τεύχη ιε' καὶ ιϜ' (τὸ ιϜ' ἐξεδόθη τῷ 1873)· 21 (1874): τεῦχος ιζ'. ἕκαστον τεῦχος . . . 45.—
Περίοδος Γ': τόμος 22-62 (1883 - 1923).
22-62 (1883 - 1923): εἷς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος· ἕκαστος τόμος. . . . . 500.—
Περίοδος Δ': τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).
63-72 (1924 - 1933): 1924, 1925-1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἕνα τόμον). 1929, 1930, 1931, 1932, 1933 εἷς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένου· ἕκαστος τόμος . . . . 500.—

2. *Εὑρετήριον τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ ***'Αλεξάνδρου Λαμπροπούλου***· τόμος 1ος: 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 550. 1902 . . . . 80.—

3. ***Πρακτικὰ 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας*** 1837 - 1934 (ΠΑΕ 1 - 89: πρβλ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77 - 79).
(Περίοδος Α') : τόμος 1 - 13 (1837 - 1848/9).
1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α'—Γ' συνεδριάσεως⟩ τῆς 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν 'Αθηνῶν. ⟨"Εκδοσις 1η⟩. 'Ελληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93.1840. (Δὲν πωλεῖται). —
4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ' συνεδριάσεως τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨"Εκδοσις 1η⟩. 'Ελληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨"Εκδοσις 1η⟩. 'Ελληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ' (γράφε: Ϝ') Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας. ⟨"Εκδοσις 1η⟩. 'Ελληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 . . . . 50.—
7-11 (1842/3 - 1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως. . . . . —
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν ⟨τῆς Α' — ΙΑ' Γενικῆς συνεδριάσεως⟩ τῆς 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν 'Αθηνῶν. "Εκδοσις 2α. 'Ελληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 (1847). (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

Δραχμαί

12 (1847/8): Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 . . . . 50.—

13 (1848/9): Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 . . . . 50.—

Περίοδος Β': τόμος 14-25 (1858/9-1869/70).

14 (1858/9:) Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 . . . . 50.—

15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας· 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεῦχος . . . . 50.—

Περίοδος Γ': τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).

26-74 (1870/71-1919): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἕνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

75-89 (1920-1934): Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἕνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἕνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 1933 καὶ 1934. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . 80.—

3Α. *Ὀργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας*. (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεῦχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεῦχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεῦχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεῦχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

4. *Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι*, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον . . . . 50.—

5. *Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας* ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται) . . —

6. *Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί*, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 . . . . 50.—

7. **Εὐθύμιος Καστόρχης**· *Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος*. Σχῆμα 8ον, σελίδες ϛ' + 130. 1879 . . . . 45.—

7Α. *Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας*. Τεῦχος 1ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1887. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —

8. ***H. G. Lolling***· *Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου*· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 . 180.—

Δραχμαὶ

9. **Π. Καββαδίας**· *Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

10. **Π. Καββαδίας**· *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . 45.—

10Α. ⟨**Βαλέριος Στάης**⟩· *Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων* (ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . 75.—

11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie,* Ière *session: Athènes 1905.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . 90.—

12. *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: ***Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters***). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στῆλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . 400. –

13. **P. Cavvadias + G. Kawerau**· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890.* — **Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου**· *Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890.* Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί. Σχῆμα φύλλου, στῆλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 600.—

14. **Χρῆστος Τσούντας**· *Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου.* Σχῆμα 4ον, στῆλαι ιϜ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . . 600.—

15. **Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου**· *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν.* Σχῆμα 4ον, στῆλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . 150.—

16. **Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης**· *Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσούρας.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . 60.—

16Α. ⟨**Βασίλειος Λεονάρδος**⟩· *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἀναγραφή.* Σχῆμα 4ον, σελίδες 4. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

16Β. ⟨**Βασίλειος Λεονάρδος**⟩· *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα.* Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . —

17. **Γεώργιος Π. Οἰκονόμος**· *Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . 60.—

18. **Γεώργιος Κ. Γαρδίκας**· *Μελετήματα ἀρχαιολογικά.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . 15.—

19. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Τοπογραφία τῶν Δελφῶν*· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . 50.—

20. **Βαλέριος Στάης**· *Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . 50.—

21. **Georgius P. Oeconomus**· *De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921 . . . . 60.—

22. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**· *Ὁ ἀποτυμπανισμός,* συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 . . . . 80.—

23. **Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος**· *Γραπταὶ στῆλαι Δημητριάδος—Παγασῶν.* Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928 . . . . 1200.—

24. *Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς· Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι.* Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 . . . . Δραχμαὶ 225.—
25. *Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος· Ὁ Λόρδος Ἔλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440 - 1837.* Σχῆμα 8ον, σελίδες α-κF + 257, πίνακες 5. 1930 . . . . 250.—
26. *Ἰωσὴφ Χατζιδάκης.* Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931 . . . . 60.—
26 Α. *Γ. Σωτηρίου·* Χριστιανικαὶ Θῆβαι. (=ΑΕ 1929). Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5. 1931 . . . . 500.—

Νέα σειρὰ ἐκδόσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸν τίτλον:
Ἀρχαῖοι τόποι καὶ μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Ἀριθ. 1. *Α. Κεραμόπουλλος:* Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν σελ. 144 εἰκ. 100 Χάρται 3 Σχῆμα 16ον 1935 . . . . 50.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1. *Βασιλείου Λεονάρδου:* Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 . . . . δραχμαὶ 100.—
2. *Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλλου:* Θηβαϊκὰ (=Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1 . . . . . λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (Λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (89ος) τόμος τῇ 30. 10. 35.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ" ΜΑΪΣΝΕΡ & ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ 7191
ΜΕΤΑΛΛΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ: ΕΥΑΓΓ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓ. ΜΑΡΚΟΥ 14 – ΑΘΗΝΑΙ